VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
POLITIKOS MOKSLŲ IR DIPLOMATIJOS FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Ramunė Kaminskienė

IMIGRANTŲ INTEGRACIJOS POLITIKOS FORMAVIMAS IR ĮGYVENDINIMAS. LIETUVOS IR AIRIJOS LYGINAMOJI ANALIZĖ

Magistro baigiamasis darbas

Valstybės institucijų administravimo magistro studijų programa, valstybinis kodas 62403S204
Viešojo administravimo studijų kryptis

Vadovas (-ė) Dr. Daiva K. Kuzmickaitė _____ _____
(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė) (Parašas) (Data)

Apginta _____ _____ _____
(Fakulteto/studijų instituto dekanas/direktorius) (Parašas) (Data)

Kaunas, 2009

TURINYS

TURINYS 1
SANTRUMPOS 2
SĄVOKOS 3
SANTRAUKA 5
SUMMARY 6
ĮVADAS 7
1. TEORINIS DARBO PAGRINDIMAS. 12
1.1 Imigrantų integracija ir viešoji politika. 12
1. 2. Politinio ciklo modelio taikymas. 18
1.3 Atviro koordinavimo metodo, daugialygio ir tinklinio valdymo perspektyva imigrantų integracijos politikoje. 23
2. PAGRINDINIAI IMIGRANTŲ INTEGRACIJOS POLITIKOS ASPEKTAI ES 25
2.1 Bendros integracijos politikos prielaidos ir ES integracijos valdymo principas 25
2.2. One Stop Shop (Vienos stotelės) modelis 30
3. IMIGRANTŲ INTEGRACIJOS POLITIKOS FORMAVIMAS LIETUVOJE IR AIRIJOJE 34
3.1 Lyginamųjų valstybių pasirinkimo pagrindimas ir situacijos analizė. 34
3.2. Integracijos politikos formavimas Lietuvoje ir Airijoje 40
3.3. Lyginamoji Lietuvos ir Airijos imigracijos politikos formavimo analizė 47
4. IMIGRANTŲ INTEGRACIJOS POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE IR AIRIJOJE 49
4.1 Integracijos politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Airijoje 49
4.2. Lyginamoji Lietuvos ir Airijos integracijos politikos įgyvendinimo analizė 56
5. IMIGRANTŲ INTEGRACIJOS POLITIKOS LIETUVOJE IR AIRIJOJE 58
TYRIMO ANALIZĖ 58
5.1. Tyrimo metodo pagrindimas 59
5.2. Lietuvos ir Airijos IIP tyrimo duomenų analizė 62
IŠVADOS 75
REKOMENDACIJOS 76
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA 78
PRIEDAI 83

SANTRUMPOS

AIT – Airijos imigrantų taryba.

AKM – atviro koordinavimo metodas.

BIP – Bendrieji integracijos principai.

DVM – Daugiapakopio valdymo modelis.

ES - Europos Sąjunga.

EK - Europos Komisija.

EIF - Europos integracijos fondas.

EPF - Europos pabėgėlių fondas.

ESF – Europos socialinis fondas.

EEE – Europos ekonominė erdvė.

FAS – Airijos nacionalinė mokymų ir įdarbinimo tarnyba.

IIP - Imigrantų integracijos politika.

INTI – ES programa socialinės atskirties ir diskriminacijos mažinimui.

JT – Jungtinės tautos.

JTVPK - Jungtinių tautų vyriausias pabėgėlių komisaras

NAPAR – Airijos nacionalinis veiksmų planas prieš rasizmą.

NVO – Nevyriausybinė organizacija.

PCM – Politinio ciklo modelis.

PPP – Pabėgėliai, prieglobsčio prašytojai.

PPSN – asmens valstybės paslaugų numeris.

RK - Regionų komitetas.

SADM - Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

SPPD - Socialinių paslaugų priežiūros departamentas.

OSS One Stop Shop – Vienos stotelės principas imigrantų integracijos įgyvendinime.

TMO – Tarptautinė migracijos organizacija.

URC – Užsieniečių registravimo centras.

URM –Užsienio reikalų ministerija

VRM – Vidaus reikalų ministerija

SĄVOKOS

Asmuo be pilietybės - asmuo neturintis jokios šalies pilietybės. Šaltinis: TMO

Diskriminacija - skirtingų teisinių bei atsakomybės priemonių taikymas privilegijuotiems ir neprivilegijuotiems asmenims. Visuotinių žmogaus teisių deklaracija draudžia visų rūšių diskriminacija dėl rasės, lyties, kalbos, religijos, tautinės ar socialinės padėties priklausomybės, nuosavybės ar kitų statusų. Šaltinis: JTO

Dublino konvencija – ES šalių susitarimas (1997) nustatantis, kuri šalis narė yra atsakinga už pateikto prieglobsčio prašymo nagrinėjimą. Konvencija užtikrina, kad tas pats prašymas nebūtų pateiktas keliose šalyse narėse tuo pačiu metu. Tuo pačiu užkerta kelią prieglobsčio prašytojus persiųsti iš šalies į šalį vengiant imtis prašymo svarstymo. Šaltinis: TMO.

Imigrantas/imigrantų grupės – asmenys arba asmenų grupės, atvykę į priimančią šalį ir gyvenantys čia laikinai arba ilga laikotarpį. Šaltinis: TMO.

Imigracinis statusas – statusas, kurį įgyja migrantas pagal priimančios šalies įstatymus. Šaltinis: TMO.

Integracija – procesas, kurio metu imigrantai priimami į visuomenę, ir kaip pavieniai asmenys ir kaip grupės. Priėmimo į visuomenę sąlygos yra skirtingos priklausomai nuo priimančios šalies. Atsakomybė už integracijos procesą tenka ne konkrečiai grupei, bet daugeliui veikėjų: patiems imigrantams, priimančiai vyriausybei, institucijoms ir bendruomenėms. Šaltinis: TMO.

Integracijos politika – valstybės strategija numatanti konkrečius veiksmus ir veikėjus siekiant imigrantų ir jų grupių socialinės, ekonominės, kultūrinės ir politinės integracijos. Šaltinis: Integracijos vadovas 2004.

Integracinė sutartis – terminas kilęs Nyderlanduose, išpopuliarintas N. Sarcozy. Integracinės sutarties esmė – integracijos procesas privalo būti dvipusis, kuriame imigrantai turi ne tik teises, bet ir pareigas. Šaltinis: V. Guiraudon. European University Institute.

Jus sanguinis – teisės norma, kuriuos pagrindu gimusiam vaikui suteikiama tėvų pilietybė nepriklausomai nuo šalies, kurioje jis gimė. Šaltinis: TMO.

Jus soli – teisės norma, kurios pagrindu gimusiam vaikui suteikiama pilietybė pagal šalį, kurioje jis gimė. Tačiau paliekama teisė į tėvų turimą pilietybę. Šaltinis: TMO.

Pabėgėlis – užsienietis (užsienio šalies pilietis arba asmuo be pilietybės), kuris dėl patirto persekiojimo savo kilmės valstybėje arba dėl baimės patirti tokį persekiojimą negali naudotis savo šalies gynyba. Toks persekiojimas turi būti susijęs su rase, religija, tautybe, priklausymu tam tikrai socialinei grupei ar politiniais įsitikinimais. Šaltinis: JTO.

Prieglobsčio prašytojas – užsienietis, pateikęs prašymą suteikti prieglobstį. Asmuo lieka valstybėje, kol jo prašymas yra patvirtinamas arba atmetamas. Šaltinis: JT Statistikos sektorius.

Pilietis – asmuo kuris gimdamas arba natūralizacijos būdu, tampa politinės bendruomenės narys, prisiimantis visus įsipareigojimus šaliai, jam yra suteikiamos visos pilietinės bei politinės teisės ir apsauga. Valstybė suteikia piliečiui visas privilegijas. Šaltinis: TMO.

Pilietybė – teisinis ryšys tarp asmens ir valstybės, susijęs su socialinio aprūpinimo stabilumu, teise reikšti savo įsitikinimus, pažiūras bei grįstas abipusėmis teisėmis ir pareigomis. Šaltinis: TMO

Priimančioji šalis – šalis, kuri sutinka priimti numatytą pabėgėlių ar imigrantų skaičių kasmetiniu prezidento, ministro ar seimo sprendimu. Šaltinis: TMO.

Ministerijos veiksmų laisvė – galia veikti ir priimti sprendimus ministro lygmenyje neperžengiant įstatymo ribų. Šaltinis: AIT.

Natūralizacija – valstybės suteikiama teisė užsienio piliečiui įgyti tos šalies pilietybę įstatymo numatyta tvarka. Tarptautinė teisė nėra numačiusi detalių natūralizacijos normų, bet pripažįsta kiekvienos šalies kompetenciją pasirenkant natūralizacijos proceso teisinį pobūdį. Šaltinis: TMO

One stop shop (vienos stotelės) strategija – nauja strategija imigrantų integracijos politikoje, siekianti apjungti imigrantams teikiamas paslaugas po vienu stogu, taip racionalizuojant abipusę naudą. Šaltinis: Handbook on how to implement a One stop shop for immigrant integration.

Sienų kontrolė - valstybės reglamentas asmenims patenkantiems į valstybės teritoriją. Šaltinis: TMO.

Šalis narė – viena iš 27 Europos Sąjungai priklausančių šalių. Šaltinis: AMT.

Trečiosios šalies pilietis – asmuo nesantis EEE ar Šveicarijos pilietis. Terminas dažniausiai taikomas kalbant apie ne ES piliečius atvykusius į ES. Šaltinis: TMO.

Užsienietis – asmuo, kuris nėra Lietuvos Respublikos pilietis, neatsižvelgiant į tai ar jis turi kokios nors valstybės pilietybę yra asmuo be pilietybės. Šaltinis: LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“.

Žalioji kortelė - Airijoje žalioji kortelė yra išduodama dirbantiems imigrantams, kurie yra ne Airijos pieliečiai. Ji veikia kaip *Leidimas gyventi* arba *Registracijos sertifikatas*, tačiau Žaliosiose kortelėse taip pat yra nurodoma kokias teises turi kortelės savininkas. Teisės kortelėje nurodomos specialia žyma. Pavyzdžiui Darbo leidimą turinčiųjų žyma yra 1, konvencinių pabėgėlių - 4 . Teoriškai Žalioji kortelė išduodama visiems imigrantams, tačiau praktiškai ES piliečiai neprivalo registruotis Nacionaliniame Garda imigrantų skyriuje arba vietinėje Užsieniečių tarnyboje. Šaltinis: AIT.

SANTRAUKA

Šiame darbe analizuojamas imigrantų integracijos politikos formavimas ir įgyvendinimas Lietuvoje ir Airijoje, jungiamuoju analizės elementu pasirenkant Bendruosius Europos Sąjungos integracijos principus bei integracijos politikos modelius. Darbe siekiama pristatyti Lietuvos bei Airijos vyriausybių integracijos politikos formavimo išskirtinius bruožus, administruojančių institucijų, finansinių instrumentų bei integracinių programų veikimą. Atsižvelgiant į tai, jog imigrantų integracija yra visos ES prioritetinė sritis, o Lietuva ir Airija yra ES narės, darbe pristatomi pagrindiniai ES imigrantų integracijos politikos aspektai bei perspektyvos. Lyginamasis analizės metodas pasirinktas dėl nagrinėjamo darbo pobūdžio, t.y. tų pačių objektų (integracijos politikos kintamųjų), priklausančių skirtingoms visuomenėms (šiuo atveju Lietuvai ir Airijai) tyrimo. Analizės pagrindas - teisės aktų, kitų šaltinių, įgyvendinančių institucijų struktūrų, integracinių modelių lyginamoji analizė. Siekiant pagilinti lyginamosios analizės metu gautus duomenis atliktas kokybinis tyrimas. Dvi tikslinės tyrimo grupės apklaustos naudojant pusiau struktūruoto ir struktūruoto interviu metodus.

Politinio ciklo modelis darbe pasirinktas dėl galimybės integracijos politikos procesą išskaidyti į problemos apibrėžimo, darbotvarkės sudarymo, įgyvendinimo ir vertinimo etapus. Lyginamųjų šalių priklausymas ES suponavo atviro koordinavimo metodo ir daugialygio valdymo modelio pasirinkimą, kurie yra pateikiami kaip nauja valdymo alternatyva. Šiame darbe pristatomas One Stop Shop (vienos stotelės) modelis, kuris kaip novatoriškas sprendimas jau yra taikomas imigrantų integracijos įgyvendinime keliose ES šalyse (jų tarpe ir Airijoje).

Darbo metu atlikta analizė atskleidė, jog skirtingo statuso suteikimas imigrantams tiesiogiai įtakoja prieinamumą prie integracijos programų. Lietuvoje integracija yra vykdoma tik tam tikroms imigrantų grupėms, t.y. pabėgėliams ir prieglobsčio prašytojams, bei grįžtantiems politiniams tremtiniams. Tuo tarpu Airijoje integracijos politika įtraukia visas imigrantų grupes, t.y. pabėgėlius, prieglobsčio prašytojus, ES šalių bei trečiųjų šalių piliečius. ES lygiu pristatomuose Integracijos vadovuose pabrėžiama visų imigrantų grupių integracijos svarba.

Lyginamoji analizė bei kokybinis tyrimas atskleidė, jog integracijos politikos kryptį, pobūdį bei statuso suteikimą įtakoja ne tik bendrieji politiniai sprendimai, bet ir socioekonominiai veiksniai, valstybių administraciniai gebėjimai bei visuomenės pasiruošimas priimti imigrantus. Airijos daugiakultūrinis integracijos modelis tampa gerosios praktikos pavyzdžiu ne tik Lietuvai, bet ir visai Europos Sąjungai.

SUMMARY

Immigrant integration policy formation and implementation

Comparative analysis of Lithuania and Ireland

The aim of this study is analysis of immigrant integration policy formation and implementation in Lithuania and Ireland. The connecting element for such analysis have been chosen general principles of European Union integration policy and the integration policy models. The study aims to present the distinguishing features of the Irish and Lithuanian Government integration policy-making and functioning of the managing institutions, financial instruments and the integration programs.

Comparative analysis method has been chosen because of the nature of the paper being analyzed, i.e. study of the same objects (integration policy variable), belonging to different societies (in this case, Lithuania and Ireland). The analytical framework of the study is a comparative analysis of the legislation, other sources, the structures of the implementing institutions and other integration patterns. In order to deepen the data of the comparative analysis there has been carried out a qualitative study.

Political cycle model has been chosen because of the possibility of splitting the integration policy process into the problem definition, agenda formulation and stages of implementation and evaluation. The fact that the countries which are being compared in this paper belong to the EU supposed the selection of the open method of coordination and multilevel management model. This work presents One Stop Shop model, which, as the innovative solution to the implementation of integration of immigrants.

The analysis revealed that the difference in status directly affects immigrant access to the integration programs. Lithuanian immigrant integration program is carried out only for certain groups of immigrants, i.e. refugees and asylum seekers, returnees of political deportees. Meanwhile, the Irish integration policy is to involve all groups of immigrants. All the immigrant integration guides presented at the EU level stress the importance of integration of all immigrant groups.

Comparative analysis and qualitative study revealed that the integration policy and the nature of the target groups are affected not only by the general political decisions, but also by the socio-economic factors, the administrative capacity and public preparedness to accept immigrants. Ireland's multicultural model of integration is becoming a model of good practice, not only to Lithuania, but also to the entire European Union.

ĮVADAS

Darbo aktualumas: Integracijos politika, kaip veiksmų ir priemonių visuma, yra taikoma asmenims patenkantiems į rizikos grupes, siekiant užkirsti kelią jų diskriminacijai ir atskirčiai. Veiksminga integracijos politika sumažina socialinę įtampą visuomenėje, laiduoja asmenų patenkančių į rizikos grupes individualų komfortą, sušvelnina globalizacijos padarinius ir išsaugo demokratinės valstybės principus.

Kiekviena politika yra formuojama atsižvelgiant į tikslinę grupę, jos dydį, sudėtį ir poreikius. Tačiau net tuomet, kai tikslinė grupė yra aiškiai apibrėžiama, politika *per se* neišvengia transformacijos. Nuolatiniai išorės ir vidaus veiksniai suponuoja nenutrūkstantį politikos evoliucionavimą. Kitais žodžiais tariant, politika nuolat išgyvena virtualų pasikartojančių veiksmų ratą. Apibrėžus problemą kuriama politika, vėliau ji įgyvendinama, peržiūrima, įvertinama, koreguojama, ko pasekoje formuojama nauja politika arba tobulinama esančioji.

Imigrantų integracijos politika (toliau IIP) yra viena iš tų viešosios politikos sričių, kuriai evoliucijos ir transformacijos teorijos gali būti taikomos nuolat. Tokią prielaidą pateisina objektyvūs empiriniai veiksniai. Visų pirma todėl, kad tikslinė grupė yra nuolat kintanti. *Ceteris paribus* atveju IIP neturi stabiliai apibrėžtos, nekintančios, homogeninės politikos adresatų grupės. Imigranto sąvokoje talpinami ekonominiai migrantai, pabėgėliai, prieglobsčio prašytojai, užsieniečiai atvykstantys kitais pagrindais (santuoka, studijos, moksliniai tyrimai). Atvykusieji į priimančią valstybę asmenys skirstomi ne tik pagal atvykimo tikslus, bet ir pagal geopolitinę priklausomybę, t.y. atsižvelgiama ar jie yra ES piliečiai ar trečiųjų šalių piliečiai. Imigrantai dažnai atvysta neapibrėžtam laikui, jų skaičius gali didėti arba mažėti dėl pasaulinės ekonominės krizės ar ekonominio pakilimo. IIP glaudžiai siejasi su kiekvienos valstybės vidaus politika, jos finansiniais pajėgumais, administracinės sistemos funkcionalumo lygiu, jos geografine padėtimi. Europos sąjungoje (toliau ES), kaip vieningame ir demokratiškame apsisprendimuose dvidešimt septynių valstybių konstrukte, IIP formavimas ir įgyvendinimas tampa dar sudėtingesniu procesu.

Visų ES šalių IIP patirtis yra skirtinga, vienos šalys, tokios kaip Vokietija, Austrija ar Italija, visuomet buvo patrauklios imigrantams, kitos, pavyzdžiui Ispanija, Airija, Jungtinė Karalystė tik pastaraisiais metais tapo imigrantų kelionės galutiniu tikslu. Šalies imigracinį patrauklumą sąlygoja keletas faktorių. Vienas reikšmingiausių veiksnių tampa šalyje vykdoma socialinė politika bei socialinių paslaugų modelis. Svariu argumentu tampa priimančios

visuomenės pakantumas atvykstantiems, jau susiformavusios imigrantų bendruomenės bei imigrantams taikomos integracinės programos. Kitas veiksnys yra istoriniai politiniai įsipareigojimai atsiradę imperializmo laikotarpio išdavoje. Tačiau dažnai bėgdami nuo politinio persekiojimo, karo, nepritekliaus ir skurdo imigrantai nesivadovauja šalta logika, bet pasirenka patogiausiai fiziškai pasiekiamas valstybes. Taip Prancūziją, Italiją, Ispaniją ar Graikiją kasmet pasiekia tūkstančiai nelegalių imigrantų iš Afrikos valstybių.

Integracijos politika - tai ne tik politinės valstybių gairės ir imigrantams adaptuotos specialiosios programos *ad hoc*, tai nuoseklus ir atsakingas valstybės politikų bei įgyvendintojų sisteminis darbas, nuo imigrantų patekimo į šalį iki natūralizacijos proceso.

Integracijos politika, skirtingai nuo migracijos politikos, pabrėžia ne darbo jėgos judėjimą, bet žmonių judėjimą, ne ekonominę, bet humanišką naudą. Kalbėdami apie integraciją neišvengiamai susiduriame su imigrantų asmeninėmis istorijomis, trauminėmis patirtimis bei siekiu užsitikrinti prigimtines teises – teisę į gyvybę ir saugumą. Tikslinga ir veiksminga integracija – tai pridėtinė vertė imigracijos politikai. Imigracijos politika be integracijos dažniausia apsiriboja matematiniais vienetais, bei kaštų – pelno kategorijomis. Integracijos politikos formavimas ir įgyvendinimas siejamas su asmenine moraline atsakomybe ir socialiai atsakingu požiūriu.

Pati savaime integracijos politika nėra naujas reiškinys, tačiau ją įtakojantys išoriniai ir vidiniai veiksniai sąlygoja nuolatinę šios politikos kaitą. Sparčiai besikeičiant pasaulio ekonominei situacijai, valstybės yra priverstos ne tik peržiūrėti savo politines ir ekonomines programas, bet visų pirma perkainuoti moralines vertybės. Kiekvienai valstybei tenka sudėtingas uždavinys apsisprendžiant - vadovautis globaliniu teisingumu ar atsiriboti valstybės piliečių saugumo labui? Kurti nacionalinę integracijos politiką, ar kliautis bendrąją ES *acqui*? Temos **problematiškumas** siejasi su būsimu valstybių ir visos ES apsisprendimu – kurti daugianacionalines bendruomenes ar apsiriboti integracinėmis sutartimis, taip išsaugant etninį tapatumą ir sugrąžinant integracijos procesą prie asimiliacijos. Pastarąjį pusmetį darbo problematiškumas įgavo naują atspalvį. 2007 metų rudenį pasirinktos integracijos temos problematiškumas buvo labiau siejamas su darbo jėgos trūkumu, darbo rinkos atvėrimu ir gausiu trečiųjų šalių imigrantų antplūdžiu į ES, tuo pačiu ir į Lietuvą. Nors per šiuos metus imigracijos situacija drastiškai pasikeitė, tačiau integracijos problematiškumo esmė išliko. Galima teigti, jog ekonominio nuosmukio perspektyvoje integracija tampa prevencine priemone užkertant kelią socialinės atskirties bei socialinio konflikto gilinimui. Tinkamai formuojamos bei

administruojamos ir įgyvendinamos integracinės priemonės leidžia racionaliai paskirstyti valstybės biudžeto lėšas bei tikslingai ir pilnavertiškai įsisavinti ES finansinius instrumentus.

Darbo objektas - imigrantų integracijos politikos formavimo bei įgyvendinimo procesas, bei jį įtakojantys veiksniai: valdymo modeliai, finansiniai ištekliai, žmogiškasis kapitalas, socialinis kapitalas, inovacijos ir atsakomybių paskirstymas. Visi minėti aspektai (naudojant lyginamąją Lietuvos ir Airijos analizę) bus aptariami šiame darbe siekiant atskleisti IIP privalumus ir trūkumus.

Integracijos politikos teorinės analizės laikotarpio imtis 1996 – 2009 metai.

Darbo tikslas: išanalizuoti IIP formavimo bei įgyvendinimo pobūdį Lietuvoje ir Airijoje pristatant bei įvertinant imigrantų integracijos galimybes.

Darbo uždaviniai:

1. Apibrėžti pagrindines IIP sąvokas ir pristatyti imigrantų integracijos tipus bei modelius;
2. Pristatyti IIP formavimo ir įgyvendinimo etapus, taikant politinio ciklo bei daugialygio valdymo modelius;
3. Išskirti pagrindines Europos Sąjungos istorines bei administracines prielaidas skirtas imigrantų integracijai, pristatant pagrindinius ES dokumentus bei IIP įgyvendinimo modelį;
4. Išnagrinėti Lietuvos ir Airijos IIP formavimo procesą bei politikos įgyvendinimo administracinę struktūrą (atliekant lyginamąją analizę);
5. Atlikti dviejų dalių (Lietuvos IIP formuotojų bei įgyvendintojų ir Airijos imigrantų) kokybinį tyrimą taikant pusiau struktūruoto ir struktūruoto interviu metodą.

Darbo metodai:

Siekiant nuosekliai išdėstyti ir visapusiškai pagrįsti užsibrėžtus darbo uždavinius bei tikslą darbe naudojami kombinuoti teorinės bei empirinės analizės metodai. Teorinės dalies pagrindimui naudojama moksline literatūra integracijos tema, pirminiai šaltiniai – statistiniai duomenys, interviu, programos ir antriniai šaltiniai – ataskaitos, apžvalgos. Teorinė analizė remiasi aprašomojo, analitinio bei lyginamojo metodo derinimu. Atsižvelgiant į darbo pobūdį bei specifiką darbe remtasi Lietuvos viešosios politikos ir viešojo administravimo mokslinėmis pozicijomis bei fundamentaliosiomis integracijos teorinėmis bei empirinėmis studijomis.

Empirinės dalies pagrindimas remiasi kokybinių tyrimų duomenų analize. Kokybinis tyrimo metodas, taikant pusiau struktūruotą ir struktūruotą interviu, pasirinktas dėl lankstaus taikymo pobūdžio bei galimybės surinkti objektyvią ir išsamią medžiagą, galinčią papildyti teorinę dalį.

Kokybinis tyrimas atliekamas dviem aspektais, pasirenkant dvi respondentų grupes. Pirmoji grupė – Lietuvos IIP formuotojai ir įgyvendintojai. Atroji – ES ir trečiųjų šalių imigrantai Airijoje. Respondentų grupių pasirinkimą lėmė keletas veiksnių:

- politikos formuotojų bei institucijų lokacija;
- informacijos prieinamumas ir informatyvumas;
- taikomų imigrantų statusų skirtumas Lietuvoje ir Airijoje;
- siekis pristatyti dvipusio proceso (priimanti valstybė – imigrantas) dalyvių patirtį.

Išsamesnis tyrimo metodo bei respondentų grupių pasirinkimo pagrindimas pateikiamas penktoje darbo dalyje.

Darbo šaltiniai: Darbe naudojamus šaltinius galima suskirstyti į penkias pagrindines grupes. Pirmajai grupei priskiriama mokslinė literatūra, skirta teoriniam temos pagrindimui. Atkreiptinas dėmesys, jog IIP tema specializuotos mokslinės literatūros nėra daug, todėl remiamasi fundamentaliosiomis viešojo administravimo ir viešosios politikos (Parson W, Lane J.E, Pollit Ch, Boukareat G, Lindblom E. C, Woodhouse J.E, ir kt.) bei tarpdisciplininėmis (Palermo F, Goeman H.) studijomis, pasitelkiamos teorinės koncepcijos (Hooge L, Marks G.). Antroji šaltinių dalis sudaryta iš Lietuvos bei Airijos teisės aktų, bei antrinių teisės šaltinių. Jiems priskiriamos Lietuvos ir Airijos konstitucijos, LR Dėl užsieniečių teisinės padėties įstatymas, LR pilietybės įstatymas, LR Vyriausybės nutarimai tiesiogiai reglamentuojantys užsieniečių integracijos politikos įgyvendinimą, Airijos Nacionalinis veiksmų planas prieš rasizmą (National Action Plan Against Racism), Lygios padėties įstatymas (Equal Status Act). Trečiajai šaltinių grupei priskiriami rekomendaciniai integracijos politikos vadovai, statistiniai duomenys, ministerijų pranešimai ir ataskaitos. Ketvirtoji šaltinių grupė - interviu metu sukaupta informacija, kurios pagalba gilinama teorinė darbo dalis. Papildomai šaltinių grupei gali būti priskiriama vaizdinė medžiaga suteikusi išsamesnės informacijos apie integracijos politikos svarbą bei suformavusi pamatinį temos suvokimą. Tai režisieriaus Laimanto Kairio dokumentinis - animacinis filmas „Kur akys veda“ (2008), bei britų režisieriaus Michael Winterbottom dokumentinis filmas „In this World“ (Šiame pasaulyje) (2002).

Darbo struktūra: Penkių dalių darbo struktūra leidžia sistemingai atskleisti IIP formavimo ir įgyvendinimo proceso etapus lyginamose valstybėse remiantis pagrindiniais ES integracijos principais bei aspektais. *Pirmojoje dalyje* pateikiama teorinė IIP problematika. Aptariami pagrindiniai terminai, kurių pagalbą konstruojami integracinių teorijų modeliai. Pristatomas politinio ciklo modelis (toliau PCM), juo remiantis analizuojama IIP. Perspektyvinė alternatyva pateikiama pristatant atviro koordinavimo metodą toliau (AKM), bei daugialygio

valdymo ir tinklinio bendradarbiavimo modelius. *Antrojoje dalyje* analizuojami pagrindiniai ES žingsniai formuojant bendrą integracijos politiką, pristatomi Bendrieji Integracijos principai, kurie tampa išeities tašku ir nauju posūkiu integracijos politikoje visoms ES valstybėms. Apžvelgiami EK komunikatai bei ES institucijų iniciatyvos ir nuomonės integracijos politikos tema, aptariamas būsimas Regionų komiteto, kaip tarpininko tarp skirtingų valdymo lygių, vaidmuo. Pristatomas One Stop Shop (toliau OSS) – vienos stotelės – pavyzdinis inovacinis modelis įgyvendinant imigrantų integraciją. *Trečiojoje dalyje* pagrindžiamas pasirinktų lyginamųjų šalių adekvatumas, lyginamosios analizės principu nagrinėjamas Lietuvos ir Airijos IIP formavimo procesas. Atskleidžiamas imigrantų statuso skirtumas ir jo įtaka formuojant integracijos politiką šalyje. *Ketvirtojoje dalyje* aptariamos administruojančios institucijos bei IIP įgyvendinimo mechanizmas Lietuvoje ir Airijoje. Pristatoma integracijos finansavimo sistema, įgyvendinamos ES iniciatyvos bei 2007 - 2013 metų fondai, skirti integracijos politikos vykdymui. *Penktojoje*, baigiamojoje darbo dalyje, aptariamas empirinio tyrimo metodas ir pristatomos respondentų grupės. Kokybinio tyrimo (atlikto pusiau struktūruoto, struktūruoto interviu metodu) metu gauti duomenis aprašomi bei pateikiami taikant IIP vertinimo aspektą.

1. TEORINIS DARBO PAGRINDIMAS.

Šioje darbo dalyje apibrėžiamas tyrimo laukas ir pagrindinės tyrimo komponentės, t.y. imigracijos ir integracijos politikos sąvokos, viešosios politikos bei viešojo administravimo modeliai. Pristatomos integracijos dimensijos, kurių pagalba siekiama išryškinti integracijos politikos daugiasluoksniškumą, dinamiškumą bei veikėjų gausą. Integracijos politika yra neatsiejama nuo socialinių procesų, todėl šioje dalyje IIP persipina su socialinės politikos paralele.

1.1 Imigrantų integracija ir viešoji politika.

Integracija, kaip politinė idėja, turėtų nubrėžti ribas nurodančias kas patenka į nustatytą integracijos sferą ir kas ne. Tačiau intelektinių ribų apibrėžti integracijos politiką nepakanka[1]. Integracija yra „platus, painus ir sudėtingas reiškinys, savo mastu, [...] sulygintinas su visa politika“[2]. Integracijos politika – tai imigracijos politikos išvestinė šaka apimanti visų lygių politinių ir nepolitinių veikėjų tarpusavio bendradarbiavimą. Bendro sutarimo siekiama teisinės ir socialinės apsaugos, natūralizacijos ir pilietybės, antidiskriminacinių įstatymų, lygių galimybių, apgyvendinimo, švietimo ir kitose srityse[3]. Integracijos politika, tai problemų sprendimo būdas, pagrįstas idėjų, veiksmų ir veikėjų tarpusavio sąveika. Priimančių valstybių vyriausybinių institucijų ir nevyriausybinių organizacijų, vietos bendruomenių ir imigrantų tarpusavio santykiai, tai kiekvienos valstybės savitas gyvenimo būdas[4].

Airijos Nacionaliniame veiksmų plane prieš rasizmą (National Action Plan Against Rasicim) integracijos politikos sąvoka apibrėžiama kaip „imigrantų ir jų grupių įtraukimas į visas gyvenimo sferas kuriant daugiakultūrinę visuomenę, naudojant numatytas strategijas bei į veiksmų įgyvendinimą įtraukiant nacionalinio, regioninio bei vietinio lygmens veikėjus“[5].

Viešosios politikos idėja ir integracijos reiškinys *per se* sukuria unikalų politinį administracinį junginį. Unikalumas atsiskleidžia įtampoje, suponuotoje viešo ir privataus

---

[1] Stone D, *Viešosios politikos paradoksai:sprendimų priėmimo menas politikoje*, Vilnius, 2004, p.49.
[2] Europos Sąjunga: enciklopedinis žinynas, sud. G, Vitkus, III patais. ir papil. leidimas, Vilnius, 2008, p. 146.
[3] Aleinikoff T. A, Klusmeyer D.B, *Citizenship Today – Global Perspectives and Practices*, England, 2001, p. 351.
[4] Stone D, min.veik., p. 49.
[5] Integration: Encouraging National Policy and Promoting Local Level Stratiegies and Policies. http://www.nascireland.org/pages/policy/integration_policy.htm

santykio suvokimo[1]. Viešosios politikos užduotis – įtraukti į darbotvarkę problemas kylančias viešojoje erdvėje. Ji turi tapti atsaku į piliečių skundus, reikalavimus ir interesus[2]. Tačiau imigranto integracija visada yra vieno privataus asmens, nepriklausančio priimančiai valstybei, jungimasis prie tam tikrų viešųjų gėrybių skirtų piliečiams. Integracijos specifiškumas (kalbant apie kitos šalies piliečius arba asmenis be pilietybės) gali išprovokuoti neteisingą pradinės situacijos suvokimą ir skatinti neveikimą, t.y. ignoruoti susidariusią padėtį ir nesiimti veiksmų problemai spręsti. M. Weiner pabrėžia, jog vienas svarbiausių elementų, įtakojančių teisingą integracijos suvokimą bei integracijos politikos proceso svarstymą viešosios politikos lygmeniu, yra piliečių informavimas[3]. Jei piliečiams suteikiama informacija apie tai, kokią nacionalinę imigracijos politiką vykdo vyriausybė ir kokios yra užsieniečių patekimo į šalį sąlygos, integracijos politika tampa neatsiejama imigracijos politikos dalis[4].

Egzistencinėje perspektyvoje imigrantų integracija reliatyvus reiškinys, priklausomas nuo neprognozuojamo kintamojo, t.y. asmenų, kurie dėl įvairių priežasčių palieka savo kilmės šalį. Imigracijos procesas apima integracines programas, finansinius instrumentus, naujų socialinių ryšių tinklus, naują infrastruktūrą, tarpusavio santykius ir naujų bendruomenių kūrimą.

Migracija visų pirma yra žmonių, ne darbo jėgos judėjimas[5]. Todėl integracijos politikos formavimas ir įgyvendinimas remiasi labiau socialinėmis nei konservatyviosiomis ekonominėmis kategorijomis. Didžiausias dėmesys kreipiamas į socialiniais santykiais grįstus bendradarbiavimo tinklus. Valstybių vyriausybės naujai įvertina žmogaus teisių visuotinumą bei reaguoja į tarptautinių organizacijų rekomendacijas integracijos klausimu[6]. Žmogaus teisių universalizmo ir reliatyvizmo dilema iškelia ir asmens – grupės (šiuo atveju imigranto/imigrantų grupių; valstybės piliečio/imigrantų grupių) teisių sampratos dualizmą[7]. Todėl formuodama nacionalinę integracijos politiką kiekviena valstybė apsprendžia savo visuomenės viziją, bei diegia lygybės ir teisingumo principus visuotinių žmogaus teisių bei valstybės piliečių teisių atžvilgiu[8].

Būtų tikslinga pabrėžti tai, jog skirtingose šalyse (šiuo atveju Lietuvoje ir Airijoje) imigranto statusas yra skirtingai traktuojamas (Priedas Nr. 1), o nuo imigranto statuso apibrėžties tiesiogiai priklauso galimybė dalyvauti integracijos programose. Lietuvoje integracijos

---

[1] Parsons W, *Viešoji politika*, Vilnius, 2001, p. 19.
[2] Raipa A, *Viešasis administravimas*, Kaunas, 2001, p. 17.
[3] Migration and Social Cohesion, ed. Vertovec S, Oxford, 1999, p. 381.
[4] Ten pat, 382.
[5] Held D, Mc Grew A, Goldblatt J, *Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra*, Vilnius, 2002, p. 316.
[6] Ten pat, p. 317.
[7] Hayden P, *The Philosophy of Human Rights*, USA, 2001, p. 371.
[8] Jordan B, Duvell F, *Migration. The boundaries of Equality and Justice*, Oxfrd, 2005, p. 124.

programos yra skiriamos tik prievartinės migracijos imigrantams, t.y. pabėgėliams, prieglobsčio prašytojams ir grįžtantiems tremtiniams. Tuo tarpu Airijoje IIP skiriama visoms imigrantų grupėms – pabėgėliams, prieglobsčio prašytojams, trečiųjų šalių piliečiams ir ES piliečiams. Imigrantų statuso skirtumas Lietuvoje ne tik lemia skirtingą priėjimą prie integracijos programų, bet ir skatina hierarchinį susiskaldymą imigrantų tarpe. Šiame darbe, nagrinėjant politines gaires bei administracines struktūras, imigranto sąvoka bus vartojama plačiąja prasme, nebent būtų nurodyta kitaip. Veiksniai, įtakojantys integracijos procesus, yra vienodi (išskyrus keletą atvejų, susijusių su tarptautiniais PPP teisės aktais) nepriklausomai nuo imigrantų statuso.

Integracijos procesas tiesiogiai priklauso nuo socialinės politikos tipo vyraujančio valstybėje. Galimybė pasinaudoti viešosiomis gėrybėmis yra esminė sąlyga sėkmingai integracijai. Socialinės gerovės valstybėse pastebima mažiau įtampos tarp imigrantų ir vietos bendruomenių, gerovė yra laikoma kiekvieno gyvenančio šalyje asmens teise[1].

Socialinės gerovės valstybėse institucijos atlieka didesnį vaidmenį nei kitose šalyse[2]. Pensijos ir nemokama sveikatos apsauga yra garantuojama ne tik valstybės piliečiams, bet ir visiems gyvenantiems šalyje (teisėtai gyvenantiems ir dirbantiems). Nors socialinės teisės yra paremtos pilietybe, tačiau tokio tipo valstybės teikia vienodas paslaugas ir šalyje gyvenantiems imigrantams. Socialinės gerovės, arba skandinaviško tipo valstybėse paslaugų administravimas yra perduotas provincijoms arba vietinėms valdžios institucijoms[3].

Sėkmingos integracijos rezultatas, tenkinantis abi proceso dalyvių puses (priimančią bendruomenę ir imigrantus) laiduoja pilietinės visuomenės bei socialinio kapitalo augimą. R. Putnam teigia, jog pilietinė visuomenė yra demokratijos veikimo garantas, o socialinis kapitalas - tarpusavio pasitikėjimo pagrindas[4].

Sėkmingą integracijos procesą lemia visų socialinės integracijos dimensijų (individualaus bei kolektyvinio lygmens) pakopų įgyvendinimas (Priedas Nr. 2)[5]. Remiantis integracijos dimensijomis išskiriamos pagrindinės integracijos kliūtys:

- komunikacinė dimensija išskiria vietinės kalbos nežinojimą;
- rezidentinė dimensija apima socialinę atskirtį gyvenamoje bendruomenėje;
- socialinė dimensija išskiria diskriminaciją darbo vietoje;
- šeimos dimensija nurodo socialinio statuso nebuvimą, t.y. asmens vienišumą;

---

[1] Roger J. J, *From a Welfare State to Welfare Society*, London, 2000, p. 42.
[2] Šiuolaikinė valstybė, sud. Matakas J, Kaunas, 1999, p. 397.
[3] Ten pat, p. 397.
[4] Putnam D. R, *Kad demokratija veiktų. Pilietinės tradicijos šiuolaikinėje Italijoje*, Vilnius, 2001, p. 220.
[5] International Migration and Social Science. Ed. Vasta E, Vuddamalay V, New York, 2006, p. 223.

- struktūrinė dimensija apibrėžia profesinės veiklos tobulinimą ir galimybę dalyvauti ekonominiuose procesuose;
- politinė, aukščiausia dimensija apima natūralizacijos procesą bei pilietybės suteikimo galimybes[1].

Išvardintos integracijos kliūtys suponuoja problemų sprendimo būdus, kurie yra įtraukiami į valstybių IIP įgyvendinimo etapą.

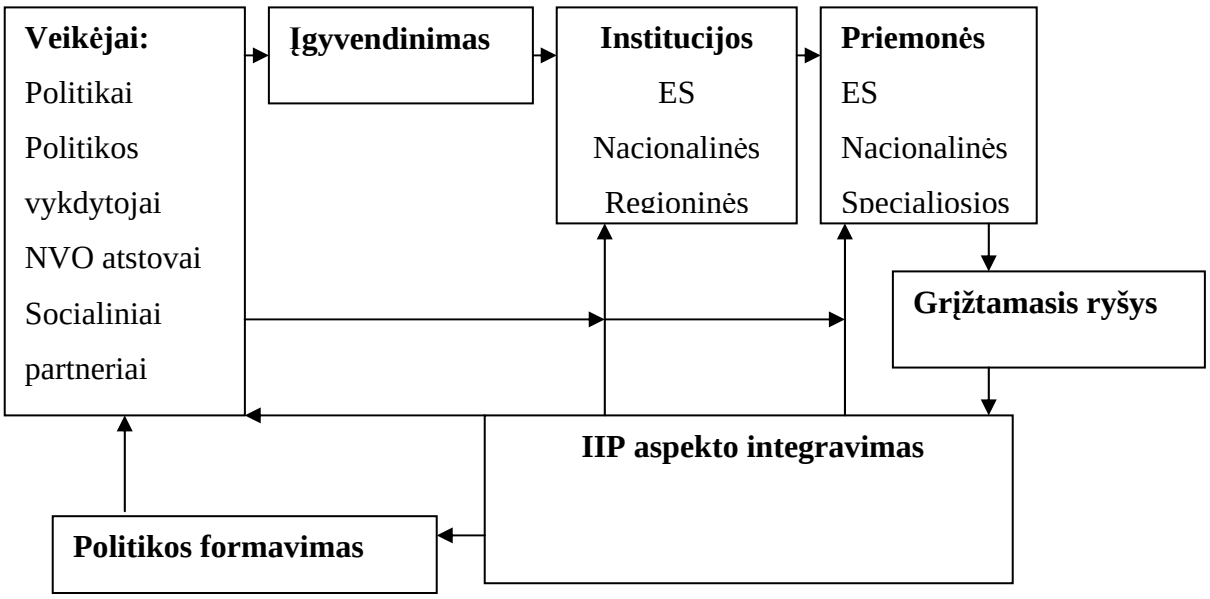
Integracijos vadove, teigiama, jog pirmas svarbiausias žingsnis IIP procese yra imigrantų integracijos aspekto integravimas į politikos formavimo ir įgyvendinimo etapus, įtraukiant veikėjus, institucijas bei priemones (1 lentelė) [2]. Anot A. Raipos, „viešosios politikos planavimo sėkmė priklauso nuo to, kaip bus siejami teoriniai planavimo modeliai, principai, procedūros su realiomis organizacijų sąlygomis, su specifinėmis jų veiklos aplinkybėmis ir situacijomis“[3]. Todėl IIP aspekto integravimas į visus politinio ciklo etapus leistų racionaliai vykdyti žingsnis po žingsnio metodiką. IIP integravimas reiškia politikos krypčių koregavimą taip, kad jose atsispindėtų požiūris į pagrindines žmogaus teises, būtų šalinama socialinė nelygybė bei paisoma visuomenės interesų[4].

Bendruosiuose pagrindiniuose imigrantų integracijos principuose (Priedas Nr. 3)[5] nurodoma, jog integracijos aspekto integravimas veikėjų, institucijų ir priemonių lygmenyje, „yra esminė viešosios politikos formavimo ir įgyvendinimo sąlyga“[6]. Geresnės integracijos sėkmę lemia „galimybės imigrantams tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip ir tos šalies piliečiai ir nediskriminuojant kreiptis į institucijas, taip pat naudotis tiek privačiomis, tiek ir viešomis prekėmis ir paslaugomis“[7].

---

[1] Migration and Social Cohension, ed. Vertovec S, Oxford, 1999, p. 385.
[2] Niessen J, Schibel Y, *Integracijos vadovas politikos kūrėjams ir įgyvendintojams*, II leidimas, Europos Bendrijos, 2007, p. 10.
[3] Raipa A, min. veik., p. 22.
[4] Ten pat, p. 14.
[5] Common Basic Principles on Integration, Council Document, 2004 11 18, MIGR 105, 14776/04, Brussels, 2004. www.register.consilius.eu.int/pdf/en/04/st14/st14776.en04.pdf
[6] Niessen J, Schibel Y, min. veik., p. 14.
[7] Ten pat, p. 14.

1 lentelė. IIP aspekto integravimo į politikos procesą modelis.

Sudaryta remiantis Niessen J, Schibel Y. (2007)

IIP aspekto integravimas[1] apima tris pagrindinius veiksnius: veikėjus, institucija ir priemones.

Veikėjai – politikos formuotojai. Atskiri politikai, politikų grupės, socialiniai partneriai, pilietinės visuomenės atstovai, turėtų būti įtraukti imigrantų integracijos perspektyvą tiek horizontaliu tiek vertikaliu lygmeniu.

Institucijos – politikos administruotojos ir įgyvendintojos. Politiką formuojančios ir vykdančios institucijos turėtų užtikrinti visų visuomenės (imigrantų) grupių priėjimą prie viešųjų paslaugų bei programų.

Priemonės – integracijos programos, inovaciniai modeliai. ES valstybėse akcentuojamas gerosios patirties taikymas. 2009 metais portugalų iniciatyva išleistas priemonių vadovas, kuriame pateikiamas OSS integracijos modelis. Peržiūrint valstybėje vykdomą politiką galima taikyti jau egzistuojančias bendrąsias priemones. Atskirais atvejais gali būti taikomos tikslinės priemonės. Atsižvelgiant į aplinkybes, jos gali būti laikinos arba nuolatinės[2].

[1] Teisingumo, laisvės ir saugumo generalinio direktorato leidinyje „Integracijos vadovas politikos kūrėjams ir vykdytojams“ **integravimas** (angl. mainstreaming)– apibrėžiamas kaip politikos krypčių, darančių skirtingą poveikį žmonėms, koregavimas taip, kad būtų šalinama nelygybė ir vienodai paisoma visų grupių interesų. Svarbiausi integracijos klausimai yra pagrindinių teisių skatinimas, nediskriminavimo principas ir lygios galimybės visiems.
[2] Niessen J, Schibel Y, min. veik., p. 15.

Partnerytės principais grindžiamas bendradarbiavimas tarp veikėjų ir institucijų, skatina socialinio kapitalo formavimąsi[1]. Atsižvelgiant į tai, kad integracija visada yra dvipusis reiškinys, socialinio kapitalo įtaka gali apsaugoti labiausiai pažeidžiamas visuomenės grupes. Integracijos politikos kontekste socialinis kapitalas įgauna vertikalų (priimančioji valstybė - imigrantas *versus* imigrantas – priimančioji valstybė) ir horizontalų (priimančioji bendruomenė – imigrantas *versus* imigrantas – priimančioji bendruomenė)[2].

Imigrantų integracijos dimensijų laipsnis priklauso ne tik nuo imigranto statuso, bet ir nuo valstybės politinės sistemos, funkcinio ir teritorinio valdžių padalijimo, centralizacijos – decentralizacijos lygio, pasirinktos imigracijos politikos krypties[3].

Integracijos politikos kryptis bei integravimo laipsnis (kai pasiekiama aukščiausia integracijos pakopa) iš naujo apibrėžia nacionalinio identiteto ir pilietybės klausimą daugelyje Europos valstybių. Vienos iš jų (Airija, Jungtinė Karalystė), nesunkiai prima naujus identiteto iššūkius, kitos šalys (Austrija, Prancūzija) yra linkusios išlaikyti kaip įmanomą grynesnį savo šalies nacionalinį tapatumą. Pagal tai, kaip šalys geba transformuoti tapatumo ir pilietybės sampratą ir formuoti integracijos bei natūralizacijos politikas, yra apibrėžiami keturi Vakarų šalių pilietybės ir integracijos modeliai[4].

Iliuzinis modelis paprastai pasireiškia imigrantų bendruomenių ignoravimu, tokiose šalyse klesti nelegali imigracija, politikų nenoras imtis integracinių priemonių kūrimo sudaro prielaidas socialinei atskirčiai bei rasistiniams išpuoliams.

Eksliuzinis modelis remiasi įstatymais reguliuojamu patekimu į šalies teritoriją ir į darbo rinką, pilietybės suteikimas remiasi kilme, integracija įmanoma, tačiau stipriai reglamentuota.

Imperinis – respublikoniškasis modelis suteikia daugiau laisvės norint tapti šalies piliečiu, dėmesys labiau skiriamas gyvenamai vietai, o ne kilmei. Didesnės integracijos galimybės, ypatingai daug sąlygų suteikiama antros kartos imigrantams.

Daugiakultūrinis modelis egzistuoja tik nedaugelyje valstybių. Tokio pilietybės modelio valstybėse pilietybės suteikimo procedūros nėra sudėtingos, imigrantų bendruomenės priimamos palankiai, vietos bendruomenė ir imigrantų bendruomenė palaiko glaudžius ryšius[5].

---

[1] Collins P, *AplyingPublic Administration in Development. Guidposts to the future,* New York, 2001, p. 70.
[2] Odmalm P, *Migration Policies and Political Participation. Inclusion or intrusion in Western Europe*?, New York, 2005, p. 176.
[3] Lane J. E, *Konstitucija ir politikos teorija*, Kaunas, 2003, p. 109.
[4] Held D, McGrew A, Goldblatt J, min. veik., p. 349.
[5] Ten pat, min. veik., p. 350.

Pagrindiniai faktoriai nulemiantys kokį pilietybės ir integracijos modelį pasirenka valstybės yra migracijos srautai ir jų padariniai šalies ekonominei bei socialinei gerovei. Pilietybės ir integracijos modelio pasirinkimas atskleidžia tiesioginį ryšį tarp integracijos, natūralizacijos ir socialinės atskirties[1]. Šalyse, kuriose siekiant gauti pilietybę, reikalaujama pragyventi ne mažiau kaip dešimt metų, arba taikomas *jus sanguini* principas, yra didesnė tikimybė formuotis socialiai pažeidžiamoms grupėms, kurios ilgainiui gali tapti socialinės atskirties grupėmis[2].

Dažnai apsisprendimą lemią ir istorinės priežastys. Prancūzijos pavyzdys rodo, jog dekolonizacijos pasekoje priėmusi į savo šalį buvusių kolonijų gyventojus ir neskyrusi dėmesio jų integracijai vyriausybė sulaukė protesto aktų ir pasikartojančių riaušių.

Imigrantų integracijos faktoriaus ignoravimas sukuria sąlygas uždarų imigrantų bendruomenių kūrimuisi. Bendruomenės, tapusios socialinės atskirties grupėmis ar getais, priverčia valstybių vyriausybes imtis skubotų sprendimų, kurie apima ne tik privačius asmenis, bet ir visą visuomenę[3].

Visos išvardintos priežastys suponuoja, jog imigrantų integracija neabejotinai yra viešosios politikos objektas.

1. 2. Politinio ciklo modelio taikymas.

Iki XX amžiaus aštuntojo dešimtmečio viešosios politikos studijose didžiausias dėmesys buvo skiriamas politikos formavimui ir sprendimų priėmimui, tuo tarpu viešasis administravimas ir politikos įgyvendinimas paliekamas nuošalyje. Didžiausios pastangos buvo telkiamos biudžeto finansavimui, galių paskirstymui, tačiau nesidomima ar politika įgyvendinama taip kaip tikėtasi ir planuota[4]. Pusės politinio ciklo įgyvendinimo išdavoje geros idėjos, dėl prasto jų įgyvendinimo, virsdavo menkavertėmis. Toks trūkstamos grandies reiškinys, ir neišsipildę lūkesčiai vertė ieškoti naujos paradigmos idėjų įgyvendinimo srityje[5]. Nesėkmingas politinių tikslų įgyvendinimas galimas ir pilno politinio ciklo modelyje. Neišspręstos problemos arba netinkamas idėjų įgyvendinimas sukelia įstatymų infliaciją ir nepasitikėjimą valstybės institucijomis, be to tampa nuostolingas ir ekonomiškai ir politiškai[6].

---

[1] Taljūnaitė M, *Pilietybė ir socialinė Europos integracija*, Vilnius, 2005, p. 160.
[2] Ten pat, 160.
[3] Darendorf R, *Modernus socialinis konfliktas*, Vilnius, 1996, p. 98.
[4] Vilpišauskas R, Nakrošis V, *Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos įtaka*, Vilnius, 2003, p. 7.
[5] Ten pat, p. 9.
[6] Vilpišauskas R, Nakrošis V, min. veik., p. 7.

Politinio ciklo modelis yra dažnai kritikuojamas dėl dirbtinio politinio proceso stadijų atskyrimo, veikėjų nebuvimo ir kitų priežasčių. Tačiau įvertinus visą kritiką ir pripažinus jog politinio ciklo modelis nėra politinio proceso panacėja, šiame darbe bus remiamasi politinio ciklo modeliu. Labiausiai akcentuojant politikos formavimo bei įgyvendinimo etapus.

Stadijinis modelis suteikia racionalią struktūra, ir nors žymiai supaprastina viešosios politikos esmę, tačiau įgalina sistemingai įvertinti kiekvienos stadijos tikslingumą ir efektyvumą naudojant žingsnis po žingsnio metodiką[1].

Pirmasis politinio ciklo etapas - egzistuojančios problemos pripažinimas. Imigrantų integracijos politikos atveju problemos ištakomis būtų galima įvardinti migracijos pasekmes, t.y. užsienio šalių piliečius laikinai ar ilgam apsistojančius priimančioje šalyje. Valstybės priėmusios didelius imigrantų srautus turėjo nuspręsti ar imigrantų integracijos ignoravimas gali tapti grėsme priimančiai visuomenei ar ne. Didelį vaidmenį problemos suvokime atliko žiniasklaida ir vieši valstybės politikų bei tarnautojų pasisakymai[2].

Airijos atveju imigracijos reiškinys buvo netikėtas ir didelio masto. Daugelį metų emigracijos srautai ženkliai viršijo imigracijos srautus. Tačiau sparčiai suklestėjus ekonomikai situacija kardinaliai pasikeitė. Šiandien Airijos populiacija sudaro net 10 % kitataučių. Problema tapo tai, jog daugelis jų nemokėjo anglų kalbos ir potencialiai atsidūrė socialinės rizikos grupėse. Imigrantų grupių koncentracija, žemos pajamos ir nusikalstamumo rizika apsprendė tai, jog imigrantai buvo pripažinti kaip problema, ir valstybė ėmėsi problemos sprendimo nacionaliniu lygiu, regioniniu bei vietos lygmeniu.

Lietuvos atveju situacija skiriasi, emigracijos mastai buvo dideli, todėl keletą tūkstančių atvykusių užsieniečių netapo grėsmės faktoriumi vietinei bendruomenei ir darbo rinkai. Juolab, kad patekimas į Lietuvos Respubliką darbo tikslais yra griežtai reglamentuotas. Tačiau skirtingai nuo Airijos, Lietuvoje žiniasklaida atliko neigiamą vaidmenį imigrantų integracijos politikos formavime. Klaidingą informacijos suvokimą sukėlė neadekvatūs žiniasklaidos pranešimai - “Imigrantų antplūdis”, „Svetimšalių potvynis”, “Uždelsto veikimo bomba”, “Gresia nepasitenkinimas”, “Lietuviai tampa mažuma”, “Laukiama naujo rekordo”- kurie, suponavo tiesioginį reiškinio atmetimą bei galimai neteisingą problemos suformulavimą.

Problemos suformulavimas apsprendžia sekantį etapą – politikos tikslų iškėlimą, vadžios lygmenyje nusprendžiant kokie tikslai valstybei duotuoju momentu yra svarbiausi[3]. Siekiant

[1] Lindblom C.E, Woodhouse E. J, *Politikos formavimo procesas*, Vilnius, 1999, p. 23.
[2] Parsons W, *Viešoji politika*, Vilnius, 2001, p. 85
[3] Dunn W. N, *Viešosios politikos analizė:įvadas*, Vilnius, 2006, p. 58.

sėkmingos integracijos strategijos sukūrimo, o vėliau ir įgyvendinimo, didžiausias vaidmuo atitenka tikslų suformulavimui. Formuojant tikslus remiamasi racionaliomis prielaidomis:

- **Konkretumu** – nustatoma kam skiriama politika ir kas ją formuos bei vykdys. Dėmesys skiriamas tikslinėms grupėms, jų sudėčiai, patekimo bei buvimo šalyje sąlygoms. Numatomos institucijos, atsakingos už teisinės bazės sukūrimą bei politikos įgyvendinimą. Sudaromos darbo grupės integracijos politikos klausimais, į kurias įtraukiami vyriausybinio ir nevyriausybinio sektoriaus atstovai, socialiniai partneriai vietos bendruomenių atstovai;
- **Išmatuojamumu** – suformuojamos strategijos, programos. Numatomas jų įgyvendinimo planas ir atsakomybės, nustatant laikotarpį, kurio metu būtų galima atlikti vertinimą;
- **Priimtinumu** – atsižvelgiama į institucijas bei personalą, kuriam bus pavesta vykdyti įgyvendinimą. Didžiausias dėmesys skiriamas kompetencijai ir vertybinėms nuostatoms. Didelis dėmesys skiriamas darbuotojų mokymams bei motyvacijai.
- **Realistiškumu** – pasveriamas tikslų ambicingumas bei įgyvendinimo galimybė. Siekiama, kad nerealūs uždaviniai netaptų kliuviniu įgyvendinimui ir neskatintų atmestinumo bei nusivylimo[1].

Neaiškiai suformuluoti tikslai vėliau suteikia didelę veikimo laisvę įgyvendinančios institucijoms, bei mažina kontrolės efektyvumą[2]. Siekiant apsibrėžti darbotvarkės lauką dėmesys kreipiamas į vyriausybinių ir nevyriausybinių organizacijų pateikiamą problemų sąrašą, susiaurinto sąrašo pagrindu formuojama darbotvarkė. Lietuvoje ir Airijoje šis etapas formuotas skirtingai. Airijos vyriausybė atsižvelgė į užsienio šalių patirtį imigrantų integracijos srityje, didelį dėmesį skyrė nevyriausybinių organizacijų rekomendacijoms bei vietos bendruomenių nuomonei. Tuo tarpu Lietuva rėmėsi Austrijos patirtimi, nevyriausybinės organizacijos mažai įtakojo darbotvarkės turinio apibrėžimą.

Problemos apibrėžimas, politikos formavimas ir teisingas sprendimo priėmimas užtirina sėkmingą politikos įgyvendinimą bei tolimesnę kova dėl idėjų[3]. Politikos formavimo bei sprendimų priėmimo etape valdžios institucijos priima sprendimus dėl politikos įgyvendinimo. Formavimo etapas priklauso centrinei valdžiai (tuomet kai pagrindinė politikos formavimo ir

[1] Niessen J, Schibel Y, min. veik., p. 10.
[2] Vilpišauskas R, Nakrošius V, *Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos sąjungos įtaka*, Vilnius, 2003, p. 17
[3] Ten pat, p. 14.

įgyvendinimo misija atitenka nacionaliniam lygmeniui). Jo metu kuriamos strategijos, planai ir programos. Lietuvoje viešosios politikos trūkumai dažniausiai siejami su netinkamai suformuluotais tikslais bei netinkamai formuojama politika. Todėl įgyvendinimas neretai tampa sudėtingu ar net neįmanomu procesu[1].

Siekiant sėkmingo politikos formavimo rekomenduojama atsižvelgti į šiuos veiksnius:

- Aiškų tikslų suformulavimą;
- Tinkamą priežastinę teoriją;
- Teisinę – institucinę įgyvendinimo, koordinavimo, priežiūros ir atskaitomybės struktūrą[2].

Nurodyti veiksniai užtikrina efektyvų bei strateginį politikos formavimą. Strateginis planavimas nuo paprasto planavimo skiriasi tuo, kad geba įtraukti daugelį veiksnių, įtakojančių ne tik dabartinį, bet ir ateities procesą. Strateginio planavimo privalumas yra ne tik finansinių išteklių bet ir žmogiškųjų išteklių planavimas, kuris remiasi darbuotojų atranka ir mokymu[3]. Imigrantų integracijos atveju kvalifikuotas personalas yra vienas iš lemiamų veiksnių efektyviam politikos įgyvendinimui.

Politikos įgyvendinimas remiasi įstatymine baze, todėl teisinio pagrindo formavimas yra toks pat atsakingas veiksmas kaip ir tikslų suformulavimas. LR Dėl užsieniečių teisinės padėties įstatymas buvo koreguojamas ir tebėra koreguojamas atsižvelgiant į besikeičiančią situaciją, tarptautinę padėtį bei ilgalaikius valstybės tikslus. Airijoje integracijos politika remiasi Nacionaliniu veiksmų planu prieš rasizmą (National Action Plan Against Racism). Iki šiol Airijos integracijos politika rėmėsi įvairių įstatymų paskirais punktais. Tačiau dėl didėjančio imigrantų skaičiaus Airijos valdžia raginama imtis bendrosios integracijos strategijos kūrimo valstybės mastu.

Teisinė bazė laiduoja institucijų sukūrimą, bei užtikrina tolimesnį administracinės struktūros funkcionavimą. A. Lane teigia, jog vieno efektyvaus įgyvendinimo metodo apibrėžimo rasti neįmanoma, įgyvendinimo procesas yra įtakojamas daugelio veiksnių, kurių įtaka neabejotinai keičia viešojo sektoriaus veikėjų elgseną[4]. Svarbi sąlyga siekiant efektyviai įgyvendinti anksčiau numatytus politikos sprendimus yra politikos veikėjų noras bei gebėjimas

[1] Vilpišauskas R, Nakrošius V, *Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos sąjungos įtaka*, Vilnius, 2003, p. 19.
[2] Ten pat, p. 20.
[3] Vilpišauskas R, Nakrošius V, min veik., p. 24.
[4] Lane J. E, *Viešasis sektorius*, Vilnius, 2001, p. 169.

atsakingai veikti. Politikos įgyvendinimo nesėkmė dažnai yra nulemta šių dviejų elementų, noro bei gebėjimo, trūkumo[1].

Įgyvendinimo procesas gali būti skiriamas į du etapus: politinį įgyvendinimą (pasireiškiantį vykdomosios valdžios politiniame lygmenyje) bei administracinį įgyvendinimą (pasireiškiantį administraciniame lygmenyje)[2].

Institucinis administracinis gebėjimas įgyvendinti politiką priklauso nuo:

- išteklių, kuriais disponuoja, įgyvendinančioji instituciją;
- interesų grupių požiūrio, kuris gali būti palaikomasis arba priešinimosi;
- Ekonominės, politinės, socialinės aplinkos pokyčių, kurie gali keisti anksčiau priimtus sprendimus[3].

Politikos įgyvendinimo procesas gali būti siejamas su dvejopa įgyvendinimo struktūra: priėmus sprendimus ir pradėjus politikos įgyvendinimą reikalingas didesnis įgyvendintojų skaičius, vėliau jis gali sumažėti iki vieno pareigūno. Tačiau bendradarbiavimo procesas yra nenutrūkstamas tarp abiejų įgyvendintojų struktūrų[4]. Toks įgyvendinimo modelis taikomas ir integracijos politikoje. Pradžioje strategijos įgyvendinimas reikalauja atskirų departamentų veiklos, vėliau jis perduodamas pavyzdžiui vienam kultūros tarpininkui ar pareigūnui.

Politikos vertinimas – galutinis politikos formavimo etapas, po kurio seka politikos kaita suponuojanti politikos tęstinumą arba baigtį. Vertinimo procesas, tai galimybė visoms politikos formavimo bei įgyvendinimo pusėms ieškoti naujo bendro konsensuso. Tačiau vertinimas neatsiejamas nuo vertybinio suvokimo, todėl labai svarbu kokia pusė atlieka vertinimą, nuo to priklauso ar galimas sutarimas. Vertinimas paprastai apima du aspektus, politinį – programinį bei individualų, t.y. įgyvendintojo lygį. Atsižvelgiant į visas vertinimo komponentes ir gautus vertinimo rezultatus, gaunamas taip vadinamas grįžtamasis ryšys. Grįžtamojo ryšio analizė leidžia valdžiai numatyti tolimesnę politikos eigą bei remtis vienu iš keturių kaitos tipų: politikos novacija, politikos perimamu, politikos tęstinumu arba politikos baigme[5].

---

[1] Vilpišauskas R, Nakrošius V, min.veik., p. 19
[2] Vilpišauskas R, Nakrošis V, *Viešosios politikos įgyvendinimas Lietuvoje: "trūkstamosios grandies" analizė*, tyrimo santrauka, Vilnius, 2003, p. 4.
[3] Vilpišauskas R, Nakrošius V, min.veik., p. 22.
[4] Trepstra J, Havinga T, Implementation Between Tradition and Management: Structuration and Styles of Implementation, *Law&Policy*, Vol. 23, No.1 , Nedherlands, 2001, p. 95.
[5] Parsons W, min.veik., p. 505.

1.3 Atviro koordinavimo metodo, daugialygio ir tinklinio valdymo perspektyva imigrantų integracijos politikoje.

Atsižvelgiant į tai jog Lietuva ir Airija yra ES narės ir formuodamos savo nacionalines integracijos politikas atsižvelgia į ES nuomonę, jas analizuoti būtų galima taikant atviro koordinavimo metodo prizmę[1]. Atvirojo koordinavimo metodas (toliau AKM) pirmą kartą apibrėžtas rengiant Lisabonos strategiją 2000 metais. Šis metodas apima bendrus tikslus, gaires, strategijas, veiksmų planus, ataskaitas, vertinimus, gerosios praktikos sklaidą, EK rekomendacijas ir kitą[2]. AKM remiasi subsidiarumo principu. Bendri sprendimai yra priimami ES lygiu, tačiau nacionaliniai sprendimai ir jų įgyvendinimas yra paliekami kiekvienos valstybės narės kompetencijai. AKM gali būti siejamas su naujosios viešosios vadybos modeliu, kuriam būdingas koncentravimasis į rezultatus. Tačiau, pasak profesoriaus A.Follesdal, atviro koordinavimo modelis yra pernelyg platus ir rezultatai priklauso ne vien nuo proceso greitumo, bet ir nuo valstybių narių apsisprendimo[3]. AKM būdingi du ES valdymo modelių bruožai: daugialygio (multi-level) valdymo bei tinklinio valdymo (governance in networks)[4].

Daugialygis valdymo modelis (toliau DVM) apima keturis veikėjų, veikiančių teritorinių bei administracinių pagrindu, lygius. Atsakomybės laisvė paskirstoma vietos, regioniniu, nacionaliniu bei viršvalstybiniu lygiu[5]. Tiksliausiai DVM yra pristatomas L Hooghe ir G. Marks studijose. Jose pristatomi dviejų tipų DVM[6]. Šiam darbui išsamesnė dviejų tipų analizė nėra būtina, todėl užtenka paminėti, jog toks principas sumažina ES galias, perskirsto atsakomybę ir gali iššaukti demokratijos deficito kompleksą [7].

Tinklinis valdymas apima įvairius viešosios politikos veikėjus - centrinės valdžios institucijas, regioninės bei vietos valdžios atstovus, socialinius partnerius, NVO ir kitus[8]. E. H. Klijn teigimu, tinklinis valdymas remiasi tuo, jog valstybiniai veikėjai ne visada gali pasiekti

---

[1] Follesdal, A, How up to Date is the White Paper on EU Governance?, *The Contributions to the 2008 Atelers*, Brussels, 2008, p.22.
[2] Smismans S. Multi – level Governance and the OMC: Inclusion, Subsidiarity and the Coordination of Cordination. *The Contributions to the 2008 Atelers*, Brussels, 2008, p. 172.
[3] Ten pat, p.22.
[4] Nakrošis V, Vilpišauskas R, Kodėl neveiksmingas Europos Sąjungos atviras koordinavimo metodas: silpnas iš prigimties ar dėl netinkamo taikymo Lietuvoje?, *Politologija*, 2007/3 (47), p. 48.
[5] Hooghe L, Marks G, Unraveling the Central state, but How? Types of Multi-level Governance. *American political Science Review*, Vol. 97, No.2 May, 2003, p. 234.
[6] Ten pat, p. 234.
[7] Palermo F. The White paper on EU Governance: the Right Tool for the Wrong means. *The Contributions to the 2008 Atelers*, Brussels, 2008, p. 11.
[8] Hooghe L, Marks G, min. veik., p. 234.

norimų tikslų be nevyriausybinių veikėjų pagalbos. Šis modelis vis dar yra sunkiai taikomas dėl istorinių motyvų, šiandieninės vyriausybės tebesiremia XIX amžiaus struktūra, kurioje atsispindi griežti hierarchiniai santykiai[1].

Naujų metodų formavimą bei taikymą įtakoja globaliniai socioekonominiai veiksniai, kurių pasekoje nacionalinės valstybės yra susaistomos įvairiais ryšiais su tarptautinėmis organizacijomis, kuriančiomis viršvalstybinius tinklus. Sparčiai besikeičianti aplinka suponuoja naujų viešojo sektoriaus partnerių įtraukimą į sprendimų priėmimą, valdžios bei atsakomybės padalijimą. Tačiau A. Raipa pabrėžia, jog dencantralizavimas, arba valdžios perdavimas regionams ne visada gali tapti efektyvumo garantu[2]. Skubotas valdžios perorganizavimas gali sukelti finansavimo problemas, atsakomybės „išplovimą“, o leidimas vadovautis „sveiku protu“ suteikia galimybę tarnautojams laisvai interpretuoti valstybės politikos įgyvendinimą[3].

AKM pastaraisiais metais nuvertėjo dėl menkų Lisabonos strategijos tikslų rezultatų. Be to per keletą metų padidėjo atotrūkis tarp ES regionų, šalys naujokės nepasiekė užsibrėžtų tikslų, o finansiniai instrumentai ne visada buvo veiksmingi[4]. Tačiau nepaisant minėtų neigiamų aspektų AMK ir toliau bus taikomas plėtojant socialinės Europos modelį ir koordinuojant instrumentus susijusios su gerovės politika, siekiant sumažinti skurdą ir socialinę atskirtį[5].

Žinant, jog IIP yra tiesiogiai susijusi su socialinės atskirties mažinimu bei socialinės gerovės kūrimu, o Airija valdyme remiasi regionų politika, šiame darbe būtų galima taikyti AKM bei daugialygio ir tinklinio valdymo modelius. Tačiau Lietuvoje regionų politika yra silpna, apskritys atlieka tik joms deleguotas valstybės funkcijas, o integracijos politika yra formuojama nacionaliniame lygyje. Todėl išsami DVM lyginamoji analizė Lietuvoje ir Airijoje yra neadekvati. DVM bus įvedamas į tyrimo lauką kaip komponentė, leidžianti išskirti teigiamus bei neigiamus IIP valdymo bruožus esant skirtingam šalių administracinių galių pasiskirstymui.

---

[1] Klijn E. H, *Networks and Governance: a Perspective on Public Policy and Public Administration. Governing networks*, 2003, p. 31.
[2] Raipa A, Socialiniai pokyčiai ir modernus viešasis administravimas, *Filosofija, sociologija*, 2001, Nr. 2, p. 56.
[3] Ten pat, p. 56.
[4] Nakrošis V, Vilpišauskas R, min. veik., p. 66.
[5] Ten pat , p. 50.

2. PAGRINDINIAI IMIGRANTŲ INTEGRACIJOS POLITIKOS ASPEKTAI ES

Lietuva ir Airija rengdamos savo valstybių integracijos politikos gaires atsižvelgia ir į ES rekomendacijas šiuo klausimu. Tačiau norint suprasti kaip veikia *iš viršaus į apačią* ir iš *apačios į viršų* mechanizmas imigrantų integracijos politikoje reikia aptarti pagrindinius integracijos prielaidos veiksnius. Šiame skyriuje bus pateiktas trumpas istorinis kontekstas, pagrindiniai dokumentai integracijos klausimais bei Regionų komiteto vaidmuo formuojant ES integracijos politiką. Taip pat pristatomas OSS[1] modelis, skirtas efektyviam imigrantų integracijos įgyvendinimui.

2.1 Bendros integracijos politikos prielaidos ir ES integracijos valdymo principas

ES atstovauja tokią valdymo sistemą, kurioje politikos formavimas yra įtakojamas daugelio nepriklausomų veikėjų ir skirtingų lygių institucijų. Multilogas dažniausiai apsiriboja sprendimu priėmimu, tačiau įgyvendinimo procesas yra žymiai sudėtingesnis dėl neaiškaus atsakomybių paskirstymo tarp viršvalstybinio ir vietinio lygmens[2].

Idėja, jog integracijos proceso strategijos kūrimas turi būti perduotas ES lygiu, nėra pilnai įgyvendinta. AKM siūlo bendrus principus, tačiau teisė spręsti lieka valstybei narei. Keletą ES narių (Švedija, Italija, Airija) siekia įraukti kuo daugiau veikėjų į politinį ir administracinį imigrantų integracijos procesą, tuo tarpu šalys, kuriose imigracijos srautai nėra dideli, integracijos politikos formavimą patiki vyriausybės kompetencijai.

2001 metais Baltojoje knygoje dėl Europos valdymo (COM 428) buvo pažymėta, jog ES teisės tvarumas priklauso nuo įtraukimo ir dalyvavimo. Siekiama, jog vienpusis valdymas būtų pakeistas „virtualaus rato“[3] modeliu, kuomet į politikos formavimą ir įgyvendinimą yra įtraukiami visi administraciniai lygiai[4]. Baltojoje knygoje nurodoma, kad ES valdymas turi remtis atvirumu, dalyvavimu, atskaitomybe, efektyvumu bei darna.

---

[1] One Stop Shop ekonominis terminas pirmą kartą pavartotas 1920 m. reklaminiame parduotuvės stende - A*tlikite viską vienoje vietoje. Taupykite savo pinigus. Taupykite savo laiką*
http://www.businessdictionary.com/definition/one-stop-shop.html
[2] Goeman H, Multilevel governance in the Area of EU Integration Policy, *The Contributions to the 2008 Atelers*, Brussels, 2008, p.265.
[3] White Paper on EU Governance, European Commision, 2001, COM (2001) 428 final, p. 11.
[4] Ten pat, p. 12.

Daugialygis valdymo modelis apima vertikalų ir horizontalų valdymo lygį. Vertikalusis valdymo lygmuo, remiantis subsidiarumo principu, apima politinę kompetenciją į viršų nuo valstybinio lygmens (kuriant viršnacionalinį lygį) ir į apačią (kuriant subnacionalinį lygį). T.y. valdymas įtraukia politinius veikėjus esančius viršnacionaliniame bei subnacionaliniame lygyje. Horizontalusis lygmuo įtraukia ne tik politinius veikėjus, bet ir nevyriausybinių organizacijų, vietos bendruomenių atstovus ir veikia visuose vertikalaus lygmens pakopose. Toks valdymo modelis deklaruoja visų lygių ir visų veikėjų įtraukimą ir dalyvavimą, tačiau dėl AKM (dėl galimybės valstybėms laisvai apsispręsti) šiems postulatams iškyla pavojus[1].

F. Palermo teigimu moderniose valstybėse, kuriose dalyvavimas sprendimų priėmime yra vienodai svarbus ir reikšmingas visom visuomenės grupėms, sprendimai iš viršaus yra nepriimtini. Tačiau šalys kuriose valdymas yra griežtai centralizuotas, žemiausių grandžių dalyvavimas sprendimų priėmime yra naujas dalykas[2].

Šiandien ES valdymas visose srityse remiasi:

- partneryste;
- atviru koordinavimo metodu;
- subsidiarumu;
- grupavimusi teritoriniu pagrindu[3].

Tie patys principai yra taikomi ES IIP formavime. Regionų komiteto primininkas L. V. de Brande ypatingai pabrėžia įtraukiantį valdymą, kuris, jo manymu, yra vienintelė išeitis Europos Sąjungai susidūrusiai su globalizacijos iššūkiais. Jo teigimu jokia politika, taip pat ir imigrantų integracijos, nebus išspręsta jei nebus atsižvelgiama į regionų bei miestų patirtį ir jei šalys narės veiks nekoordinuotai. L. V. de Brande nuomone daugialygis valdymo modelis yra tinkamiausias instrumentas siekiant vietos savivaldos patirtį perduoti ES lygiu[4]. Tačiau toks susidomėjimas imigracija bei imigrantų integracija ES buvo ne visada. Tik 1993 metų Mastrichto sutartyje paskelbta *nota bene* Prieglobsčio politikoje, Imigracijos politikoje, Išorės sienų apsaugos politikoje ir kitais klausimais[5]. 1999 metais Tamperėje vykusiame aukščiausio lygio susitikime pirmą kartą pasiūlyta „stipresnė integracijos politika“[6]. Susitikimo išvadose buvo

[1] Palermo H, min. veik., p. 11.
[2] Ten pat., p. 12.
[3] Van de Brand L, Lets Build Europe in Partnership, *The Contributions to the 2008 Atelers*, Brussels, 2008, p. 1.
[4] Ten pat., p. 2.
[5] Geddes A. *The Politics of Migration and Immigration in Europe*, London, Thousand Oaks, New Deli, 2003, p. 127 -137.
[6] Goeman H., Multilevel Governance in the Area of EU integration policy, *The Contributions to the 2008 Atelers*, Brussels, 2008, p.22.

parėžta būtinybė suvienodinti trečiųjų šalių bei ES piliečių teises. 2000 metais Lisabonos strategijoje ES užsibrėžė tikslą tapti konkurencingiausia, žiniomis grįsta, ekonomika pasaulyje. Šiam tikslui pasiekti reikėjo ne tik sukurti efektyvias darbo sąlygas, suderinti mokslo bei verslo strategijas, sukurti darbo vietas jauniems mokslininkams ES viduje, bet ir skatinti kitas verslo sritis, kuriose vietinės darbo jėgos nepakako. Todėl reikėjo plačiau atverti darbo rinkas ne tik vidinei migracijai, bet ir imigrantams iš trečiųjų šalių.

Tačiau 2001 metais sekęs siūlymas dėl trečiųjų šalių piliečių padėties gerinimo ES nedavė norimų rezultatų. Didžiausias dėmesys buvo telkiamas patekimo į šalį sąlygoms bei prisijungimo prie socialinės sistemos priemonių reglamentavimui. Integracija tapo kontrolės priemone[1]. Tokia nacionalinė politika tapo veikiau norma, nei išimtis. N. Sarcozy pirmasis pristatė integracijos kontraktų perspektyvą[2].

Integracijos kontraktų[3] terminas buvo suformuotas Nyderlanduose, vėliau pasiskolintas prancūzų. Jų pavyzdžiu pasekė dar vienuolika šalių. Sutartys, integracijos kontraktai, pilietybės trajektorijos tai priemonės kuriose pabrėžiama asmeninė imigranto atsakomybė siekiant sėkmingos integracijos ir netampant našta priimančiai valstybei[4]. Kontrakte pabrėžiama, jog integracija yra dvipusis procesas, kad imigrantas turi teises, bet taip pat ir pareigas (kitais atvejais dvipusis procesas suvokiamas kaip bendradarbiavimas tarp valstybės ir imigranto).

Integracijos kontraktų modelis yra visiškai priešingas daugiakultūrinės integracijos modeliui. Kur dėmesys yra telkimas ne į vieną asmenį, bet į bendruomenę ir bendruomenėje stengiamasi išskirti kultūrinių bruožų privalumus. Integracijos kontraktai tapo žingsniu atgal integracijos politikoje, skatinančiu ne integraciją, o asimiliaciją[5]. Nyderlandai, Prancūzija ir Austrija 1990 metais įvedė integracijos kontraktų režimus, siekdamos apriboti imigrantų teises, bei įvesti visišką kontrolę. Tačiau antrosios imigrantų kartos problemos atskleidė, jog integracijos

---

[1] Goeman H., Multilevel Governance in the Area of EU integration policy, *The Contributions to the 2008 Atelers*, Brussels, 2008, p.266.

[2] Ten pat, p. 267.

[3] Guiraudon V, išskiria pagrindinius integracijos kontaktų trūkumus:

- integracijos kontraktai pasirašomi tarp nelygių partnerių be jokios diskusijų galimybės;
- priverstinai suteikiami kalbos ir pilietybės kursai, tačiau neužtikrinamas ekonominis ir socialinis integravimas;
- nenumatoma galimybė integruotis į priimančiąją bendruomenę;
- priverstinai pasirašomas ir su tais asmenimis, kuriems nereikia pagalbos integruojantis;
- kontrakto pabaigoje yra numatomas pilietinių teisių ir kalbos egzaminas, kurio metu apsprendžiamas tolimesnis imigranto likimas, nors pasirašant kontraktą tokia informacija nebūna suteikta.

[4] Guiraudon V, *Integration Contracts for Immigrants: Common Trends and Differences in the European Experie*nce, Madrid, 2008, p.1.

[5] Conclusions of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States, Council of the Europaen Union, (2004) MIGR 150, 2004, p. 3.

kontraktai nebuvo veiksmingi. Šiose šalyse ksenofobijos ir rasizmo protrūkiai yra didžiausi Europoje.

Iki 2001 9/11 įvykių JAV, imigrantų integracijos politika šalyse narėse buvo formuojama ir taikoma skirtingai. Tačiau 2001 metų terorizmo grėsmė suvienijo valstybių narių požiūrį į integracija. Imigracija imta tapatinti su nusikaltimais ir terorizmu, o imigrantai, ypatingai iš musulmoniškų kraštų - su potencialiais nusikaltėliais ir teroristais .

Situacija ėmė keistis 2004 metais patvirtinus Bendruosius pagrindinius integracijos principus. Pristatydama principus Europos Vadovų Taryba pabrėžė, jog integracijos politika yra taikoma teisėtai šalyje gyvenantiems užsienio piliečiams ir priimančių šalių pareiga pasirūpinti pilnaverte atvykusių asmenų integracija[1]. Tarybos pranešime atkreipiamas dėmesys į tai, jog integracijos proceso nesėkmė vienoje šalyje gali atnešti žalos kitai šaliai narei. Kiekvienai šaliai paliekama laisvė rinktis integracines priemones savarankiškai, tačiau pabrėžiamos visuotinės pastangos kuriant vieningą imigrantų integracijos viziją. Priešingu atveju, nesėkminga imigrantų integracija gali sutrikdyti ekonominę bei darbo rinkos pusiausvyrą, pažeisti žmogaus teises[2]. 2004 metais išleistas pirmasis Integracijos vadovas, kuriame pateikiamas Bendrųjų pagrindinių integracijos principų įgyvendinimo gairės bei pristatoma šalių geroji praktika integracijos klausimais.

2005 metais priimta Bendrą Integracijos darbotvarkė patvirtino vieningus integracinius principus ir tolimesnius veiksmus siekiant tolygiai vystyti integracijos politiką visose ES šalyse. Šių dokumentų pagrindu įkurtas Europos Integracijos fondas. Jo tikslas – finansinė iniciatyva valstybėms narėms įgyvendinančioms integracijos gaires trečiųjų šalių piliečiams. Integracijos fondo programa siekiama mažinti socialinę atskirtį, kurią dažnai patiria imigrantai vien todėl, kad nesupranta priimančios visuomenės kalbos, kultūros, institucinės ir teisinės sistemos bei kitų vertybių. Integracijos fondas teikia paramą projektams, kurie yra skirti imigruojančių trečiųjų šalių piliečių priėmimo ir integracijos politikos rengimo bei įgyvendinimo procedūrų supaprastinimui, naujai atvykusių trečiųjų šalių piliečių integracijos programų rėmimui, valstybių narių gebėjimų tobulinti trečiųjų šalių piliečių integracijai skirtą politiką stiprinimui; valstybių narių bendradarbiavimo, keitimosi informacija skatinimui. Prioritetas teikiamas veikloms, susijusioms su naujai atvykusių trečiųjų šalių piliečių, ypatingai moterų, jaunimo ir vaikų,

[1] Conclusions of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States, Council of the Europaen Union, (2004) MIGR 150, 2004, p. 3.
[2] Ten pat, p. 7.

vyresnio amžiaus, neraštingų ir neįgalių asmenų, integracija[1]. 2007 metais EK kartu Socialinių reikalų ir ekonomikos komitetu surengė Europos Integracijos Forumą, kurio metu siekta įtraukti pilietinės visuomenės atstovus į politinius debatus[2].

2008 metais pasirašytas Europos imigracijos ir prieglobsčio paktas. Dokumente pabrėžiama integracijos svarba, siekiama, kad imigrantai būtų ne tik laisvas darbo vietas užpildantis kapitalas, bet jų indėlis būtų suvokiamas kaip ilgalaikis įnašas į priimančias visuomenes. Tais pačiais metais paskelbtas EK komunikatas „Bendra Europos imigracijos politika: Principai veiksmai ir priemonės“. Komunikate pabrėžiamas trečiųjų šalių piliečių dalyvavimas bei pilietybės siekiamybė, šios dvi priemonės laiduoja imigrantų įgalinimą. Atkreipiamas dėmesys į tai, jog žiniasklaida atlieka neabejotinai svarbų vaidmenį formuodama imigrantų įvaizdį masinėse informavimo priemonėse. Nurodoma , kad pagrindinės integracijos priemonės išlieka tos pačios: įsidarbinimo galimybė, socialinė apsauga, prisijungimas prie švietimo bei kvalifikacinės sistemos. Ypatingas dėmesys skiriamas imigrantų vaikams bei jų integracijai mokyklose[3].

2009 metų EK komunikate „Visuotinio požiūrio į migraciją stiprinimas. Koordinavimo, nuoseklumo ir sąveikos didinimas“ (COM 611) dar kartą pabrėžiama imigrantų integracijos svarbą. Atkreipiant dėmesį, jog pagrindinis vaidmuo atitenka regionams ir vietos lygmeniui, vietos bendruomenės bei socialiniams partneriams. Šiais metais sukurtas Europos Integracijos tinklalapis, bei kuriami bendri Integracijos moduliai. Komisijos kompetencijų perdavimai suponuoja perėjimą prie naujo ES valdymo modelio.

Daugialygio valdymo modelyje Regionų Komitetui atiteks tarpininko, tarp vietos lygmens ir viršvalstybinio lygmens, vaidmuo. Prieš penkiolika metų įsteigtas RK atliko patariamosios institucijos vaidmenį, tačiau pastaraisiais metais šiam komitetui priskiriamas ir funkcinis vaidmuo. Šiuo metu rengiant komunikatų nuomones, RK nariai perduoda nacionalinių regionų bei vietos savivaldos problemas ir pasiūlymus aukščiausiam lygmeniui. Ateityje RK veikla remsis užtikrinimu, kad žemiausio lygio poreikiai būtų nuolat atstovaujami aukščiausiame lygmenyje ir atvirkščiai[4].

---

[1] Strenghtening Actions and Tools to Meet Integration Challenges, *Report to the Ministerial Conference on Integration. SEC* (2008) 2626, Brussels, 2008, p. 13.
[2] Goeman H, min. veik., p. 265.
[3] Strenghtening Actions and Tools to Meet Integration Challenges, min. veik., p. 18.
[4] Goeman H, min. veik., p. 265.

2.2. One Stop Shop (Vienos stotelės) modelis

ES integracijos politika didžiausią dėmesį skiria nelygybės šalinimui ir kompetencijos įgijimui[1]. Vyriausybinėms ir nevyriausybinėms organizacijoms, o ypatingai įstatymų leidėjams tenka užduotis šalinti nelygybę ekonominiuose, socialiniuose, kultūriniuose bei politiniuose aspektuose. Ypatinga vieta atitenka švietimo sistemai. Galimybė jungtis prie egzistuojančios švietimo sistemos suteikia imigrantui laisvę mokytis visą gyvenimą.

Geriausiai integruotos visuomenės yra tos, kuriose piliečiai jaučiasi saugūs ir užtikrinti, bei gali imtis atsakomybės patys už save. Kur jų teisės ir pareigos yra atpažįstamos ir gerbiamos. Atviruose visuomenėse imigrantų statusas yra prilyginamas piliečių statusui, t.y. imigrantams, neturintiems priimančios šalies pilietybės yra suteikiamos teisės ir pareigos. Jų teisė integruotis nėra ribojama arba priverstinė[2].

Naujas proceso valdymo būdas siejasi su socialiniais pokyčiais visuomenėje. Pasak A. Raipos, viešojo administravimo pobūdis šiandien yra susijęs su vertybių konkurencingumu[3]. Technologijų tobulėjimas, didėjanti globalizacijos įtaka valdymui verčia piliečius iš naujo perkainuoti vertybes ir keisti tradicinį požiūrį į valdžios funkcijas. Modernus viešasis administravimas yra susijęs su lanksčiu viešųjų paslaugų teikimu, prisitaikymu prie visuomenės poreikių, politinės atsakomybės įvairovės, viešojo sektoriaus darbuotoju profesionalizacijos[4].

Siekiant užtikrinti integracijos politikos tolygumą visose ES šalyse EK rekomenduoja vyriausybinėms ir nevyriausybinėms organizacijoms rengiančioms ir įgyvendinančioms politiką mokytis iš kitų šalių gerųjų patirčių[5].

Integracijos srityje daugelis valstybių susiduria su panašiomis problemomis:

- menkas ryšys tarp Vyriausybės teikiamų paslaugų ir jų paskirstymo lauko;
- per didelis atsakingų institucijų skaičius;
- procedūrų gausa;
- biurokratijos aparatas;
- bendravimo sudėtingumas, dėl kabinių ir kultūrinių priežasčių;
- problemos siekiant įtraukti imigrantus į sprendimų priėmimo procesą[6].

---

[1] Integracijos vadovas. Teisingumo, laisvės ir saugumo generalinis direktoratas. Europos Bendrijos, 2007, p. 8.
[2] Goeman H, min veik., p. 266.
[3] Raipa A. Socialiniai pokyčiai ir modernus viešasis administravimas. *Filosofija, sociologija*. 2001, Nr. 2, p. 54.
[4] Ten pat, 54.
[5] Integracijos vadovas, min. veik., p. 11.
[6] Handbook on How to Implement a One Stop Shop for Immigrant Integration. Lisbon, 2009, p. 10.

Atlikus poreikių analizę pastebėta, jog daugelyje šalių institucijos, atsakingos už imigrantų integraciją dirba nelanksčiai, t.y. darbo valandos nepritaikytos imigrantų galimybėms atvykti, informacija dažnai teikiama tik internetu, nėra galimybės susisiekti telefonu, lokaciniu požiūriu institucijos išdėstytos toli viena nuo kitos. Viena iš minėtų problemų – institucijų ir organizacijų steigimas valstybių sostinėse arba didžiuosiuose miestuose. Šios priežastys lemia imigrantų bendruomenių koncentraciją didmiesčiuose ir neužtikrina regioninio pasiskirstymo. Todėl regioninis planavimas integracijos klausimais gali tapti fragmentiškas, politikos formuotojams ir įgyvendintojams vengiant kurti infrastruktūrą ten, kur nėra imigrantų bendruomenių.

Atlikus aplinkos analizę paaiškėjo, kad daugelyje valstybių vyriausybės integracinės paslaugos daugiausiai teikiamos sostinėse. Atkreiptas dėmesys į tai, jog daugelio institucijų darbo laikas sutampa su oficialiu institucijų darbo laiku, taip užkertamas kelias dirbantiems imigrantams gauti kalbos mokymo ar kitų apmokymų paslaugas. Internetinės svetainės dažniausiai prieinamos tik anglų kalba. Jaučiamas didelis tarporganizacinės koordinacijos trūkumas. Už imigrantų reikalus yra atsakingos net kelios ministerijos, kurios dažnai tarpusavyje neturi informacinio grįžtamojo ryšio[1]. Tačiau pastebima ir tai, jog kai kuriose šalyse (taip pat ir Airijoje) regioniniame bei vietos lygmenyje integracijos programos vykdomos lanksčiau, švietimo ir kvalifikacijos paslaugos yra prieinamos visom imigrantų grupėms.

Siekiant modernizuoti valdymą bei racionaliai naudoti finansinius bei žmogiškuosius resursus integracijos politikoje, ES ėmėsi iniciatyvos kurti vieningą IIP įgyvendinimo sistemą. OSS modelis yra vienas iš projekto, inicijuoto EK INTI (ES programa, pagal kurią finansuojami parengiamieji veiksmai, skatinantys ne ES piliečių integraciją ES šalyse narėse) fondo produktų. Buvo siekiama modernaus viešojo administravimo principais sukurti lanksčią sistemą, kuri šalintų anksčiau išvardintas problemas.

Portugalijoje šis modelis buvo adaptuotas Imigrantų informacijos centruose. Naujas valdymo būdas ir paslaugų koncentravimas vienoje vietoje davė lauktų rezultatų tiek paslaugų organizatoriams tiek jų gavėjams. Todėl šis modelis pristatomas visom ES valstybėms kaip gerosios praktikos pavyzdys. Pagrindinė projekto mintis - OSS centrų kūrimas visuose didžiuosiuose miestuose. Organizaciniu aspektu jungiamos vyriausybinių, regioninių bei vietos institucijų paslaugos, pilietinės visuomenės, jų tarpe ir imigrantų asociacijos, iniciatyvos[2].

[1] Handbook on How to Implement a One Stop Shop for Immigrant Integration. Lisbon, 2009, p. 17.
[2] Ten pat, p. 21.

Kuriamas įvairių paslaugų po vienu stogu modelis, siekiant, efektyviai naudoti paslaugų teikėjų bei gavėjų laiką bei finansinius išteklius.

OSS centruose paslaugos suskirstomos į keletą grupių:

- vyriausybės paslaugos;
- kultūrinio tarpininko paslaugos;
- papildomos paslaugos;
- privačios paslaugos[1].

Vyriausybės paslaugoms teikti skiriami įvairių institucijų atstovai, mokesčių registracijos, balsavimo paslaugų bei kalbos ir pilietybės testų tarnybų atstovai. Vyriausybės paslaugos dažniausiai apima įvairių rūšių konsultacinę pagalbą teisiniais, šeimos susijungimo, socialinės paramos, apgyvendinimo, techninės pagalbos ir kitais klausimais.

Kultūrinio tarpininko institucija sukurta OSS projekto metu. Kultūriniu tarpininku paskiriamas imigrantų kalbos įgūdžių bei papildomų bendravimo ir organizacinių gebėjimų turintis asmuo, dažniausiai iš pačių imigrantų tarpo, kuris yra atsakingas už bendradarbiavimą su imigrantų bendruomenėmis. Pastebėta praktika, jog imigrantų bendruomenės lengviau bendrauja su žmonėmis, galinčiais suprasti jų poreikius bei lūkesčius.

Papildomos paslaugos gali būti teikiamos skėtinių organizacijų, jos apima telefoninių pokalbių vertimo, rasistinių išpuolių ir diskriminacijos atvejų registravimo, skubios socialinės pagalbos teikimo, suaugusiųjų mokymo ir kitas paslaugas. Kultūrinių tarpininkų iniciatyva yra kuriamos papildomos kultūrinės edukacinės paslaugos: erdvės imigrantų parodoms rengti, imigrantų bibliotekos ir informacijos centrai, vaikų priežiūra. Vienos stotelės centruose teikiamos ir privačios paslaugos, pašto, banko, piniginių perlaidų, internetinės prieigos, paso kopijos ir kitos. centruose steigiamas ir viešasis maitinimas.

Kiekvienoje šalyje narėje OSS modelis gali būti adaptuojamas įvairiai, tačiau EK siūlo atkreipti dėmesį į visoms šalims būdingus pamatinius procesus:

- duomenų bazės sukūrimas. Visų suinteresuotų pusių, vyriausybinių ir nevyriausybinių institucijų ir organizacijų teikiančių viešąsias paslaugas registras;
- aiškios strateginės vizijos sukūrimas. Imigracijos ir integracijos proceso galimų dalyvių (verslo, asociacijų, NVO, imigrantų bendruomenių) funkcijos;
- vietos lygmens horizontalaus veikimo tinklo nustatymas. Vietos dalyvių (mokyklų, darboviečių, vietos bendruomenių) tarpusavio sąveika;

[1] Handbook on How to Implement a One Stop Shop for Immigrant Integration. Lisbon, 2009, p 45.

- prioritetų nustatymas. Atsižvelgiant į tai, jog gyvenama vieta, darbas ir galimybė gauti socialines garantijas yra tik pirminės integracijos rezultatas. Prioritetu turėtų tapti tolimesnis vietos ir atvykusiųjų bendruomenių darnus sugyvenimo būdas;
- koncentravimasis į ilgalaikius terminus[1].

Pasiruošimo procesas laiduoja visų suinteresuotų grupių dalyvavimą ilgalaikės integracijos strategijos formavime ir įgyvendinime. Taip užtikrinamas viešojo valdymo efektyvumas ir racionalus finansinių išteklių panaudojimas. OSS centrai yra pirmasis vietiniu lygiu sėkmingai adaptuotas tinklinio valdymo modelis.

[1] One-Stop-Shop: a new answer for immigrant integration. www.oss.inti.acidi.gov.pt

3. IMIGRANTŲ INTEGRACIJOS POLITIKOS FORMAVIMAS LIETUVOJE IR AIRIJOJE

Šiame skyriuje bus aptartos lyginamajai analizei pasirinktos šalys, statistiniai duomenys, patekimo į šalį bei buvimo šalyje sąlygos, pristatomas Lietuvos ir Airijos politikos formavimo procesas.

3.1 Lyginamųjų valstybių pasirinkimo pagrindimas ir situacijos analizė.

Lietuvos ir Airijos lyginamoji analizė yra tradicinis lyginamojo tyrimo pasirinkimas Lietuvoje. Tokį pasirinkimą sąlygoja keletas statistinių veiksnių:

- **valstybės dydis**:
- teritorij**a**: Airija 70 280 km^2; Lietuva 65 200 km^2 ;
- gyventojų skaičius: Airija 4 062 mil.(2006 metų surašymo duomenimis); Lietuva 3382 mil. (2008 metų duomenimis);
- **valstybės valdymo forma**: Airija ir Lietuva – parlamentine Respublika. Valstybės vadovas – Prezidentas;
- **valstybės teritorinė santvarka**: Airija ir Lietuva - unitarinės valstybės;
- **politinis režimas**: Airijoje ir Lietuvoje – demokratinis.

Abi šalys yra panašios savo teritorija, gyventojų skaičiumi, demokratijos principais paremtų valstybių valdymo organizavimu. Airiją ir Lietuvą sieja panašūs istoriniai išgyvenimai, kolektyvinės traumos patirtis, nepriklausomybės siekis, valstybės modernizavimo procesas, panašus prioritetai ir kultūriniai aspektai.

Kitas veiksnys, lemiantis šio tyrimo adekvatumą, yra Lietuvos piliečių skaičius Airijos Respublikoje. Šioje valstybėje gyvena viena didžiausių Lietuvos emigrantų bendruomenių, kurios nariai Airija laiko antrąją tėvyne.

Paskutinis argumentas renkantis Airija lyginamajai analizei – ekonominės raidos šuolis. Airija vos prieš dešimtmetį pradėjusi ekonominį kilimą šiandien yra įvardijama tarp turtingiausių Europos šalių. Ekonominį pakilimą sąlygojo ES finansiniai instrumentai, efektyvus struktūrinis planavimas, aukštos kokybės infrastruktūra, jaunatviška ir tobulėjanti kvalifikuota darbo jėga,

globalinių telekomunikacijų ir informacinių technologijų taikymas versle[1]. Airijos ekonominę ir socialinę būklę sparčiai keitė valstybėje taikomi maži mokesčiai, daugelio metų investicija į aukštesnį išsilavinimą, pigi darbo rinka, nemokių pramonės šakų modernizavimas[2].

Įstojus į ES Lietuvai buvo taikomas Airijos ekonominio pakilimo scenarijus. Ekonominis progresas, pilietinės visuomenės kūrimasis, siekis dalyvauti politiniuose procesuose iki 2009 pradžios atitiko Airijos modelį. Dabartinis ekonomikos nuosmukis yra tik epizodinis veiksnys, nedarantis įtakos šiai lyginamajai analizei.

Siekiant metodologiškai pagrįsti Lietuvos ir Airijos imigracijos ir integracijos situacijos analizę remtasi šiais veiksniais:

- Lietuvos ir Airijos imigracijos statistiniais duomenimis;
- IIP Lietuvoje ir Airijoje tikslinės grupės dydžiu ir sudėtimi;
- valstybių socialinės politikos modeliais;
- imigracijos politikos tipais;
- finansiniais resursais;
- valstybių tikslais ilgalaikėje perspektyvoje;

Statistiniai duomenys. Remiantis statistiniais duomenimis Lietuva nėra imigracinė šalis. Lietuvos piliečių išvykstančių iš šalies skaičius žymiai viršija atvykusiųjų skaičių. Statistikos departamento duomenimis imigrantų skaičius kasmet auga (Priedas Nr. 4), tačiau didėja ir grįžtančių lietuvių skaičius.

2008 metais Lietuvoje gyveno 33 662 užsienio šalių piliečiai. Iš jų 13 822 ES šalių piliečiai turintys LR ilgalaikio gyventojo leidimą gyventi, 848 turintys EB leidimą gyventi nuolat, 4769 turintys leidimą laikinai gyventi ir 3942 turintys EB leidimą gyventi Lietuvoje. Daugiausiai ES piliečių yra iš Latvijos, Lenkijos ir Vokietijos. Iš kitų Europos valstybių Lietuvoje nuolat gyventi leidimus turi 13 822 Armėnijos, Baltarusijos, Gruzijos, Rusijos, Ukrainos. Laikinai gyventi leidimus turi 4 769 piliečiai. Šiaurės Amerikos valstybių, tarp jų ir JAV, piliečių turinčių nuolatinį leidimą gyventi Lietuvoje yra 203 bei 223 turintys leidimą laikinai gyventi. Azijos valstybių, tarp jų Izraelio, Kazachstano, Kinijos, Libano, piliečiai turintys nuolatinį leidimą gyventi – 618, leidimą laikinai gyventi – 822. Afrikos valstybių piliečiai turintys leidimą nuolat gyventi – 27, laikiną leidimą gyventi -56. Asmenys be pilietybės turintys leidimą gyventi nuolat -

[1] Stafford B. W, Kaplan S, The Seattle Regions Study Mission to Dublin: Learning from Ireland's Succsess in Competing for Employment and Income Growth in the Global Economy, *Global Urban Development*, 2006, Vol 2, Iss 1.
[2] Bartley B, Kitchn R, *Understanding Contemporary Ireland*, London, Dublin, 2007, p. 125.

4533, leidimą gyventi laikinai – 105. Šie duomenys neatspindį asmenų, kurie gyvena Lietuvos respublikos teritorijoje su pasibaigusias LR ar EB leidimais gyventi. 2008 metų duomenimis Lietuvoje gyveno 106 valstybių piliečiai[1].

Daugiausiai užsieniečių gyvena Klaipėdos apskrityje - 5588 asmenys. Antras didžiausias užsieniečių skaičius Kauno apskrityje - 4405 asmenys. Panevėžio apskrityje gyvena 930 užsieniečių, Alytaus – 796 užsieniečiai, Marijampolės – 396 užsieniečiai[2].

Užsieniečių skaičius, teritorinis pasiskirstymas, buvimo Lietuvoje statusas, gyvenimo leidimo tipas, yra veiksniai suponuojantys integracijos politikos reikalingumą ir reikšmingumą.

Pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis užsieniečių teisinę padėtį Lietuvos Respublikoje ir nustatantys atvykimo į Lietuvos Respubliką ir apsigyvenimo šalyje teisinius pagrindus, yra LR Dėl užsieniečių teisinės padėties įstatymas (2004, Nr. IX -2206, Žin., 2004, Nr. 73-2539)[3].

Leidimas laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje yra išduodamas užsieniečiui, jeigu yra šeimos susijungimo atvejis, ketinimas dirbti, studijuoti, atlikti mokslinį tyrimą, jam yra nustatyta globa arba jis yra prekybos žmonėmis auka. Leidimas laikinai gyventi yra išduodamas vieneriems metams. Leidimas gyventi nuolat yra išduodamas asmenims, kurie yra išsaugoję pilietybę įstatymo nustatyta tvarka, yra lietuvių kilmės, neteko Lietuvos pilietybės, bet yra likę gyventi Lietuvoje, yra vaikas iki aštuoniolikos metų, kurių vienas iš tėvų yra Lietuvos pilietis, gavęs pabėgėlio statusą Lietuvoje, pragyveno Lietuvos respublikoje penkerius metus, o prieš tai turėjo leidimą laikinai gyventi. Leidimą nuolat gyventi išduoda Migracijos departamentas prie VRM. Leidimas nuolat gyventi išduodamas penkeriems metams.

ES piliečiams atvykusiems į Lietuvą ir ketinantiems čia pasilikti ilgiau nei trims mėnesiam per pusę metų yra išduodama pažyma. Trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra atvykę kartu ES piliečiu kaip šeimos nariai, yra išduodami EB leidimai gyventi. Pažyma ES piliečiui išduodama iki penkerių metų, tokiam pat laikotarpiui yra išduodamas EB leidimas[4].

Leidimas dirbti įgyjamas dar prieš atvykstant į Lietuvą, leidimo gavimą inicijuoja tik darbdavys. Po darbdavio kreipimosi į Lietuvos Darbo biržą, jo prašymas yra registruojamas duomenų bazėje, leidimas dirbti išduodamas tik tada jei į laisvą darbo vietą nepretenduoja Lietuvos arba ES pilietis. Leidimas dirbti suteikiamas užsieniečiui, kuris turi leidimą laikinai

[1] 2007 metų migracijos metraštis. Migracijos departamentas prie Vidaus Reikalų Ministerijos, Vilnius, 2008, p. 17.
[2] Ten pat.
[3] Ten pat.
[4] Ten pat.

gyventi. Leidimas dirbti išduodamas ne ilgiau kaip dviejų metų laikotarpiui. Turintis leidimą gyventi nuolat asmuo neprivalo gauti leidimo dirbti. Pastaraisiais metais leidimų skaičius Lietuvoje ženkliai išaugo (Priedas Nr. 4).

Lietuvoje integracijos politikos tikslinė grupė yra apibrėžiama Užsieniečių teisinės padėties įstatymo 107 straipsnyje „Lietuvos respublika sudaro sąlygas užsieniečių, kurie turi leidimą laikinai gyventi, integracijai į valstybės politinį, socialinį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą įstatymų nustatyta tvarka“[1].

Airija ilgus metus buvo emigracinė valstybė. Emigracijos srautus įtakojo sunki ekonominė situacija. Tačiau nuo 1997 metų situacija ėmė sparčiai keistis, Airija tapo viena patraukliausių imigracijos šalių Europoje. 2007 metų duomenimis Airijoje gyveno 585 733 užsieniečiai, iš jų 112 548 Jungtinės karalystės piliečių, ES piliečių 265 227, likusios Europos 28 425, Afrikos valstybių 35 326, Azijos 46 952, Amerikos 21 124, kitų šalių -16 131 , asmenys be pilietybės – 45 597[2].

Nuo 2008 metų dirbantiems Airijoje taikomi dviejų tipų leidimai: darbo leidimas ir žalioji kortelė. Žalioji kortelė yra i6duodama pagal metinio uždarbio dydį, todėl dažniausiai suteikiama aukštos kvalifikacijos darbuotojams. Leidimus gyventi Airijoje privalo gauti trečiųjų šalių piliečiai. ES piliečiai ir jų šeimos nariai darbo leidimų gauti neprivalo. Jei ketinama pasilikti ilgiau nei tris mėnesius ES pilietis privalo gauti pažymą. Jei asmuo tuo metu yra nedirbantis, bet ieškantis darbo, gaudamas leidimą jis gali registruotis bedarbių duomenų bazėje ir jei atitinka reikalavimus gali gauti perkvalifikavimo kursus Darbo ieškančiųjų tarnyboje[3].

Jei trečios šalies pilietis atvyksta į Airiją ilgiau nei trims mėnesiams, jis privalo registruotis Garda (Policijos) biure. Vėliau išduodamas sertifikatas, tačiau jis nėra tapatinamas su asmens kortele. Pase dedamas antspaudas, kurio numeris parodo, koks statusas ir kokios teisės bei pareigos priklauso imigrantui. Jei imigrantas turi leidimą gyventi jis turi teisę pasikviesti šeimos narius, jiems yra suteikiamas toks pats statusas. Leidimus gyventi išduoda Garda valstybinis Imigrantų Biuras arba Natūralizacijos ir imigracijos tarnyba. Leidimų galiojimo laikas priklauso nuo antspaudo tipo.

Darbo leidimus Airijoje privalo gauti trečiųjų šalių piliečiai, leidimai yra išduodami dviejų, vėliau trijų metų laikotarpiui. Darbo leidimo prašyti gali ir darbdavys (registruodamas

[1] LR Dėl užsieniečių teisinės padėties įstatymas, 2004, Nr. IX- 2206, Žin., 2004, Nr. 73-2539, str. 107.
[2] Irish Immigration statistics, 2009. http://www.nationmaster.com/country/ei-ireland/imm-immigration
[3] Residence rights. http://www.citizensinformation.ie/categories/moving-country/moving-to-ireland/rights-of-residence-in-ireland/residence_rights_EU_national

prašymą Valstybinėje įdarbinimo tarnyboje) ir imigrantas teisėtai atvykęs į šalį [1]. 2003 metais (kol į ES nebuvo įstojusios 10 naujų narių) išduota daugiau nei 48 000 darbo leidimų.

Tikslinės grupės. Pirmieji pavieniai priverstiniai migrantai Lietuvoje pasirodė 1994 metais. Prieš prasidedant pirmajam Rusijos – Čečėnijos karui į Lietuvą atvyko tik viena čečėnų šeima. Tačiau jau 1996 metais Užsieniečių registracijos centre Pabradėje buvo sulaikyti daugiau nei 1200 užsieniečių. 2008 metais Lietuvoje gyveno daugiau nei 33 000 užsieniečių, iš jų 400 PPP, atkreiptinas dėmesys jog tik 5% Lietuvoje gyvenančių priverstinių migrantų turi pabėgėlio statusą[2]. Airiją pirmieji pabėgėliai po ilgesnio laikotarpio (neminint ankstesnių laikotarpių, kuomet Airija 1950 metais priėmė Vengrijos ir 1970 metais Čilės pabėgėlių grupes) pasiekė 1992 metais. Iki 1995 metų prašymų skaičius tesiekė 160, tačiau jau 2000-2002 metais PPP prašymų skaičius išaugo iki 1000 per mėnesį[3]. Šiandien Airijoje daugiau nei 550 000 užsieniečių, iš jų PPP keliasdešimt tūkstančių, likusioji dalis ES šalių piliečiai bei trečiųjų šalių piliečiai.

Migracinis statusas yra tiesiogiai susijęs su imigrantų teisėmis. Airija suvienodinusi imigrantų teisinį (bet ne politinį) statusą išvengė diskriminacijos imigrantų tarpe ir suvienodino visų imigrantų galimybes siekiant socialinio, ekonominio, politinio ir kultūrinio dalyvavimo. IIP Airijoje taikoma pabėgėliams, prieglobsčio prašytojams, darbo imigrantams, ES piliečiams ir trečiųjų šalių piliečiams[4]. Lietuvoje teisinis statusas nėra suvienodintas. Atskiros integracinės programos yra taikomos tik priverstinės migracijos imigrantų grupei.

Socialinės politikos modelis. Socialinė politika Lietuvoje remias privalomuoju socialiniu draudimu, reglamentuotu įstatymais, kuris yra numatomas tik darbo rinkos dalyviams[5]. Korporatyvinis socialinis modelis negali užtikrinti paramos savo šalies nedirbantiems piliečiams, juo labiau toks modelis yra nepalankus imigrantams.

Airijoje socialinė politika remiasi katalikiškuoju modeliu, kuris yra grindžiamas krikščionišku socialiniu mokymu. Tokio tipo politika užtikrina paramos gavimą žemiausiame lygyje. Visų pirma siekiama, kad asmuo pasirūpintų pats savimi. Jei asmuo nepajėgus to padaryti paramą suteikia šeima arba vietinė bendruomenė. Didelis vaidmuo atitenka bažnyčiai ir

[1] Work permits in Ireland. http://www.citizensinformation.ie/categories/employment/migrant-workers/employment-permits/work_permits
[2] Rahmat G.R, Pabėgėlių gyvenimas Lietuvoje, Pabėgėlių ir migrantų asociacija, pranešimo santrauka, 2006.
[3] Bartley B, Kitchn R, min. veik, p. 239.
[4] Getting on: from Migration to Integration, Imigrant Council of Ireland, Dublin, 2008, p. 45.
[5] Šiuolaikinė valstybė, sud. Matakas J, Kaunas, 1999, p. 396.

nevyriausybinėms organizacijoms[1]. Katalikiškasis modelis suteikia galimybę imigrantui gauti paramą priimančioje bendruomenėje.

Imigracijos politikos tipas. Imigracijos politikos tipas Lietuvoje yra nustatytas Imigracijos politikos gairėse patvirtintuose LR vyriausybės 2008 metų gruodžio 3 d. Nr. 1317 nutarimu. 8.2 punkte parėžiamas Lietuvos imigracijos politikos "selektyvumo ir lankstumo principas"[2]. Selektyvios imigracijos tipas leidžia tikslingai atrinkti pageidaujamų imigrantų grupes (darbo leidimai neišduodami atvykus į šalį).

Airijos imigracijos politika yra atviro tipo, todėl darbo leidimai (esant visoms reikalingoms sąlygoms) trečiųjų šalių piliečiams išduodami dviem būdais: atvykus į šalį arba esant savojoje šalyje.

Finansavimo šaltiniai. Imigrantų integracijos politikos finansavimas Lietuvoje remiamas valstybės biudžeto lėšomis bei ES fondų lėšomis. Užsieniečių teisinės padėties įstatyme (2004, Nr. IX -2206) numatyta, kad imigrantų integracijai gali būti naudojamos „tarptautinių organizacijų, LR fizinių bei juridinių asmenų įsteigtų humanitarinių pagalbos fondų, nevyriausybinių organizacijų lėšos"[3]. ES struktūrinė parama Lietuvai teikiama 2004 – 2008 EQUAL iniciatyva, EPF (2008 – 2013), EIF (2007 – 2013). Airijoje integracijos politika finansuojama valstybės biudžeto, privačių asmenų, nevyriausybinių organizacijų ir ES fondų lėšomis. INTI (2003 – 2006) , ESF (2003 – 2013), PROGRESS (2007 – 2013), EPF (2008 – 2013), EIF (2007 – 2013)[4].

Ilgalaikiai valstybės tikslai yra vienas svarbiausių principų formuojant politines darbotvarkes. Formuojant politiką atsižvelgiama į valstybės prioritetus ir į tai, kokią visuomenės viziją renkasi valstybė. Daugianacionaliniais principais paremta vizija integracijos politikai turi būti skiriamas ypatingas dėmesys. Tačiau jei valstybės vizijose numatoma išlaikyti homogenišką visuomenę formuojant politiką pasirenkamas integracijos kontrakto modelis. Lietuvos teisinė bazė dėl patekimo ir pasilikimo šalyje, dėl natūralizacijos bei pilietybės suponuoja ekskliuzinį ilgalaikį tikslą. Tuo tarpu Airijos teisinė bazė bei vyriausybės veiksmai suponuoja daugiakultūrinės visuomenės perspektyvinę viziją.

---

[1] Šiuolaikinė valstybė, sud. Matakas J, Kaunas, 1999, p. 397.

[2] Dėl Lietuvos imigracijos politikos gairių, LR Vyriausybės nutarimas, 2008 12 03, Nr. 1317, Žin., 2008, Nr. 143-5706.

[3] LR Dėl užsieniečių teisinės padėties įstatymas, 2004, Nr. IX- 2206, Žin., 2004, Nr. 73-2539.

[4] Collett E, What Does the EU Do on Integration ?, Brussels, 2008.
http://migrationintegration.org./integration/EUintegraionPolicyFactsheet-04-2008.pdf

3.2. Integracijos politikos formavimas Lietuvoje ir Airijoje

Politinio ciklo modelis yra dažnai kritikuojamas dėl bandymo atskirti politikos formavimo ir įgyvendinimo stadijas. Iš tiesų ši kritika yra pagrįsta, atsižvelgiant į tai jog politikos formavimas tebesitęsia vykstant įgyvendinimo procesui[1]. Integracijos politika yra tokia viešosios politikos sritis, kurioje šis atskyrimas (dėl pirminio reiškinio apibrėžimo) tampa dar sudėtingesniu procesu. Jei į politinio ciklo modelį integruotume ir daugiapakopio valdymo modelį užduotis atskirti formavimo ir įgyvendinimo procesus taptų dar sudėtingesnė.

Supaprastintas politinio proceso modelis kuomet apibrėžiama problema, vėliau taikoma politika ir ją įgyvendinus problema yra išsprendžiama, integracijos politikoje negali būti adekvačiai taikoma. Visų pirma dėl nuolat kintančios tikslinės grupės dydžio bei sudėties. Pirmame skyriuje tikslinių imigrantų grupių sudėtis jau buvo aptarta. Svarbu paminėti, jog integracijos politika ir Lietuvoje ir Airijoje pirmiausiai buvo pradėta formuoti atsižvelgiant į žymiai padidėjusį pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų skaičių šalyje.

Integracijos politika, taikoma trečiosioms šalims ir ES šalių piliečiams, yra nauja politikos praktika tiek Lietuvai ir Airijai, tiek visai ES. Bendra imigracijos ir integracijos politika imta formuoti tuomet, kai ES tapo deficitine darbo rinka. Darbo jėgos trūkumas buvo viena iš pagrindinių priežasčių darbo rinkos atvėrimui trečiųjų šalių piliečiams. Tačiau IIP tikslai ES yra formuojami atsižvelgiant į ilgalaikę perspektyvą, todėl laikinas ekonominis nuosmukis netampa priežastimi stabdyti integracijos politikos raidą ES arba valstybėse narėse[2].

Lietuvoje ir Airijoje IIP formuojama atsižvelgiant į nacionalinius prioritetus bei ES rekomendacijas. Integracijos politika yra ta sritis, kurioje ES taiko minkštąjį metodą, t.y. galutinis sprendimas dėl politikos krypties bei įgyvendinimo priemonių paliekamas šaliai narei. Tačiau nepaisant apsisprendimo laisvės ES dokumentuose pabrėžiama, jog tik bendros visų šalių pastangos integracijos politikoje gali laiduoti tolygų ekonominį, socialinį ir kultūrinį vystymąsi[3].

Lietuvoje rengiant teisės aktą ar veiklos gaires vadovaujamasi Vyriausybės veiklos reglamentu. Vyriausybėje suformuojama darbo grupė, kurioje dalyvauja visos suinteresuotos pusės, atsakingosios institucijos. Teisingumo ministerijos Žmogaus teisių ir tarptautinės teisės skyrius atlieka saugiklio funkcijas, siekiant užtikrinti, jog Lietuvoje priimti teisės aktai

---

[1] Vilpišauskas R, Nakrošius V, min. veik., p. 26.
[2] Abramavičius A, *interviu su ES Regiono komiteto nariu, Zarasų meru*, Kaminskienė R, 2009 05 08.
[3] Trečioji migracijos ir integracijos metinė ataskaita, KOM(2007) 512 galutinis, Briuselis, 2007. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0512:LT:NOT

neprieštarautų ES teisės aktams[1]. Lietuvos IIP formavime regionų, savivaldybių, vietos bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų indėlis yra labai mažas. Politika yra formuojama nacionaliniu lygmeniu, didžiausias vaidmuo atitenka vyriausybei. IIP formavimas yra tebesitęsiantis procesas, kurio eigoje yra priimta keletas įstatymų bei strategijų, tačiau jos yra labiau susijusios su imigracijos nei su integracijos klausimais.

Pirmasis įstatymas reglamentuojantis imigracijos klausimus Lietuvoje įsigaliojo 1991 metais. Pagal LR Imigracijos įstatymą (Žin., 1991, Nr. 27-730, netekęs galios 1999), užsienietis į Lietuvą galėjo imigruoti, t. y. atvykti nuolat gyventi, tik šio įstatymo nustatyta tvarka gavęs leidimą apsigyventi Lietuvoje, jeigu nebuvo viršijama imigravimo kvota. Įstatyme buvo numatyta, jog imigrantui jo pageidavimu sudaromos sąlygos išmokti lietuvių kalbą ir susipažinti su Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindais. 1995 metais Ministro pirmininko sudaryta darbo grupė atliko Lietuvos teisės aktų, reglamentuojančių užsieniečių teisinės padėties Lietuvoje klausimus, ekspertizę ir parengė projektą Lietuvos Respublikos Užsieniečių teisinės padėties įstatymo, kurio rengimo tikslas buvo užtikrinti vientisą užsieniečių, esančių Lietuvoje, teisinės padėties reglamentavimą pagal visuotinai pripažintas žmogaus teisių normas ir tarptautines konvencijas, prie kurių prisijungė Lietuva[2].

Šiuo metu galiojantis LR įstatymas Dėl užsieniečių teisinės padėties (2004, Nr. IX -2206, Žin., 2004, Nr. 73-2539) nustato užsieniečių atvykimo, išvykimo, buvimo, gyvenimo, integracijos ir natūralizacijos klausimus. 107 įstatymo straipsnyje numatyta, jog sąlygos politinei, socialinei, ekonominei ir kultūrinei integracijai yra sudaromos užsieniečiams, turintiems leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje. Tačiau 108 straipsnis pabrėžia, jog integracija skiriama tik „užsieniečiams, gavusiems prieglobstį Lietuvoje“[3]. Šis įstatymas reglamentuoja integracijos skyrimą priverstinės migracijos tikslinei grupei, t.y. pabėgėliams ir prieglobsčio prašytojams, integracijai koordinuoja ir prižiūri Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Lėšos integracijai skiriamos iš valstybės biudžeto, tarptautinių organizacijų, ES struktūrinių fondų, nevyriausybinių organizacijų ir humanitarinės pagalbos fondų, įsteigtų fizinių arba juridinių asmenų. Įstatymo numatyta tvarka užsieniečių integracija koordinuojama bei lėšos, skirtos integracijai, administruojamos nacionaliniu bei vietos lygmeniu. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

---

[1] Vaišvilienė R, *interviu su Europos teisės departamento prie Teisingumo ministerijos, Žmogaus teisių ir tarptautinės teisės skyriaus vyriausia specialiste,* Kaminskiene R, 2009 04 21.

[2] Jegerskaitė – Kinaitienė D, *interviu su LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Europos sąjungos struktūrinės paramos departamento, Struktūrinės paramos valdymo skyriaus vyresniąja specialiste, atsakinga už Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijai priežiūra,* Kaminskienė R, 2009 04 27.

[3] LR Dėl užsieniečių teisinės padėties įstatymas, 2004, Nr. IX- 2206, Žin., 2004, Nr. 73-2539

koordinuoja EPF, EIF, bei vykdo projektų priežiūrą Lietuvoje[1]. Vietos lygmeniu integracijos įgyvendinimas yra pavestas savivaldybėms, tačiau veikimo principas yra deleguotas vyriausybės, t.y. savivaldybių tarybos tik nusprendžia dėl dalyvavimo integracijos programoje, finansinės dotacijos skiriamos valstybės.

Nuo 2002 metų iki 2007 metų Lietuva parengė keletą strategijų susijusių su migracijos klausimais. Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje (2002), Nacionalinė gyventojų politikos strategijoje (2004) bei Ekonominės migracijos reguliavimo strategijoje (2007) yra pabrėžiama trečiųjų šalių piliečių integracijos svarba.

LR Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimu Nr. 416 patvirtintos Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos 45.17 punkte minima, kad viena iš silpnybių reguliuojant ekonominę migraciją, yra vientisos migrantų integracijos Lietuvoje politikos nebuvimas. 19 punkte nurodoma, kad „trečiųjų valstybių piliečių integravimas į ES valstybių narių visuomenes – vienas didžiausių sunkumų, kuriuos reikia įveikti įgyvendinant bendrąją imigracijos politiką, ir pagrindinis veiksnys, skatinantis ekonominę ir socialinę ES sanglaudą. Pastaruoju metu į Lietuvą atvyksta vis daugiau užsieniečių, todėl čia, kaip ir kitose ES valstybėse narėse, turi būti rūpinamasi jų integracija“[2]. 54 punkte nurodyta, kad imigrantų integracija yra viena iš imigracijos proceso valdymo priemonių[3].

Lietuvos imigracijos politikos gairėse, patvirtintose LR Vyriausybės (2008 12 03 Nr. 1317, Žin., 2008, nr. 143-5706) skelbiama, kad vienas iš Lietuvos imigracijos politikos tikslų yra trečiųjų šalių piliečių integravimo principas. Teigiama, jog „tikslinga siekti, kad trečiųjų šalių piliečių, įgijusių teisę nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje, integravimas į visuomenę būtų vienas iš svarbiausių veiksmingos ir kryptingos Lietuvos imigracijos politikos pagrindų; būtina rengti ir įgyvendinti integracijos programas, pirmiausia dėmesį skirti lietuvių kalbos mokymui. Kadangi integracija yra dviejų krypčių procesas, taip pat būtina numatyti programas tautiniam ir rasiniam pakantumui Lietuvoje ugdyti“[4].

Lietuvos imigracijos gairėse 12 punkte nurodoma, jog yra „tikslinga sukurti palankesnę leidimo dirbti ir nacionalinės vizos ar leidimo laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje schemą“[5],

---

[1] LR Dėl užsieniečių teisinės padėties įstatymas, 2004, Nr. IX- 2206, Žin., 2004, Nr. 73-2539

[2] Dėl ekonominės migracijos reguliavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007 – 2008 metų plano patvirtinimo, LR Vyriausybės nutarimas, 2007 04 25, Nr. 416, Žin., 2007, Nr. 49-1897.

[3] Ten pat.

[4] Dėl Lietuvos imigracijos politikos gairių, LR Vyriausybės nutarimas, 2008 12 03, Nr. 1317, Žin., 2008, Nr. 143-5706.

[5] Ten pat.

palankesnė patekimo ir gyvenimo šalyje sistema užtikrintų trečiųjų šalių piliečių įtraukimą į integracijos programų tikslinę grupę. LR švietimo įstatymas bei Užsieniečių ir LR piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi ar dirbti į Lietuvą, vaikų ir suaugusiųjų ugdymo išlyginamosiose klasėse ir išlyginamosiose mobiliosiose grupėse tvarkos aprašas, bei kiti švietimo sritį reglamentuojantys teisės aktai nustato teisę užsieniečiams ir jų vaikams, turintiems teisę nuolat arba laikinai gyventi LR, mokytis, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją[1].

Airijos Konstitucijoje (1937) nėra nurodyta atskirų straipsnių susijusių su imigracija ar imigrantų integracija. Tačiau 41 straipsnis skelbia, jog šeima yra pagrindinė vertybė, todėl šeimos susijungimas yra garantuojamas konstitucijos[2]. Todėl visi teisėtai atvykę ir gyvenantis Airijoje imigrantai turi teisę į šeimos susijungimą. 1999 – 2009 metais Airijos vyriausybė susidūrė su ypatinga dilema. Daugelį dešimtmečių Airija formavo migracijos politiką susijusią su piliečių emigracija. Tačiau migracijos situacija per pastaruosius dešimt metų kardinaliai pasikeitė. Kasmet didėjantys imigracijos mastai bei siekis išvengti didelės socialinės atskirties tarp vietos bei imigrantų bendruomenių, skatino vyriausybę imtis strateginių priemonių imigrantų integracijos srityje, tačiau šiandien Airijoje, kaip ir Lietuvoje, dar nėra bendros integracijos strategijos nacionaliniame lygyje[3]. Skirtingai nei kitos Europos šalys Airija neturi kolonizacijos ir dekolonizuotų asmenų integracijos į šalį patirties, todėl formuodama bei įgyvendindama IIP remiasi kitų šalių, ypatingai Kanados, Švedijos, Nyderlandų modeliais[4].

Didžiausias dėmesys formuojant integracijos politiką yra skiriamas lygybės ir nediskriminavimo principui. Šie principai yra reglamentuoti ir 1935 metų Užsieniečių įstatyme (Aliens Act), kurio 3 skyriuje nurodoma, jog nei vienai asmenų grupei nėra suteikiamos išskirtinės teisės ar privilegijos[5].

1996 metų Pabėgėlių įstatyme (Refugee Act) pabrėžiama, jog visoms imigrantų grupėms yra taikomos tokios pat teisės ir privilegijos kaip ir Airijos piliečiams. Visi turi vienodas teises į darbo paiešką, verslą, prekybą, profesijos įgijimą, mokslą, kvalifikacijos kėlimą. Pabėgėliams ir kitoms imigrantų grupėms yra suteikiamos visos viešosios paslaugos bei medicininės bei socialinės garantijos, tokiom pat sąlygom kaip ir Airijos piliečiams. Įstatymas garantuoja

[1] Dėl užsieniečių , atvykusių dirbti arba gyventi į Lietuvos Respubliką, vaikų ugdymo bendrojo lavinimo mokyklose įgyvendinimo, LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2003 06 04, Nr. ISAK-789, 2003, Nr. 57-2554.
[2] Irish Constitution. www.legislationline.org/topics/country/23/topic/10/subtopic/32
[3] From Immigration to Integration. http://progressivedemocrats.ie/press_room/1775/
[4] Getting on: From Migration to Integration, Immigrant Council of Ireland. Independent Law Centre, 2008, p. 17.
[5] Aliens Act (1935) www.legislationline.org/topics/country/23/topic/10

judėjimo laisvę, teisę laisvai išpažinti tikėjimą, teisę kreiptis į teismus, jungtis į asociacijas ir kitas bendruomenes[1].

1997 metais priimtas Neteisėto atleidimo įstatymas (Unfair Dissmissal Act) ir 1998 metų Įdarbinimo lygybės įstatymas (Employment Equality Act) draudžia atleisti darbuotoją arba nepriimti į darbą dėl jo rasės, tautinės ar etninės priklausomybės[2]. 2000 metų Lygios padėties įstatymas (Equal Status Act) garantuoja teisę į mokslą ir švietimą (pradinį, vidurinį, universitetinį, testinį, suaugusiųjų), kuris gali būti finansuojamas iš paramos arba privačių fondų[3].

Iki 2004 metų Airijos įstatymuose nebuvo akcentuojama integracijos sąvoka, užsieniečių ir piliečių lygybė siekis rėmėsi nediskriminavimo principu. Nediskriminavimo principas išlieka ir šiandieniniuose įstatymuose, pabrėžiant integracijos procesą. 2004 metais Europos Vadovų Taryba patvirtino Bendruosius pagrindinius integracijos principus. Jų pagrindu 2005 metais Nacionalinis konsultacinis komitetas dėl rasizmo ir interkultūrralizmo (The National Consultative Committee on Rasicm and Interculturalism) parengė Nacionalinį veiksmų planą prieš rasizmą (National Action Plan against Racism, toliau - NAPAR), kurį patvirtino Vyriausybės Teisingumo, lygybės ir įstatymo reformos departamentas. Dokumente pateikiami pamatiniai integracijos principai:

Integracija nėra asimiliacija. Vietos bendruomenė turi būti pasiruošusi priimti imigrantus kaip Airijos piliečius. Visų statusas yra lygus, todėl imigrantai turi tokias pat teises į viešąsias paslaugas kaip ir piliečiai. Imigrantai turi teisę ir pareigą darniai įsilieti į priimančią bendruomenę, bet tuo pačiu išlaikyti savo kultūrinį identitetą;

Integracija yra ilgalaikis procesas. Integracija prasideda atvykus į priimančią šalį ir tęsiasi tol, kol imigrantas tampa aktyvių visuomenės veikėju. Procesas apima socialinę, kultūrinę, politine ir ekonominę integraciją. Pilnavertė integracija gali pasijusti tik antroje ar net trečioje kartoje;

Integracija yra bendrinis procesas. Šalyse naudojama klaidinga praktika kuomet atskiriamos teisėtai patekusiųjų į šalį bei prieglobsčio prašytojų teisės. Siekiant tikslingos integracijos visų atvykusiųjų į šalį pilietinės teisės turi būti vienodos. Vienodos integracijos

[1] Refugee Act (1996). www.legislationline.org/topics/country/23/topic/10
[2] Unfair Dissmissal Act (1998), ten pat.
[3] Equal Status Act (2000), ten pat.

sąlygos turi būti taikomos ir priimančioje šalyje gimusiems imigrantų vaikams. Priimančiosios bendruomenės pareiga visapusiškai dalyvauti procese[1].

NAPAR pirmą kartą paminėta ekonominės integracijos, gyvenamo būsto, švietimo, sveikatos, socialinių paslaugų teikimo būtinybė. NAPAR suformuluoti uždaviniai:

- efektyvi apsauga prieš rasizmą, diskriminaciją ir neapykantos kurstymą;
- ekonominė integracija ir lygių galimybių užtikrinimas atkreipiant dėmesį į užimtumą, darbo vietas bei skurdą;
- integracija švietimo, sveikatos, socialinių paslaugų, vaiko priežiūros, apgyvendinimo srityse;
- pilnavertė integracija politiniame, pilietiniame bendruomenės lygyje[2].

Pirmą kartą pabrėžtas skirtingų partnerių įtraukimas į politinį gyvenimą nacionaliniu ir vietos lygmeniu. Socialiniams partneriams ir nevyriausybinėms organizacijoms yra skiriamos pagrindinės užduotys formuojant politiką vietos lygiu.

Nacionalinės Ekonomikos ir Socialinių reikalų Tarybos (National Economic and Social Council) pranešime (2006) teigiama, kad „migrantų integracija yra vienas iš pagrindinių faktorių lemiančių imigracijos pasisekimą arba nesėkmę“[3]. Pranešime pabrėžiama, kad žmonės, atvykstantys į Airiją trumpam darbo laikotarpiui taip pat turi būti tinkamai integruoti, nes patirtis rodo, jog laikinas persikėlimas virsta ilgalaikiu[4]. Integracijos procesas yra grindžiamas antirasistiniais, antidiskriminaciniais bei daugiaklutūriniais principais. Pagrindinis dėmesys skiriamas žmogaus teisėms ir lygybei visose srityse[5]. IIP formavime akcentuojamas visapusiškas integracijos procesas.

2007 metais Airijos imigrantų taryba inicijavo diskusiją ir paruošė dokumentą „Imigracijos ir integracijos koordinavimas: tarptautinė patirtis“. Dokumento rengime dalyvavo įvairios nevyriausybinės organizacijos, bendruomenių atstovai. Diskusijos metu suformuluotos išvados bei rekomendacijos dėl integruotos, skaidrios, ir žmogaus teisėmis paremtos imigracijos ir integracijos politikos įgyvendinimo. Didžiausias dėmesys kreipiamas į tikslinę integracijos grupę, šiuo metu Airijoje didžiausias skaičius imigrantų turi ES šalių pilietybes.

---

[1] Nasc’s Policy on Integration. http://nascireland.org/pages/policy/integration_policy.htm
[2] Mac Einri P, The Challenge of Migrant Integration in Ireland. International Journal on Multicultural societies (IJMS), 2007, Vol. 9, No. 1. www.unesco.org/shs/ijms/vol9/issuel/art4
[3] Migration Policy, National Economic and Social Council, Dublin, 2006, p. 219.
[4] Ten pat, p. 210.
[5] Healy J, Realising Integration for Migrant Wokers and Their Families, *Translocations*, 2007, Volume 2, Issue 1, p. 176. http://www.translocations.ie

Tais pačiais metais Airijos teisingumo ministrui buvo skirtos papildomos Integracijos ministro pareigos. Ministro jurisdikcijoje didžiausias dėmesys tenka integracijos programomis, vaikų integracijai į Airijos mokyklas ir moterų integracijai į darbo rinką. Airijoje formuojamos politikos kryptingumui didelį impulsą duoda keletas lyderių, vienas jų - Integracijos ministras. Jo oficialios kalbos formuoja visuotinį požiūrį, kiti politikos dalyviai tampa lyderių siekėjais[1]. Ministras yra ne kartą pabrėžęs, jog integracijos politika yra visapusiškas reiškinys, todėl Airijos vyriausybė yra nepajėgi viena spręsti susidariusios situacijos. Skatinamas plotinis dialogas įtraukiantis nevyriausybines organizacija ir socialinius partnerius. Vyriausybė vadovaujasi principu, jog „atviras apsikeitimas idėjomis ir idėjų konkurencija yra geriausias kelias į tiesą, kad demokratinė politika sudaro tinkamiausias galimybes formuoti informuotą ir pagrįstą politiką[2].

Didžiausios ne valstybinio sektoriaus organizacijos dalyvaujančios IIP formavime yra Tarptautine migracijos organizacija Dubline, Migrantų ir žmogaus teisių organizacija, Airijos imigrantų taryba (Migrant council of Ireland), Airijos migrantų teisių centras (Migrant Rights Centre of Ireland), Pabėgėlių informacijos tarnyba (Refugee Information Service) ir kt. Visų jų tikslai formuojant bendrą integracijos politiką yra panašūs:

- socialinis teisingumas ir lygybe;
- anti - rasistinių programų įgyvendinimas ir tarpkultūrinės bendruomenės kūrimas;
- žmogaus teisių užtikrinimas migrantams darbuotojams ir jų šeimoms;
- bendruomenių įtraukimas į integracijos įgyvendinimą;
- migrantų darbuotojų skatinimas ir įtraukimas į visuomeninę veiklą;
- solidarumo skatinimas ir etninių vertybių puoselėjimas;
- diskriminacijos mažinimas įvairios srityse[3].

Airijos vyriausybė pasirinko daugianacionalinės valstybės modelį, tačiau kitų šalių ekspertai perspėja airius, jog tokios politikos taikymas gali būti grėsmė airiškam identitetui[4]. Įspėjimai remiasi statistika, vien tik 2007 metais į Airiją atvyko 109, 500 imigrantų. Tačiau Airijos spaudoje ir viešuosiuose politikų pasisakymuose formuojamas teigiamas požiūris į imigrantus, taip siekiant sukurti sveiką ir tolerantišką visuomenę. Airijos vadovai teigia, jog Airijos kelias - daugianacionalinių kultūrų apjungimas ir jų dėka kuriamas naujas airiškas identitetas[5].

---

[1] Lindblom E. C, Woodhouse J. E, Politikos formavimo procesas, Vilnius, 1999, p. 15.
[2] Ten pat, p. 19.
[3] Imigration policy. http://www.mrci.ie/policy_work/
[4] Ten pat.
[5] From Immigration to Integration, 2006. http://www.progressivedemocrats.ie/press_room/1775/

3.3. Lyginamoji Lietuvos ir Airijos imigracijos politikos formavimo analizė

Lietuvos ir Airijos vyriausybėms imigrantų integracija yra naujas empirinis patyrimas. Prieš dvyliką metų Lietuvoje ir Airijoje didžiausias dėmesys buvo skiriamas pabėgėliams ir prieglobsčio prašytojams. Tačiau pastaraisiais metasi Airijoje ženkliai išaugo ES bei trečiųjų šalių piliečių skaičius, todėl ši imigrantų grupė tapo prioritetine Airijos vyriausybės darbotvarkėje. Lietuvoje situacija išliko nepakitusi – pabėgėliai ir prieglobsčio prašytojai, turintys leidimus nuolat arba laikinai gyventi, yra didžiausia integracijos politikos tikslinė grupė. 2009 metais pradėti vykdyti EIF projektai bus pirmas impulsas imigrantų iš trečiųjų šalių piliečių integracijos politikoje Lietuvoje.

Politikos ir ne politikos veikėjų gausa formuojant integracijos politiką Airijoje yra išskirtinis bruožas. Lietuvoje rengiant teisės aktus ar atitinkamas strategijas taip pat dalyvauja suinteresuotos pusės, tačiau NVO atstovų jų tarpe yra žymi mažuma. Tuo tarpu Airijoje NVO bei vietos bendruomenių atstovų veikla rengiant integracijos politikos gaires yra daug didesnė nei vyriausybinio sektoriaus. Tokį proporciškumą lemia stiprus regionų bei vietos savivaldos vaidmuo. Regionai turi teisę rengti programas, teikti viešąsias paslaugas bei savarankiškai disponuoti finansiniais ištekliais. Biudžetinių išteklių pastovumas ir gebėjimas panaudoti ES lėšas leidžia racionaliai numatyti tikslus ir juos įgyvendinti. Tas pats pasakytina apie vietos savivaldą. Didžiausias vaidmuo savivaldybėms tenka sprendžiant imigrantų švietimo, profesinio mokymo, kvalifikacijos klausimus. Lietuvoje regionai politikos formavime ypatingos galios neturi. Regionas Lietuvoje apima nedidelį skaičių savivaldybių, kuriose yra palyginti nedaug gyventojų, todėl atskiros politikos formavimas regionų lygiu nebūtų tikslingas, juolab kad regionai neturi atskiro finansavimo, o savivaldybės dalyvaujančios regionų veikloje nėra linkusios dalintis savo biudžetu bendroms reikmėms.

Nevyriausybinis sektorius Lietuvoje neturi gilių tradicijų. Todėl IIP formavime dalyvauja tik didžiosios tarptautinės organizacijos, tokios kaip Raudonasis kryžius, Caritas, JT vyriausio pabėgėlių komisaro atstovybė. Mažosios nevyriausybinės organizacijos, švietimo įstaigos, universitetai integracijos politikos formavime Lietuvoje nedalyvauja. Airijoje NVO susidomėjimas imigrantų politika yra ženkliai didesnis. Tai siejama su pilietinės visuomenės ir socialinio kapitalo brandumu valstybėje. Mokslininkai, nagrinėjantys migracijos klausimus, yra atkreipę dėmesį į tai, jog buvusiose post-sovietinėse valstybėse požiūris į imigrantus yra

rezervuotas, todėl NVO veiklos susijusios su imigrantų integracija yra ribotos[1]. Rytų Europos šalys imigracijos politikoje stokoja istorinės patirties ir praktinių modelių[2].

Lietuvos vyriausybė formuodama imigracijos gaires akcentavo visuomenės šveitimo bei pakantumo ugdymo būtinybę. Tačiau Lietuvos žiniasklaidoje ir valstybės pareigūnų pasisakymuose dažnai formuojamas klaidinantis požiūris į imigrantus, kuris suponuoja politikos formuotojų bei visuomenės neigiamą nusiteikimą. Remiantis statistiniais duomenimis bendras netolerancijos lygis Lietuvoje mažėja, tačiau didėja nepakantumas atskiroms grupėms, pavyzdžiui čečėnams, romams.

Airijos vyriausybė pasirinko daugiakultūrės visuomenės modelį, kurio pagrindu formuojama integracijos politika. Pagrindinis dėmesys IIP yra skiriamas statuso suvienodinimui, lygybės principo išsaugojimui bei diskriminacijos mažinimui. Teigiamą imigrantų įvaizdį formuoja ir žiniasklaidos atstovai ir valstybės pareigūnai. Imigrantų integracijos klausimais pagrindinį impulsą duoda keletas lyderių, šiuo atveju Integracijos ministras, Socialinių ir šeimos reikalų ministrai, kurių vieša nuomonė suformuoja bendrą pamatinį sutarimą

Skirtingą integracijos politikos raidą Lietuvoje ir Airijoje lemia tokios politikos poreikis, tikslinės grupės sudėtis ir dydis, patirtis imigracijos politikos formavime bei skirtingi ilgalaikiai valstybių tikslai.

[1] Piattoni S. Subnational Governments and Non – Governmental organizations. A Dificult coexistence Within multi – level governance? , The contributions to the 2008 Ateliers, Brussels, 2008, p.71.
[2] Zimic Z.S, More than Foreigners, Less than Citizens. Migrants and Their Membership in the Enlarged EU, *Etniškumo studijos*, 2006, ISSN 1822-1041.

4. IMIGRANTŲ INTEGRACIJOS POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE IR AIRIJOJE

Šiame skyriuje bus pristatomi integracijos politikos įgyvendinimą reglamentuojantys įstatymai, aptarta administracinė IIP įgyvendinimo struktūra Lietuvoje bei Airijoje. Išskiriami administraciniai lygmenys ir jų skirtumai ir įtaka IIP įgyvendinimui lyginamosiose šalyse.

4.1 Integracijos politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Airijoje

Pressman J.L ir Wildavsky teiginys, jog politikos įgyvendinimas yra „kova dėl idėjų“[1], gali būti tiesiogiai taikoma integracijos politikos įgyvendinimui. Ši politikos sritis specifinė, reikalaujanti ne tik politikos formuotojų politinės valios, bet ir administruojančių bei įgyvendinančių institucijų gebėjimo ir noro vykdyti numatytus tikslus.

Minėta, jog Lietuvoje nėra imigrantų integracijos strategijos, todėl integracijos politikos įgyvendinimas remiasi atskirais LR įstatymais, LR Vyriausybės nutarimais, ministrų įsakymais, tvarkomis bei aprašais. LR Konstitucijoje nurodoma, jog LR valdymas remiasi vyriausybiniu ir vietos lygmeniu, o aukštesniųjų administracinių vienetų valdymą organizuoja Vyriausybė[2]. Integracijos srityje Lietuvos savivaldybės atlieka deleguotas Vyriausybės funkcijas.

Trečiajame darbo skyriuje buvo aptarta Lietuvos IIP tikslinė grupė, todėl nagrinėjant integracijos politikos administravimo ir įgyvendinimo modelį remiamasi pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų integracijos administracine struktūra (Priedą Nr.5). Trečiųjų šalių integracijos schemą bus galima aptarti po 2009 metų, kuomet bus įgyvendinti pirmieji EIF projektai.

Užsieniečių teisinės padėties įstatymo 109 straipsnyje nurodoma, kad „užsieniečių integracijos įgyvendinimą koordinuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliota institucija Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka“[3]. Atsakingąja institucija paskirta Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. 110 straipsnis nurodo, kad Lietuvoje vykdoma integracija apima šias sritis:

---

[1] Percituota iš Vilpišauskas R, Nakrošis, *Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos sąjungos įtaka*, Vilnius, 2003, p. 14.
[2] LR Konstitucija, Vilnius, 2007.
[3] LR Dėl užsieniečių teisinės padėties įstatymas, 2004, Nr. IX- 2206, Žin., 2004, Nr. 73-2539.

- valstybinės kalbos mokymą;
- švietimą;
- užimtumą;
- aprūpinimą gyvenamąją patalpa;
- socialinę apsaugą;
- sveikatos apsaugą;
- visuomenės informavimą apie užsieniečių integraciją[1].

Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, yra pirmoji institucija su kuria susiduria PPP Lietuvoje. Pagrindinis Migracijos departamento uždavinys yra pagal savo kompetenciją dalyvauti įgyvendinant valstybės politiką vizų ir imigracijos, prieglobsčio ir Lietuvos Respublikos pilietybės procedūrų, asmens tapatybę ir pilietybę patvirtinančių dokumentų, kelionės dokumentų, leidimų gyventi Lietuvos Respublikoje ir kitų dokumentų išdavimo ir apskaitos, gyvenamosios vietos deklaravimo ir laisvo asmenų judėjimo srityse[2]. Užsieniečių registracijos centras (toliau – URC) Pabradėje yra asmenų, laukiančių statuso suteikimo, apgyvendinimo vieta. Migracijos departamentas nevykdo integracijos programų užsieniečiams laukiantiems sprendimo URC. Integracijos programa vykdoma Pabradės pabėgėlių dienos centre, įsteigtame Lietuvos Raudonojo kryžiaus iniciatyvą (EPF projektas).

Lietuvos Raudonasis Kryžius (toliau LRK) paramą PPP pradėjo teikti 1996 metais. Tuo metu parama apsiribojo humanitarine pagalba maistu, vaistais ir kitom būtiniausiom priemonėm. 2004 metais pasinaudojus EPF lėšomis pradėtos socialinės integracijos programos Ruklos bei Pabradės PPP centruose. LRK integracijos programose glaudžiai bendradarbiauja su Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių komisaro (toliau JTVPK) atstovu Lietuvoje. JTVPK tikslas užtikrinti pilnavertę PPP integraciją visose srityse, ypatingai kreipiant dėmesį į žmogaus teises.

Dėl užsieniečių teisinės padėties įstatyme 109.3 punkte nurodoma, jog imigrantų integraciją Lietuvoje organizuoja ir įgyvendina „Socialinės apsaugos ir darbo ministro įgaliota institucija ar įstaiga kartu su savivaldybėmis bei nevyriausybinėmis organizacijomis“[3].

PPP integracija Lietuvoje vykdoma vadovaujantis 2004 metų socialinės apsaugos ir darbo ministro Valstybės paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje, integracijos tvarkos aprašu (2004 10 21. Nr. A1-238). Socialinių įstaigų priežiūros ir audito departamentas yra atsakingas už bendradarbiavimą su savivaldybėmis ir nevyriausybinėmis

[1] LR Dėl užsieniečių teisinės padėties įstatymas, 2004, Nr. IX- 2206, Žin., 2004, Nr. 73-2539.
[2] Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos. http://www.migracija.lt/index.php?-1998226339
[3] LR Dėl užsieniečių teisinės padėties įstatymas, 2004, Nr. IX- 2206, Žin., 2004, Nr. 73-2539.

organizacijomis bei su Pabėgėlių priėmimo centru. Departamento kompetencijai atitenka paramos PPP organizavimas, įgyvendinimas ir administravimas[1]. Pabėgėlių ir prieglobsčio programa įgyvendinama, siekiant Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos strateginio tikslo ,,siekti palankios šeimai aplinkos, efektyvios socialinės apsaugos ir aktyvaus bendruomenių dalyvavimo socialinėje veikloje, užtikrinti socialiai pažeidžiamų gyventojų grupių socialinę integraciją“[2]. Programa sudaro galimybę užtikrinti vieną iš prigimtinių žmogaus teisių, t.y. teisę ieškoti prieglobsčio nuo persekiojimo ir šiuo prieglobsčiu naudotis.

Nacionaliniu lygiu PPP integracija pradedama vykdyti Pabėgėlių priėmimo centre Rukloje (pirmieji užsieniečiai PPC apgyvendinti 1997 metais). Integracija PPC trunka iki šešių mėnesių, tačiau dėl įstatyme numatytų priežasčių buvimas gali būti pratęstas iki dvylikos mėnesių. Jei asmenys priklauso pažeidžiamoms grupėms jų buvimas PPC gali užtrukti iki 18 mėnesių. 2005 LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu „Dėl pabėgėlių priėmimo centro nuostatų patvirtinimo“ (2005 08 18 Nr. A1-234) patvirtinti PPC uždaviniai ir funkcijos. Juose nurodoma, jog PPC įgyvendina PPP integraciją ir teikia paramą apgyvendinimo, vertimo (teisinių dokumentų bei teisinių procesų), lietuvių kalbos mokymo, pažintinių kursų, užimtumo srityse.

PPC sudaro sutartis su savivaldybėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis integracijos tęstinumo laikotarpiu. Integracijos laikotarpis savivaldybėse numatomas iki dvylikos mėnesių, esant ypatingai padėčiai integracijos laikotarpis gali būti pratęsiamas iki šešiasdešimties mėnesių. Savivaldybėse parama pradedama teikti po to kai PPP pasirašo sutartį su integraciją vykdančią instituciją. Sutartyje apibrėžiamos atskiros integracinės priemonės ir joms skirtos lėšos. Priemonės apima vienkartinę įsikūrimo pašalpą, gyvenamo ploto nuomą, komunalinių paslaugų apmokėjimą, piniginę pašalpą būtiniausioms reikmėms, lietuvių kalbos mokymui ir kitoms integracijos priemonėms[3]. PPC bendradarbiauja su teritorinėmis darbo biržomis ir teritorinėmis darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybomis. Jų pagalba yra vertinama PPP profesinė kvalifikacija, organizuojami profesiniai mokymai bei perkvalifikavimas[4].

Pabėgėlių priėmimo centro veikla Rukloje, bei integracijos programos savivaldybėse yra pilnai finansuojamos iš Lietuvos Respublikos biudžeto. Kitos integracijos veiklos (metiniai ir

---

[1] Lietuvos valstybės paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje, integracijos tvarkos aprašas. LR socialinės apsaugos ir darmo ministro įsakymas. 2004 10 21. Nr. A-238.
[2] Lietuvos socialinės apsaugos ir socialinės parėpties startegija 2008 - 2010. http://www.socmin.lt/index.php?-705459415.
[3] Dėl pabėgėlių priėmimo centro nuostatų patvirtinimo, LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas, 2005 08 18, Nr. A1-234, Žin., 2005, Nr. 102.
[4] Ten pat.

ilgamečiai tarptautiniai projektai) yra finansuojami iš ES struktūrinių fondų (75 % bendros projekto sumos).

Europos Sąjungos struktūrinės paramos departamentas yra atsakingas už EQUAL, EPF, EIF programų įgyvendinimą ir lėšų įsisavinimą. Taip pat koordinuoja paramos fondo Europos socialinio fondo agentūros bei kitų institucijų efektyvų bendradarbiavimą įgyvendinant IIP. EQUAL iniciatyva, buvo pirmoji ES iniciatyva (po Lietuvos įstojimo į ES), kurios lėšomis buvo įgyvendintas projektas „IN CORPORE“. Projekto tikslas – socialinės ir profesinės integracijos sistemos Lietuvoje sukūrimas. Projekto metu sukurtos naujos profesinio rengimo bei mokymo metodikos, įtraukiant PPP bei įgyvendinantį personalą[1].

LRK Kauno Pabėgėlių dienos centras (nuo 2005 metų) yra EPF finansuojamas projektas, siekiant suaktyvinti vietos bendruomenės narių dalyvavimą PPP socialinės integracijos srityje bei užkirsti kelią izoliacijai ir socialinei atskirčiai.

Naujasis EIF yra vienas iš keturių Solidarumo ir migracijos srautų valdymo bendrosios programos dalių . Tai pirmasis fondas, kurio pagalba Lietuvoje bus galimą vykdyti trečiųjų šalių piliečių integracijos projektus. Pabrėžtina, jog šis fondas yra skiriamas tik naujai atvykusiems imigrantams, todėl jo lėšos nėra skiriamos tautinėms mažumoms, kurių atstovai turi LR pilietybę. Teisę gauti paramą turi projektai, kurių tikslinė grupė yra trečiųjų šalių piliečiai turintys kitos šalies pilietybę, teisėtai esantys Lietuvos teritorijoje, bei turintys laikiną arba nuolatinį leidimą gyventi šalyje. Visam programavimo laikotarpiui Lietuvai yra skirta 25 817 737, 11 Lt. 2009 metais bus vykdomi 2007 metais patvirtinti projektai (žiūrėti priedą Nr. 4)[2].

Airijoje IIP įgyvendinimas remiasi Airijos Konstitucijos nuostatomis, Nacionaliniu veiksmų planu prieš rasizmą (National Action Plan Against Rasism 2004), Bendruomenių plėtros paramos programa (Community Development Support Programme 1990), Airijos nacionaline socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties strategija (Ireland Strategies for Social Protection and Social Incliusion 2006 – 2008), Lygybės darbe įstatymu (Equal employment act 1998), įstatymu dėl vienodo statuso (Equal status Act 2000) kitais teisės aktais ir įstaigų bei organizacijų veiklos reglamentais.

IIP įgyvendinama trimis lygiais: nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmeniu. Vyriausybės departamentai ir institucijos veiklą vykdo vyriausybiniu mastu, tuo tarpu aštuoni regionai (NUTS III) koordinuoja pagrindines vietos veiklas, bei yra atsakingi už ES fondų lėšų įsisavinimą.

---

[1] Vystymo bendrija ”IN CORPORE”, Nr. EQ/2004/1130-30. http://www.equal.lt/lt/pages/view/2idigs

[2] Informacija apie EIF, Europos Sąjungos struktūrinės paramos departamentas. http://esf.socmin.lt/index.php?-460090650

Didžiausias regionų dėmesys skiriamas užimtumui bei lygybei darbo rinkoje, todėl IIP efektyviausiai įgyvendinama regioniniu bei vietos lygmeniu[1]. IIP įgyvendinimas keliuose (Corck, Dunganon) miestuose remiasi OSS modeliu. 1989 metais įkurtas Nacionalinis konsultacinis komitetas dėl rasizmo ir interkutūralizmo (National Consultative Committee on Racism and Interculturalism) prie Teisingumo, lygybės ir teisės reformų departamento, kurio pagrindinė veiklos sfera apėmė vyriausybinio ir nevyriausybinio sektoriaus bendradarbiavimą rasizmo ir imigracijos politikos klausimais. Rengiant Nacionalinių veiksmų planą prieš rasizmą komitetas atliko pagrindinį konsultacinį vaidmenį. NAPAR numatytų integracijos politikos tikslų gyvendinimas vėliau paskirstytas keletui departamentų:

- Teisingumo, lygybės ir teisės reformų departamentui (toliau JELRD);
- Švietimo ir mokslo departamentui;
- Verslo, prekybos ir įdarbinimo departamentui;
- Socialiniam ir šeimos reikalų departamentui[2].

Teisingumo, lygybės ir teisės reformų departamento funkcijos apima imigracijos ir pilietybės politikos formavimą bei įgyvendinimą. 2005 metais prie JELRD įkurta Airijos natūralizacijos ir imigracijos tarnyba veikia kaip OSS modelis:

- tvarkomi visi prašymai dėl prieglobsčio, darbo leidimų ir vizų;
- keičiamasi informacija su kitomis institucijomis siekiant aiškesnio sprendimų priėmimo;
- pritaikomas lankstus paslaugų teikimo laikas;
- tobulinamas priežiūros ir vykdymo mechanizmas[3].

Ministro pavedimu tarnyba administruoja visus klausimus susijusius su imigracija, pilietybe bei prieglobsčiu bei įgyvendina Vyriausybės, ES ir kitų tarptautinių organizacijų imigracijos politiką. Pabėgėlių Agentūra (Refugee Agency), įkurta Užsienio reikalų departamento, vėliau performuota į Priėmimo ir Integracijos Agentūrą (Reception and Integration Agency) pavaldžią JELRD (2001). Pagrindiniai šios Agentūros tikslai suteikti imigrantams apgyvendinimo paslaugas (socialinius būstus), sureguliuoti krizines situacijas, pasirūpinti saugiu imigrantų grįžimu į kilmės šalis. Agentūra rūpinasi imigrantų sveikatos, išsilavinimo, profesijos klausimais. Paslaugų pati Agentūra neteikia, tikslų įgyvendinimui sudaromos sutartys su vykdančiosiomis institucijomis[4]. Jų paslaugos teikiamos vietos lygmeniu ir yra prieinamos visiems imigrantams.

---

[1] Regions of Ireland. http://www.iro.ie/regional_assemblies.html
[2] Migration policy, National Economic Social Development Office NESDO No 115, 2006, p. 215
[3] Ten pat, p. 218.
[4] Ten pat,p. 230.

Agentūra administruoja ES fondus: ESF, EPF, EIF, INTI. Prižiūri lėšų paskirstymą nacionaliniu, regioniniu bei vietos lygmeniu. Bendradarbiauja su švietimo bei mokslo institutais, profesinio mokymo centrais, socialiniais partneriais, vyriausybės agentūromis, tarptautinėmis organizacijomis ir nevyriausybiniu sektoriumi.

Integracijos ministras yra tiesiogiai atsakingas už integracijos politikos formavimą bei įgyvendinimą visuose valdymo lygiuose. Ministro iniciatyva rengiamos darbo grupės, ruošiami nutarimai, bendradarbiaujama su nevyriausybiniu sektoriumi bei socialiniais partneriais. Atsižvelgiant į tai, jog imigrantų skaičius Airijoje sudaro 10 % visų gyventojų, o imigracijos reikalai apima visas gyvenimo sritis, nevyriausybinės organizacijos siūlo steigti atskirą imigracijos ministeriją. Motyvuodami tuo, jog ministras be komandos yra nepajėgus organizuoti tokio masto darbo, o atsakomybių padalijimas keletui ministerijų neužtikrina efektyvaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo.

Švietimo ir mokslo departamentas (Department of Education and Science) yra atsakingas už švietimo paslaugų užtikrinimą visuose administraciniuose lygiuose ir visoms gyventojų grupėms. Pradinių ir vidurinių mokyklų asociacija bendradarbiaudama su ministerija, užtikrina Mokyklų ir Lygios padėties įstatymo (Schools and the Equal Status Act, 2002, 2004) vykdymą. Švietimo ir mokslo ministerija kuruoja darbo grupės siekiančios mokyklų valdymo reformos. Modernus mokyklų valdymas įgyvendinamas remiantis atviros visuomenės principu. 2000 metų Lygios padėties įstatyme pabrėžiama teisė į mokslą visose pakopose, t.y vaikų ir suaugusiųjų švietime, profesinio orientavimo ir kvalifikacijos srityse[1].

Airijos profesinio švietimo asociacija (Irish Vocational Education Association) įkurta 1999 metais atsižvelgiant į išaugusį profesinio švietimo paslaugų poreikį. 2003 metais neeiliniame Asociacijos posėdyje buvo patvirtintas naujas veiklos planas, kuriame pabrėžiamas profesinio švietimo centrų veiklos racionalizavimas. Profesinio rengimo centrai (Vocational Education Centre) kartu su Asociacija įgyvendina Švietimo ir mokslo ministerijos politiką, bendradarbiauja su vietos valdžios atstovais. Centruose ruošiamos profesinio mokymo programos, rengiami seminarai, kurių metu vietos bendruomenėms yra pristatomos profesinio švietimo galimybės[2].

Socialinių ir šeimos reikalų departamentas (Department of Social and Family Affairs) teikia informaciją imigrantams bei yra atsakingas už asmeninio valstybės paslaugų gavėjo numerio (Personal Public Service number – toliau PPSN) suteikimą. PPSN suteikia galimybę gauti norimą informaciją bei paslaugas socialinių reikalų, mokesčių, sveikatos apsaugos bei švietimo srityse.

[1] Equal Status Act (2000) www.legislationline.org/topics/country/23/topic/10
[2] Vocational Education Centre. http://www.ivea.ie/equality/eq_assessment_guidlines.pdf

Teisėtas buvimas bei ilgalaikis darbas šalyje garantuoja socialines išmokas susirgus ar netekus darbo. Už paramos teikimą imigrantams yra atsakingas Departamentas. Tačiau socialiniais klausimais rūpinasi vietos lygmens vadžia, vietos bendruomenės, nevyriausybinės organizacijos.

Verslo, prekybos ir darbo departamentas (Department of Enterprise, Trade and Employment) užtikrina lygias galimybes įsidarbinant bei koordinuoja Airijos nacionalinės mokymo bei įdarbinimo tarnybos (Ireland‘s National Training and Employment Authority, toliau -FAS) veiklą. FAS nėra tiesiogiai pavaldus departamentui, tačiau departamentas skiria institucijos valdybą. Organizuojant institucijos veiklą bendradarbiauja finansų, švietimo ir mokslo, socialinių ir šeimos reikalų, verslo, prekybos ir darbo ministrai. Veikla vykdoma atsižvelgiant į darbdavių, verslo asociacijų , švietimo ir jaunimo atstovų išsakomus poreikius bei pageidavimus. FAS mokymo bei įdarbinimo programas organizuoja vietos lygmeniu. Programos vykdomos bendradarbiaujant su vietos bendruomene, savanoriškomis bei nevyriausybinėmis organizacijomis. FAS materialinė bazė kuriama Bendruomenės mokymo centruose (Community Training Centres), daugiausiai dėmesio skiriama jauniems žmonėms, baigusiems mokyklas ir ieškantiems darbo. Mokymo bei įdarbinimo tarnyba vykdo visų socialinių grupių, taip pat ir imigrantų apmokymą. Vienas iš FAS prioritetų - socialinės atskirties mažinimas ir visapusiškas įtraukimas į pilnavertį visuomeninį gyvenimą[1].

Didžiausios Airijos nevyriausybinės organizacijos (Airijos imigrantų tarnyba, Airijos migrantų teisų centras ir kt.) vykdo mokslinius tyrimus, statistines apklausas siekdamos sukurti racionalią poreikių – paslaugų sistemą. Dauguma organizacijų pačios vykdo kalbos mokymo programas, pažintinius kursus, suteikia socialinę bei psichologinę pagalbą imigrantams ir jų šeimoms.

Išteklių valdymas yra vienas svarbiausių veiksnių, įtakojančių sklandų imigrantų integracijos procesą. Ištekliai Airijoje taikomi plačiąją prasme, t.y. ne tik finansiniai instrumentai, bet ir žmogiškieji resursai bei materialinė bazė. Airijoje veikia principas „kas ką daro geriausiai ir ko jiems reikia, kad tai padarytų“[2]. Todėl vykdant politikos įgyvendinimą visada naudojamas subalansuotas išteklių derinys. Airijos imigrantams turintiems vienodą pilietinį, bet ne politinį, statusą yra taikomi kombinuoti valstybės biudžeto, ES, privačių fondų bei asmenų lėšos. Parengiamiesiems imigrantų integracijos veiksmams Airijoje buvo vykdoma ES INTI programa. Šios programos tikslas - pilietinės visuomenės dialogas, integracijos modelių kūrimas, geriausios

[1] FAS Community Based Services. http://www.fas.ie/en/Training
[2] Integracijos vadovas, min veik, p. 80.

praktikos įsisavinimas ES mastu[1]. Pabėgėlių integracijai, Airijoje, kaip ir Lietuvoje yra skiriamas EPF, trečiųjų šalių piliečiams – EIF. Pabrėžtina, jog šių fondų pagalba yra dengiama 50 % projekto vertės, kita pusė yra finansuojama valstybės. Šių fondų lėšų negalima naudoti ES piliečių integracijai. Todėl siekiant didžiausios imigrantų grupės visapusiškos integracijos yra naudojamos kitų fondų (Europos Socialinio fondo, Europos regioninės plėtros fondo) ir programų lėšos, kurios yra skiriamos ir Airijos piliečiams. PROGRESS, ES darbo ir socialinio solidarumo programa (2007- 2013), yra viena iš iniciatyvų skirtų įsidarbinimo, socialinių reikalų bei lygių galimybių plėtrai. Šios programos lėšomis gali būti finansuojami projektai įtraukiantys socialinės rizikos t.y. ir imigrantų iš ES šalių grupes.

4.2. Lyginamoji Lietuvos ir Airijos integracijos politikos įgyvendinimo analizė

Lietuvoje ir Airijoje nėra valstybinės integracijos strategijos, todėl imigrantų integracija vykdoma remiantis atskirais įstatymais, vyriausybių nutarimais ir kitais dokumentais. Didžiausias skirtumas įgyvendinant integracijos politiką yra susijęs su imigrantų statuso nustatymu. Lietuvos įstatymai nenumato pilietinio statuso suvienodinimo, todėl integracija yra skiriama tik priverstinės migracijos imigrantų grupei. Airijoje keletas įstatymų numato statuso suvienodinimą, todėl integracijos programos gali būti taikomos ir PPP ir trečiųjų šalių ir ES šalių piliečiams.

Imigrantų statuso skirtumai lemia IIP įgyvendinimo struktūrą bei metodus. Lietuvoje IIP administruoja ir įgyvendina Socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei jai pavaldžios institucijos. Airijoje integracijos politikos įgyvendinimo atsakomybė tenka Integracijos ministrui bei keletui departamentų. Tokia įgyvendinimo sistema yra kritikuojama Airijoje, motyvuojant informacijos asimetrija ir nepakankamu tarpinstituciniu bendradarbiavimu.

Lietuvoje integracijos procesas apima nacionalinį lygį, tuo tarpu savivaldybės vykdo tik deleguotas vyriausybės funkcijas. Vietos bendruomenėse nėra savanoriškų iniciatyvų rengiant imigrantų kalbos kursus, pažintinius kursus, suaugusiųjų mokymą ar profesinį rengimą. Būsto klausimas atitenka savivaldybėms, tačiau bendra būsto politika neįtraukia imigrantų į tikslines grupes. Airija turi senas nevyriausybinių ir savanoriškų organizacijų tradicijas, todėl tinklinis bendradarbiavimo modelis yra taikomas visose savivaldybėse. Rengiant integracines programas ir jas įgyvendinat dalyvauja visos suinteresuotos grupės. Atsižvelgiama į kintančią situaciją, poreikius bei pageidavimus. Didžiausias dėmesys skiriamas mokymo bei įdarbinimo

[1]Integracijos vadovas, min veik, p. 83.

galimybėms. Sprendžiant būsto klausimus vyriausybė taiko lengvatinių paskolų sistemą, dalį išlaidų padengdama iš valstybės biudžeto.

Integracijos procesas Lietuvoje trunka reglamentuotą laikotarpį (ypatingais atvejais iki 60 mėnesių), tuo tarpu Airijos vyriausybė nenumato integracinio laikotarpio limito. Teigiama, jog integracijos procesas gali tęstis iki trečios kartos, todėl svarbu, kad priimančioji bendruomenė turėtų pakankamai resursų nuolatinei imigrantų integracijai.

Finansiniai ištekliai bei gebėjimas naudoti ES fondų lėšas yra vienas iš esminių integracijos elementų. Dėl užsieniečių teisinės padėties įstatyme numatyta, jog integracijos procesas Lietuvoje gali būti vykdomas įvairių šaltinių ištekliais. Tačiau praktikoje integracijos įgyvendinimas apsiriboja valstybės biudžeto bei ES fondų lėšomis. Airijoje imigrantų integracija yra visos visuomenės rūpestis, todėl programoms kurti bei įgyvendinti naudojamos ne tik valstybės biudžeto ir ES, bet ir savivaldybių, vietos bendruomenių, paramos fondų.

Nevyriausybinių organizacijų patirtis ir veiklos mastas Airijoje ženkliai skiriasi nuo Lietuvos organizacijų. Tinklinio valdymo modelis užtikrina įvairių veikėjų dalyvavimą procese, todėl laiduoja proporcingą paklausos – pasiūlos principo įgyvendinimą.

5. IMIGRANTŲ INTEGRACIJOS POLITIKOS LIETUVOJE IR AIRIJOJE TYRIMO ANALIZĖ

Teorinėse darbo dalyse buvo atlikta Lietuvos ir Airijos lyginamoji teisės aktų bei institucijų veiklos analizė. Pristatyti pagrindiniai ES dokumentai bei perspektyviniai valdymo modeliai ir jų įtaka nacionalinės politikos formavimui. Tačiau dokumentai, statistiniai duomenys ir oficialūs pranešimai neatspindi vertybinio proceso konteksto. Dokumentuose nėra pateikiamas konkretus nacionalinės politikos derinimo su ES rekomendacijomis prinicipas, nepabrėžiamas ryšys tarp organizacijų, neišryškinamas regionų, vietos savivaldos ir bendruomenių vaidmuo. Teorinė analizė neatspindi ir politikos adresatų, šiuo atveju imigrantų, gaunančių galutinį integracijos politikos produktą, vertinimo.

Atliekant imigrantų integracijos politikos lyginamąją analizę į tyrimo lauką įtraukiamos mažiausiai keturios tyrimo grupės: Lietuvos ir Airijos integracijos politikų bei įgyvendintojų ir Lietuvos ir Airijos imigrantų bendruomenių. Kitais žodžiais tariant, tų kurie kuria politiką ir tų, kurie gyvena sukurtos politikos rezultatais.

Lietuvoje IIP valstybiniu lygmeniu yra vykdoma tik priverstinės migracijos imigrantų grupei. Todėl pasiruošimas trečiųjų šalių ir ES valstybių piliečių integracijai (naudojant EIF 2007 – 2013 lėšas bei rengiant integracines programas) yra tebesiformuojantis reiškinys. Atskira pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų apklausa šiame darbe nebuvo vykdoma dėl išskirtinės šios grupės padėties bendrame imigrantų kontekste. Atsižvelgiant į tai, jog trečiųjų šalių ar šalių narių piliečių apklausa, šiuo metu Lietuvoje yra neįmanoma, IIP vertinimo analizė remsis politikos formuotojų bei įgyvendintojų pateiktų duomenų interpretavimu.

Norint pateikti išsamią Airijos IIP formavimo bei įgyvendinimo vertinimo analizę reikėtų atlikti keliolikos asmenų apklausą. Administracinių galių bei atsakomybių padalijimas skirtingiems valdžios lygiams, nevyriausybinių organizacijų vaidmuo, stiprios bendruomenės, suponuoja ilgą tyrimo ir vertinimo procesą. Todėl šiame darbe Airijos IIP analizė rėmėsi išsamia vyriausybinių institucijų bei NVO tinklalapiuose pateikiamą informacija, Integracijos ministro ir kitų valstybės pareigūnų, atsakingų už integracijos politiką viešais pranešimais. Todėl šiame tyrime Airijos IIP vertinimas atliktas remiantis ne politikos formuotojų, bet politikos rezultato gavėjų, t.y. imigrantų požiūriu. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog darbo tema siejama su *imigrantų* integracija. Šiuo metu (2009) Didžiausia imigrantų grupė Airijoje – ES šalių, bei trečiųjų šalių piliečiai. Nemenkinant pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų (dėl kurių trauminės patirties

integracijos procesas yra ypatingai svarbus ir atsakingas) integracijos reikšmės, bet siekiant išsiaiškinti didžiausios tikslinės grupės integracijos galimybių laipsnį, šiame tyrime apklausiami tik ES ir trečiųjų šalių imigrantai.

Pilnas keturių respondentų grupių (po dvi Lietuvoje ir Airijoje) kokybinis tyrimas bus įmanomas po kelerių metų, kuomet Lietuva ir Airija įgis vienodos integracijos politikos patirties. Todėl gilesnė, išsamesnė ir nefragmentuota analizė yra tolimesnių mokslinių tyrimų objektas.

5.1. Tyrimo metodo pagrindimas

Siekiant empirinius duomenis pateikti ne skaičiais, o informatorių atsakymų analitiniu įvertinimu, šiame darbe pasirinktas kokybinis tyrimo metodas. Tokį apsisprendimą lėmė noras įsijausti į tyrimą bei dalyvauti jame emociškai[1]. Pusiau struktūruotas ir struktūruotas interviu metodas leidžia ne tik surinkti norimus duomenis, bet ir atskleisti viešosios politikos dalyvių asmenines vertybes bei tiksliau apibrėžti esančią situaciją[2]. Skirtingų sričių informatorių pasirinkimą suponavo siekis išvengti per didelio subjektyvumo ir vienpusiškos nuomonės pateikimo (tiriant Lietuvos atvejį). Tuo tarpu Airijos tyrimo dalyvių pasirinkimą įtakojo didesnis koncentravimasis ne į integracijos procesą, bet į rezultatą, t.y. į paslaugų gavėjų vertinimą.

Empirinę medžiagą sudaro penkiolikos interviu duomenys. Apklausta dešimt Lietuvos IIP formavimo ir įgyvendinimo proceso dalyvių, t.y. su imigrantų integraciją susijusių institucijų (valstybinių institucijų ir NVO) atstovai. Penki interviu atlikti apklausiant ES šalių narių bei trečiųjų šalių imigrantus Airijoje. Tyrimo tikslas, apimtis ir Airijos prioritetai IIP apsprendė tokios tikslinės imigrantų grupės pasirinkimą. Apklaustieji imigrantai yra pasiekę panašų integracijos lygį, t.y. į Airiją atvyko prieš keletą metų, yra dirbantys ir turi pastovią gyvenamą vietą.

Kadangi apklaustųjų skaičius nėra didelis, o tyrimo pobūdis yra fragmentinis, suprantama, jog pateikiama medžiaga neatspindi visų integracijos politikos problemos aspektų. Tačiau analizės duomenys efektyviai atskleidžia pagrindines IIP tendencijas. Interviu atlikti lietuvių bei anglų kalbomis (anglų kalba apklaustas Brazilijos pilietis Anderson Motta). Lietuvos respondentų

[1] Civinskas R., Pivoras S., Metodinės rekomendacijos rašantiems viešojo administravimo diplominius darbus, Kaunas, 2005, p. 12.

[2] Ten pat., 12.

interviu įrašyti diktofonu (gavus informantų sutikimą), po to transkribuoti. Respondentai anonimiškumo nereikalavo.

Tyrimo vykdymas

Interviu forma ir apimtys įvairuoja priklausomai nuo klausimų pobūdžio bei interviu tikslo. Keleto respondentų (Irinos Kaminskienės, Europos socialinio fondo Agentūros projektų finansų vadovės, atsakingos už EQUAL iniciatyvos finansinius instrumentus, arba Monikos Vyšniauskienės, Lietuvos darbo biržos užsienio ryšių vedėjos) interviu yra trumpi. Tačiau juose pateikiama informacija apie finansinius instrumentus ir įsidarbinimo galimybes leidžia modeliuoti bendrą vaizdą integracijos proceso vaizdą. Kiti interviu yra ilgi, asmeniški, juose nemažai individualių patirčių ir išgyvenimų, tokių interviu dalyviai yra tiesiogiai susiję su PPP integracijos klausimais (Ghulam Rabani Rahmat, Lietuvos Raudonojo kryžiaus Kauno pabėgėlių dienos centro socialinis darbuotojas bei nuolatinį gyvenimo leidimą Lietuvoje turintis Afganistano pabėgėlis ir to paties centro administratorė Eglė Rušinskaitė, Renata Kuleš, Jungtinių tautų vyriausiojo pabėgėlių komisaro koordinatorė Lietuvoje)[1]. Įvairuoja ir interviu turinys. Teisinis integracijos politikos aspektas bei ryšys su ES dokumentais perteikiamas interviu su Edita Gruodyte, VDU Teisės fakulteto, Viešosios katedros vedėja, EK patvirtinta eksperte rengiant nuomone komunikatui COM 611, Renata Vaišviliene, Europos teisės departamento prie TM, žmogaus teisių ir tarptautinės teisės skyriaus vyriausiąja specialiste. Trečiųjų šalių piliečių integracija aptariama interviu su Dovile Jegerskaite – Kinaitiene, LR SADM, Europos sąjungos struktūrinės paramos departamento, Struktūrinės paramos valdymo skyriaus vyresniąja specialiste, atsakinga už EIF priežiūrą. Politikos formavimas ir įgyvendinimas, Lietuvos atstovavimas ES, Lietuvos regionų bei savivaldybių vaidmuo integracijos politikoje nagrinėjamas interviu su Artūru Melianu, LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto pirmininko pavaduotoju bei Arnoldu Abramavičiumi, ES regionų komiteto nariu, Zarasų miesto meru. IIP formuojama ir įgyvendinama įtraukiant skirtingų sričių specialistus, todėl kokybinis tyrimas atspindi įvairiapusišką ir išsamią nuomonę. Interviu metu siekta atskleisti IIP formavimo, derinimo, įgyvendinimo kliūtis bei sėkmingas patirtis. Interviu grindžiami atvirais klausimais numatytais iš anksto, tyrimo metu papildomi klausimai pateikti siekiant išsamesnio atsakymo. Duomenų analizė bus atliekama grupuojant bei analizuojant informatorių atsakymus pagalt tikslines kategorijas.

[1] Tokio pobūdžio interviu sąmoningai netrumpinti ir nestabdyti. Nors visa asmeninė interviu metu gauta medžiaga nebus naudojama analizės metu, tačiau turi išliekamąją vertę atliekant tolimesnius integracijos temos mokslinius tyrinėjimus.

Airijos imigrantų grupė buvo pasirinkta dėl keleto priežasčių, siekiant:

- pristatyti prioritetinės ir didžiausios Airijos imigrantų tikslinės grupės, kuri šiuo metu yra ES ir trečiųjų šalių piliečiai, integracinę patirtį;
- apžvelgti Lietuvos piliečių bei trečiosios šalies piliečio integracijos lygį bei jų indėlį integruojantis į priimančią visuomenę;

Atsižvelgiant tyrimo tikslą, tyrimo grupės ypatumus (panašų amžių, išsilavinimą bei integracijos lygį) informatoriams buvo pateikti vienodi klausimai. Tyrimas atliktas struktūruoto interviu metodu, naudojant internetines technologijas. Duomenų analizė bus atliekama atsižvelgiant į pirmojoje darbo dalyje pateiktas integracines dimensijas, kurių pagalba nustatomos pagrindinės kliūtys ir privalumai siekiant asmeninės ir kolektyvinės integracijos.

Prieš pradedant interviu informantams buvo pristatoma darbo tema, paaiškinamas tyrimo tikslas, kai kurios sąvokos apibrėžiančios integraciją bei imigrantų statusą. Lietuvoje pokalbiai vyko susitikimo metu, prieš tai telefonu susitarus dėl susitikimo vietos ir laiko. Kai kurie interviu buvo papildyti telefoninio pokalbio metu gauta papildoma informacija.

Tyrimo tikslas – Ištirti Lietuvos IIP formavimo bei įgyvendinimo proceso eigą, jos trūkumus ir perspektyvas. Ištirti Airijos imigrantų integracijos lygį, išskiriant Airijos IIP privalumus ir trukumus remiantis integracijos rodikliais bei dimensijomis.

Tyrimo uždaviniai:

Lietuvos aspektu

- išskirti pagrindinius integracijos politikos bruožus ir juos įtakojančius veiksnius;
- išsiaiškinti kokią vietą imigrantų integracijos politika užima Lietuvos socialinės politikos kontekste ir kokioms imigrantų grupėms yra skiriamas prioritetas;
- pristatyti Lietuvos bei ES dokumentų rengimo sąsajas, dokumentų derinimo aspektus, bei Lietuvos nuomonės pristatymą ES lygiu;
- išskirti nevyriausybinių organizacijų ir socialinių partnerių vaidmenį integracijos procese;
- įvertinti integracijos įgyvendinimo finansinius instrumentus bei jų įtaką integracijos įgyvendinime;
- išryškinti pagrindines imigrantų integracijos problemas kylančias šiandien.

Airijos aspektu

- Įvertinti imigrantų integracijos lygį remiantis individualiomis bei kolektyvinėmis integracijos dimensijomis;

- Įvardinti pagrindines integracines kliūtis ir privalumus.

Tyrimo rezultatų analizė

Apsibrėžiant informatorių tikslinę grupę Lietuvoje dažniausiai buvo susidurta su trečiųjų šalių imigrantų integracijos specialistų stoka. Vidaus reikalų ir Užsienio reikalų ministerijos specialistai atsisakymą duoti interviu grindė integracijos politikos naujumu ir patirties stoka skirtingų imigrantų grupių integracijoje. Geranoriškai informaciją suteikė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos tarnautojai, ES Regionų komiteto atstovas, LR seimo narys, teisės ekspertai bei nevyriausybinių organizacijų nariai, tiesiogiai susiduriantys su imigrantų integracijos problemomis. Dauguma informatorių nuoširdžiai atsakinėjo į klausimus, dėstė savo subjektyvią nuomonę bei siūlė susidariusių problemų sprendimo būdus. Pateikus užklausą Airijos tyrimo grupei (pateikti penki pasiūlymai dalyvauti interviu) visi penki sutikimai gauti iš karto. Pasibaigus apklausai ir Lietuvos ir Airijos informantai liko geranoriški ir pasiruošę atsakyti į papildomus klausimus be išankstinio susitarimo.

Tyrimo metu gauti rezultatai yra grupuojami, analizuojami bei pateikiami atsižvelgiant į nustatytus tyrimo tikslus, išskiriant pagrindines problemas ir jas vertinant. Pabrėžtina tai, jog kokybinio tyrimo metodo taikymo lankstumas turi daug pranašumų, tačiau tuo pačiu yra subjektyvus.

Subjektyvumą lemia:

- siekis suprasti subjektyvią patirtį ir vertinimą;
- orientacija į procesą, o ne rezultatus;
- konteksto bei išorinių/vidinių veiksnių įvertinimas[1].

Todėl ir šiame darbe analizuojant bei pateikiant interviu metu gautus duomenis nebus išvengta subjektyvumo aspekto.

5.2. Lietuvos ir Airijos IIP tyrimo duomenų analizė

Lietuvos IIP tyrimo analizė

Lietuvoje imigrantų integracija iki 2008 metų (iki kvietimo teikti paraiškas projektams iš EIF) buvo susijusi su PPP bei grįžtančių tremtinių ir jų vaikų integracija į Lietuvos visuomenę. Trečiųjų šalių piliečių integracija yra naujas politikos aspektas, dar neturintis rezultatų, kuriais remiantis būtų galima daryti apibendrinančias išvadas. Pirmieji EIF projektai Lietuvoje bus įgyvendinti 2009 metais. Todėl imigrantų integracijos politikos raida Lietuvoje visų pirma

[1] David Marsh, Gerry Stoker, *Theory and Methods in Political Science*. New York, 1997, p. 138.

remiasi PPP politikos formavimu ir įgyvendinimu. Tačiau kaip jau buvo minėta ankstesniuose darbo dalyse didžiausias dėmesys yra skiriamas ne politinio statuso suteikimui, bet integracijos procesui. Siekiant apžvelgti integracijos raidą didžiausias dėmesys tyrimo metu buvo skirtas imigrantų integracijos politikos formavimui, įtakos veiksniams bei problemoms. Tyrimo pradžioje tikslinga apžvelgti integracijos politikos raidą.

Nors 1997 metais Lietuvoje buvo priimtas įstatymas dėl pabėgėlių priėmimo ir buvo ratifikuota Ženevos konvencija, pirmųjų priverstinių imigrantų integracija Lietuvoje apsiribojo dviem aspektais: „pavalgyti ir išgyventi“[1]. Tuo metu galiojantis įstatymas nenumatė jokio kito statuso išskyrus pabėgėlio. Todėl daugelis atvykusiųjų (ir sulaikytųjų) buvo priversti laukti po keletą metų užsieniečių registravimo arba pabėgėlių priėmimo centre. 2001 metais papildžius įstatymą įtrauktas naujas, humanitarinio pobūdžio prieglobsčio statusas, t.y. leidimas laikinai gyventi. Tačiau toks leidimas nesuteikė galimybės dirbti, nenumatė integracijos programų. To paskoje tik keletas asmenų sutiko priimti tokį statusą, tačiau didžioji dauguma priverstinių imigrantų paliko Lietuvą, ieškodami prieglobsčio kitose šalyse[2]. Tiems, kuriems buvo suteiktas pabėgėlio statusas, pradėta taikyti 12 mėnesių integracijos programa Vilniuje ir Jonavoje. Integracijos metu buvo mokoma lietuvių kalbos, specialybės, Lietuvos istorijos, kultūros, tačiau didžiausia tada egzistavusi kliūtis – draudimas dirbti. Po metų integracijos laikotarpio asmenys privalėjo palikti socialinį būstą ir vėl kreiptis pagalbos į savivaldybes. Ghulam Rabani Rahmat teigimu po integracijos programos daugelis pabėgėlių buvo priversti išeiti gyventi į gatvę.

> *„Ir jiems buvo pasiūlyta eiti gyventi nakvynės namuose. Jie ten pagyveno savaitę, ir atvažiuodavo pas mus į Jonavą papasakoti kaip jie ten gyvena. Ir pasakojo, kad yra apgyvendinti, kaip čia pasakius, su girtuokliais, su asocialiais žmonėmis. Bet jie negalėjo gyventi kitur, nes neturėjo darbo ir negalėjo savęs išlaikyti“*[3]

Po 2003 metų Kaune vykusių valdžios ir PPP debatų, asmenims turintiems laikinus gyvenimo leidimus suteikta galimybė dirbti. Pagal tuometinę galiojančią tvarką darbdavys, ketinantis įdarbinti PPP, turėjo kreiptis į Socialinės apsaugos ir darbo misteriją ir gauti leidimą. Papildomos sąlygos tapo našta ir darbdaviams ir ketinantiems įsidarbinti. Tačiau įsidarbinimo galimybė buvo pirmasis žingsnis Lietuvos imigrantų integracijos politikos formavime. 2004 metais priimtas LR Dėl Užsieniečių teisinės padėties įstatymas (2004, Nr. IX -2206, Žin., 2004, Nr. 73-2539), kuriame buvo apibrėžtos pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų teisės, bei numatoma

---

[1] Rahmat G. R, *interviu su Lietuvos Raudonojo kryžiaus Kauno pabėgėlių centro socialiniu darbuotoju, nuolatinį leidimą gyventi Lietuvoje turinčių Afganistano pabėgėliu*, R. Kaminskienė, 2009 04 22.
[2] Ten pat.
[3] Ten pat.

integracijos programa. Pasak G.R. Rachmat šie du veiksniai (leidimas dirbti ir Dėl užsieniečių teisinės padėties įstatymas) buvo lemiamas lūžis integracijos politikoje.

„Šiandien mieste gali sutikti žmogų, kuris dar tik metai Lietuvoje, bet jau laisvai vaikšto po miestą, pramokęs kalbą, o gal jau net ir darbą turintis. Iš tiesų situacija rimtai pasikeitė“[1]

Po Lietuvos įstojimo į ES situacija pasikeitė ir pilietinės visuomenės požiūriu. Šiandien piliečiai ir imigrantai gali bendrai kreiptis į nevyriausybines organizacijas ir išdėstyti savo nuomonę ir prašymus. Pastebimas bendradarbiavimas tarp vietos bendruomenių, nevyriausybinių ir vyriausybinių organizacijų.

„[...] žmonės pradėjo pastebėti, kad valstybė yra linkusi padėti. [...] buvo suprasta, kad tai galima padaryti kartu. Kad jei aš turiu problemų, kaimynas turi problemų, mes kartu galime kreiptis į kokią organizaciją ir ateina pasikeitimai. Tada žmonės suprato, kad galima gyventi Lietuvoje“[2]

Integracijos politika Lietuvoje apima keletą ryškių raidos etapų nuo 1997 metų iki 2009 metų. Dvylikos metų laikotarpyje sukurta įstatyminė bazė, paskirtos atsakingosios institucijos, integracijos veikloje dalyvauja vyriausybinės bei nevyriausybinės organizacijos. Tačiau integracijos bazė šiandien yra pritaikyta tik PPP, trečiųjų šalių piliečiams integracijos politika dar nėra taikoma. Trečiųjų šalių piliečių padėtį apsunkina tai, jog įstatymas numato ribotą patekimo į šalį darbo tikslais galimybę. Šeimų susijungimo arba santuokos atveju trečiųjų šalių piliečių integracija nėra numatoma įstatymo. Daugiausiai trečiųjų šalių piliečių Lietuvoje gyvena iš Ukrainos, Baltarusijos, Moldovos.

„Jie neturi jokios teisinės paramos [...] jie kreipiasi ir klausia manęs. Ir jie man sako, mes abu esam užsieniečiai, iš kur tu tiek daug žinai. Tada aš sakau, kad mes turime integracijos programą, ten daug sužinome. Tada jie man sako, o kodėl mums niekas nepadeda?“[3]

Tokią trečiųjų šalių piliečių situaciją suponuoja keletas veiksnių, visų pirma tam, kad problema būtų sprendžiama ji turi būti įvardinta ir įtraukta į politinę darbotvarkę, tačiau šiandieninė socialinės politikos situacija Lietuvoje yra kritinė, todėl prioritetai yra skiriami valstybės piliečiams, bet ne imigrantams. LR seimo nario Artūro Meliano teigimu, trečiųjų šalių piliečių integracija Lietuvoje nėra prioritetinis klausimas socialinėje politikoje.

---

[1] Rahmat G. R, *interviu su Lietuvos Raudonojo kryžiaus Kauno pabėgėlių centro socialiniu darbuotoju, nuolatinį leidimą gyventi Lietuvoje turinčių Afganistano pabėgėliu*, R. Kaminskienė, 2009 04 22
[2] Ten pat.
[3] Ten pat.

„Imigrantų Lietuvoje yra nedaug ir jų reikalai nėra dabar ypatingai svarbūs. [...] Yra daug valstybės piliečių, kuriems valstybė turi padėti. Ir pirmiausiai valstybė turi rūpintis savais. [...] pabėgėlių nėra daug, todėl problema nėra didelė“[1]

2008 metų Vyriausybės patvirtintose Imigracijos politikos gairių III skyriaus 8.4 punkte nurodoma jog „[...] trečiųjų šalių piliečių, įgijusių teisę nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje, integravimas į visuomenę būtų vienas iš svarbiausių veiksmingos ir kryptingos Lietuvos imigracijos politikos pagrindų [...]“[2]. Tačiau konkretūs veiksmai numatyti Imigracijos politikos gairėse ekonominio nuosmukio akivaizdoje nebeteko galios.

„Krizės laikotarpiu ne visada įmanoma vykdyti numatytus tikslus. Juo labiau, kad ir situacija labai pasikeitė. Prieš keletą metų baiminomės, kad nebus kam dirbti [...] šiandien toks klausimas nebetenka prasmės [...]. Žinoma, jeigu po keleto metų situacija pasikeistų ir mums vėl prireiktų darbo rankų iš kitų šalių, tada integracijos klausimas būtų svarstomas“[3]

Tuo tarpu ES regionų komiteto nario Arnoldo Abramavičiaus nuomone krizės eskalavimas ir vengimas prisiimti atsakomybę už numatytus tikslus yra provincialaus požiūrio rezultatas[4]. Birželio mėnesį Briuselyje vyks galutinė plenarinė sesija dėl EK komunikato COM (2008) 611 „Visuotinio požiūrio į migraciją stiprinimas. Koordinavimo, nuoseklumo ir sąveikos didinimas“ tvirtinimo. Lietuvos atstovas Regionu komitete A. Abramavičius bei EK patvirtinta eksperte Edita Gruodytė rengdami nuomonę atkreipė dėmesį, jog kitos šalys, o ypatingai Švedija akcentavo, jog krizė neturi ir negali paveikti numatytų tikslų. Jų teigimu „politika turi būti perspektyvinio pobūdžio. Tik tada politika turi tvarumą“[5]. E. Gruodytė pabrėžė, jog didžiausias dėmesys visada yra skiriamas ES piliečiams bei laisvo judėjimo užtikrinimui, bet pastaruosiuose ES dokumentuose ypatingai akcentuojamas ir trečiųjų šalių piliečių pilnavertis integravimas į visuomenę[6]. Skirtingų ES valstybių požiūrį į trečiųjų šalių piliečių integraciją suponuoja skirtinga praktika ir imigracijos politikos tipas.

---

[1] Melianas A, *interviu su LR Seimo socialinių reikalų ir darbo komiteto pirmininko pavaduotoju,* Kaminskienė R. 2009 05 04

[2] Dėl Lietuvos imigracijos politikos gairių patvirtinimo, LR Vyriausybės nutarimas, 2008 12 03, Nr. 1317, Žin., 2008, Nr. 143-5706.

[3] Melianas A, *interviu su LR Seimo socialinių reikalų ir darbo komiteto pirmininko pavaduotoju,* Kaminskienė R. 2009 05 04

[4] Abramavičius A, *interviu su ES Regionų komiteto nariu, Zarasų miesto meru,* Kaminskiene R. 2009 05 08.

[5] Ten pat.

[6] Gruodytė E, *interviu su VDU Teisės fakulteto, Viešosios teisės katedros vedėja, eksperte rengiant RK nuomonę dėl ES komisijos komunikato KOM (2008) 611, Kaminskienė R,* . 2009 04 20.

„Požiūrį lemia praktikos klausimas. Socialinės praktikos klausimas. [...] Lietuva pasirinkusi pusiau selektyvios imigracijos tipą nusprendžia, kad integracijos programų labiausiai reikėtų tiems, kurie atvyksta ilgesniam ar visam laikui iš trečiųjų šalių“[1]

Rengdami EK komunikato nuomonę Lietuvos atstovai turi galimybę išsakyti savo nuomonę dėl imigrantų integracijos, tačiau ši nuomonė yra labiau bendresnio pobūdžio dėl nacionalinės patirties stokos trečiųjų šalių integracijos atžvilgiu. EK komunikatas yra patariamojo pobūdžio tačiau, suponuoja bendras imigracijos ir integracijos gaires visoms ES šalims narėms. Priimtas komunikatas patenka pirmininkaujančiai šaliai, vėliau yra perduodamas valstybių vyriausybėms. Atsižvelgdamos į EK rekomendacijas valstybės narės rengia gaires nacionaliniu lygiu. Lietuvoje rengiant teisės aktą susijusį su imigrantų integracijos klausimais taikoma bendroji procedūra numatyta Vyriausybės darbo reglamente. Europos teisės departamentas prie teisingumo misterijos atlieka pagrindinę funkciją derinant Lietuvos ir ES teisės aktus.

„Departamentas [...] dalyvauja ES teisėkūros procese, kad būtų proporcingai užtikrinti Lietuvos interesai [...]. Mūsų institucija yra tarsi saugiklis. Kadangi Lietuva turi išorinę ES sieną, mums ypatingai aktualus integracijos derinimo klausimas“[2]

Vienas svarbiausių IIP formavimo ir įgyvendinimo faktorių yra finansiniai ištekliai. Šiuo metu iš valstybės biudžeto yra finansuojamos integracinės priemonės vykdomos Ruklos pabėgėlių priėmimo centre bei tolimesnės integracijos etape savivaldybės (bendras integracinis laikotarpis gali trukti iki šešiasdešimties mėnesių). 2004 metais Lietuvoje pradėta vykdyti EQUAL iniciatyva, kurios metu buvo vykdomi projektai skirti diskriminacijos šalinimui darbo rinkoje. Kaip ir visoms struktūrinėms paramoms EQUAL iniciatyvos vykdymui buvo sukurta institucinė sistema, priimti poįstatyminiai aktai. Tačiau atkreipiant dėmesį į tai, jog Lietuva buvo ES naujokė, visos finansinės patirtys buvo naujos. Finansavimas buvo griežtai reglamentuotas, todėl projektų įgyvendinimas vyko neefektyviai.

„Gal būt todėl, kad Lietuva buvo postsovietinė valstybė, finansavimo skyrimas buvo labai atsakingai prižiūrimas. Kontrolė šimtaprocentinė. Net rašiklio įsigijimas buvo aprašomas ir protokoluojamas. Perdėta kontrolė neleido efektyviai dirbti. Lėšų cirkuliacija vyko labai lėtai, projektai vykdomi iš skolintų lėšų. Lėšų grąžinimas užtrukdavo iki kelių mėnesių. Be to visos projekto išlaidos turėjo būti suskaičiuotos iki paskutinio cento dar prieš projekto vykdymo pradžią.

[1] Gruodytė E, *interviu su VDU Teisės fakulteto, Viešosios teisės katedros vedėja, eksperte rengiant RK nuomonę dėl ES komisijos komunikato KOM (2008) 611, Kaminskienė R,* . 2009 04 20.

[2] Vaišvilienė R, *interviu su Europos teisės departamento prie Teisingumo ministerijos, Žmogaus teisių ir tarptautinės teisės skyriaus vyriausia specialiste*, Kaminskienė R., 2009 04 21.

Ir tada nebeliko vietos nenumatytiems pirkiniams ar tiesiog paprasčiausiems pakeitimams finansinėje lentelėje“[1].

Naudodami pirmąsias ES finansinių iniciatyvų lėšas klaidų neišvengė nei projektų įgyvendintojai nei prižiūrėtojai, tačiau tuo pačiu buvo įgyta patirties, kuri šiandien leidžia sklandžiau vykdyti kitus ES finansinius instrumentus.

„Šiandien tie, kurie dirbo prie EQUAL iniciatyvos yra perkeliami prie kitų programų, supaprastinta sistema ir įgyta patirtis leidžia daug sklandžiau bendradarbiauti pareiškėjams ir paramos teikėjams. Manau, kad ir ES šiandien nebeskiria tiek daug dėmesio Rytų šalims, nes nepaisant vidinių nesusipratimų, didelių klaidų išvengti pavyko“[2].

Socialinių partnerių vaidmuo integracijos politikoje yra ypatingai svarbus. Tačiau Lietuvoje socialinė partnerystė ir nevyriausybinis sektorius nėra galutinai suformuotas ir išvystytas. Lietuvos darbo birža imigrantų atžvilgiu labiau atlieka informavimo, bet ne apmokymo ar įdarbinimo funkciją. Trečiųjų šalių piliečiai, turintys nuolatinį leidimą gyventi Lietuvoje kreipiasi į teritorinę Darbo biržą tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir Lietuvos piliečiai. Monika Vyšniauskienė pabrėžia, kad darbdaviui ieškant darbuotojo prioritetas visuomet teikiamas Lietuvos piliečiui, vėliau ES piliečiui ir tik tuomet trečiųjų šalių piliečiui. Tačiau atvykimo į šalį priežastys gali būti įvairios, todėl svarbu, kad besikreipiantys asmenys turėtų leidimus gyventi[3]. Tačiau nepaisant to, kad po įstojimo į Europos Sąjunga Lietuvos darbo birža priklauso bendram ES užimtumo tarnybų tinklui, Lietuvoje specialiosios imigrantų mokymo programos nevyksta[4]. Jonavos teritorinė darbo birža yra išimtinis socialinio partnerio bendradarbiaujančio su Ruklos Pabėgėlių priėmimo centru, pavyzdys.

Nevyriausybinės organizacijos tampa atsvara valstybiniams sektoriui, ypatingai tuomet kai savivaldybės atsisako įgyvendinti integracijos programą. Jungtinių Tautų Vyriausiojo pabėgėlių komisaro koordinatorė Lietuvoje R, Kuleš pabrėžė, jog didžiausias nevyriausybinio sektoriaus vaidmuo atitenka Lietuvos Raudonajam kryžiui bei Vilniaus Arkivyskupijos Caritui. Atkreiptinas dėmesys, kad nevyriausybinės organizacijos Lietuvoje PPP integraciją gali vykdyti naudodamos du skirtingus finansavimo šaltinius. Valstybinis finansavimas yra suteikiamas NVO tuomet, kai savivaldybės atsisako vykdyti integracijos programą. Tuomet paskiriami nevyriausybinių organizacijų kuratoriai, kurių veikla yra finansuojama iš valstybės biudžeto. Kiti

---

[1] Kaminskienė I, *intervius su Europos Socialinio fondo Agentūros projektų finansų vadove, 2004 – 2008 EQUAL iniciatyvos projektų finansų vadove*, Kaminskienė R, 2009 04 30.
[2] Ten pat.
[3] Vyšniauskienė M, *interviu su Lietuvos darbo biržos Užsienio reikalų vedėja*, Kaminskienė R, 2009 04 22.
[4] Ten pat.

finansavimo šaltiniai - Europos pabėgėlių fondas, Europos integracijos Fondas. EPF fondo lėšos skiriamos Dienos centrų veiklos vykdymui[1]. Nevyriausybinės organizacijos atlieka dvejopą vaidmenį: vykdo integracijos programas metinėse valstybės finansuojamose programose, bei tęsia integraciją asmenims, kuriems valstybės finansavimas yra pasibaigęs[2]. Nuo 2007 metų Lietuvoje pradėtas vykdyti (pirmieji projektai bus įgyvendinti 2009 metais) Europos integracinis fondas, skirtas trečiųjų šalių piliečių integracijai). D. Jegerskaitės – Kinaitienės teigimu toks fondas yra ypač reikalingas. Šiuo metu Lietuvoje gyvena nemažai trečiųjų šalių piliečių, dirbančių aptarnavimo sferoje, kuriems kalbos kursai yra labai reikalingi. Tačiau EIF bus naudingas ne tik trečiųjų šalių piliečiams, bet ir Lietuvos visuomenei. Šiais metais yra ruošiama keletas televizijos projektų, kurių pagalba visuomenė bus informuojama apie skirtingų trečiųjų šalių piliečių gyvenimą ir problemas Lietuvoje[3].

Kalbėdami apie integracijos politikos trūkumus Lietuvoje visi informatoriai pabrėžė jų darbo srityje kylančias problemas.

> *„Apie užsieniečių integravimo politiką Lietuvoje kalbama gana nekoordinuotai, [...] nėra bendros užsieniečių integracijos koordinavimo sistemos, nei už tai atsakingos paskiros institucijos, nei vieningos integracijos politikos“*[4]

> *„[...]nėra sistemos sukurta. Gal labiau viskas vyksta ad hoc. Jei turim pinigų tai padarom, jei neturim, tai nepadarom. [...] Požiūris į imigrantus Lietuvoje yra perdėta kova su nelegalia migracija. Čia iš tikrųjų yra baimė. Pas mus visada šaukiama, kad pabėgėlių yra labai daug kaip tokiai mažai valstybei [...] nors 2007metų Eurostato duomenimis Lietuva pagal pabėgėlių skaičių yra ES šalių sąrašo pabaigoje“*[5]

Didžiausia problema su kuria susiduria nevyriausybinės organizacijos yra programų laikinumas susijęs su finansavimu.

> *„Dienos centrai, deja, yra projektai, tvirtinami metams, dviems. [...] jei socialinės apsaugos ir darbo ministerija [...] nuspręstų, kad nėra poreikio tokioms veikloms, tų centrų gali ir nebūti“*[6]

---

[1] Rušinskaitė E, *interviu su Kauno Pabėgėlių dienos centro administratore*, Kaminskienė R, 2009 04 22.
[2] Kuleš R, *interviu su Jungtinių Tautų vyriausio pabėgėlių komisaro koordinatore Lietuvoje*. Kaminskienė R, 2009 04 24
[3] Jegerskaitė – Kinaitienė D, *interviu su LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Europos Sąjungos struktūrinės paramos departamento, Struktūrinės paramos valdymo skyriaus vyresniaja specialiste*, Kaminskienė R, 2009 04 27.
[4] Jegerskaitė – Kinaitienė D, *interviu su LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Europos Sąjungos struktūrinės paramos departamento, Struktūrinės paramos valdymo skyriaus vyresniaja specialiste*, Kaminskienė R, 2009 04 27
[5] Kuleš R, *interviu su Jungtinių Tautų vyriausio pabėgėlių komisaro koordinatore Lietuvoje*, Kaminskienė R. 2009 04 24
[6] Ten pat.

„Darbuotojai žino, kad jų veikla yra laikina. [...] jei paraiškos nebeteikiamos [...] sekančiais metais finansavimas nebeskiriamas. [...] Pabėgėliai gali likti be jokios konkrečios pagalbos“[1]

Kitas probleminis apsektas gebėjimas teisingai įsisavinti ES fondų lėšas bei panaudoti jas pagal paskirtį. Susidomėjimas siūlomais kalbos arba kompiuterinio raštingumo kursais yra labai didelis, tačiau jų trukmė ir mokymo medžiagos turinys dažnai neduoda jokių rezultatų.

„Fondas yra, finansavimas numatytas. Tačiau atsiranda kitas pavojus. [...]. Kursams numatytos kelios valandos, jas sutalpina į vieną arba du pusdienius ir kursai baigiami. Realiai [...] visiškai nieko neišmoko. Taigi [...] projektas dėl projekto“[2]

„Lėšos skirtos integracijai yra pakankamos, tačiau jų panaudojimas yra neefektyvus. Asmenys gavę paramą penkis metus visgi negeba savarankiškai gyventi ir susikurti saugumo jausmo“[3]

Daugelis Lietuvos savivaldybių nevykdo imigrantų integracijos programų. Didžiausias motyvas yra regionų ekonominis pajėgumas. Kitos savivaldybės teigia susidūrusios su blogosios praktikos patirtimi.

„ Tremtinių problema jau išsisprendė, bet prieš dešimt metų ji buvo labai aktuali. [...] Pinigai buvo skiriami dideli. [...] jiem būdavo suteikiamas butas, tiksliau nuperkamas, o po metų ar pusantrų jie tą butą parduodavo [...]. Gal būt ir todėl, kad jiems čia būdavo per sunku integruotis. Tai kėlė labai didelį žmonių nepasitenkinimą. [...], ši pirmoji patirtis, kuri buvo nelabai vykusi dabar formuoja įtarumą ir kitų imigrantų atžvilgiu. Galime sakyti turime neigiamą praktiką“[4]

Lietuvoje, skirtingai nei Airijoje, regionai ir savivaldybės neturi atskiro biudžeto imigrantų integracijai, todėl jų apsisprendimas dalyvauti integracijoje yra savanoriškas (savivaldybės gali nedalyvauti integracijoje) ir finansuojamas tik valstybės biudžeto:

„Tačiau čia ir slypi problema, kai nėra finansavimo, nėra ir pareigos kažką daryti. Be finansavimo nėra įsipareigojimo. [...] Teoriškai sprendimo teisė yra savivaldybėse ar regionuose, tačiau praktiškai nepasitikėjimas yra maksimalus. [...] Regionai šiai dienai Lietuvoje neturi jokios prasmės. Atskiri savivaldybių finansai, atskiri reikalai“[5]

„Dabar yra taip, kad žmogus (pabėgėlis/prieglobsčio prašytojas) [...] gali pats pasirinkti savivaldybę kur jis gyvens. Tačiau [...] Lietuvoje įdomus atvejis, kuomet pavyzdžiui Klaipėdos tarybos sprendimu jie nustatė sau nulinę kvotą“[6]

---

[1] Rušinskaitė E, *interviu su Kauno Pabėgėlių dienos centro administratore*, Kaminskienė R, 2009 04 22.
[2] Rahmat G. R, *interviu su Lietuvos Raudonojo kryžiaus Kauno pabėgėlių centro socialiniu darbuotoju, nuolatinį leidimą gyventi Lietuvoje turinčių Afganistano pabėgėliu*, R. Kaminskienė. 2009 04 22
[3] Rušinskaitė E, *interviu su Kauno Pabėgėlių dienos centro administratore*, Kaminskienė R, 2009 04 22.
[4] Abramavičius A., interviu su ES Regionų komiteto nariu, Zarasų miesto meru. Kaminskiene R, 2009 05 08
[5] Ten pat.
[6] Kuleš R, *interviu su Jungtinių Tautų vyriausio pabėgėlių komisaro koordinatore Lietuvoje*. Kaminskienė R, 2009 04 24

Didžiausios socialinės integracijos problemos Lietuvoje yra susijusios su būsto, sveikatos, švietimo ir kvalifikacijos klausimais:

„[...]įstatyme yra sąrašai dėl socialinio būsto. [...] pabėgėliai ir prieglobsčio prašytojai yra pažeidžiama grupė, bet tuose sąrašuose jie iš vis nėra išvardinti. [...] atrodo logiška, kad žmogus atvykęs čia, galintis dirbti ir neturintis jokios nuosavybės, turėtų gauti galimybę“[1]

„Lietuvoje labai daug žmonių turi nuosavą nekilnojamą turtą. Todėl eilėje dėl socialinio būsto stovintys asmenys nėra labai sureikšminami. [...] Būna net taip, kad žmogus išbraukiamas iš sąrašo, nes miršta taip ir nesulaukęs būsto“

„Didžiausia problema lieka sveikatos draudimas. Netekęs sveikatos draudimo žmogus netenka teisės į gydymą. Tokia situacija ypač pavojinga nelegalaus darbo atveju. Susižeidęs žmogus turi pats apsimokėti gydymo išlaidas, o jų dydis yra sunki našta“[2]

„Noras mokytis niekada nedingsta, bet įstoti mokytis užsieniečiui yra sudėtinga. [...] skiriasi piliečių ir gyventojų teisės. Užsieniečiams mokslas kainuoja žymiai brangiau nei piliečiams. [...] Lietuvoje irgi yra suaugusiųjų švietimo centrai [...]. Už suaugusiųjų mokymą yra atsakinga Puškino mokykla, o ten mokytoja pamokoje kalba rusų kalba. [...] Kreipėmės į Šančius. [...] bet mums pasakė, kad jūs esate vienintelis žmogus, kuris nori mokytis. [...] o dėl vieno žmogaus niekas nenori eiti dirbti“[3]

„Kvalifikacijos pripažinimas yra labai svarbus dalykas. Savo šalyje daugelis buvo inžinieriai, politikai, gydytojai. O čia jie visi lygūs – penki žodžiai lietuviškai. [...]jie visi galėjo pretenduoti į paprastus, nekvalifikuotus darbus. Todėl [...] atrodo, kad gyvenimas Lietuvoje neturi ateities“[4]

Situacijos analizė ir bei problemų iškėlimas atskleidė, jog Lietuvoje imigrantų integracijos politikoje trūksta tarpinstitucinio bendradarbiavimo, veiklos koordinavimo bei strateginio planavimo. Apibendrinus interviu metu gautus duomenis galima daryti keletą išvadų:

- per dvyliką pastarųjų metų Lietuvoje pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų integracijos politikoje įvyko daug teigiamų pokyčių – sukurta įstatyminė bazė, paskirtos administruojančios institucijos, aktyviai veikia tarptautinės nevyriausybinės organizacijos. Tačiau nėra suformuota trečiųjų šalių integracijos politika, nėra bendro koordinuoto veikimo skirto visoms imigrantų grupėms.

[1] Kuleš R, *interviu su Jungtinių Tautų vyriausio pabėgėlių komisaro koordinatore Lietuvoje*. Kaminskienė R, 2009 04 24
[2] Rušinskaitė E, *interviu su Kauno Pabėgėlių dienos centro administratore*, Kaminskienė R, 2009 04 22
[3] Rahmat G. R, *interviu su Lietuvos Raudonojo kryžiaus Kauno pabėgėlių centro socialiniu darbuotoju, nuolatinį leidimą gyventi Lietuvoje turinčių Afganistano pabėgėliu*, R. Kaminskienė. 2009 04 22
[4] Ten pat.

Socialinių partnerių bei vietos nevyriausybinių organizacijų vaidmuo nėra išplėtotas;

- integracijos politika formuojama nacionaliniu lygiu. Regionų ir savivaldybių vaidmuo yra fragmentiškas ir deleguotas vyriausybės. Tokį suskirstymą įtakoja teisiniai bei finansiniai instrumentai. Lietuvos regionai dar neturi bendros valdymo patirties, o savivaldybės yra susidūrusios su neigiama integracijos patirtimi. Todėl integracijos programos yra vykdomos tik keliuose Lietuvos miestuose ir tik numatytą integravimo laikotarpį (paprastai vienerių metų);
- didžiausios problemos, su kuriomis susiduria savivaldybės bei nevyriausybinės organizacijos vykdydamos integracijos programas yra įstatyminės spragos būsto, sveikatos, švietimo ir kvalifikacijos srityse. Su tomis pačiomis problemomis susiduria integracijos programą baigę pabėgėliai ir prieglobsčio prašytojai. Pagalbą integraciją baigusiems PPP suteikiama tik dviejuose dienos centruose Kaune ir Pabradėje. Lietuvoje nėra nuolatinės integracijos centrų praktikos.

Airijos IIP tyrimo analizė

Airijos IIP tyrimui pasirinkta tikslinė grupė – keturi ES, t.y. Lietuvos piliečiai bei vienas trečiosios šalies, Brazilijos pilietis. Informatorių atsakymai analizuojami remiantis integracijos rodikliais: politiniu (atvykimo ir buvimo Airijoje statusas), ekonominiu (išsilavinimas bei darbo patirtis), socialiniu (bendravimas su skirtingomis savo bei priimančios šalies bendruomenėmis) bei kultūriniu (kalbos mokėjimas, sąsajos su priimančios šalies kultūra, ateities planai)[1].

Tyrimo dalyviai į Airiją atvyko 2000 – 2006 metų laikotarpiu. Atvykimo tikslas – darbas ir geresnio gyvenimo paieškos. Po įstojimo į ES Lietuvos piliečiams taikomas ES piliečių statusas, tuo tarpu Brazilijos piliečiui taikomas trečiosios šalies statusas. Pabrėžtina, jog visi informatoriai į šalį pateko teisėtais būdais ir šiuo metu teisėtai gyvena šalyje. Trys iš penkių tyrimo dalyvių turi aukštąjį išsilavinimą. Du iš apklaustųjų atvyko į Airiją jau turėdami darbo ir gyvenimo vietą, kiti trys tik gyvenamą vietą. Visi atvykusieji į vietos tautiečių bendruomenę nesikreipė, tačiau sulaukė pagalbos iš ten esančių draugų, priimančios vietos bendruomenės, darbdavių. Keturi iš penkių apklaustųjų mokėjo priimančios šalies kalbą, vienas turėjo tik kalbos pagrindus. Trims informatoriams adaptuotis priimančioje šalyje buvo lengva, kiti du dėl kalbos

[1] On Speaking Terms, Immigrant Council of Ireland, 2008, Ireland, p. 47.

barjero ir kultūros skirtumo adaptavosi sunkiau. Visų informatorių ateities planai – ilgesniam ar trumpesniam laikotarpiui likti Airijoje.

Atvykęs į priimančią šalį imigrantas pirmiausiai susiduria su vietos bendruomene. Todėl bendruomenės, kaimynų gebėjimas priimti imigrantą rodo pilietinės visuomenės tolerancijos ir brandumo lygį. Atsakydami į klausimą dėl priimančios bendruomenės dauguma informatorių pabrėžė, kad airiai yra draugiška, tolerantiška, heterogeniška tauta, gebanti ir norinti priimti imigrantus. Į klausimą dėl diskriminacijos darbo vietoje ar viešosiose institucijose dauguma atsakė, jog šiuo metu asmeniškai didelės diskriminacijos nejaučiantys.

„Darbdavys žiūrėjo i mane kaip į kiekvieną darbuotoją, nejaučiau jokios diskriminacijos. Atvirkščiai, sulaukiau darbdavio palaikymo“[1].

„Bandoma visais būdais naikinti diskriminaciją darbe, bet įprastose industrinėse grandinėse, pavyzdžiui mažmeninė prekyba, statybos, paslaugų sfera ir panašiai – diskriminacija yra jaučiama“[2].

Kitas svarbus integracijos aspektas galimybė mokytis priimančios šalies kalbos, gauti papildomus įgūdžius bei pagrindinę informaciją apie socialines ar sveikatos apsaugos paslaugas. Daugumai apklaustųjų buvo siūlomi anglų kalbos kursai, darbdaviai ir vietos bendruomenės atstovai suteikė reikiamos informacijos.

„Anglų kalbos pasitobulinimo kursus apmokėjo buvęs darbdavys. Bet žinau, kad yra valstybinė organizacija FAS [...] jie daro kalbos kursus pradedantiems [...] plytų klojimo, akmens skaldymo ir panašiai, darbininkams ar pradedantiems“[3].

„Kompanija pasirūpino papildomais kalbos kursais [...]. taip pat pasirūpino visais kitais oficialiais dalykais: banko sąskaitos atidarymu, darbo leidimais, asmeniniu draudimo numeriu ir panašiai. Baigiau prancūzų, vokiečių kalbos kursus. [...] pradėjau mokytis finansus. [...] administracijos kursus, vadovavimo kursus. [...]vertimų kompanija suteikė apmokymus apie vertėjavimą [...]“[4].

Į klausimą ar Airijoje yra sudaromos visos sąlygos socialinei, kultūrinei, ekonominei ir politinei integracijai visi informatoriai atsakė teigiamai. Visi tyrimo dalyviai noriai dalyvauja vietos renginiuose, švenčia nacionalines šventes, buriasi į tarptautines diskusijų grupeles, diskutuoja apie Airijos politiką bei ekonomiką. Didelė dalis imigrantų integracijos įgyvendinimo

[1] Dailidonytė N, *interviu su geografe, Lietuvos imingrante Airijoje*, Kaminskiene R, 2009 05 08.
[2] Mečionis A, *interviu su AFM finansų projektų koordinatoriumi, Lietuvos imigrantu Airijoje*, Kaminskiene R, 2009 04 23.
[3] Malenko E, *interviu su architekte, Lietuvos imigrante Airijoje*, Kaminskienė R, 2009 04 26.
[4] Mečionis A, *interviu su AFM finansų projektų koordinatoriumi, Lietuvos imigrantu Airijoje*, Kaminskiene R, 2009 04 23.

proceso atitenka nevyriausybinėms organizacijoms, vietos bei bažnyčios bendruomenėms. Nors tik keletas apklaustųjų dalyvauja nevyriausybinių organizacijų, bažnyčios bendruomenės veikloje, tačiau teigė girdėję apie tokias iniciatyvas.

„[...] yra tokia organizacija [...] Sports Against Racism in Ireland [...] rengdavo futbolą skirtingų tautų tarpe. Yra ir daugiau tokių organizacijų. [...] lietuvių bendruomenė turi savo kunigą, kuris laiko mišias normalioje airiškoje bažnyčioje“[1]

Kalbėdami apie Airijos vyriausybės vykdoma imigrantų integracijos politiką dauguma apklaustųjų teigė, jog IIP yra teigiama ir tolerantiška. Tik Brazilijos pilietis atkreipė dėmesį į tai, jog šiuo metu imigracijos ir integracijos politikoje vyksta pokyčiai, kurie gali turėti įtakos trečiųjų šalių piliečiams. Šiuo metu A. Motta tvarkosi dokumentus Airijos pilietybei gauti, „jos galima siekti po penkerių metų legalaus darbo Airijoje“[2].

Atsižvelgiant į tai, kad integracija yra dvipusis procesas imigrantams buvo pateiktas klausimas koks yra jų indėlis stengiantis integruotis į priimančią visuomenę ir kiek jų manymu jie jau yra integravęsi į bendruomenę.

„Manau, kad integravausi kiek galėjau. [...] pasitobulinau kalbą, lankiau renginius“[3].

„Nediskriminuoju airių kultūros ir jos veikloje aktyviai dalyvauju. Groju airišką muziką pubuose, lankau airiškos muzikos festivalius“[4]

„Dalyvavimas yra integracija. Svetimų tradicijų pajautimas atveria žinias, kurios tampa tavo tradicijomis. Jaučiuosi pilnai integravęsis. Vaikas gimė Airijoje, turi airišką pilietybę. Kalbame angliškai su airišku akcentu. [...] Ateityje planuojame vaiką leisti į mokyklą Airijoje. Jau tapome vietiniais. Integruotis čia yra labai lengva, jei yra noras“[5]

„Čia įsigijau nuosavą būstą, turiu darbą, draugus. Lietuvoje man jau būna sunku, po keleto dienų atostogų Lietuvoje aš jau sakau, kad noriu namo, į Airiją“[6]

„Kalba nebe barjeras [...]. Darbo šiuo metu neturiu [...]. Bet kadangi pradirbau beveik penkerius metus, valstybė moka pašalpą. [...] būstą nuomoju, trejus metus čia gyvenam. [...]

---

[1] Mečionis A, *interviu su AFM finansų projektų koordinatoriumi, Lietuvos imigrantu Airijoje*, Kaminskiene R, 2009 04 23.
[2] Motta A, *interviu su informacinių technologijų specialistu, Brazilijos imigrantu Airijoje*, Kaminskiene R, 2009 05 08
[3] Malenko E, *interviu su architekte, Lietuvos imigrante Airijoje*, Kaminskienė R, 2009 04 26.
[4] Motta A, *interviu su informacinių technologijų specialistu, Brazilijos imigrantu Airijoje*, Kaminskiene R, 2009 05 08.
[5] Mečionis A, *interviu su AFM finansų projektų koordinatoriumi, Lietuvos imigrantu Airijoje*, Kaminskiene R, 2009 04 23.
[6] Paluckaitė S, *interviu su parduotuvių tinklo Airijoje vyr. finansininke, Lietuvos imigrante Airijoje*, Kaminskienė R, 2009 04 22.

Netrūksta nieko. Esu integravusis į visuomenę. Jaučiuosi šiek tiek svetima Lietuvoje. Ne tarp artimųjų ar draugų, o visuomenėje“[1]

Dėl ateities planų Airijoje saugesni jaučiasi ES, šiuo atveju, Lietuvos piliečiai. Jiems judėjimo ir įsikūrimo laisvę garantuoja ES teisė, todėl pilietybės klausimas nėra labai aktualus. Trečiųjų šalių piliečių padėtis yra sudėtingesnė, todėl daugeliui jų pilietybės klausimas yra aktualus.

Išanalizavus bei apibendrinus Arijos imigrantų patirtį integracijos procese galima daryti **išvadas,** jog Airijos vyriausybė vykdo tolerantišką bei daugianacionaliniu modelių grįstą imigrantų integracijos politiką. Imigrantams yra sudaromos visos sąlygos mokytis priimančios šalies kalbą, gauti perkvalifikavimo ar kvalifikacijos tobulinimo kursus. Didelį vaidmenį integracijos procese atlieka darbdaviai, nevyriausybinės, vietos bei bažnyčios bendruomenė, kurių pagalba vykdomas subsidiarumo principas. T.y. didžiausios kliūtis, su kuriomis susiduria imigrantai (kalbos barjeras bei kultūrinis šokas) yra sprendžiamos vietos lygmeniu. Interviu metu gautą informaciją analizuojant integracijos rodiklių bei dimensijų aspektu galima teigti, jog apklausti imigrantai yra pasiekę aukštą integracijos lygį.

[1] Malenko E, *interviu su architekte, Lietuvos imigrante Airijoje, Kaminskienė R*, 2009 04 26.

IŠVADOS

1. Integracija – tai dviejų krypčių procesas, pagrįstas priimančios visuomenės bei imigrantų teisėmis ir pareigomis. Imigracijos politika, tai valstybės politikos kryptis, kurianti naują, atvirą, demokratijos principais grįstą visuomenę. Socialinė, ekonominė, kultūrinė ir politinė integracija yra abipusis priimančios bendruomenės ir imigrantų veiklos rezultatas. Sėkminga integracija mažina socialinę įtampą, užkerta kelią diskriminacijai ir socialinei atskirčiai.
2. Integracijos politikoje ES taiko atvirą koordinavimo metodą, tačiau apsisprendimo laisvė paliekama šalims narėms. Todėl skirtingose valstybėse susiformavo skirtinga imigrantų statuso taikymo praktika. Imigrantų integracijos politika Lietuvoje grindžiama valstybės teisiniu įsipareigojimu pabėgėliams ir prieglobsčio prašytojams. Trečiųjų piliečių integracija nėra vykdoma. Toks hierarchinis imigrantų grupių atskyrimas suponuoja vidinę diskriminaciją ir didina socialinę riziką. Airijoje imigrantams suteikiamas vienodas pilietinis statusas, o integracijos politikos įgyvendinimas remiasi lygybės ir nediskriminavimo principais.
3. Integracijos politikos finansavimo šaltiniai atskleidžia valstybių prioritetus bei strateginio planavimo įgūdžius. Lietuvoje integracijos politika finansuojama metinėmis valstybės biudžeto ir ES lėšomis, todėl integracijos proceso laikas yra griežtai reglamentuojamas. Airijoje taikomas subalansuotas išteklių derinys, laiduojantis nenutrūkstantį integracijos procesą, kuris gali apimti antrą ir trečią imigrantų kartą.
4. Socialinės integracijos procesas remiasi socialinių partnerių, nevyriausybinių organizacijų bei vietos bendruomenių veikla. Airijoje nevyriausybinis sektorius dalyvauja ir politikos formavime ir įgyvendinime. Lietuvoje integracijos proceso veikloje dalyvauja tik vyriausybė ir tarptautinės nevyriausybinės organizacijos, socialinių partnerių bei vietos bendruomenių indėlis įgyvendinant integracijos politiką yra nežymus.
5. Atlikta lyginamoji Lietuvos ir Airijos integracijos politikos analizė bei kokybinis tyrimas atskleidė, jog skirtingą integracijos modelių pasirinkimą suponuoja ne tik imigracijos politikos tipas, tikslinių grupių dydis ar bendri politiniai sprendimai. Lemiamą įtaką politikos krypties pasirinkimui turi socioekonominiai veiksniai, valstybių administraciniai gebėjimai bei visuomenės pasiruošimas priimti imigrantus.

REKOMENDACIJOS

1. Atsižvelgiant į imigranto statuso suponuojamą hierarchinį imigrantų grupių susiskirstymą bei siekiant išvengti stratifikacijos bei socialinės atskirties, būtų tikslinga perimti Airijos patirtį ir suteikti visoms imigrantų grupėms suvienodintą teisinį statusą. Toks integracinio statuso suvienodinimas leistų trečiųjų šalių piliečiams, grįžtantiems reemigrantams ir ES piliečiams gyvenantiems Lietuvoje ilgesnį laikotarpį, jungtis prie bendros integracijos sistemos. Tokį siekį būtų galima realizuoti įvedus pataisą Užsieniečių teisinės padėties įstatyme.
2. Šiuo metu valstybinės kalbos mokymo programos yra skiriamos tik suaugusiems pabėgėliams ir prieglobsčio prašytojams (vaikai gali mokytis valstybinėse mokyklose). Tuo tarpu trečiųjų šalių ir ES šalių suaugusiems piliečiams lietuvių kalbos mokymas nėra numatomas. Atsižvelgiant į tai, jog valstybinės kalbos mokėjimas yra pirminis integracijos etapas, nuo kurio priklauso tolimesnė asmens gyvenimo kokybė, rekomenduotina suteikti trečiųjų šalių ir ES šalių piliečiams galimybę dalyvauti bendrojoje valstybinės kalbos mokymo programoje. Toks tikslas galėtų būti įgyvendintas įvedus minėtą pataisą Užsieniečių teisinės padėties įstatyme, bei numačius papildomą programos finansavimą.
3. Daugumos pabėgėlių, prieglobsčio prašytojų bei trečiųjų šalių piliečių išsilavinimas yra vidurinis arba žemesnis nei vidurinis. Remiantis ES *Mokymosi visą gyvenimą* iniciatyva bei Airijos suaugusiųjų šveitimo sistemos modeliu, rekomenduotina sudaryti sąlygas imigrantams įgyti vidurinį išsilavinimą. Toks tikslas galėtų būti pasiektas formuojant suaugusiųjų imigrantų švietimo grupes jau esančiuose suaugusiųjų mokyklose ar šveitimo centruose, bei numačius papildomą finansavimą.
4. Mokslo siekiantiems pabėgėliams, prieglobsčio prašytojams (baigusiems vidurines mokyklas Lietuvoje) nėra suteikiama galimybė mokytis Lietuvos aukštosiose mokyklose vienodomis sąlygomis su Lietuvos piliečiais. Iš gabių vaikų atėmus galimybę mokytis aukštojoje mokykloje, jie yra pasmerkiami nekvalifikuotam darbui, skurdui ir socialinei atskirčiai. Rekomenduotina peržiūrėti aukštojo mokslo įstatymą ir įtraukti pataisą dėl gabių pabėgėlių ar prieglobsčio prašytojų galimybės mokytis aukštosiose mokyklose vienodomis sąlygomis su Lietuvos piliečiais.

5. Lietuvoje nėra pakankamai specialistų tinkamai paruoštų dirbti su imigrantais. Žinant tai, jog daugelis pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų turi trauminę patirtį, nemoka lietuvių kalbos ir neturi socialinių įgūdžių, rekomenduotina rengti atitinkamas mokymo programas pedagogams, ketinantiems dirbti su imigrantų grupėmis. Rekomenduotina perimti Airijos patirtį rengiant specialiuosius pedagogus ir pritaikyti specialias programas pedagogų šveitimo centruose. Šiai iniciatyvai taip reikalingas papildomas finansavimas iš valstybės biudžeto arba EIF.
6. Remiantis socialinių tyrimų duomenimis Lietuvos visuomenė dar nėra pasiruošusi kitataučių priėmimui į savo ratą. Netolerancijos apraiškos pastebimos ne tik vietos bendruomenėse, bet ir valstybės tarnyboje. Netolerantiškumą ir ksenofobiją skatina menkas kitų kultūrų, papročių ar religijos pažinimas. Rekomenduotina apjungti valstybės ir NVO pastangas siekiant parengti bei pritaikyti mokymus valstybės tarnautojams bei vietos bendruomenėms. Tam gali būti naudojamos EIF lėšos.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija, Vilnius, 2007.
2. LR įstatymas Dėl užsieniečių teisinės padėties, 2004 04 29, Nr. IX-2206, Žin., 2004, Nr.73-2539.
3. LR Socialinių paslaugų įstatymas, 2006 01 19, Nr. X-493, Žin., 2006, Nr. 17-589.
4. LR Sveikatos draudimo įstatymas, 1996 05 21, Nr.1343, Žin., 1996, Nr. 55-1287.
5. Dėl Lietuvos valstybės paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje, integracijai tvarkos aprašo, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas, 2004 10 21, Nr. A1-238 , Žin., 2004, Nr. 157-5741.
6. Dėl pabėgėlių priėmimo centro nuostatų patvirtinimo, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas, 2005 08 18, Nr. A1-234, Žin., 2005, Nr. 102-3795.
7. Dėl Lietuvos valstybės paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį LR, integracijai tvarkos aprašo patvirtinimo, LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas 2004 10 21, Nr. A1-238, Žin., 2004, Nr. 157.
8. Dėl Lietuvos imigracijos politikos gairių, LR Vyriausybės nutarimas, 2008 12 03, Nr. 1317, Žin., 2008, Nr. 143-5706.
9. Dėl ekonominės migracijos reguliavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007- 2008 metų plano patvirtinimo, LR Vyriausybės nutarimas, 2007 04 25, Nr. 416, Žin., 2007, Nr. 49-1897.
10. Irish Constitution (1937). www.legislationline.org/topics/country/23/topic/10
11. Aliens Act (1935). www.legislationline.org/topics/country/23/topic/10
12. Refugee Act (1996). www.legislationline.org/topics/country/23/topic/10
13. Unfair Dissmissal Act (1998). www.legislationline.org/topics/country/23/topic/10
14. Equal Status Act (2000). www.legislationline.org/topics/country/23/topic/10

Dokumentai

15. Common Basic Principles on Integration, Concil Document, 2004 11 18, MIG 105, Nr. 14776/04, Brussels, 2004. www.register.consilius.eu.int/pdf/en/04/st14/st14776.en04.pdf
16. Withe Paper on EU Governance, European Commision, 2001, COM (2001) 482 final. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf
17. Conclusions of the Council and the Representatives of the Governments of the Member StatesCouncil of the European Union, 2004, MIG 150.

Statistiniai duomenys

18. Irish Imigration statistics, 2009. http://www.nationmaster.com/country/ei-ireland/imm-immigration

Kita informacinė medžiaga

19. Integration: Encouraging National Policy and Promoting Local Level Stratiegies and Policies. http://www.nascireland.org/pages/policy/integration_policy.htm
20. Residence rights. http://www.citizensinformtion.ie/

21. Work permits in Ireland. http://www.citizensinformtion.ie/
22. Immigration policy. http://www.mrci.ie/policy_work/index.htm
23. Collet E, What Does the EU Do on Integration?, Brussels, 2008.
24. From Immigration to Integration. http://progressivedemocrats.ie/press_room/1775/
25. Vystymo bendrija "IN Corpore", Nr. EQ/2004/1130-30. http://www.equal.lt/lt/pages/view/2idigs
26. Informacija apie EIF, Europos Sąjungos struktūrinės paramos departamentas. http://esf.socmin.lt/index.php?-460090650
27. Regions of Ireland. http://www.iro.ie/regional_assemblies.html
28. FAS Management. http://www.fas.ie/en/About+us/training/
29. Vocotional Educations Commitees. http://www.ivea.ie
30. VilpišauskasR, Nakrošius V, Viešosios politikos įgyvendinimas Lietuvoje: trūkstamosios grandies analizė, mokslinis tyrimas, Vilnius, 2003.
31. One-Stop-Shop: a new answer fo immigrant integration. www.oss.inti.acidi.gov.pt

Interviu

32. Melianas A, *Interviu su LR Seimo Socialinės apsaugos ir darbo komiteto pirmininko pavaduotoju*, Kaminskienė R, 2009 05 04.
33. Abramavičius A, *Interviu su ES Regionų komiteto nariu, Zarasų miesto meru*, Kaminskiene R, 2008 05 08.
34. Gruodytė E, *Interviu su Vytauto didžiojo universiteto, Teisės fakulteto,Viešosios teisės katedros vedėja, ekspertė rengiant RK nuomonę dėl ES komisijos komunikato KOM (2008) 611 migracijos klausimais*, Kaminskiene R, 2009 04 20.
35. Vaišvilienė R, *Interviu su Europos teisės departamento prie Teisingumo ministerijos, Žmogaus teisų ir tarptautinės teisės skyriaus vyriausia specialiste*, Kaminskiene R, 2009 04 21.
36. Jegerskaitė – Kinaitienė D, *Interviu su LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Europos sąjungos struktūrinės paramos departamento, Struktūrinės paramos valdymo skyriaus vyresnioji specialiste, atsakinga už Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijai priežiūrą*, Kaminskienė R, 2009 04 27.
37. Vyšniauskienė M, *Interviu su Lietuvos darbo biržos Užsienio ryšių vedėja*, Kaminskienė R, 2009 04 27.
38. Kuleš R, *Interviu su Jungtinių Tautų vyriausio pabėgėlių komisaro koordinatore Lietuvoje*, Kaminskienė R, 2009 04 24.
39. Kaminskienė I, *Interviu su Europos Socialinio fondo Agentūros projektų finansų vadove. 2004 – 2008 EQUAL iniciatyvos projektų atsakingoji finansų vadovė, Kaminskienė R*, 2009 04 30.
40. Rušinskaitė E, *Interviu su Kauno raudonojo kryžiaus Pabėgėlių dienos centro administratore*, Kaminskienė R., 2009 04 22.
41. Ghulam Rabani Rahmat, *Interviu su Lietuvos Raudonojo kryžiaus Kauno pabėgėlių dienos centro socialiniu darbuotoju, nuolatinį leidimą gyventi Lietuvoje turinčiu pabėgėliu iš Afganistano*, Kaminskienė R, 2009 04 22.
42. Malenko E, *Interviu su architekte, Lietuvos imigrante Airijoje*, Kaminskienė R, 2009 04 26.
43. Mečionis A, *Interviu su AFM finansinių projektų koordinatoriumi, Lietuvos imigrantu Airijoje*, Kaminskienė R, 2004 04 26.
44. Motta A, *Interviu su informacinių technologijų specialistu, Brazilijos imigrantu Airijoje*, Kaminskienė R., 2009 05 08.

45. Paluckaitė S, *Interviu su parduotuvių tinklo vyr. finansininke*, Lietuvos imigrante Airijoje, Kaminskienė R, 2009 04 22.

Ataskaitos

46. Prieglobsčio suteikimo procedūra LR metinė ataskaita, Migracijos departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos, Vilnius, 2007.
47. 2007 metų migracijos metraštis. Migracijos departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos, Vilnius, 2008.
48. Socialinės ekonomikos institutas, Pabėgėlių ir jų šeimų poreikių tyrimo ataskaita, Kaunas, 2006.
49. Socialinės ekonomikos institutas, Prieglobsčio prašytojų socialinės ir profesinės integracijos galimybių studijos ataskaita, Kaunas, 2005.
50. Trečioji migracijos ir integracijos metinė ataskaita, KOM (2007) 512 galutinis, Briuselis, 2007.

Konferencinė medžiaga

51. Strengthening actions and tools to meet integration challenges – Report to the 2008 Ministerial Conference on Integration, Brussels, 2008 10 08. http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/08/612&format=HTM
52. Rahmat G.R, Pabėgėlių gyvenimas Lietuvoje, Pabėgėlių ir migrantų asociacija, pranešimo santrauka, 2006 11 28.

Institucijų internetinės svetainės

53. Migracijos departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos, http://www.migracija.lt/index.php?799586454
54. Ruklos pabėgėlių priėmimo centras, www.rppc.lt

Kiti šaltiniai

55. Kairys L, Kur akys veda, dokumentinis – animacinis filmas, Lietuva, 2008.
56. Winterbottom M, In this World, dokumentinis filmas, Jungtinė Karalystė, 2002.

Monografijos

57. Aleinikoff T.A, Klusmeyer D. B, *Citizenship Today – Global Perspectives and Practices*, England, 2001.
58. Bartley B, Kitchn R, Understanding Contemporary Ireland, London, 2007
59. Brettel C. B, Hollfield J. E, *Migration theory Talking Across Disciplines*, New York, London, 2000.
60. Cohen R, *Theories of Migration*, Cheltenham, 1996.
61. Collins P, *Aplaying Public Administration in Development. Guidpost to the Future*, New York, 2001.
62. Finer C. J, *Migration, Imigration and social policy*, Oxford, 2005.
63. Denhardt R. B, *Viešųjų organizacijų teorijos*, Vilnius, 2001.
64. Dunn W. N, *Viešosios politikos analizė: įvadas*, Vilnius, 2006.

65. Geddes A, *The Politics of Migration and Immigration in Europe*, London, Thousand Oaks, New Deli, 2003.
66. Hayden P, *The Philosophy of Human Rights*, USA, 2001.
67. Held D, McGrew A, *Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra*, Vilnius, 2003.
68. *International Migration and Social Science*, ed. Vasta E, Vuddamalay V, New York, 2006.
69. Jordan B, Duvell F, *Migration. The Boundaries of Equality and Justice*, Oxford, 2005.
70. Klijn E. H, Koppenjan J. H. M, Managing Complex Networks, London, 2003.
71. Lane J. E, *Viešasis sektorius*, Vilnius, 2001.
72. Lane J. E, *Konstitucija ir politikos teorija*, Kaunas, 2003.
73. Lindblom C. E, Woodhouse E. J, *Politikos formavimo procesas*, Vilnius, 1999.
74. Marsh D, Stoker G, *Theory and Methods in Political Science*, New York, 1997.
75. *Migration and Social Cohension*, ed. Vertovec S, Oxford, 1999.
76. Parsons W, *Viešoji politika*, Vilnius, 2001.
77. Pollit Ch, Boukareat G, *Viešojo valdymo reforma*, Vilnius, 2003.
78. Putnam R, *Kad demokratija veiktų. Pilietinės tradicijos šiuolaikinėje Italijoje*, Vilnius, 2001.
79. Raipa A, *Viešasis administravimas*, Kaunas, 1999.
80. Roger J. J, *From a Wefare State to Welfare Society*, London, 2000.
81. Stone D, *Viešosios politikos paradoksai:sprendimų priėmimo menas politikoje*, Vilnius, 2004.
82. *Šiuolaikinė valstybė*, sud. Matakas J, Kaunas, 1999.
83. Taljūnaitė M, *Pilietybė ir socialinė Europos integracija*, Vilnius, 2005.
84. Vilpišauskas R, Nakrošis V, *Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos įtaka*, Vilnius, 2003.

Straipsniai periodiniuose moksliniuose žurnaluose

85. Gedvilaitė M, Gerovės režimų kaita Lietuvoje: biurokratizacija kaip dehumanizuojantis mechanizmas, *Socialiniai mokslai*, 2006, Nr. 2 (52).
86. Healy J, Realising Integration for Migrant Workers and Their Families, *Translocations*, 2007, Vol 2, Iss1. http://www.translocations.ie
87. Hooge L, Marks G, Unraveling the central State, but How? Types of Multi – level Governance. *American Political Science Review*, 2003, Vol. 97, No. 2.
88. Mac Mac EinriP, The Challenge of Migrant Integration in Ireland, *Integration Journal on Multicultural Societies (IJMS)*, 2007, Vol. 9, No. 1.
89. Nakrošis V, Vilpišauskas R, Kodėl neveiksmingas Europos sąjungos atviro koordinavimo metodas:silpnas iš prigimties ar dėl netinkamo taikymo Lietuvoje?, *Politologija*, 2007/3 (47).
90. Raipa A, Socialiniai pokyčiai ir modernus viešasis administravimas, *Filosofija, sociologija*, 2001, Nr.2.
91. Stafford B. W, Kaplan S, The Seattle Regions Study Mission to Dublin: Learning from Ireland's Succsess in in Competing for Employement and Income growth in the Global Economy, *Global Urban development*, 2006, Vol. 2, Iss1. www.globalurban.org/GUDMag06Vol2Iss1/Stafford%20&%Kaplan%20PDF.pdf
92. Trestra J, Havinga T, Implementation Between Tradition and Management: Structuration and Styles of Implementation, *Law & Policy*, 2001, vol. 23, No.1.

93. Zimic Z.S, More than Foreigners, Less than Citizens. Migrants and Their Membership in the Enlarged EU, Etniškumo studijos, 2004, ISSN 1822-1041.

Kita literatūra

94. Civinskas R, Pivoras S, Metodinės rekomendacijos rašantiems viešojo administravimo diplominius darbus, Kaunas, 2005.
95. Guiraudon V, Integration Contracts for immigrangts: Common Trends and Differences in the Eurpean Experience, Madrid, 2008.
96. Getting on: From Migration to Integration, Immigrant Council of Ireland, Dublin, 2008.
97. Europos Sąjunga: enciklopedinis žinynas, sud. Vitkus G, III patais. Ir papild. Leidimas, Vilnius, 2008.
98. Integracijos vadovas politikos kūrėjams ir vykdytojams, Teisingumo, laisvės ir saugumo generalinis direktoratas, Italija, 2007
99. On Speaking Terms, immigrant Council of Ireland, 2008.
100. Migration Policy, National Economic and Social Council, Dublin, 2006.
101. The Contributions to the Atelers, Brussels, 2008.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1

1 lentelė. IIP tikslinės grupės išskaidymas į statusus pagal nurodytas aplinkybes.

Statusas/ sąlygos	Patekimo į šalį būdas	Buvimo šalyje laikotarpis	Atvykimo tikslas	Kilmės šalis
Imigrantas	Dažniau teisėtai	Ilgalaikis/trumpalaikis	Darbas, studijos	Bet kuri šalis
Ekonominis imigrantas	Dažniau teisėtai	Dažniau trumpalaikis	Darbas	Trečioji šalis, EEA šalis, ES šalis
Pabėgėlis	Neteisėtai	Neapibrėžiamas	Prieglobstis	Pagal JT Pabėgėlių konvenciją
Prieglobsčio prašytojas	Neteisėtai	Pagal suteikiamą statusą	Prieglobstis	Pagal JT Pabėgėlių Konvenciją
Trečiosios šalies pilietis	Teisėtai/neteisėtai	Pagal atvykimo tikslus	Darbas, studijos, prieglobstis,šeimos susijungimas	Trečioji šalis
ES pilietis	Teisėtai	Priklausomai nuo priimančios šalies	Darbas, studijos, šeimos interesai	ES šalis
Reemigrantas	Teisėtai	Dažniau ilgalaikis	Grįžimas į kilmės šalį	Bet kuri šalis
Užsienietis	Teisėtai/neteisėtai	Priklausomai nuo statuso ir buvimo tikslo	Pagal statusą	Bet kuri šalis

Sudaryta remiantis JTVPK duomenimis

Priedas Nr. 2

2 lentelė. Socialinė integracijos tipologija asmens lygiu.

Integracijos dimensijos	Integracijos rodikliai	Imigrantų preferencijos	Reikalingi strateginiai ištekliai
Komunikacinė	Kalbos mokėjimas, žiniasklaidos vartojimas	Valstybinė kalba	Informacija,komunikacinė kompetencija
Rezidentinė	Socialiniai santykiai gyvenamojoje vietoje	Vietos gyvenvietė	Socialinis kapitalas[1], prestižas
Socialinė	Dalyvavimas socialiniuose santykiuose	Vietos tinklai	Socialinis kapitalas
Šeimos	Šeimos tinklas	Vietinis partneris	Socialinis kapitalas

3 lentelė. Socialinės integracijos tipologija kolektyviniu lygiu.

Integracijos dimensijos	Integracijos rodikliai	Imigrantų preferencijos	Reikalingi strateginiai ištekliai
Struktūrinė	Dalyvavimas profesinėje sistemoje, ekonominiame gyvenime	Investicija į žmogiškąjį kapitalą	Statusas, ekonominiai ištekliai
Politinė	Konvenciniai dalyvavimo būdai, pilietybė, natūralizacija	Šalies pilietybė	Teisės

Sudaryta remiantis Diaz (1993)

[1] Socialinis kapitalas – tai kapitalas, kurį plačiąja prasme sudaro žmogaus socialinės raidos ir institucinių ryšių, nevyriausybinių organizacijų, atskirų asmenybių sukurtas turtas. Kvieskienė G., Socializacijos pedagogika, Vilnius, 2000. R. D. Putnam monografijoje *Kad demokratija veiktų. Pilietinė visuomenė šiuolaikinėje Italijoje (2001),* plačiai aptariamas socialinio kapitalo ir institucijų sėkmės sąsajos. Nuo institucijų ir bendruomenių tarpusavio pasitikėjimo priklauso problemų sprendimo efektyvumas.

Priedas Nr. 3

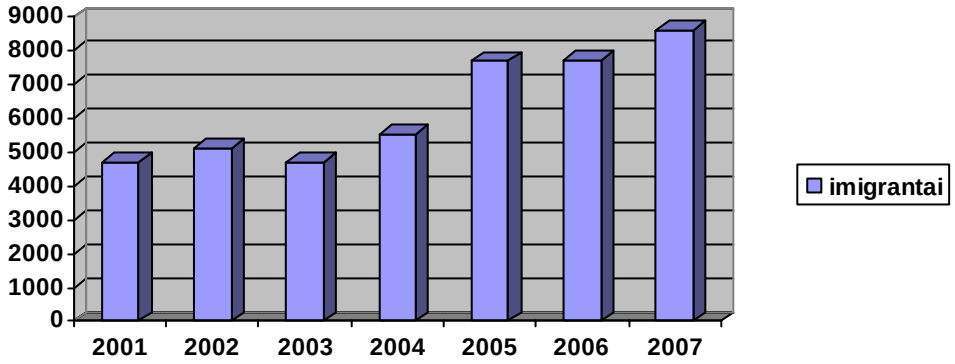
PAGRINDINIAI BENDRIEJI IMIGRANTŲ INTEGRACIJOS POLITIKOS PRINCIPAI EUROPOS SĄJUNGOJE

1. Integracija yra dinamiškas procesas, pagrįstas abipusiu imigrantų ir valstybių narių gyventojų sutarimu.
2. Integracija yra susijusi su pagarba pagrindinėms ES vertybėms.
3. Imigrantų įdarbinimas yra viena iš pagrindinių integracijos sėkmės sąlygų.
4. Imigrantams būtina sudaryti sąlygas gauti svarbiausią informaciją apie priimančios visuomenės kalbą, istoriją ir institucijas, kas padėtų jiems geriau suprasti, kur jie atvyko.
5. Būtina šviesti , lavinti imigrantus, o ypač jų vaikus, nes tai padeda sėkmingiau prisitaikyti naujojoje aplinkoje ir būti aktyviais visuomenės dalyviais.
6. Reikalinga sudaryti jiems vienodas sąlygas su kitais gyventojais naudotis viešosiomis ir privačiomis prekėmis ir paslaugomis.
7. Svarbu skatinti bendravimą tarp migrantų ir priimančių valstybių gyventojų organizuojant bendras veiklas, diskusijas siekiant suteikti daugiau žinių apie imigrantus ir jų kultūras.
8. Reikalinga paisyti Pagrindinių teisių chartijoje užtikrinamos pagarbos kultūrų ir religijų įvairovei, kurių puoselėjimas ir išpažinimas turi būti apsaugotas , jei tai neprieštarauja kitoms neliečiamoms Europos teisėms arba nacionaliniams teisės aktams.
9. Imigrantų dalyvavimas demokratiniame procese ir formuojant integracijos politiką bei rengiant integracijos priemones, ypač vietos lygiu, turi teigiamos įtakos jų integracijai.
10. Valstybės institucijoms, įgyvendinančioms integracijos politiką, svarbu užtikrinti efektyvumą visuose lygmenyse – nacionaliniame, regioniniame, vietiniame.
11. Būtina nustatyti aiškius kriterijus vertinant pažangą integracijos srityje bet taikomų priemonių efektyvumą[1].

[1] Conclusions of the Council and the representatives of the Governments of the Member states on the estabilishment Of Common Basic Principles for Immigrant Integration Policy in the European Union. 13973/04/MIGR96REV1. 2004. Brussels. www.register.consilium.eu.int/pdf/en/04/st14/st14776.en04.pdf

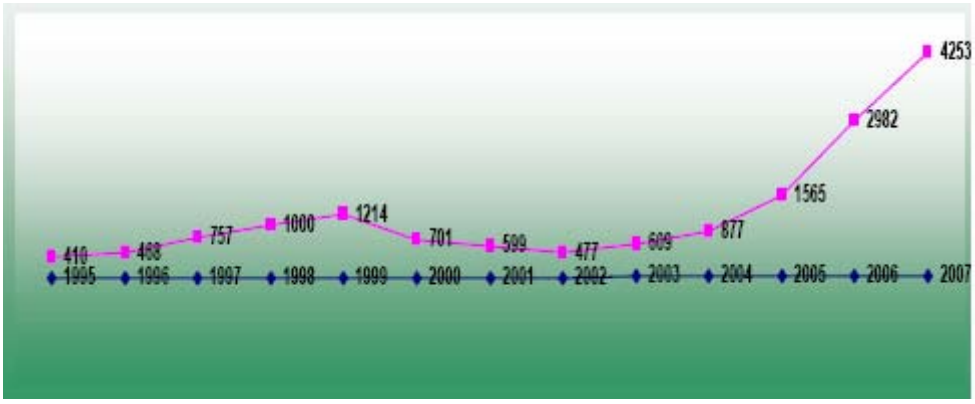
Priedas Nr. 4

4 lentelė. Imigrantų skaičiaus augimas Lietuvoje.

Sudaryta remiantis Lietuvos Statistikos departamento duomenimis (2008)

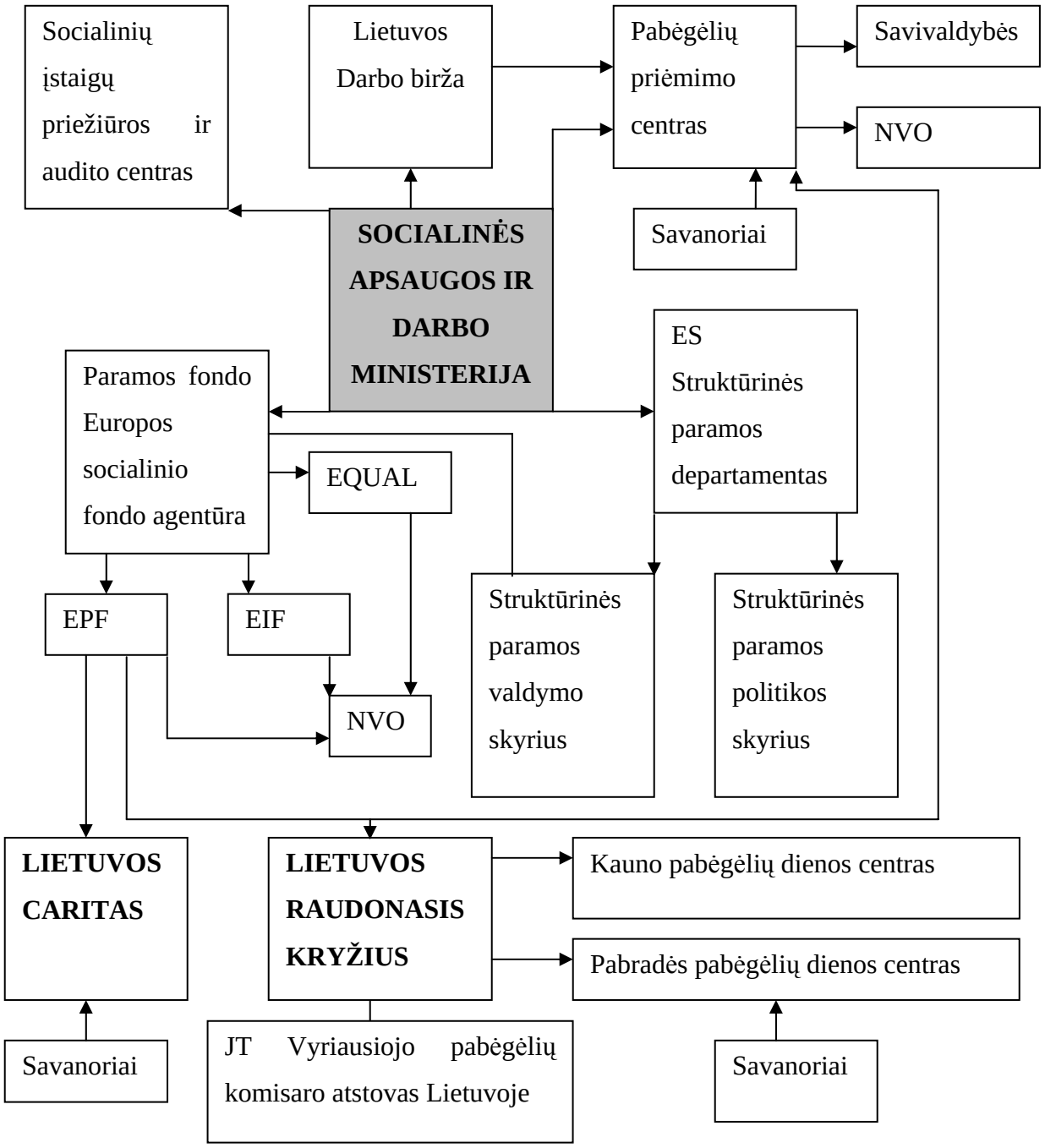
5 lentelė. Užsieniečių įdarbinimas Lietuvos respublikoje

Remiantis Lietuvos darbo biržos duomenimis (2009)

Priedas Nr. 5

Imigrantų integracijos politikos įgyvendinimo struktūra Lietuvoje

Sudaryta remiantis LR Vidaus reikalų ministerijos ir LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis.

Priedas Nr. 6

6 lentelė EIF 2009 metais vykdomi projektai

	Projekto vykdytojo pavadinimas	**Projekto pavadinimas**	**Paramos suma, Lt**
1.	VšĮ "Socialinės ir ekonominės plėtros centras"	„Mokslinių darbuotojų, atvykusių iš trečiųjų šalių, integracijos proceso Lietuvos Respublikoje sąlygų gerinimui skirtos programos kūrimas“	209 690,00
2.	Tolerantiško jaunimo asociacija	„Trečiųjų šalių piliečių integracija Lietuvoje „Sveiki atvykę“	187 686,55
3.	VšĮ Šiaulių verslo inkubatorius	„Aukštos kvalifikacijos trečiųjų šalių piliečių priėmimo ir integracijos skatinimas Šiaurės Lietuvos regione“	193 004,00
4.	Šiaulių darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnyba	„Trečiųjų šalių piliečių informavimo ir konsultavimo apie viešųjų ir privačių paslaugų teikimą galimybių plėtra“	92 149,00
5.	Všį Socialinių mokslų kolegija	„Tolerancija ir tarpusavio supratimu pagrįstų santykių tarp Lietuvos ir trečiųjų šalių piliečių plėtojimas“	144 480,00
6.	Všį Socialinių mokslų kolegija	„Trečiųjų šalių studentų integracijos Lietuvos visuomenėje stiprinimas“	160 844,00
7.	VšĮ Nacionalinė regionų plėtros agentūra	„Politinio dialogo formavimas: tarpkultūrinės kompetencijos plėtra įtakojant priimančios šalies gyventojų ir imigrantų elgseną“	98 435,17
8.	Darbo ir socialinių tyrimų institutas	„Trečiųjų šalių piliečių integracijos į darbo rinką galimybių tyrimas, gerinant žinias ir informacijos kaupimą apie jų poreikių įvertinimą“	226 055,00
9.	VšĮ Utenos regiono bendruomenės fondas	„Ukrainos piliečių integracijos į vietos bendruomenę politikos	115 452,00

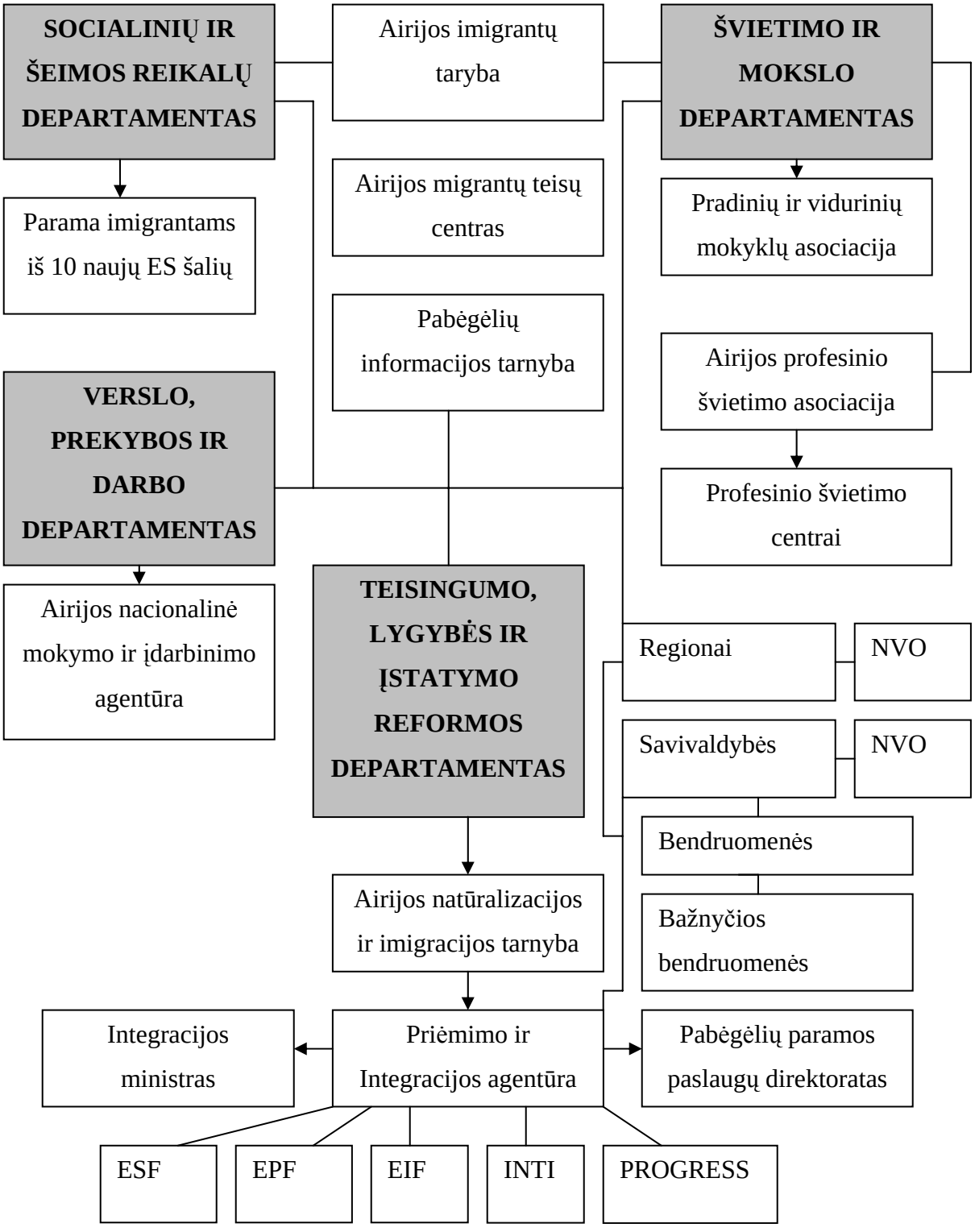
		koordinavimas ir gebėjimų stiprinimas Utenos apskrityje“	
10.	Socialinių tyrimų institutas (Etninių tyrimų centras)	„Lietuvoje gyvenančių trečiųjų šalių piliečių integracijos politikos vertinimo principai ir rodikliai“	239 088,00
11.	Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras	„Prieinama informacija – sėkmingos integracijos garantas“	198 673,70
12.	Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras	„Supratimo link“	284 605,75
13.	UAB Laisvas nepriklausomas kanalas	„Nematomi...1“	150 228,60
14.	UAB Laisvas nepriklausomas kanalas	„Nematomi...2“	150 228,60
15.	UAB Laisvas nepriklausomas kanalas	„Nematomi...3“	158 369,80
16.	Visagino kultūros centras	„Žinių ir vertybių apie Lietuvą sklaida Visagine gyvenantiems trečiųjų šalių piliečiams“	114 135,68

Remiantis LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis[1].

[1] Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracija programa. http://esf.socmin.lt/index.php?-750730227

Priedas Nr. 7

Imigrantų integracijos įgyvendinimo struktūra Airijoje

Sudaryta remiantis teisingumo, lygybės, įstatymo reformos, Švietimo ir mokslo, Socialinių ir šeimos reikalų departamentų ir Airijos imigrantų tarybos duomenimis.

Priedas Nr. 8

Pusiau struktūruotas interviu su ***Artūru Melianu***,

LR Seimo Socialinės apsaugos ir darbo komiteto pirmininko pavaduotoju

2009 05 04

(kalba neredaguota)

1. Gal galėtumėte trumpai pristatyti kokie yra Jūsų komiteto tikslai?

Socialinių reikalų ir darbo komitetas svarsto bei pateikia savo pasiūlymus socialinės politikos klausimais Lietuvoje, rengia bei svarsto įstatymo projektus susijusius su socialinės apsaugos ir darbo klausimais.

Taip pat komitetas koordinuoja valstybės institucijų bei kitų suinteresuotų organizacijų veiklą rengiant įstatymų projektus socialinės apsaugos ir darbo klausimais. Tuo pačiu komitetas atlieka institucijų, tiesiogiai susijusių su socialine apsauga, parlamentinę kontrolę. Iškilūs klausimams dėl neefektyvumo valdyme ar panašiai, komitetas rengia pasiūlymus ir rekomendacijas dėl minėtų trūkumų pašalinimo.

2. Paaiškinkite kaip socialinės problemos atsiranda politinėje darbotvarkėje.

Paprastai komisija gauna įstatymo projektą ir jį svarsto. Projektas atkeliauja iki mūsų iš Vyriausybės arba Seimo. Dar yra galimybė, kad įstatymo projektas gali būti parengtas ne minėtais būdais, bet inicijuotas iš pašalies, tačiau tokiam projektui reikia surinkti penkiasdešimt tūkstančių piliečių parašų. Tuomet mūsų komitetas svarsto ir teikia savo pastabas ir pasiūlymus.

3. Ar komiteto nariai patys gali inicijuoti svarstymui aktualų kausimą?

Taip. Jei komiteto nariai mano, jog tas klausimas yra aktualus visuomenei ir jį būtina svarstyti, tada ji yra keliamas ir suinteresuotos grupės yra kviečiamos diskusijai. Pavyzdžiui dabar Lietuvoje yra labai daug socialinių problemų, daug žmonių liko be darbo, svarstome ir gyvybės langelių klausimą. Šiuo metu mūsų komitetas turi daug darbo.

4. Ar imigrantų integracijos klausimas yra svarstomas jūsų komitete?

Šitoks klausimas nėra svarstomas. Mes negauname tokio pobūdžio įstatymo projekto, jo nekelia Vyriausybė ar prezidentas. Mūsų komitete taip pat nekyla imigrantų integracijos klausimas. Nes nematau jokio reikalo jį svarstyti. Imigrantų Lietuvoje yra nedaug ir jų reikalai nėra dabar ypatingai svarbūs. Pasikartosiu, Lietuvoje dabar yra daug svarbesnių klausimų. Galbūt šis klausimas buvo aktualus prieš keletą metų, kai Lietuvoje trūko darbo jėgos ir darbdaviai turėjo

ją vežti iš trečiųjų šalių. Gal tada ir reikėjo galvoti apie imigrantų integraciją, bet šiandien darbo nebeturi Lietuvoje piliečiai.

4. O kokia politika yra pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų klausimu?

Čia atskira kalba, nes jie yra mums priskirti Europos. Todėl negali rinktis. Bet jie turi integracijos programas ir manau, kad jų klausimu viskas yra gerai. Jie gauna visokią pagalbą ir taip pat nėra ta sritis, kuriai šiandien reiktų skirti dėmesio.

5. Pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų integracijai savivaldybėse yra skiriami metai. Ar nemanote, kad šiam laikotarpiui pasibaigus ir nespėjus išmokti kalbos ir rasti kvalifikuoto darbo, jie gali tapti papildoma našta valstybei?

Integracija priklauso nuo paties pabėgėlio ar prieglobsčio prašytojo. Jei jis nespėja integruotis tai yra jo problema. Jis turi stengtis integruotis, o ne laukti kol valdžia jam padės. Jis turi pats kabintis ir stengtis. Yra daug valstybės piliečių, kuriems valstybė turi padėti. Ir pirmiausia valstybė turi rūpintis savais. O tai, kad pabėgėliai gali tapti našta tai yra opus klausimas. Bet jų nėra tiek daug, todėl problema nėra didelė.

6. *Jūsų nuomone ar nebūtų teisinga, atsižvelgus į kitų šalių patirtį, jei pabėgėliai ir prieglobsčio prašytojai būti įtraukti į socialinio būsto eilę specialiąja tvarka?*

Tikrai nemanau. Lietuvoje nėra tiek daug socialinių būstų, kad galėtume visus norinčius jais aprūpinti. Eilėse stovi jaunos šeimos, kiti socialinės rizikos grupei priklausantys asmenys. Kitos šalys gali būstus skirstyti nes jų galimybės yra kitokios. Lietuva nėra tokia turtinga valstybė, kad galėtų aprūpinti imigrantus. Mums dabar svarbu pagalvoti kaip pasirūpinti savaisiais. O metai skirti integracijai, manau yra pakankamas laikas susirasti būstą nuomai.

Imigrantų klausimas šiuo metu tikrai nėra prioritetinis ir į darbotvarkę nėra įtraukiamas.

7. Galima sakyti, kad Imigracijos politikos principai, kuriose numatomos integracijos gairės yra atidedami neribotam laikui?

Taip, galima sakyti, kad taip. Krizes laikotarpiu ne visada įmanoma vykdyti numatytus tikslus. Juo labiau, kad ir situacija labai pasikeitė. Prieš keletą metų baiminomės, kad nebus kam dirbti, ir kad reikės liberalizuoti darbo jėgos iš trečiųjų šalių įsivežimo taisykles. Šiandien toks klausimas nebetenka prasmės, nes įstatyme numatyta, kad trečiosios šalies darbuotojas gali patekti į darbo rinką tik tada jei tos vietos neužima mūsų šalies arba ES šalies pilietis.

Žinoma, jeigu po keletą metų situacija pasikeistų ir mums vėl prireiktų darbo rankų iš kitų šalių, tada integracijos klausimas būtų svarstomas. Tačiau žinant, kad Lietuvos visuomenė vis dar yra nepakanti kitataučiams, sunku pasakyti kokia būtų visuomenės reakcija. Visuomenės švietimas ir paruošimas kitataučių priėmimui, manau, būtų vienas iš pirmųjų. Tada ir investicijos

į integraciją atsipirktų. Kitu atveju, integracija būtų tik iš valdžios pusės, t.y. iš finansų skyrimo pusės. O bendruomenėse būtų chaosas. Bet pagalvojus, Lietuvos įstatymai yra taip sutvarkyti, kad imigrantų antplūdis mums negresia. Vykdome tokią politiką, kad visų pirma būtų apsaugoti mūsų piliečio interesai.

Priedas Nr. 9

Pusiau struktūruotas interviu su ***Arnoldu Abramavičiumi***,

ES Regionų komiteto nariu, Zarasų miesto meru.

2009 05 08

(kalba neredaguota)

1. Šiuo metu regionų komitete yra antrasis EK komunikato „Visuotinio požiūrio į migraciją stiprinimas. Kordinavimo, nuoseklumo ir sąveikos didinimas“ svarstymo etapas. Ar integracijos klausimas vis dar yra svarbus šiame dokumente?

Kaip bebūtų keista, tačiau bendri imigracijos ir integracijos klausimai yra labai svarbūs. Rengdamas nuomonę labai akcentavau krizę ir tai, kad numatyti tikslai gali būti neįvykdyti arba sustabdyti dėl krizės. Bet vėliau ta aspektą man teko išbraukti dėl kitų šalių prieštaravimo. Ypatingai prieštaravo švedai. Kai tą aspektą išbraukiau visi nubalsavo vienbalsiai. Didžiausias jų argumentas buvo, kad politika turi būti perspektyvinio pobūdžio. Tik tada politika turi tvarumą. Pasakyčiau, kad kitos šalys turi aiškią vizija ir esamojo momento netapatina su finansiniais sunkumais. Ir nors ES formuoja bendrą kryptį ir bendrą viziją, tačiau šalims narėms yra palikta apsisprendimo laisvė. Pavyzdžiui švedai akcentavo, kad jie pasiliks teisę vykdyti liberalesnę politiką, tai yra net dosnesnę nei siūloma komunikate. Mes su savo nuomone atrodom provincialiai. Teigdami, kad turim savų problemų.

2. Koks bus šio komunikato vaidmuo formuojant nacionalinę šalių narių politiką?

Dabar buvo antrasis RK narių balsavimas, sekantis ir paskutinis etapas bus birželio 17 – 18 d. kai bus galutinis balsavimas. Po jo komunikatas keliauja į pirmininkaujančią šalį, šiuo atveju į Čekiją, tam tikram įvertinimui. O vėliau patenka į šalis nares. Tai pirmiausia į Vyriausybę. Tas lygmuo kaip ir aiškus. Tada turėtų būti regionų lygmuo. Tačiau Lietuvoje regionai labiau atlieka formalų vaidmenį. Jų tokių kaip europinio lygio nėra. Valdymas yra vieno lygio. O apskritys šiai dienai yra tik vyriausybės tiesioginiai teritoriniai padaliniai. Jie nieko neformuoja, o įgyvendina tiek kiek tai eina iš vyriausybės. Tik per vyriausybinę liniją, per vidaus reikalų ministeriją, per migracijos politikos departamentą, bet tik tokiu požiūriu. Jie neįgyvendina ir jiems teisinė bazė neleidžia įgyvendinti, to, kas eina iš apačios, nuo savivaldybių. Situacija yra tik tiek palanki, kad savivaldybės šiai dienai neturi didelių problemų su imigracija ar integracija, išskyrus galbūt didžiuosius miestus, kurie vėlgi sprendžia tuos klausimus ne europiniam lygmenyje. Nes jeigu spręstų europiniam lygyje tai būtų blogai ir su romų klausimu ir su

pabėgėliais, tai čia šitas klausimas sprendžiamas daugiau kaip vidaus problema. Lietuvoje integracijos klausimas kažkodėl vis dar mažai akcentuojamas ir stengiamasi jo išvengti.

3. Jeigu kalbėtume apie savivaldybes, kokios priežastys lemia savivaldybių apsisprendimą vykdyti metinę integracijos programą?

Viena iš priežasčių yra tai, kad patys Ruklos gyventojai nelabai nori į kokius Zarasus ar panašiai. Jie nedega troškimu važiuoti į mažuosius miestus kai gali pasirinkti didžiuosius. Bet čia yra ir tiesioginė priklausomybė nuo regiono išsivystymo. Jei yra galimybė įsidarbinti tai ir važiuoja žmogus. Zarasuose ne savivaldybė nei nevyriausybinis sektorius nevykdo pabėgėlių integracijos. Nebent yra tik vienas aspektas – grįžtantys tremtiniai. Tremtinių problema jau išsisprendė, bet prieš dešimt metų ji buvo labai aktuali. Kai grįždavo žmonės iš Rusijos iš Kazachstano, tai jie tada turėjo labai plačią integracijos programą. Buvo skiriami pinigai ir būstui, ir daiktams įsigyti ir daiktams pervežti. Pinigai buvo skiriami dideli. Tuomet taip pat dirbau meru ir susidurdavau su didele problema. Jie pasirinkdavo bet kokią savivaldybę, atvykdavo čia, jiem būdavo suteikiamas butas, tiksliau nuperkamas, o po metų ar pusantrų jie tą butą sėkmingai parduodavo ir judėdavo kažkur toliau. Kai kurie net grįždavo atgal. Gal būt ir todėl, kad jiems čia būdavo per sunku integruotis. O tai kėlė labai didelį žmonių nepasitenkinimą. Todėl manau, kad ši pirmoji integracijos patirtis, kuri buvo nelabai vykusi dabar formuoja įtarumą kitų imigrantų atžvilgiu. Galima sakyti turime neigiamą praktiką.

4. Koks yra valstybės finansinis indėlis į integracijos procesą nacionaliniu ir vietos savivaldos lygiu?

Valstybė finansuoja šimtu procentų, tačiau bet kuriuo atveju reikia prašyti valstybės finansavimo, kuris eina per programas. Savivaldybėse taip pat nėra nieko numatyta, kaip pavyzdžiui deleguotoms funkcijoms ar panašiai. Tačiau čia ir slypi problema, kai nėra finansavimo, nėra ir pareigos kažką daryti. Be finansavimo nėra įsipareigojimo. O esant ekonominiam sunkmečiui imigrantų integracija dar labiau nutolsta. Tada visos savivaldybės galvoja apie savo biudžetininkus ir jų nemokamas atostogas. Todėl galime sakyti, kad pabėgėlių atžvilgiu yra finansinė diskriminacija. Ir dar labai aiškus psichologinis momentas, jei nėra saviems pinigų tai kam tada imigrantai ar tremtiniai reikalingi. O savivaldybės dar turi opių problemų su grįžtančiais kaliniais ir jų integracija. Imigrantai lieka nuošalyje.

5.Kokią naudą valstybei teikia Jūsų dalyvavimas Regionų komitete?

Čia toks retorinis klausimas. Nauda tokia pat kaip ir europarlamentarų. Žinoma grįžtamoji nauda yra, tik ne tiesiogiai nuo mūsų, o per Briuselį. Iniciatyva grįžta per Briuselį ir kai mūsų vyriausybė gauna raštą Briuselio vardu tada požiūris būna labai rimtas. Tačiau kai nuomonė yra

teikiama iš mūsų delegacijos, arba, kad ir europarlamentarų pusės, į tai nėra labai rimtai atsižvelgiama. Bet čia taip yra dėl to, kad mes dar mokomės, kitose šalyse yra kitaip.

6. Ar toks nepasitikėjimas negalėtų būti įvardintas kaip demokratijos deficito baimė?

Kaip tik taip ir yra. Teoriškai sprendimo teisė yra savivaldybėse ar regionuose, tačiau praktiškai nepasitikėjimas yra maksimalus. Teorija yra labai graži, visas dėmesys bendruomenėms jų sprendimui, bet praktiniame lygmenyje deficitas yra didžiulis.

7. Išeitų, kad Lietuvoje daugialygis valdymas baigiasi ties nacionaliniu lygiu?

Galima būtų sakyti ir taip. Bet čia dar reikėtų atkreipi dėmesį į tai, kad pačioje ES regionai yra labai skirtingi. Vienose šalyse regionai turi įstatymų leidybos teisę, netgi pusiau autonomiją. Pavyzdžiui kaip Baskai, Katalonai. O Lietuvoj kai mus pavadina regionų atstovais tai yra visiška neteisybė. Regionai šiai dienai Lietuvoje neturi jokios prasmės. Bet jeigu įvyks reforma ir bus padaryti keturi, penki regionai, tada galbūt kažkas ir galėtų pajudėti. Aišku dešimt regionų Lietuvos mastu nereikalingi jokiu būdu. O apie kokį regioną galima kalbėti, kad ir mūsų Utenos, tai šešios savivaldybės ir tiek, kurios karts nuo karto susirenka, ir iki šių metų net neturėjo apie ką kalbėti. Atskiri finansai, atskiri reikalai. O daugialygio valdymo esmė dabar gal būtų identifikavimas, kad kai kurioms šalims reikia pasitempti. Bet čia galbūt labiau psichologinė problema. Ir nėra patirties. Dar prireiks dar kokio dešimtmečio. Bet šitos problemos daugiau ar mažiau egzistuoja visose post sovietinėse valstybėse. Dėl to ir dokumentus labai sunku išdirbti, ar daugialygis valdymas, ar subsidiarumo principas. Žinoma, visi šie dalykai turėjo būti išdėstyti Konstitucijoje, vėliau Lisabonos sutartyje, bet dabar viskas truputį praleista. Ten buvo numatytas išankstinio perspėjimo metodas, kurį turėjo patvirtinti visų valstybių narių parlamentai.Aišku tas principas būtų atnešęs valstybėms problemų, tačiau dabar viskas įstrigę. Yra teorinė reglamentacija, bet ne dokumentas. Subsidiarumo principas turėtų labai padėti. Europoje viskas yra daroma ilgalaikėje perspektyvoje. Todėl mums dar trūksta patirties.

Priedas Nr. 10

Pusiau struktūruotas interviu su ***Edita Gruodyte***,

Vytauto didžiojo universiteto, Teisės fakulteto,Viešosios teisės katedros vedėja, ekspertė rengiant RK nuomonę dėl ES komisijos komunikato KOM (2008) 611 migracijos klausimais.

2009 04 20

(kalba neredaguota)

1. Apie ES imigracijos politiką, kam ji yra skirta, kur kreipiamas didžiausias dėmesys?

Žinoma, ES politika didžiausią dėmesį skiria savo šalių piliečiams. ES viena iš principinių laisvių yra laisvas piliečių judėjimas ES teritorijoje. Todėl didžiausias dėmesys skiriamas yra šiam laisvam judėjimui užtikrinti. Žinoma, didelis dėmesys dabar jau skiriamas ir trečiųjų šalių piliečiams, jų atvykimui ir integracijai. Vienos šalys daugiau dalyvauja integracijos politikoje, kitos mažiau. Tačiau atsivėrus darbo rinkoms, integracijos politika tapo labai svarbi.

2. Kodėl skirtingose ES šalyse skiriamas toks skirtingas dėmesys integracijos politikai?

Aš manau, kad tai tiesiog yra praktikos klausimas. Socialinės praktikos klausimas. Jeigu senosios ES valstybės susiduria su naujųjų ES šalių piliečių srautais, tai naujos ES narės netekusios savo piliečių, susiduria su imigrantų srautais iš trečiųjų šalių. Komunikatai nurodo prioritetus, tačiau spręsti paliekama pačiai valstybei. Todėl kiekviena valstybė turi apsispręsti kokių integracijos priemonių ir kaip jų imsis. Tačiau jei ateityje iškiltų toks klausimas, kad ES pilietis norėtų čia kurtis, ir negalėtų integruotis, būtų pažeidimas. Dabar dažniausiai yra susiduriama su kvalifikacijos pripažinimu. Tai iš ties yra didelė kliūtis, siekiant sėkmingai integruotis.

3. Ar imigracijos politikos tipas apsprendžia valstybės integracijos politikos kryptį?

Galima sakyti ir taip. Todėl Lietuva pasirinkusi pusiau selektyvios imigracijos tipą, nusprendžia, kad integracijos programų labiausiai reikėtų tiems, kurie atvyksta ilgesniam ar visam laikui iš trečiųjų šalių. Tuo tarpu ES piliečiams, bendros teisės principais yra garantuojamas laisvas judėjimas, darbas bei įsikūrimas bet kurioje ES šalyje. Išeitų taip, kad ES bendrieji principai kaip ir garantuoja automatinę integraciją. Tuo tarpu trečiųjų šalių piliečiams yra skiriamas atskiras fondas, kurio lėšos bus naudojamos integracijai. O pabėgėlių integracija yra remiama iš Pabėgėlių fondo, jos gairės yra bendresnes visoms ES šalims. Iš tiesų imigracijos ir integracijos srityje dar yra spragų visose šalyse. Teisiškai dar nėra užtikrinta sistema pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų apsaugoje, t.y. nėra užtikrinama, kad laukiantys statuso asmenys neatsidurs kitoje šalyje ir panašiai. Visos šalys dar bando derinti politiką šiuo klausimu. Kad būtų

vieningai tvarkoma imigracijos sistema, o jau tada galima nuosekliau vykdyti integracijos politiką.

4. Šiuo metu Regionų Komitetas rengia nuomonę dėl EK komunikato „Visuotinio požiūrio į migraciją stiprinimas. Koordinavimo, nuoseklumo ir sąveikos didinimas“. Koks yra Regionų Komiteto vaidmuo rengiant komunikatų nuomones?

Įvairios ES institucijos turi teisę pateikti savo nuomonę vienokiu ar kitokiu klausimu. Institucijos turi teisę atsiliepti į EK komunikatus savo nuomonėmis. Regionų Komitetas taip pat dalyvauja šiame procese ir išsako savo nuomonę, ką reiktų komunikate pabrėžti, ar ką reikėtų labiau apsvarstyti. Komunikato nuomonę paprastai rengia kokia nors šalis. Nuomonę apie minėtą komunikatą pareikšti buvo paskirta Lietuva. Nuomonę formuoja RK atstovas, šiuo atveju Lietuvos atstovas RK Arnoldas Abramavičius, ekspertas ir darbo grupė. Vėliau vyksta keletą posėdžių Briuselyje. Komunikato nuomonė yra pristatoma kitų ES šalių atstovams, vyksta diskusijos, derinamas tekstas ir galiausiai priimama galutinė nuomonė.

5. Kokios yra pagrindinės šio komunikato idėjos ir kiek jame yra skirta vietos integracijai?

Šiame komunikate didelis dėmesys yra skiriamas piliečiams iš trečiųjų šalių. Pabrėžiama teisėtos ekonominės migracijos svarba, naujos priemonės kovojant su nelegalia imigracija, atkreipiamas dėmesys į geografinius aspektus, regioninį bendradarbiavimą.

Siekiama atkreipti dėmesį į trečiųjų šalių piliečių kilmės šalis, todėl daugiau yra skatinama trečiųjų šalių plėtra ir piliečių integracija jų pačių šalyse. Dėl integracijos į priimančias šalis, visų pirma siekiama pradėti dar nuo buvimo kilmės šalyse. T.y. sukurti vieningą informavimo sistemą, kad potencialūs imigrantai galėtų gauti visą reikiamą informaciją dar būdami savo šalyse. Didesnis dėmesys atkreipiamas ir į tai, jog siekiama cirkuliacinės migracijos, kad atvykęs trečios šalies pilietis, galėtų kurį laiką dirbti priimančioje ES šalyje, o vėliau įgytą patirtį panaudoti savo kilmės šalyje. Taip skatinamas žinių ir kvalifikacijos įgijimas ES šalyse ir tų žinių pritaikymas savo kilmės šalyse. Komunikatas pabrėžia vystymąsi. Būtent trečiųjų šalių vystymąsi. Čia yra mobilumo esmė. Taip skatinamas ir finansinis savo šalių palaikymas ir protų nenutekėjimas.

6. Kokia bus Lietuvos pozicija šio komunikato perspektyvoje?

Sunku pasakyti, viskas priklausys nuo konkrečios situacijos. Jei pritrūks darbo jėgos ir finansiškai labiau apsimokės integruoti trečiųjų šalių piliečius čia, tai valstybė greičiausia rūpinsis savo gerove. Tačiau šiuo metu dar sunku nuspręsti. Imigrantų integracijos klausimas yra toks pat opus ir keliantis daug debatų kaip ir kitos problematiškos sritys: narkotikai, prostitucija. Kyla visokių debatų, vieni teigia, kad legalizavimas leistų vykdyti kontrolę, kiti kaip tik teigia,

kad kontrolę reikia griežtinti. Taip ir imigracijos klausimu, viską lemia konkreti situacija, turimi resursai ir panašiai. Kol kas manau Lietuvoje didesnių pokyčių nebus. Vienas aišku, kad jeigu valstybė reikalaus, kad imigrantai norėdami integruotis visuomenėje privalo mokėti kalbą, žinoti įstatymus tai bus viena kryptis, o jei prasidės didelė liberalizacija, tai valstybė pasuks visiškai kitu keliu. Bet manau Lietuvai dar negresia liberalizacija imigracijos srityje. Dabar visoje Europoje akcentuojamas senųjų tradicijų išsaugojimas, paveldo išsaugojimas, todėl labai didelis dėmesys skiriamas kultūrų skirtumams.

Be abejo geriausiai politika įgyvendinama tuomet, kai viskas vyksta savo eiga. Tuomet priimami įstatymai ir jie yra įgyvendinami.

Žinoma didžiausias dėmesys turi būti skiriamas savo šalies piliečių sugražinimui.

Priedas Nr. 11

Interviu su ***Renata Vaišviliene***,

Europos teisės departamento prie Teisingumo ministerijos, Žmogaus teisų ir tarptautinės teisės skyriaus vyriausia specialiste

2009 04 21

(kalba neredaguota)

1. Kokią funkcija atlieka Europos teisės departamentas Lietuvos teisės aktų rengime?

Departamentas funkcionuoja jau dešimt metų, savo veikloje stengiamės užtikrinti, kad Lietuvoje rengiami nacionaliniai teisės aktai atitiktų ES teisės aktus. Taip pat konsultuojame valstybės tarnautojus tiek nacionaliniu lygiu, tiek vietos savivaldos lygiu ES teisės klausimais. Departamento veiklą susijusią su teisės aktų rengimu būtų galima suskirstyti į kelias grupes, departamento tarnautojai prižiūri, kad teisės aktai atitiktų ES teisę ir, kad Lietuva tinkamai vykdytų prisiimtus įsipareigojimus. Departamentas taip pat dalyvauja ES teisėkūros procese, kad būtų proporcingai užtikrinti Lietuvos interesai, prižiūri kokius pokyčius reikės atlikti Lietuvos teisės sistemoje. Nuo Lietuvos įstojimo į Europos sąjungą teisės aktai Lietuvoje yra rengiami vyriausybės nustatyta tvarka. Visa procedūra yra reglamentuota Vyriausybės darbo reglamente. Jame numatyta, jog Europos teisės departamento prie Teisingumo ministerijos kompetencijoje yra norminių teisės aktų koncepcijos, įstatymų projektai, norminių Vyriausybės nutarimų projektai, teisės aktų projektai, susiję su Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, ir Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių projektai.

Mūsų institucija yra tarsi saugiklis. Kiekvienas raštas, kuris ateina ir išeina iš mūsų institucijos yra peržiūrėtas ir jam rašoma rekomendacija.

2. Kokia yra procedūra siekiant priimti teisės aktą Lietuvoje, kuris yra susijęs su imigrantų integracija ES?

Bendroji procedūra būtų vienoda visiems teisės aktams. Tik skiriama atitinkama darbo grupė klausimams spręsti. Dabar dirbome prie Imigracijos politikos gairių. Sudaryta darbo grupė svarstė teisės akto atitikimą ES teisės aktams, buvo kreipiamas dėmesys į žmogaus teisių paisymą ir panašiai. Svarstant teisės aktą darbo grupėje kiekviena institucija turi teisę pareikšti savo nuomonę ir ją argumentuoti.

Pradžioje yra identifikuojamos atsakingos institucijos. Nusprendžiama steigti nuolatinę arba laikiną komisiją klausimui spręsti. Aš kaip darbo grupės atstovė dalyvauju net ne visuose posėdžiuose. Yra tam tikra tvarka. Aš esu kviečiama tik tuomet kai yra reikalinga konkreti mūsų

institucijos nuomonė ar išvados. Kartais mes išsakome savo nuomonę Seime. Pats teisės aktas kada jis iškeliauja iš darbo grupės, aš ne visada esu informuota kokia tolimesnė procedūra vyksta. Ir ne visos institucijos yra informuojamos. Tai nėra privaloma. Svarbu, kad darbo grupė pritaria galutiniam projektui ir viskas, o kaip toliau yra vykdoma yra vykdančiosios institucijos kompetencija. Mūsų institucijos sukūrimo ir egzistavimo tikslas yra priežiūra ir konsultacija, mums teikiami visi privalomi teisės aktai, taigi ir susiję su imigrantų integracija. Žinoma, kol kas Lietuvoje didėlės praktikos šioje srityje dar neturime. Dažniausiai tarptautinių organizacijų teisės aktai liečia pabėgėlių klausimus. Ir paprastai juose daugiausia dėmesio skiriama jų patekimo į šalį aplinkybėms, statuso suteikimui bei tolimesnei procedūrai. ES tik dabar imta rengti nauja imigracijos politikos kryptis bendra visoms šalims narėms. Kreiptinas dėmesys į bendrą sienos apsaugą, bendrą priėmimo ir kontrolės sistemą. Kadangi Lietuva turi išorinę ES sieną, mums ypatingai aktualus šitas klausimas.

3. Kaip keičiamas teisės aktas, kuris neatitinka ES nuostatų?

Jeigu kyla koks nors ginčas, arba institucija nesutinka atsižvelgti į mūsų nuomonę tada jau yra priimamas politinis sprendimas. Pasveriami prioritetai. Jei konkrečiai kalbama apie neatitikimą žmogaus teisių srityje kreipiamasi į atstovus Europos žmogaus teisių teisme.

Priedas Nr. 12

Interviu su ***Dovile Jegerskaite – Kinaitiene***,

LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Europos sąjungos struktūrinės paramos departamento, Struktūrinės paramos valdymo skyriaus vyresnioji specialiste, atsakinga už Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijai priežiūrą

2009 04 27

(kalba neredaguota)

1. Ar Lietuvoje yra vykdoma ir (jei vykdoma tai kaip) imigrantų integracijos politika?

Apie užsieniečių integravimo politiką Lietuvoje kalbama gana nekoordinuotai, kadangi Lietuvoje nėra bendros užsieniečių integracijos koordinavimo sistemos, nei už tai atsakingos paskirtos institucijos, nei vieningos integracijos politikos. LR Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimu Nr. 416 patvirtintos Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos 45.17 punkte minima, kad viena iš silpnybių reguliuojant ekonominę migraciją, yra vientisos migrantų integracijos Lietuvoje politikos nebuvimas.

Visgi pastaruoju metu Lietuvos strateginiuose teisės aktuose užsimenama apie užsieniečių integraciją, pvz., užsieniečių padėtį Lietuvoje reglamentuojančio įstatymo 107 straipsnyje nustatyta, kad „Lietuvos Respublika sudaro sąlygas užsieniečių, kurie turi leidimą gyventi, integracijai į valstybės politinį, socialinį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą įstatymų nustatyta tvarka.“

Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos (LR Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimas Nr. 416) 19 punkte teigiama, kad „Trečiųjų valstybių piliečių integravimas į ES valstybių narių visuomenes – vienas didžiausių sunkumų, kuriuos reikia įveikti įgyvendinant bendrąją imigracijos politiką, ir pagrindinis veiksnys, skatinantis ekonominę ir socialinę ES sanglaudą. Pastaruoju metu į Lietuvą atvyksta vis daugiau užsieniečių, todėl čia, kaip ir kitose ES valstybėse narėse, turi būti rūpinamasi jų integracija.“ 54 punkte nurodyta, kad imigrantų integracija yra viena iš imigracijos proceso valdymo priemonių.

Kitame LR Vyriausybės nutarime (2008 m. gruodžio 3 d., Nr. 1317), kuriuo patvirtintos Lietuvos imigracijos politikos gairės, nustatyta, kad vienas iš Lietuvos imigracijos politikos principų yra integravimo principas: „Tikslinga siekti, kad trečiųjų šalių piliečių, įgijusių teisę nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje, integravimas į visuomenę būtų vienas iš svarbiausių veiksmingos ir kryptingos Lietuvos imigracijos politikos pagrindų; būtina rengti ir įgyvendinti integracijos programas, pirmiausia dėmesį skirti lietuvių kalbos mokymui. Kadangi integracija

yra dviejų krypčių procesas, taip pat būtina numatyti programas tautiniam ir rasiniam pakantumui Lietuvoje ugdyti;“, ir pan. Galima teigti, kad užsieniečių darbą bei išsilavinimą Lietuvoje reglamentuojantys teisės aktai taip pat prisideda prie užsieniečių integracijos (pvz., nuolat tobulinamas Leidimo dirbti užsieniečiams išdavimo sąlygų ir tvarkos aprašas, kuris nustato leidimo dirbti išdavimo, galiojimo bei kitas sąlygas; LR švietimo įstatymas bei Užsieniečių ir LR piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi ar dirbti LR, vaikų ir suaugusiųjų ugdymo išlyginamosiose klasėse ir išlyginamosiose mobiliosiose grupėse tvarkos aprašas, bei kiti švietimo sritį reglamentuojantys teisės aktai nustato teisę užsieniečiams ir jų vaikams, turintiems teisę nuolat arba laikinai gyventi LR, mokytis, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją.

Taigi nors LR teisės aktai įtvirtina bendrąjį nediskriminavimo principą ir tam tikras integravimosi galimybes, tačiau realiai užsieniečiams gana sudėtinga šiomis galimybėmis pasinaudoti.

2. Nuo kelintų metu ir kaip Socialinės apsaugos ir darbo ministerija dalyvauja imigrantų integracijos politikos įgyvendinime?

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija yra atsakinga užsieniečių, gavusių prieglobstį, integraciją. Įstatymo dėl užsieniečių teisinės padėties 108 straipsnyje nustatyta, kad „Užsieniečiams, gavusiems prieglobstį Lietuvos Respublikoje, teikiama Lietuvos valstybės parama integracijai socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka.“ Užsieniečių, gavusių prieglobstį, integracijoje dalyvauja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Socialinių įstaigų priežiūros ir audito departamentas prie Ministerijos. Daugiau apie užsieniečių, gavusių prieglobstį, integraciją – Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. spalio 21 d. įsakymu Nr. A-238 patvirtintame Lietuvos valstybės paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje, integracijai tvarkos apraše yra informacijos.

Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos 19 punkte paminėta, kad „Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, atsakinga už užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvoje, socialinę integraciją, atstovauja Lietuvos interesams Asmenų ryšiams palaikyti darbo grupės susitikimuose ES.“ Be to, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija administruoja Europos Sąjungos fondus, kurie susiję su pabėgėlių/prieglobsčio prašytojų ir trečiųjų šalių piliečių integracija. Ministerija pagal LR Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 14 d. nutarimus Nr. 847 ir Nr. 848 buvo paskirta atlikti Europos pabėgėlių fondo (toliau vadinama – EPF) programos (2008-2013 m.) ir Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijai (toliau vadinama – EIF) programos (2007-2013 m.) atsakingų institucijų funkcijas. Atkreiptinas dėmesys, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerija jau nuo 2005 m. atlieka Europos pabėgėlių fondo programos (2005-2007 m.) atsakingos institucijos

funkcijas (ankstesnis programavimo laikotarpis). EPF tikslas – remti ir skatinti valstybių narių pastangas priimti pabėgėlius bei perkeltuosius asmenis ir atsakyti už jų priėmimo padarinius, atsižvelgiant į Europos Bendrijų teisės aktus šiais klausimais, bendrai finansuojant Europos Parlamento ir Tarybos 2007 m. gegužės 23 d. sprendime Nr. 2007/573/EB numatytus veiksmus. EIF tikslas – remti valstybių narių pastangas padedant skirtingos ekonominės padėties, socialinių sąlygų, kultūrų, religijų, kalbų ir etninės priklausomybės trečiųjų šalių piliečiams tenkinti apsigyvenimo sąlygas ir palengvinti jų integraciją Europos šalių visuomenėse.

Viena iš pagrindinių atsakingos institucijos funkcijų yra rengti EPF ir EIF daugiametes ir metines programas Pagal šias programas yra teikiama parama projektams, atitinkantiems nustatytus reikalavimus ir gavusiems paramą.

3. Kokioms imigrantų grupėms (pabėgėliams, prieglobsčio prašytojams, trečiųjų šalių piliečiams ar ES piliečiams) Lietuvoje yra taikomos integracijos programos?

Kiek žinau, Lietuvoje teikiama parama (iš nacionalinio biudžeto ir/arba ES lėšomis) jūsų paminėtoms grupėms, tik nežinau, kaip konkrečiai dėl ES valstybių narių piliečių. Apskritai jų teisinė padėtis yra palankesnė palyginti kitais užsieniečiais tiek judėjimo, tiek įsidarbinimo srityse, tačiau nežinau kokiomis konkrečiomis priemonėmis vykdoma jų integracija. Dėl jų teisinės padėties reikėtų pasigilinti į įstatymą dėl užsieniečių teisinės padėties, teisės aktus dėl ES migrantų socialinės apsaugos.

4. Kokios integracijos programos yra taikomos trečiųjų šalių piliečiams?

Atskirai Lietuvos iniciatyva trečiųjų šalių piliečių integracija nėra remiama, kadangi nėra sukurta jų integracijos programa būtent iš nacionalinių lėšų. Lietuvoje nuo 2007 m. pradėta įgyvendinti trečiųjų šalių piliečių integracijos programa, kuri mūsų šalyje atsirado Europos Sąjungos iniciatyva, ES 2007 m. įsteigė Europos fondą trečiųjų šalių piliečių integracijai, kuriame dalyvauja visos ES narės, išskyrus Daniją. Fondas įsteigtas 2007-2013 metams. Kaip jau buvo minėta, jis remia įvairias iniciatyvas, kuriomis skatinama trečiųjų šalių piliečių integracija Europos valstybių visuomenėse, mūsų atveju, Lietuvos visuomenėje.

5. Kelintais metais trečiųjų šalių piliečių integracijos programa imta taikyti Lietuvoje?

Galima sakyti, kad nuo 2007 m., nes, kaip jau buvo minėta, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija buvo paskirta EIF atsakinga institucija LR Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 14 d. nutarimu. Projektai pagal pirmąją metinę programą (2007 m. metinė programa) buvo pradėti įgyvendinti tik nuo 2009 metų pradžios, kadangi paskyrus atsakingą instituciją buvo rengiami atitinkami teisės aktai, programos derinamos su Europos Komisija ir pan.

6. Kokio fondo lėšomis šios programos yra finansuojamos?

Konkrečiai trečiųjų šalių piliečių integracijai skirtas Europos fondas trečiųjų šalių piliečių integracijai.

7. Ar Lietuvos vyriausybė skiria finansavimą trečiųjų šalių integracijos programoms?

Taip, kiekviena valstybė narė taip pat privalo prisidėti prie fondo toje valstybėje narėje įgyvendinimo, skirdama nustatytą lėšų sumą. Lietuvos Respublika skiria 25 proc., o ES skiria 75 proc. lėšų projektams pagal konkrečią metinę programą įgyvendinti.

8. Kokios organizacijos ar biudžetinės įstaigos teikia paraiškas integracijos programų finansavimui gauti?

EPF ir EIF projektams įgyvendinti paraiškas teikia įvairūs juridiniai asmenys pagal reikalavimus, nustatytus atrankos taisyklėse ir gairėse pareiškėjams. Paraiškas teikti ir projektus įgyvendinti gali tiek biudžetinės institucijos/įstaigos, tiek įvairios nevyriausybinės organizacijos bei tarptautinės/tarpvyriausybinės organizacijos (pvz., Tarptautinė migracijos organizacija, ir pana6iai, o EIF programoje – ir įmonės. Pagrindinis pareiškėjas turi turėti patirties su atitinkama tiksline grupe ar atitinkamoje srityje, jis taip pat gali turėti projekto partnerių.

9. Kokie Lietuvos miestai, ar apskritys teikia daugiausiai paraiškų integracijos projektams?

Dėl EPF programos, kuri buvo įgyvendinama pagal ankstesnį programavimo laikotarpį 2005-2007 m., daugiausia projektų buvo Vilniuje, Klaipėdoje, Rukloje. Dėl naujojo EPF programavimo laikotarpio 2008-2013 metų ir dėl EIF programos teikiamų projektų konkrečiai pasakyti dar negalima, nes kol kas įgyvendinamos tik pirmosios programos.

10. Jūsų nuomone, ar Lietuvai yra reikalingos trečiųjų šalių integracijos programos ir kodėl?

Mano nuomone, tokios programos yra reikalingos, ypatingai užsieniečiams, gavusiems ilgalaikio gyventojo statusą Lietuvoje, kadangi jiems išduodamas leidimas nuolat gyventi suteikia šiems asmenims teisę gyventi Lietuvoje gana ilgą laikotarpį, per kurį asmeniui turėtų būti sudarytos sąlygos įgyti tam tikrų integracijai reikalingų įgūdžių, pavyzdžiui, mokytis kalbos, gauti reikalingą informaciją ir panašiai. Tokios programos naudingos ir pačiai mūsų visuomenei, kadangi nemažai atliktų tyrimų parodė, kad mums trūksta tolerancijos.

11. Jūsų nuomone, ar būtų tikslinga rengti tokias integracijos programas ir ES piliečiams atvykusiems gyventi į Lietuvą?

Tokios programos galbūt būtų dar efektyvesnės, kadangi gyvename toje pačioje Europoje, yra nemažai panašių pamatinių vertybių. Bet čia galbūt galėtų pasisakyti kiti mūsų ministerijos darbuotojai, kurie dirba su ES piliečių socialine apsauga, iš Tarptautinių reikalų departamento.

12. Jūsų nuomone, kokia yra Lietuvos imigrantų integracijos politikos perspektyva?

Sunku atsakyti, manau, kad tik tolimesnėje perspektyvoje galima bus kalbėti apie koordinuotą imigrantų politiką Lietuvoje. Šiuo metu gana plačiai išvystyta prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politika, o apie trečiųjų šalių piliečių integraciją dar tik pradedama kalbėti. Šį procesą, manau, dar sulėtins ekonominė krizė, kadangi naujos integracijos priemonės pareikalautų papildomų biudžeto lėšų.

13. Jūsų nuomone, ar Lietuvos visuomenė yra pasiruošusi priimti imigrantus?

Tyrimai rodo, kad bendras nepakantumo lygis mažėja, tačiau didėja neigiamas požiūris į tam tikras socialines grupes, pavyzdžiui musulmonus, čečėnus, taigi visuomenei yra gana sudėtinga priimti ir imigrantus.

Šiuo metu LNK televizija kaip tik įgyvendina tris EIF projektus, laidų ciklą „Nematomi“, kuriais visuomenė yra informuojama apie skirtingų trečiųjų šalių piliečių gyvenimą ir problemas Lietuvoje, rodoma šeštadieniais 15:55.

14. Jeigu kalbėtume apie tai, jog integracija visuomet yra dvipusis procesas, t.y. reikalingos ir imigranto ir priimančios visuomenės pastangos, ar manote, kad Lietuvoje trečiųjų šalių piliečiai gali sėkmingai integruotis į visuomenę. Kurios pusės pastangų Lietuvoje reikėtų daugiau?

Daugiau „apčiuopiamų“ pastangų visada daro priimanti valstybė, kadangi konkretaus imigranto nepriversi integruotis, jei jis neturės noro ir iš to nematys naudos. Taigi pastangos turėtų būti abipusės: priimanti valstybė turėtų sudaryti bent minimalias sąlygas integracijai, o konkretus trečiosios šalies pilietis turėtų būti suinteresuotas mokytis, domėtis ir kitaip siekti integruotis naujoje valstybėje.

Priedas Nr. 13

Pusiau struktūruotas interviu su ***Monika Vyšniauskiene***,

Lietuvos darbo biržos Užsienio ryšių vedėja.

2009 04 22

(kalba neredaguota)

1. Ar ir kokiu būdu į darbo biržą gali kreitis imigrantai - trečiųjų šalių, ir pabėgėliai?

Į Darbo biržą tokie asmenys gali kreiptis tik tuomet, kai jie turi leidimą laikinai arba nuolat gyventi Lietuvoje. Tada jie gali kreiptis į teritorines darbo biržas ir gauti tokias pačias paslaugas kaip ir Lietuvos piliečiai.

2. Ar veikia tas principas, kad pradžioje kreipiasi darbdavys, ieškantis darbo jėgos?

Matote, yra labai daug pagrindų, kuriais kitų šalių piliečiai arba asmenys be pilietybės patenka į Lietuvą. Tai viena iš pagrindų kuomet jie gali atvykti į Lietuvą yra darbo leidimas. Jeigu asmuo atvažiuoja grynai dėl darbo. Gali būti ir santuokos pagrindai. Tada jis kreipiasi į teritorinę darbo birža. Tie, kurie atvyksta darbo pagrindu, tai jie kol jie dirba, tol jie turi leidimą gyventi. Kai tik nustoja galioti leidimas dirbti arba kai nutraukiami darbo santykiai, baigiasi ir jų leidimas laikinai gyventi. Jo leidimas gyventi panaikinamas. Tada jis neturi jokios teisės kreiptis į darbo biržą.

3. Kokia tvarka yra taikoma ES piliečiams?

Vienintelis dalykas, kurį jie turi susitvarkyti yra leidimas gyventi. O paskui jie kaip ir Lietuvos piliečiai tokiomis pat sąlygomis kreipiasi dėl darbo į Darbo biržą.

4. Ar jūsų įstaigoje vyksta kokie nors apmokymai darbdaviams, norintiems įdarbinti kitų šalių piliečius?

Ne apmokymai darbdaviams nevyksta. Nes čia yra grynai darbdavio suinteresuotumas turėti darbo jėgos. Kai Lietuvoje buvo ekonominis pakilimas, tai be abejo darbdaviai patys buvo labai suinteresuoti. Čia yra darbdavio pareiga, gal ne tiek pareiga, kiek iniciatyva, susirasti žmones, kurie dirbtų ir vystytų jo verslą. Tai tiesiog dėl to tai yra paliekama darbdaviui, kad jis pats ieškotų tų žmonių ir pats gauna dokumentą.

5. Kaip yra finansuojama jūsų institucija?

Mes esame juridinis asmuo, Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Finansavimas yra iš užimtumo fondo, iš kai kurių jo dalių. Be abejo kai Lietuva integravosi į Europos sąjungą, tai ir Lietuvos darbo birža savo veiklą derino su visais reikalingais

kriterijais, ir Lisabonos strategijos tikslų yra siekiama ir ta pati Eures tarnyba yra įkurta tuo pačiu pagrindu, kadangi tai yra Europos sąjungos dalis. Bet kokiu atveju tai yra vieninga sistema, yra bendras tinklas Europos sąjungos užimtumo tarnybų. Ir be abejo mes bendradarbiaujame su visomis užsienio analogiškomis institucijomis, keičiamės reikalinga informacija, statistiniais duomenimis.

6. Kokia šiuo metu yra situacija dėl trečiųjų šalių piliečių įsidarbinimo Lietuvoje?

Matote, čia yra tokia normali politinė situacija, jeigu pas mus išauga nedarbas, o dar svarbu pabrėžti, kad Lietuva gina savo piliečių interesus. Ir šiaip bet kokiu atveju primoj pozicijoje yra Lietuvos pilietis ir tik tuo atveju jeigu į darbo vietą neatsiranda Lietuvos piliečio, arba ES piliečio, tik tuo atveju darbo vieta yra siūloma ir darbdavys gali gauti leidimą trečiosios šalies piliečiui. Šiuo metu trečiųjų šalių piliečių leidimų dirbti skaičius žymiai sumažėjo.

7. Jūsų asmeninė nuomonė, kokia vietą užima žmogaus galimybė dirbti ir užsidirbti bendrame integracijos proceso kontekste?

Žinoma yra tokių, kurie atvyksta tik darbo tikslais, tai jų buvimo Lietuvoje sąlyga yra darbas. Jei nėra darbo, tai ir jų nėra Lietuvoje. O dėl kitų atvykstančių, kitais pagrindais, tarkim santuokos, tai jau lieka asmeninis reikalas. Gali būti, kad jis turi verslą kažkur užsienyje ir čia jam dirbti nereikia. Čia labai asmeniniai dalykai.

8. Iš kokių trečiųjų šalių piliečių dažniausiai kreipiasi į jus?

Dažniausiai Ukraina, Baltarusija, Rusija, Moldova, Kinija, Turkija. Čia žinoma priklauso nuo to ko nori darbdavys, ir ką jis nori pasiimti. Tai nuo darbdavių priklauso ta įvairovė.

9. Ar Darbo birža rengia kokius nors mokymus imigrantams?

Mokymų jokių nerengiame ir netaikome. Kol kas atliekame tik informavimo funkciją. Suteikiame informaciją apie darbo vietas, galimybes ir išduodame leidimus. Bet stengiamės padėti žmogui kaip bebūtų. Patarti. Žinote, visokių situacijų būna.

Priedas Nr. 14

Pusiau struktūruotas interviu su ***Renata Kuleš***,

Jungtinių Tautų vyriausio pabėgėlių komisaro koordinatore Lietuvoje

2009 04 24

(kalba neredaguota)

1. Kaip Lietuvoje veikia pabėgėlių integracijos sistema?

Prieglobsčio prašytojų priėmimo sistema Lietuvoje prasideda nuo pasienio, policijos arba užsieniečių registracijos centro kur pirmiausia yra kreipiamasi su prašymu dėl prieglobsčio. Ir tada yra taip, Migracijos departamentas vykdo procedūras ir kol jie jas vykdo procedūras, tas asmuo laukia sprendimo užsieniečių registracijos centre Pabradėje. Tas centras vykdo prieglobsčio prašytojų priėmimo funkcijas. Reiškia jie ten gyvena ir laukia sprendimo, kol Migracijos departamentas nuspręs ką su jų likimu. Jei nusprendžia suteikti tam žmogui apsaugą, tada jam išduodamas leidimas gyventi Lietuvoje. Šiuo metu Lietuvoje suteikiamas dvi rūšys apsaugos.

Pabėgėlio statusas – leidimas nuolat gyventi Lietuvoje, ir leidimais laikinai gyventi jeigu asmeniui suteikiama taip vadinama papildoma apsauga. Kokie yra skirtumai. Pabėgėlio statusas yra suteikiamas žmonėms, kurie atitinka kriterijus iš Ženevos konvencijos, o papildoma apsauga yra suteikiama asmenims, kurie kreipiasi dėl apsaugos, bet neatitinka pabėgėlio sąvokos konvencijos, bet dėl tam tikrų objektyvių priežasčių, dėl kankinimo pavojaus, dėl karinio konflikto, dėl sistemingo žmogaus teisų pažeidinėjimo ar kitų grėsmių, pagal Europos žmogaus teisių konvenciją yra priežastys dėl ko negalima žmogaus grąžinti, ir tokiems žmonėms yra išduodamas leidimas lakinai gyventi. O tie kurie yra nesėkmingi yra grąžinami į savo kilmės valstybes. Dviem būdais, arba su Tarptautinės migracijos organizacijos pagalba, pagal jų programas, nors dar yra laukiama kada jos pradės efektyviai veikti Lietuvoje, nes Europos Grąžinimo fondas tik pasirodė, visi administraciniai pasiruošimai vyksta. Arba tada tie žmonės turi būti išsiųsti į valstybes. Čia jeigu neigiamas, o jeigu teigiamas, tada pabėgėlio statusą gavę asmenys ir pabėgėlio statusą gavę asmenys jie važiuoja į Ruklos pabėgėlių priėmimo centrą, kur jiems prasideda iš tikrųjų jau priimtos programos yra mokoma lietuvių kalbos. Pabradėj jie praleidžia tris iki šešių mėnesių, per tą laikotarpį migracijos departamentas turi apsispręsti ir išduoti leidimą gyventi arba neišduoti. Pabradėje, kaip ir Kaune, irgi veikia Carito dienos centras. Čia iš Pabėgėlių fondo, tik vienas veikia Pabradėje, kitas Kaune.

2. Koks yra šių organizacijų finansavimo modelis?

Jų finansavimas yra iš Europos pabėgėlių fondo, abudu projektai yra padengti iš Europos lėšų. Valstybė prisideda 25% procentais, nes projektas yra koofinansuojamas. Kai žmonės išvažiuoja į Rukla, tai visos paslaugos, kurios ten yra teikiamos yra finansuojamos iš valstybės, visos veiklos. Gyvenimas Rukloje ir visos ten teikiamos paslaugos yra finansuojamos valstybės. Jie Rukloje būna apie šešis mėnesius. Čia jei mes kalbame apie suaugusius. O yra tokia grupė, kuri yra išskirta iš tos visos prieglobsčio prašytojų masės, tai yra nelydimi nepilnamečiai prieglobsčio prašytojai, kurie negyvena užsieniečių registracijos centre procedūros metu, o kurie iš karto važiuoja į Ruklos pabėgėlių priėmimo centrą. Čia iki aštuoniolikos metų. Jie laukia sprendimo Ruklos pabėgėlių priėmimo centre ir jie Rukloje gyvena iki jiems sukanka aštuoniolika metų. Iki pilnametystės, ten viskas yra apmokama valstybės. Po šešių mėnesių suaugusieji turi būti perkeliami į savivaldybes ir ten integruojami. Ruklos centras rūpinasi tolesnės integracijos organizavimu.

Dabar yra taip, kad žmogus gali pats ieškoti ir pasirinkti savivaldybę kur jis gyvens. Tačiau yra aišku toks Lietuvoj įdomus atvejis, kuomet pavyzdžiui Klaipėdos tarybos sprendimu jie nustatė sau nulinė kvotą. Ir ja tada savivaldybės negali dalyvauti tose integracijos priemonėse.

3. Jei savivaldybė atsisako dalyvauti programoje?

Jei vyriausybinė institucija atsisako, tada gali nevyriausybinė organizacija dalyvauti. Tokiose vietose yra galimybės integruoti per ne vyriausybinė organizaciją.

4. Ar apskritys dalyvauja integracijoje?

Iš tikrųjų vyriausybė turi tiesioginį kontaktą su savivaldybėm. Kiek aš iš savo praktikos žinau, tai nėra kontakto su apskritim. Yra tik tiesioginis ryšys su savivaldybėm. Yra įdomu, kad tos pačios institucijos, kurios vykdė integraciją, pavyzdžiui Klaipėdoje, nori integruoti, bet savivaldybė ne.

Bet čia mes jau einam į integraciją savivaldybėse. Kuomet jie išvažiuoja iš Ruklos, valstybė metus juos remia pilnai, per integraciją vykdančias organizacijas. Integraciją vykdančios organizacijos Lietuvoje yra vyriausybinės ir nevyriausybinės. Yra savivaldybės, kurios dalyvauja integruojant pabėgėlius ir yra nevyriausybinės. Nevyriausybinės organizacijos yra raudonasis Kryžius ir Vilniaus Arkivyskupijos Caritas, kurie irgi integruoja pabėgėlius. Jie integruoja Vilniuje, Švenčionių rajone ir Pabradėje. Ten tęsiami yra lietuvių kalbos mokymai. Ir čia yra šimtą procentų remiama valstybės. Nebent dienos centrai prisideda savo paslaugomis. Kaip pavyzdžiui Kauno pabėgėlių dienos centras prisideda savo paslaugomis ir tiems, kurie dar yra metinėje integravimo programoje ir tiems, kuriems šis laikotarpis jau baigėsi. Visi, kurie yra gavę prieglobstį labai noriai naudojasi dienos centrų paslaugomis. Dienos centrai, deja, yra projektai,

tvirtinami metams, dabar jau dviems. Tai yra laikinas dalykas, nes tai yra projektine veikla. Ir jeigu pavyzdžiui nevyriausybinės organizacijos nepateiktų paraiškos, arba socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kuri yra atsakinga už fondą, nuspręstų, kad nėra poreikio tokioms veikloms, tų centrų gali ir nebūti.

5. Ar savivaldybėse yra paskirtas atskiras pabėgėlių programos administratorius?

Jei savivaldybė pati vykdo integraciją, tada taip. Turi tuos žmones, kurie yra atsakingi už integraciją. Socialinės paramos skyriai yra priskiriami prie paramos irgi. Nors specialiai tokios funkcijos neturi jei nevykdo. O jeigu vykdo yra paskirtas koordinatorius. Jis ir turi tą grįžtamąjį ryšį. Bet čia daugiau yra Ruklos kompetencija, jie pasirašo sutartį su savivaldybe. Yra socialinės integracijos tvarkos aprašas ir ten yra viskas surašyta kas jiems priklauso iš valstybės. Ten yra taip, kad žmonės, kurie yra priskiriami pažeidžiamų asmenų grupei, jiems integracija gali būti pratęsta. Iki šešiasdešimt mėnesių. Ir yra tokia komisija sudaryta socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje, kurioje yra svarstomas integracijos pratęsimo klausimas. Svarsto kiekviena individualiai. Ten yra atskira procedūra, joje turi būti kuratoriaus išvados, apie būtinumą ir apie situaciją. Toje komisijoje dalyvauja tik valstybinės institucijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Ruklos centras ir jokia nevyriausybinė nedalyvauja.

Pabėgėlių priėmimo fondui yra sukurtas priežiūros komitetas, kuris svarsto nacionalines ilgamete ir metines programas. Ir kuris teikia savo nuomonę dėl atrinktų projektų. Į šitą komitetą jau įeina ir nevyriausybinės organizacijos, ir mūsų organizacija, žinoma ten dalyvauja ir valstybės atstovai. Ir realiai kaip ir valstybė lemia sprendimus, bet mes galime turėti savo nuomonę. Nors balanso tarp vyriausybinių ir nevyriausybinių organizacijų nėra. Nors žingsniai link to jau yra daromi.

6. Kokia situacija yra su trečiųjų šalių piliečių integracija?

Su jais man neteko susidurti. Tik žinau, kad yra naujas fondas integracijai, būtent trečiųjų šalių piliečiams. Ir šito fondo pinigai negali būti skirti pabėgėlių integracijai. Bet čia yra politinis sprendimas padarytas mūsų šalies viduje. Nors kitose valstybėse Integracijos fondas gali būti naudojamas pabėgėlių integracijai. Kadangi Lietuvoje pabėgėlių skaičius yra nedidelis, o Pabėgėlių fondo pinigai yra nemaži, buvo nuspręsta, kad jiems naudojamas bus tik pabėgėlių fondas. O Integracijos fondas bus visiems kitiems. Žinoma viskas priklauso nuo masto.

7. Ar galima teigti, jog Lietuvoje yra geriausiai funkcionuojanti pabėgėlių integracijos sistema?

Iš teisų sistema pradėta kurti 1997 metais, kuri buvo paremta labai didele parama iš užsienio. Šiandien galime sakyti, kad ši sistema gali būti pavyzdžiu kitoms imigrantų grupėms.

Nes specialistai jau yra patyrę. Žinoma, trečiųjų šalių piliečiai, turi kitokią specifiką, bet kalbos problemos, įsidarbinimo klausimas tas pats.

8. Ar būtų logiška į centrų veiklą įtraukti ir trečių šalių bei ES piliečius, norinčius gauti integracija?

Čia būtų problema visos Lietuvos mastu. Nes tada kiltų toks klausimas, kaip atskirti lėšas. Yra du fondai ir kaip juos naudoti. Kurių šiaip paprastai negalima apjungti.

9. Lietuvos visuomenė yra pasiruošusi priimti imigrantus? Koks yra valstybės indėlis pilietinės visuomenės kūrime?

Darbo su bendruomenėmis buvo EQUAL iniciatyva. Valstybiniu mastu tą daro daugiausia nevyriausybinės organizacijos. Atskirų fondų bendruomenės ruošimui atskirai tikrai nėra. Tačiau informuoti žmones yra kaip ir tiesioginė valstybės funkcija ir tai jie vykdo per Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, ir Rukla irgi turi savo veiklą. Jie kaip ir sklaidą vykdo informacijos. Tik gal nėra sistemos sukurta. Gal labiau viskas vyksta ad hoc. Lyg kažką padarom, jei turim pinigų tai padarom, jei neturim, tai nepadarom. Yra išleista tokia knyga. Anglų ir lietuvių kalba. Čia yra pabėgėlių istorijos. Kiek aš suprantu tokia veikla ir yra informacijos sklaida. Bet kad visur būtų informavimas, tai to nėra. Apie imigrantus ir pabėgėlius Europoje iniciatyvos ėmėsi tarptautinės organizacijos. Nes mes kaip tik neseniai turėjome tokį projektą, finansuojamą iš Europos Pabėgėlių fondo, jis buvo skirtas mokiniams, leidinio pristatymas Ne tik skaičiai. Mūsų organizacija kartu su Tarptautine migracijos organizacija. Dėl pačio įvaizdžio gerinimo, kaip mes vadiname, nes iš tikrųjų yra suformuotas neigiamas įvaizdis žiniasklaidos apie kitus žmones. Ir yra atliktas socialinis tyrimas, ir pabėgėlis yra pakankamai aukštai skalėje su kuo nenorėtum gyventi.

Iš nevyriausybinių organizacijų yra Tolerantiško jaunimo asociacija, jie sukūrė filmą Savas tarp svetimų, ir jie su tuo filmu važiavo per Lietuvos miestus, mokyklas, pristatinėjo tą filmą ir labai diskutavo. Jie buvo labai nustebinti kiek žmonės pas mus dar nėra atviri priimti kitus. Bet čia irgi yra veiklos iš Europos Pabėgėlių fondo. Ir šiais metais irgi yra vienas projektas skirtas įvaizdžio gerinimui.

10. Kokia yra tvarka siekiant pilietybės?

Gavę pabėgėlio statusą, t.y. nuolatinį leidimą gyventi, pabėgėliai dėl pilietybės gali kreiptis bendra tvarka. O gavę laikiną leidimą, po penkių metų gali prašyti leidimo nuolat gyventi ir tada taip pat bendra tvarka. Žodžiu, pilietybės prašymas gali būti pateikiamas po dešimties Lietuvoje pragyventų metų.

11. Kaip manote, kam politikos formavime yra skiriamas didžiausias dėmesys?

Lietuvos imigracijose nematau nieko gero, ten tik dar kartą patvirtinama, kad daugiau Lietuva neturi prisiimti pabėgėlių, jokių papildomų įsipareigojimų. Iš principo požiūris į imigrantus Lietuvoje ir perdėta kova su nelegalia migracija. Ta kova jau peržengė visas ribas, ir visi žmonės, kurie yra kitokie, į tuos rėmus yra patalpinami. Čia iš tikrųjų yra baimė. Eurostato 2007 metais yra atlikti tyrimai pagal valstybes kiek yra pabėgėlių lyginant su gyventojais. Nors pas mus visada šaukiama, kad pabėgėlių yra labai daug kaip tokiai mažai valstybei, tai pasirodo, kad Lietuva yra šito sąrašo pabaigoje. Čia buvo toks mitas. Kuris iš tikrųjų yra lengvai sugriaunamas.

Žiūrint į visas imigrantų grupes, pabėgėliai yra pačioj pažeidžiamiausioje vietoj, ten iš kur atvyko, jis negali grįžti, jis jokių ryšių su savo valstybe neturi, jam pavojinga, čia jis atvyko, ar turi savo bendruomenę dar niekas nežino, ir gali būti taip, kad jis yra vienas vienišas. Kad ir Kaune yra toks sudėtingas atvejis, yra viena moteris iš Šri Lankos su trim mažamečiais vaikais, jau kaip ir praėjo visos socialinės integracijos etapus, turi leidimą nuolat gyventi, tačiau ji nesugeba išgyventi be valstybės paramos. Ji tik gauna išmokas už vaikus, tai yra tris kart po devyniasdešimt litų, tai yra visos jos pajamos. Ji tik truputėlį kalbanti lietuviškai, bet aišku darbo rinkoje ji yra visiškai nekonkurencinga. Kai buvo geresni laikai tai ji dirbo, bet vis tiek yra sudėtinga dirbti kai yra trys mažamečiai vaikai. Tada mažiausią vaiką atiduoti į darželį, o ten yra taip pat tam tikri reikalavimai. Vaikas, kuris eina į mokyklą irgi turi būti paremtas išleistas kažkaip. Bet tu turi ir gyventi kažkaip, dabar reikia mokėti mokesčius, nuosavo būsto nėra, socialinio būsto taip pat nėra. Yra didžiulės eilės socialiniam būstui. O šita moteris yra viena iš labiausiai pažeidžiamų pabėgėlių, kurie dabar yra Lietuvoje. Jeigu ją pastatys į socialinio būsto eilę, tai aš nežinau kada ji jį gautų. Mes raštiškai kreipėmės irgi į savivaldybę. Dar atsakymo negavome, bet žinome, kad jie ieško galimybių. Ir mūsų organizacija mano, kad socialinio būsto klausimas yra labai svarbus. Tai kol kas nėra išspręsta.

12. Ar galėtume teigti, kad būsto klausimas yra labai svarbus, gal net primoje vietoje?

Taip tai yra svarbu ir yra dar neišspręsta. Dabar laukiam atsakymo iš Stokholmo, iš regioninio biuro, bet čia tokia iniciatyva buvo, kaip ir iš pabėgėlių pusės per konsultacijas įvairias, kad jiems būtų atskirtas atskiras sąrašas, kuriame jie būtų eilėje dėl būsto. Bet tada labai daug priklauso nuo įstatymų. Nes įstatyme yra sąrašai numatyti socialinio būsto, ir ten pagal tai ar jauni tėvai, ar vieniša mama su vaikais ar taip toliau. Bet iš principo aš manau, kad ten reiktų peržiūrėti, nes tarkime jauna šeima, aišku gerai ja paremti būstu, bet yra žymiai pažeidžiamesnių žmonių, kuriuos galima būtų paremti tais būstai, bet jie iš vis išvardinti tuose sąrašuose. Ir man atrodo logiška, kad žmogus atvykęs čia dirbti ir neturintis jokios nuosavybės, turėtų gauti šansą.

Priedas Nr. 15

Interviu su ***Irina Kaminskiene***,

Europos Socialinio fondo Agentūros projektų finansų vadove.

2004 – 2008 EQUAL iniciatyvos projektų atsakingoji finansų vadovė.

2009 04 30

(kalba neredaguota)

1. Gal galėtumėte trumpai papasakoti koks buvo kuriamas mechanizmas Lietuvai norint gauti struktūrinių fondų lėšas?

Pradžioje Lietuva gavo nurodymą iš Europos Sąjungos sukurti institucijas gebėsiančias priimti ir administruoti lėšas. Tokiu būdu finansų ministerija tapo ta institucija per kurią į Lietuvą pateko Europos Sąjungos skirti pinigai. Sekančiu etapu lėšos perskirstomos vadovaujančioms institucijoms, t.y. atitinkamoms ministerijoms, dar vėliau paskiriama atsakingoji institucija, kuri administruoja vykdomus projektus.

2. Ką galėtumėte pasakyti apie EQUAL programą, jos veikimo principus, projektus.

Visoms struktūrinėms paramoms, šiuo atveju ir EQUAL programai taip pat buvo sukurtos institucinės sistemos, sistemos suskirstytos į finansus skiriančias, administruojančias ir vykdančias institucijas. Struktūrinių fondų lėšos buvo skiriamos per Finansų ministeriją. Tačiau EQUAL iniciatyva buvo tiesiogiai finansuojama per Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją. Vadovaujanti institucija SADM. O vykdančiąja institucija buvo paskirta Europos socialinio fondo Agentūra. Pradžioje SADM kūrė gaires. Priimti poįstatyminiai aktai. EQUAL programa buvo skirta diskriminacijos darbo rinkoje mažinimui. EQUAL yra Europos užimtumo strategijos dalis, ir nors 2007 metais socialinė pažanga tais metais didėjo, tačiau darbo vietose dar vyravo diskriminacija. EQUAL programa tam ir buvo skirta, kad būtų kuriamos naujos darbo vietos, kuriamos metodikos, ir darbdavių neigiamo požiūrio mažinimas.

Galiu pasakyti, kad pagal programų pobūdį ir tikslus, programa vyko sklandžiai, didžioji dauguma skirtų lėšų buvo įsisavinta.

3. Koks buvo finansavimo modelis EQUAL projektams?

Kaip ir paprastai finansuojant iš ES fondų Lietuva turėjo skirti ir savo indelį programoms. Tai yra proporciniu santykiu 75% - 25%. Lietuvos indėlis 25 %. Tokį proporcingumą lemia šalies ekonominis pajėgumas.

4. Ar šioje iniciatyvoje buvo skiriamas dėmesys užsieniečių socialinės integracijos vykdymui?

Projektai buvo skirti integracijai į darbo rinką, ypatingą dėmesį skiriant bet kokios diskriminacijos šalinimui. Tuo pačiu dėmesys buvo skiriamas ir pabėgėlių integracijai. Pagal pirmą temą „Parama prieglobsčio prašytojų integracijai“, buvo pateiktas vienas projektas dėl prieglobsčio prašytojų integracijos į visas sferas. Šioje iniciatyvoje pabėgėliams integruoti buvo vykdomas projektas IN CORPORE. Darbo grupę vienijo vyriausybines ir nevyriausybines organizacijas dirbančias su prieglobsčio prašytojais. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad EQUAL programos pagrindinis tikslas buvo metodikų kūrimas, metodika galėjo pasitvirtinti arba ne. Jei sėkmingai pasitvirtina metodika, tuomet kuriami tinklai. Tinklus sudaro panašaus pobūdžio projektų darbo grupės, kurios vėliau suformuluoja tolimesnius tikslus politikams. Čia būtų vienas iš iniciatyvos tikslų – poveikis politikai.

4. *Koks buvo projekto IN CORPORE tikslas ir kaip jis buvo įgyvendinimas?*

Tikslinė grupė buvo prieglobsčio prašytojai. Buvo numatyta išskirti tikslinės grupės poreikius, organizuoti kalbos mokymą, suteikti teisinę pagalbą, taip pat apmokyti su prieglobsčio prašytojais dirbantį personalą. Siekiama buvo sukurti tokią metodiką, kuri garantuotų socialinę bei profesinę integraciją. Ir kaip minėjau, vienas iš tikslų buvo visuomenės skatinimas tolerantiškiau žiūrėti į pabėgėlius ir prieglobsčio prašytojus. IN CORPORE projektas praėjo visus tris įgyvendinimo etapus. Numatyti tikslai buvo pasiekti.

5. Kokios ES fondų administravimo spragos išryškėjo pasibaigus EQUAL iniciatyvai?

Gal būt todėl, kad Lietuva buvo postsovietinė valstybė, finansavimo skyrimas buvo labai atsakingai prižiūrimas. Kontrolė šimtaprocentinė. Net rašiklio įsigijimas buvo aprašomas ir protokoluojamas. Perdėta kontrolė neleido efektyviai dirbti. Lėšų cirkuliacija vyko labai lėtai, projektai vykdomi iš skolintų lėšų. Lėšų grąžinimas užtrukdavo iki kelių mėnesių. Be to visos projekto išlaidos turėjo būti suskaičiuotos iki paskutinio cento dar prieš projekto vykdymo pradžią. Ir tada nebeliko vietos nenumatytiems pirkiniams ar tiesiog paprasčiausiems pakeitimams finansinėje lentelėje.

Vykdant EQUAL iniciatyva, buvo padaryta labai daug klaidų, nei projektų įgyvendintojai, nei prižiūrėtojai neturėjo daug patirties. Finansavimas buvo labai sudėtingas, todėl daug dėmesio reikėjo skirti biurokratiniams dalykams ir dokumentams, ataskaitoms. Žinoma, šis periodas buvo ne tik klaidų, bet ir labai didelės patirties įgijimas. Šiandien tie, kurie dirbo prie EQUAL iniciatyvos yra perkeliami prie kitų programų, supaprastinta sistema ir įgyta patirtis leidžia daug sklandžiau bendradarbiauti pareiškėjams ir paramos teikėjams. Manau, kad ir ES šiandien nebeskiria tiek daug dėmesio Rytų šalims, nes nepaisant vidinių nesusipratimų, didelių klaidų išvengti pavyko.

6. Kaip ES užtikrina pradėtų projektų ir naujų idėjų vykdymą, jei yra baigiama iniciatyva?

Pasibaigus vienoms iniciatyvoms, ES imasi kitų iniciatyvų. EQUAL iniciatyva yra baigta, tačiau šiuo metu jau turime naujus fondus, kurių pagalba Lietuvoje yra užtikrinamas pradėtų projektų tęstinumas. Pabėgėlių integracijos politikos priemonių įgyvendinimas gali būti toliau finansuojamas iš Europos pabėgėlių fondo, o trečiųjų šalių piliečiams taikomas naujas instrumentas – Integracijos fondas. Žinoma, šios iniciatyvos Lietuvai yra dar naujos, todėl apie jų reikšmę bei naudą kalbėti dar yra anksti. Tačiau susikūrę teminiai tinklai gali toliau vykdyti bendrą veiklą. Tuo labiau, kad baigiantis EQUAL programai, projektų rengėjai buvo įsipareigoję tęsti pokalbius su vyriausybinėmis institucijomis, su politikais ir bandyti įtvirtinti sukurtas metodikas ir gauti tolimesnį valstybinį jų finansavimą. Kiek realiai tai įvyko, šiandien yra sunku pasakyti. Žinoma EQUAL buvo koncentruotas ne į apčiuopiamus materialinius rezultatus, bet į modelių, metodikų kūrimą. Ir ne visos iš jų pasitvirtino. Todėl jos savaime išnyko. Bet čia visuomet yra galimybė naujoms idėjoms ir naujiems projektams.

Priedas Nr. 16

Pusiau struktūruotas interviu su ***Egle Rušinskaite***,

Kauno raudonojo kryžiaus Pabėgėlių dienos centro administratore

2009 04 22

(kalba neredaguota)

1. Kokioms imigrantų grupėms Lietuvoje yra skiriama integracijos politika ?

Integracijos politika Lietuvoje yra skirta prieglobstį gavusiems užsieniečiams, tiek papildomą apsaugą gavusiems, tiek pabėgėlio statusą gavusiems. Pabėgėlio statusas ir papildomą apsaugą gavusio užsieniečio statuso sąvoka Lietuvoje taip aiškiai nėra atskiriama. Pabėgėlio statusą turintys užsieniečiai turi nuolatinį leidimą gyventi Lietuvoje, tuo tarpu papildomą apsaugą gavę užsieniečiai turi leidimą laikinai gyventi. Prieglobsčio prašytojai nepatenka į šią grupę, nes jie dar nedalyvauja procese. Jie gyvena Pabradėje. Prieglobsčio prašytojai yra dar tik laukiantys sprendimo.

2. Ar prieglobsčio prašytojams suteikiama pirminė integracijos programa kol laukiama sprendimo Užsieniečių registracijos centre?

Kol jie laukia atsakymo dėl prieglobsčio suteikimo arba dėl pabėgėlio statuso suteikimo jie negauna jokių apmokymų. Raudonasis kryžius teikia teisines paslaugas, bet čia pagal projektą. Raudonojo kryžiaus projektu teikiama ir humanitarinė pagalba maisto produktais. Taip pat Pabradės centras turi mediką, socialinį darbuotoją. Yra suteikiamos tokios paslaugos.

3. Koks yra sekantis imigrantų integracijos žingsnis po Užsieniečių registracijos centro?

Tie prieglobsčio prašytojai, kurie negauna statuso, nes tam nėra pagrindo, keliauja namo. Tie, kurie gauna pabėgėlio statusą arba papildomą apsaugą keliauja į Ruklos pabėgėlių priėmimo centrą. Čia galima praleisti apie šešis mėnesius. Tada dar dvylika mėnesių vyksta integracijos programa pasirinktoje savivaldybėje Lietuvoje.

4. Kokiu principu pabėgėliai patenka į savivaldybes?

Dabar jie patys jau pasirenka. Anksčiau taip nebuvo. Anksčiau buvo žiūrima į galimybes, jei savivaldybėje yra gyvenamas būstas, darbo galimybė, tuomet kontaktuodavo organizacija ir tardavosi dėl pabėgėlio. Dabar patys žmonės pasirenka savo gyvenamą vietą.

5. Ar savivaldybės privalo dalyvauti integracijos programų vykdyme?

Ne. Čia savivaldybės savanoriškai apsisprendžia ar priima pabėgėlius ar ne. Pavyzdžiui Zarasų savivaldybė nepriima. Savivaldybė apsisprendžia pagal vidinius nuostatus. Jeigu

apsisprendžia, tada teikia paraišką tai programai įgyvendinti. Skelbiamas konkursas. Paraiškos pateikiamos Ruklos pabėgėlių priėmimo centrui. Nes jie dabar įgyvendina integracijos programą. Anksčiau tai darydavo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. O nuo 2007 metų ši funkcija perduota Ruklos pabėgėlių priėmimo centrui. Ir jie yra įgyvendintojai. Ministerija liko atsakingoji, bet vykdymą perdavė Ruklai. Jie lėšas ir gauna ir skirsto.

6. Ar ir kaip integracijos politiką įtakoja savivaldybės ar nevyriausybinės organizacijos?

Taip įtakoja. Tokia nevyriausybinė organizacija kaip Raudonasis kryžius teikia pasiūlymus dėl tam tikrų įstatymų pakeitimo, jei yra matoma, kad jie neveikia. Tarkime kaip pavyzdys yra sveikatos draudimas. Pavyzdžiui yra papildomą apsaugą gavęs užsienietis ir jis netenka sveikatos draudimo, kai jam baigiasi integracijos programa, jis neturi sveikatos draudimo tol, kol jis nedirba. Nors pagal tarptautines konvencijas Lietuva privalo užtikrinti žmogaus sveikatos apsaugą. Taip pat imamasi ir kitokių veiklų. Rukloje pernai buvo rengiami seminarai, sukviesta darbo grupė, kurioje dalyvavo ir patys pabėgėliai ir buvo svarstomas Integracijos tvarkos aprašas, koreguojami kai kurie punktai bei siūloma vyriausybei atsižvelgti į pasiūlymus. Taip pat tokios darbo grupės gali inicijuoti įstatymo pakeitimus. Anksčiau maksimalus integracijos laikotarpis savivaldybėse buvo trys metai, dabar šis laikotarpis yra pratęstas iki šešiasdešimties mėnesių. Čia yra bendras laikotarpis buvimo ir Rukloje ir savivaldybėje integracijos programoje. Tuomet didelis indėlis šiuo klausimu buvo įneštas JT vyriausiojo pabėgėlių komisaro atstovo Lietuvoje bei Raudonojo kryžiaus. Tačiau ir dabar tie, kurie nori, kad po dvylikos mėnesių integracijos programa būtų pratęsta turi rašyti prašymą, ir pratęsimas yra suteikiamas pažeidžiamom grupėm. Kas yra pažeidžiama grupė yra nurodoma įstatyme, tai yra neįgalieji, daugiavaikės šeimos, vieniši tėvai ir kita.

7. Vadinasi šiandien rizikos faktorius pažeidžiamiausių grupių atžvilgiu yra sumažėjęs?

Taip. Sprendimą pratęsti integracijos laikotarpį priima penkių narių komisija. Ji susirenka kartą per mėnesį. Komisiją sudaro atstovai iš Pabėgėlių priėmimo centro, iš ministerijos. Surenkami visi dokumentai, pažymos. O tada jau sprendžiama ar šeimai pratęsti integraciją. Arba gali priimti sprendimą neskirti pratęsimo. Jeigu nustatoma, kad šeima sugebės gyventi savarankiškai, kad šeimoje nėra neįgalių asmenų ar panašiai.

8. Koks yra tokių programų savivaldybėse finansavimo modelis?

Tai yra valstybės biudžetas. Jis yra skiriamas kasmet.

9. Kaip yra finansuojamas Kauno Pabėgėlių dienos centras?

Kauno pabėgėlių dienos centras yra finansuojamas ne iš valstybės biudžeto. Centras finansuojamas per projektinę veiklą iš ES Pabėgėlių fondo. Čia tarsi dvi skirtingos integracijos

formos, viena valstybinė, kita ES. Mūsų dienos centro veikla taip pat yra integracinė, tačiau skiriasi finansavimo šaltinis.

10. Kaip veikia finansavimo mechanizmas?

Kaip minėjau finansavimo šaltiniai yra du: valstybinis ir Europos sąjungos fondo. Valstybės lėšomis integraciją vykdo tiek savivaldybės tiek nevyriausybinės organizacijos. Pavyzdžiui Raudonasis kryžius vykdo integracijos programas iš valstybės lėšų per kuratorius. Kaune yra du kuratoriai. Vilniuje yra kiti kuratoriai dirbantys per Caritą. Elektrėnuose dirba savivaldybė, ji turi savo kuratorius.

Paraiškos dėl integracijos vykdymo yra pateikiamos kasmet iš naujo. Tuomet jiems būna siunčiamos šeimos ir skiriamas finansavimas. Jei paraiškos nebepateikiamos, tai finansavimas yra skiriamas tik integracijos baigimui ir sekančiais metais finansavimas nebeskiriamas. Organizacijos apsisprendžia kada sustabdyti dalyvavimą integracijos vykdyme.

11. Kas įtakoja savivaldybių apsisprendimą imtis integracijos programų įgyvendinimo?

Labai įtakoja darbo rinkos situacija savivaldybėje. Taip pat kalbos galimybės, pavyzdžiui Vilniuje galima lengviau rusiškai susišnekėti. Įtakoja giminaičių ar artimųjų buvimas tame mieste. Anksčiau buvo taikoma paskirstymo praktika, bet dabar žmonės renkasi patys.

12. Kokia organizaciją atstovauja Kauno pabėgėlių dienos centras?

Mes esame Lietuvos Raudonojo kryžiaus draugija. Yra pabėgėlių reikalų skyrius, šis skyrius yra pateikęs Europos socialiniam fondui paraišką dėl tokio centro. Socialinio fondo agentūra administruoja šį fondą. Jie priklauso Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai. Paraiška gavo finansavimą. Centro steigimo vieta pasirinkta Kaune, nors pabėgėlių reikalų skyrius yra Vilniuje. Toks sprendimas padarytas dėl pabėgėlių koncentracijos šiame regione. Tačiau tai yra tik projektas ir jis yra laikinas. Šiuo metu projektai jau yra tvirtinami dvejiems metams. Iki pernai metų projektai būdavo tvirtinami kasmet. Šiemet jau buvo galimybė pasitvirtinti paraišką dviem metam, bet po dviejų metų procedūra vyks iš naujo ir projektas bus patvirtintas arba ne. Arba paraiška gali būti nebeteikiama. Jei dėl žmogiškųjų resursų ar dėl kitų aplinkybių organizacija nuspręstų nebevykdyti tokios veiklos.

13. Ar nemanote, kad toks centras turėtų būti nuolatinis, o ne projektinis?

Taip, manu, kad turėtų. Tačiau valstybė tam neskiria lėšų. Deja tai yra visų nevyriausybinių organizacijų problema. Darbuotojai žino, kad jų veikla yra laikina. Ir jei nevyriausybinė organizacija nepateikia paraiškų, ji negauna finansavimo ir paprasčiausiai nebegali funkcionuoti.

14. Ar nemanote, kad pabėgėliai yra labai specifinė tikslinė grupė ir šeimoms, kurie turi mažamečius vaikus, tokio dienos centro paslaugos gali būti gyvybiškai svarbios net keletą metų iš eilės?

Taip, šeimoms su vaikais tai yra labai aktualus klausimas. Ypač jei ir savivaldybės nusprendžia nebedalyvauti integracinėje programoje, pabėgėliai gali likti be jokios konkrečios pagalbos. Šiandien dienos centras Kauno pabėgėlių šeimoms yra susibūrimų, kalbos mokymo, vaikų užimtumo, laisvalaikio praleidimo vieta. Uždarius šį centrą daugelis pajustų tuštumą ir bejėgiškumą. Žinoma, visi šie žmonės jau turi būti praėję integracijos programą ir jau turi būti integravęsi į visuomenę. Todėl vyriausybės manymu, tokie centrai nėra gyvybiškai svarbūs.

15. Tačiau į Lietuvą atvyksta ne tik neišsilavinę žmonės. Pabėgėlių tarpe yra aukštos kvalifikacijos specialistų, gydytojų, inžinierių, koks yra jų likimas Lietuvoje?

Šitas klausimas yra labai opus. Lietuvoje yra labai sunku pasitvirtinti kvalifikaciją. Ir jiems yra labai sunkus pointegracinis laikotarpis. Jeigu tai yra vienišas žmogus, tai jo pajamos persikvalifikavus į nekvalifikuotą darbą, yra labai menkos. Vienam žmogui nuomotis Kaune butą, mokėti mokesčius ir išsimaitinti yra labai sudėtinga. Be to aukštesnio išsilavinimo žmonės gali greičiau įsisavinti kalbą, kitus įgūdžius, todėl pratęsti valstybės remiamą paramą yra beveik neįmanoma.

16. Ar matote daugiau spragų nacionalinėje integracijos politikoje?

Taip. Manau, kad lėšos skirtos integracijai yra pakankamos, tačiau jų panaudojimas yra neefektyvus. Asmenys gavę paramą penkis metus visgi negeba savarankiškai gyventi ir susikurti saugumo jausmo. Todėl pasibaigus penkių metų integracijos laikotarpiui daugelis pabėgėlių išvažiuoja į kitas šalis. Dabar buvo toks atvejis, kai moteris su penkiais mažamečiais vaikais išvyko į Belgija. Belgija ją gražino i pirminę prieglobsčio valstybę, bet sutinka ją priimti po trijų mėnesių, jeigu Lietuvoje jiems nebus suteiktos naujos sąlygos. Žinoma, Lietuva galėtų suteikti jiems nuolatinį leidimą gyventi, tačiau net ir įtraukti į bendrą socialinės paramos sistemą, jie beveik neturėtų jokių galimybių išgyventi. Taigi, turintys tik laikiną leidimą gyventi, kurį reikią kasmet iš naujo pasitvirtinti, asmenys papuola į socialinės rizikos grupę. Nes jie negali pretenduoti į socialinį būstą, jie nėra įtraukti į valstybinę socialinę sistemą. O papildomą apsaugą turinčių asmenų yra didžioji dauguma. Pabėgėlio statusą turinčių yra labai nedaug.

17. Kokia yra kitų šalių praktika imigrantų integracijoje?

Įvairiai. Yra šalių, kur laikiną leidimą gavusiems asmenims yra draudžiama dirbti, arba numatomos tam tikros darbo sąlygos ir panašiai.

18. Grįžkime prie Kauno pabėgėlių dienos centro. Kokia veikla yra vykdoma šiame centre?

Yra teikiamos teisinės konsultacijos, socialinės konsultacijos, vyksta lietuvių kalbos kursai, organizuojamas vaikų užimtumas kiekvieną dieną. Yra organizuojamos vaikų išvykos, šeimų išvykos, vaikų vasaros stovykla. Turime psichologo konsultacijas tiek asmenines tiek grupines, yra psichologinis pasirengimas darbo rinkai. Organizuojamos šventės, daugiau teminės, siekiant supažindinti žmones su lietuviškom tradicijom. Aišku švenčiam ir jų nacionalines šventes.

19. Ar turite savanorių dirbančių Centre?

Turime darbuotojus ir turime keletą savanorių. Prie savanorių būtų galima priskirti ir studentus. Žinoma mūsų centro mastai nėra tokie dideli, lyginant su Europos šalimis, kur tokiuose centruose per dieną apsilanko po keletą šimtų žmonių.

20. Ar turite socialinių partnerių?

Taip. Dabar yra organizuojami susitikimai su įmonių vadovais, su didelių įmonių vadovais. Kalbama ne tik apie CV paruošimus, bet ir apie darbo pasiūlymus. Būdavo, kad darbdaviai čia ieškodavo norinčių dirbti. Bet esant ekonominiam sunkmečiui ši situacija tapo sudėtinga.

21. Ar manote, kad Lietuvoje vykdoma integracijos politika yra efektyvi?

Deja ne. Dabar Lietuvoje yra likę gal tik penkiasdešimt pabėgėlių nuo integracijos programos pradžios. Procentiškai tai yra labai mažas nuošimtis nuo visų asmenų, kuriems buvo taikomas integracijos procesas. Didžiausias klausimas lieka sveikatos draudimas. Kitas klausimas yra apie gyvenimą kaimo vietovėse. Yra daugelis pabėgėlių savo kilmės šalyse užsiiminėjo žemės ūkiu, todėl galėtų tą praktiką pritaikyti Lietuvoje, nes išgyventi ūkyje būtų daug paprasčiau nei mieste, bute. Tačiau tokios praktikos Lietuvoje dar nėra.

Priedas Nr. 17

Interviu su ***Ghulam Rabani Rahmat,***

Lietuvos Raudonojo kryžiaus Kauno pabėgėlių dienos centro socialinis darbuotoju, nuolatinį leidimą gyventi Lietuvoje turinčių pabėgėliu iš Afganistano

2009 04 22

(kalba neredaguota)

1. Kelintais metais atvykote į Lietuvą?

1997 metais.

2. Ar prieš tai žinojot kur vykstat?

Apie Lietuvą nieko nežinojau. Kelionės tikslas buvo aiškus, bet jis nebuvo Lietuva. Kadangi Europa neegzistavo mano žemėlapyje, tai buvau tiesiog ramus, kad ne į tokią Lietuvą.

3. Gal pradėkime nuo to kaip jus sulaikė.

Mus sulaikė dabar net negalėčiau pasakyti kurioje vietoje, nes tada aš nežinojau kur esu. Buvo penktadienis. Ir mes turėjome laukti iki pirmadienio, iki procedūros kada mus turėjo perkelti į Užsieniečių registracijos centrą. Kai mus ten perkėlė mums buvo paaiškinta, kad mes turime teisę paprašyti išsiuntimo iš Lietuvos arba tiesiog pasilikti Lietuvoje. Pasilikimo atveju nebuvo pasiūlyta jokių variantų. Tiesiog pasilieki ir daugiau nežinai kas bus toliau. Aišku dabar aš jau galiu pasakyti, kad 1997 buvo priimtas įstatymas dėl pabėgėlių priėmimo ir buvo ratifikuota konvencija Ženevos. Bet tada mes šitų dalykų nežinojom ir mums nieko nesakė. Pradžioje, kadangi mes buvome atvykę tokiu sunkiu keliu, niekas negalvojo tuo pačiu keliu grįžti atgal, taigi, galvojome likti. Ta procedūra užtruko pusė metų ir mes laukėm ir nieko nežinojom.

Po pusės metų atsirado informacija, kad galim pasiprašyti prieglobsčio. Bet tai neaišku ką mes gausim. Tada visi puolė rašyti prašymus. Ir tada mus pakvietė į nedidelį interviu, kodėl mes prašom pasilikti, o nenorim grįžti. Tarp mūsų buvo žmonių, kurie buvo atvažiavę per Rusiją, Baltarusiją, pas juos buvo visokių dokumentų, aišku negaliojančių. Bet jei pavyzdžiui turi bilietą iš Maskvos, čia jau yra pakankamas dokumentas ir mes galim tave išsiųsti atgal į Maskvą. Klausdavo ar nori važiuoti? Sakydavom ne, norim pasilikti. Taip kai kurie per prievartą išplėšė interviu ir iš pusantro tūkstančio keli šimtai gavo teritorinį leidimą, kad galėtų likti Lietuvoje ir toliau prašyti prieglobsčio. Ta procedūra irgi užtruko ilgai. Aš nuo 1997 metų rugpjūčio mėnesio iki 1999 metų vasario mėnesio buvau užsieniečių registracijos centre. Tada pagaliau man išdavė teritorinį leidimą. Tai nėra statusas, nėra prieglobstis, tai yra tiesiog toks leidimas, kad Migracijos

departamentas sutinka priimti ir nagrinėti tavo prašymą dėl prieglobsčio suteikimo. Tai gavau tokį teritorinį leidimą ir su tuo leidimu gyvenau dar iki 2001 gegužės mėnesio.

4. O tas teritorinis leidimas jums leido ką nors?

Įstatymas reglamentavo, kad tas teritorinis leidimas yra Migracijos departamento dokumentas, kurio pagrindu asmuo gali būti įleistas į Lietuvos teritoriją ir toliau nagrinėjamas jo prieglobsčio klausimas. Turėdamas tokį leidimą žmogus negalėjo dirbti, negalėjo pirkti ir parduoti. Tuo metu aš gyvenau pabėgėlių priėmimo centre.

5. Ar Pabėgėlių priėmimo centre buvo jūsų šalies bendruomenė? Ar kažkas galėjo jus informuoti apie padėtį?

PPC afganistaniečių buvo apie tris šimtus, tačiau leidimai buvo išduoti tuo pačiu metu, todėl pasiklausti nebuvo kieno. Tik pora šeimų buvo atvykusiu prieš mėnesį, tai jie mus informuodavo kur apsipirkti Jonavoje, tik tiek sužinodavom.

6. O kokią teisę judėti turėjote?

Su teritoriniu leidimu mes turėjome teisę judėti visoje Lietuvos teritorijoje, tik aišku neišvykti iš Lietuvos kol mūsų prašymas yra nagrinėjamas. Jei teismas ar Migracijos departamentas norėtų gauti informacijos mes turėtume prisistatyti ten, kur jie reikalauja. Toks buvo mūsų kaip namų areštas.

7. Kaip jus tuomet priėmė vietos bendruomenė?

Tais laikais daug informacijos nebuvo apie užsieniečius. Aišku Jonavos rajone truputi buvo pakilęs pasipiktinimas, kad apgyvendinami užsieniečiai tokiuose prabangiuose namuose. Bet kai šiek tiek pradėjome kalbėtis su vietiniais jie labai mielai priimdavo. Būdavo visokių švenčių, renginių ir mes eidavom, dalyvaudavom ir žmonės po truputį priprato, kad ir mes kaip ir jie kalime dalyvauti šventėse, pasikalbėt, pavalgyti kartu. Nebuvo tokio neigiamo požiūrio. Kai važiuodavom į Jonavos miestą, nes ji būdavo arčiausiai būdavo smagu pabendrauti su žmonėm. Aišku jie turėjo labai mažai informacijos. Kaip dabar suprantu, kiekviena organizacija dirbanti su pabėgėliais ir net pati valstybė privalo teikti informaciją. Bet tuo metu tai darydavome mes patys. Važiuodavom į Jonavą ir kalbėdavom su žmonėms, sakydavome jiems ko mes čia atvažiavome, kur gyvename, ką darome ir panašiai. Ir kai kurie žmonės labai nustebdavo, kad mes gyvename šalia, Rukloje, o nieks nežino, kad ten yra toks pabėgėlių centras.

8. Tuomet galima sakyti integracija buvo tik iš jūsų pusės?

Aišku mes labai stengėmės. Ir integracija iš mūsų pusės buvo didelė. Valstybė tuo metu rėme, kaip suprantu Ruklos pabėgėlių centru, mes gaudavome truputį kišenpinigių, šešiasdešimt

litų per mėnesį. Vėliau ši suma padidėjo, šiandien berods yra šimtas šešiasdešimt aštuoni litai. Maistui buvo paskaičiuota po keturis litus per diena.

9. Ar buvo teikiamos specialios paslaugos, mokymai ar informacijos suteikimas apie socialinę sistemą ir panašiai?

Tuo momentu tokių dalykų nebuvo. Svarbu buvo pavalgyti ir išgyventi.

10. Ar tuo metu dirbti galėjote?

Ne, tuo metu dirbti negalėjome.

11. Kas vyko toliau, kai baigėsi laikinasis buvimas?

2001 metais buvo papildytas pabėgėlių įstatymas, kuris tada taip ir vadinosi. Ir ten buvo numatytas kitokio pobūdžio statusas. Pradžioje nepaminėjau, kad tada Lietuvoje galima buvo gauti tik pabėgėlio statusą, nes buvo vykdoma Ženevos konvencija. O kitokių statusų nebuvo, todėl tiems, kurie negavo pabėgėlio statuso reikėjo paprasčiausiai laukti. 2001 metais atsirado humanitarinio pobūdžio prieglobsčio statusas ir leidimai laikinai gyventi. Tada iš karto tiems žmonėms, apie trim šimtam penkiasdešimt, buvo pasiūlytas toks variantas, kad galite paprašyti leidimo laikinai gyventi. Iš savo patirties galiu pasakyti, kad tai buvo toks pažeminimas visiems. Nes visi buvo panašūs asmenys pabėgę iš karo zonos, jie turėjo visokių problemų ir dėl tautybės ir dėl kalbos, ir politinių persekiojimų net. Bet visiems vienodai buvo pasiūlyta paprašyti humanitarinio pobūdžio prieglobsčio leidimo. Žmonėms atrodė, kad visi jie atitinka pabėgėlio statusą, todėl pasirinkimas iš tokių variantų jiems atrodė niekinimas. Kadangi gaunantis tokį leidimą asmuo neturėjo teisės dirbti. Tai būtų toks pat kaip ir teritorinis leidimas, tik kitoks pavadinimas.

Ir buvo asmenų grupė, kažkur iki šimto penkiasdešimt, kurie atsisakė paimti tą leidimą, jie išvažiavo iš Lietuvos nelegaliu būdu. Ir tik kažkur apie dvidešimt žmonių sutiko paimti tą leidimą. Visi išvažiavo, sakė, kad veltui tris metus laukėm ir nieko.

12. Ar buvo kažkokia viltis, kad ateityje dalykai pasikeis? Ar nebuvo drąsus žingsnis likti Lietuvoje?

Žinote, buvo drąsu, nes nieko nebuvo aišku. Tiem kurie pasiliko ir man pačiam niekas nebuvo aišku. Buvo aišku tik neigiama pusė. Tie kurie buvo gavę pabėgėlio statusą, jiems buvo pasiūlyta integracijos programa dvylika mėnesių Vilniaus ir Jonavos miestuose. Ir du vaikinukai iš Afganistano, kurie buvo gavę pabėgėlio statusą, kai jiems baigėsi valstybės parama su leidimu nuolat gyventi. Ir jiems buvo pasiūlyta eiti gyventi nakvynės namuose. Jie ten pagyveno savaitę, ir atvažiuodavo pas mus į Jonavą papasakoti kaip jie ten gyvena. Ir jie pasakojo, kad yra apgyvendinti, kaip čia pasakius, su girtuokliais, su asocialiais žmonėmis. Bet jie negalėjo gyventi

kitur, nes neturėjo darbo ir negalėjo savęs išlaikyti. Mums tai buvo šokas. Todėl tie, kurie laukiam, sakydavom, kad jau žinom rezultatus kas mūsų laukia, tai ko gi mes laukiam? Tai daug kam padėjo apsispręsti likti ar išvažiuoti. Ir apie 60 – 70 % išvažiavo. Ir liko tik labai mažas skaičius žmonių, tie drąsūs kaip jūs sakėte.

13. Kada situacija ėmė keisti? Ar tuomet kai Lietuva įstojo į Europos sąjunga?

Situacija ėmė keistis truputį anksčiau. 2003 metais Kauno mieste įvyko didžiulis konfliktas. Kuomet prieglobstį gavę žmonės, kuriems baigėsi integracijos laikotarpis, tarp jų buvo daugiavaikių šeimų, neįgalūs asmenys, jie išėjo į gatvę ir pradėjo sakyti, kad jie negali po integracijos programos išeitį iš buto į gatvę. Tai valstybė turėjo peržiūrėti tą situaciją.

14. Dar norėčiau pasitikslinti ar tuomet dvylikos mėnesių integracijoje buvo numatytas kalbos mokymas?

Taip buvo numatytos šimtas devyniasdešimt valandų valstybinės kalbos mokymas. Bet įsivaizduokite ten viskas yra sukoncentruota į vienerių metų programą. Specialybės mokymas, kalbos mokymas, istorijos mokymas, kultūros pažinimas ir visą kitą. O po metų turi pats būti susiradęs darbą ir savarankiškai gyventi. Todėl taip ir buvo, kad daugelis negalėjo savarankiškai gyventi ir išėjo į gatves. Tai padėjo valstybininkams apgalvoti savo darbą.

Tada pabėgėlių centre vyko didelis susirinkimas, suvažiavo žmonės iš kitų miestų ir jiems buvo paaiškinta, kad su tais laikino gyvenimo leidimais, jie gali ir dirbti. Buvo padarytas sprendimas, kad galima leisti žmonėms dirbti. Tai žinoma buvo sunkoka, nes pats turėjai susitarti su darbdaviu, kad jis priima tave į darbą. Tuomet darbdavys kreipdavosi į socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, kad įdarbinti tokį asmenį, darbdaviams tai buvo papildomas vargas. Buvo toks formalumas, kad pats darbdavys, kreipdamasis į ministeriją turėjo gauti patvirtinimą, kad tam asmeniui yra suteikta prieglobstis ir, kad jis gali dirbti. Tai tikrai buvo papildomas vargas. Todėl daug kas ir negalėjo gauti darbo, nes darbdaviai nesutikdavo priimti į darbą, nenorėdami papildomų rūpesčių.

Tačiau tai vis tiek buvo pokytis. Žmonės džiaugėsi, kad atsirado galimybė dirbti.

15. O kaip jūsų bendruomenė reagavo o žinią, jog Lietuva ruošiasi tapti Europos Sąjungos nare?

Aš tik norėčiau patikslinti, kad bendruomenės tada jau nebebuvo likę. Iš trijų šimtų žmonių bebuvo apie dvidešimt. Čia aš kalbu apie tuos, kurie atvyko iki 2001 metų, o vėliau 2001 – 2004 metais atvyko naujų žmonių, pati bendruomenė jau buvo pasikeitusi. Dauguma tapo čečėnai atvykę iš Rusijos. Ir tada kai mes laukiam žinių iš ES, tuomet dauguma bendruomenės jau buvo čečėnų.

16. O jūs bendravote su čečėnais?

Bendravome, visą laiką bendravome. Va tada mes tapome jų patarėjais. Sakydavome jiems kas vyksta, kaip bus. Tada jie ateidavo pas mus ir pasiklausdavo ko jie galėtų tikėtis arba ko jie negali tikėtis. Aišku, mes ir patys nedaug ką žinojome, nes nebuvo įstatymo. O virš įstatymo niekada negali tikėti kuo nors. Bet jau sklandė gandai, kad įstojus į Europos Sąjungą bus bendra sistema, aišku kai kas įsivaizdavo tai, kas neįvyko niekada ir dar dabar taip nėra. Tačiau pokytis į gerą pusę įvyko. Buvo priimtas Užsieniečių teisinės padėties įstatymas, ten jau daug teisių yra numatyta pabėgėliams ir prieglobsti gavusiems užsieniečiams, o tai iš tikrųjų palengvino tą gyvenimą. Šiandien asmuo registracijos centre gyvena tris mėnesius, jeigu labai rimtas atvejis, iki pusės metų, paskui žmogus pakliūna į pabėgėlių priėmimo centrą, ir po pusės metų gali keliauti į miestą. Šiandien mieste gali sutikti žmogų, kuri dar tik metai Lietuvoje, bet jau laisvai vaikšto po miestą, pramokęs kalbą, o gal net jau ir darbą turintis. Iš teisų situacija rimtai pasikeitė.

17. O tuo metu kai jūs gavote leidimą laikinai gyventi, ar važiavote gyventi į kitus miestus, ar norėjote likti Jonavoje?

Šiaip tai mes galėjome judėti visoje Lietuvoje, tačiau buvo baimė. Kadangi Jonavos rajonas ir Pabėgėlių priėmimo Centras tapo tokia įstaiga, kuria buvo galima patikėti, kur gali visada kreiptis, žmonės stengdavosi būti netoli to centro, kur gali kreiptis pagalbos. Tai pirmoj vietoj buvo Jonava, paskui Kaunas. Bet nuo Kauno niekas nenorėjo važiuoti toliau. Žinoma, pagal programą galėjai dvyliką mėnesių tikėtis valstybės paramos. O po dvylikos mėnesių verskis kaip nori, niekas nepadėdavo. Tai buvo toks neigiamas dalykas, kad po dvylikos mėnesių programos visi išvažiuodavo.

18. O kas galėjo pakeisti situaciją? Ilgesnis integracijos laikotarpis?

Žinote, integracija ilga ar trumpa neturi didelės reikšmės. Žmonės neturėdami pasitikėjimo savimi ir neturėdami ateities vizijos, negalėjo susiplanuoti savo gyvenimo kaip toliau bus. Pavyzdžiui man parama suteikiama dvylikai mėnesių geriausiu atveju aš sugebėsiu išmokti kelis žodžius. Po dvylikos mėnesių atsidūręs gatvėje, savo žodyno pagalba paprašysiu darbo, kokį darbą aš galėsiu susirasti? O dar reikia suprasti, kad savo šalyse jie buvo inžinieriai, gydytojai. O čia jie visi buvo lygūs – tik penki žodžiai lietuviškai – labas rytas, labas vakaras ir dar kažkas. Su tokiu kalbos mokėjimu visi buvo lygūs. Jie visi galėjo pretenduoti į paprastus, nekvalifikuotus darbus. Tai daug kas tiesiog žiūrėdavo, kad gyvenimas neturi ateities Lietuvoje. Žmonės, kurie turėjo giminių, pažįstamų kitose šalyse, gaudavo informacijos, kad ten kitokia situacija yra.

19. Kokia situacija buvo kitose ES šalyse?

Visų pirma pastovumas. Aš tada galiu įsivaizduoti savo žmoną, šeimą, jeigu žinau, kad aš rytoj turėsiu tokį gyvenimą kaip turiu šiandien. Tada aš galiu pasilikti iki rytojaus. Bet jeigu aš žinau, kad rytoj nebus taip, ir kai pas mane ateina pagalbos žmogus, turintis tokį pat statusą ir aš turiu jam duoti savo pusę, tada reikia galvoti ar verta sėdėti ir laukti kai galiu šiandien išvažiuoti. Tas išvykimas irgi yra didelis žingsnis, nes vėlgi išvažiuoti nelegaliai nėra paprasta. Vėl paršyti prieglobsčio kitoj valstybės, vėl sėdėti du tris metus. Todėl žmonės bijojo. Nors giminės sakydavo, kad situacija kitokia.

20. Tačiau gavus prieglobstį vienoje ES šalyje prašyti prieglobsčio kitoje nebegalima. Ar nelegaliai išvykusių pabėgėlių niekas negražina?

Taip situacija turėtų būti tokia. Kad nelegaliai išvykę turėtų būti gražinami, bet nuo 2005 metų dauguma išvyksta ir niekas negrįžta. Nežinau kur jie visi dingsta. Vadinasi ši sistema nelabai veikia.

21. Pakalbėkime apie situacijos pasikeitimą po įstojimo į ES plačiau. Kokius dar pasikeitimus galėtumėte įvardinti?

Taip pasikeitimų buvo daug. Žinoma, aš negaliu sakyti, kad pasikeitimai į žmogų buvo labai dideli, Lietuva visada buvo šalis, kur gerbė žmogų. Bet iki įstojimo, institucijos nieko nedarydavo kas būdavo virš įstatymo, bet po įstojimo jau imta atsižvelgti į pastabas. Jau tada galėjo nevyriausybinė organizacija, ar grupės atstovas kreitis į Vyriausybę su prašymu, kad atsižvelgtų į situaciją. Ir pakoreguotų įstatymą. Iš tikrųjų daug kartų buvo atsižvelgta. Ir padaryti pakeitimai įstatymuose. Ir žmonės pradėjo pastebėti, kad valstybė yra linkusi padėti. Tai, kad įstatymai buvo nepilni ir netobuli, buvo tik laiko klausimas. Buvo suprasta, kad tai galima padaryti kartu. Kad jei aš turiu problemų, kaimynas turi problemų, mes kartu galime kreiptis į kokią organizaciją, ir ateina pasikeitimai. Tada žmonės suprato, kad galima gyventi Lietuvoje.

22. Ar galima teigti, kad nuo įstojimo į ES Lietuvoje atsirado pilietinės visuomenės apraiškos ir tai pabėgėliams leido pilnavertiškiau integruotis?

Taip, galima sakyti, kad sustiprėjo pilietinė visuomenė ir nevyriausybinių organizacijų patirtis sustiprėjo. Prieš įstojimą pabėgėliams rankos tarsi buvo užrištos, jie žinojo kiek leidžia įstatymas ir daugiau nieko negali padaryti. Tačiau po įstojimo jie suprato, kad dabar yra bendra sistema, ir kad kitose šalyse yra kitaip. Ir mes čia galime siekti, kad situacija būtų pakeista. Kad visi galime suvienyti savo jėgas ir kažko reikalauti. Ir valstybė atsižvelgusi į savo finansines ir kitas galimybes, kartais patenkindavo mūsų prašymus.

23. Ar kitų šalių patirtis ir jūsų veikla įtakojo Užsieniečių teisinės padėties įstatymo leidybą?

Taip. Ir kitų šalių patirtis ir nevyriausybinių grupių komentarai padarė įtaką šiam įstatymui. Prieglobsčio klausimais Lietuva turėjo sutartį su Austrija ir labai daug patirties buvo pasisemta iš Austrijos. O visais kitais klausimais Socialinės apsaugos ir darbo ministerija bendradarbiavo su kitomis aštuoniomis valstybėmis. Proceso metu tarnautojai važiuodavo į kitas šalis, ten stebėdavo sistemą, ir paskui visus teigiamus dalykus atveždavo į Lietuvą. Bet man atrodo, kad tie pasikeitimai vykdavo kartu su visa ES. Jeigu Lietuva būtų neįstojusi į ES, mano manymu būtų daug sunkiau įveikti problemas. Prieš įstojimą Lietuvoje visų užsieniečių statusai buvo reglamentuojami atskirais įstatymais, pavyzdžiui verslininkai užsieniečiai turėjo vieną įstatymą, pabėgėliai kitą ir taip toliau. O šiandien visų teisės yra sudėtos į vieną įstatymą, ten yra aiškus darbo, gyvenimo leidimų tvarkos aprašymas, ir visiems yra vienodos, aiškios taisyklės.

24. O kaip įstatymas reglamentuoja integraciją, kokioms imigrantų grupėms ji skiriama?

Integracijos tvarkos aprašą rengia Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, jis yra skiriamas pabėgėliams ir dar vienai grupei, tremtiniams ir jų grįžtantiems vaikams.

Tačiau aš žinau daug trečiųjų šalių piliečių, kurie atvyksta į Lietuvą šeimų susijungimo atveju, ar tiesiog veda ar išteka už Lietuvos piliečio ir čia turi savarankiškai integruotis. Jiems įstatymas nieko nenumato. Žinoma departamentas jiems išduoda leidimą gyventi, tačiau visą kitą jie turi susirasti patys. Lietuvoje daugiausia tokių žmonių yra iš Ukrainos, Baltarusijos, Moldovos. Jie neturi jokios teisinės paramos, ir kai baigiasi jų leidimas jie net kartais nežino kur kreiptis. Kadangi mes pažįstami, jie kreipiasi ir klausia manęs. Ir jie man sako mes abu esame užsieniečiai, iš kur tu tiek daug žinai. Tada aš sakau, kad mes turime integracijos programą, ten daug sužinome. Tada jie sako, o kodėl mums niekas nepadeda?

25. Bet dabar yra nauja ES iniciatyva, naujas Integracijos fondas skiriamas trečiųjų šalių piliečiams, gal būt dabar situacija ims keistis?

Fondas yra, finansavimas numatytas. Tačiau atsiranda kitas pavojus. Galiu trumpai papasakoti. Mano vienas draugas klausė patarimo dėl kompiuterinio raštingumo kursų. Aš jį pats motyvavau ir sakiau, kad tai yra galimybė gauti geresni darbą ir daugiau gyvenime pasiekti. Registracijos jis laukė tris savaites, buvo labai daug norinčių. Pagaliau prisiregistravo ir penktadienį pradėjo lankyti kursus. Bet jau pirmadienį jis man atnešė raštą, kad baigė kursus. Pasirodo, kursams numatytos kelios valandos, jas sutalpina į vieną arba du pusdienius ir kursai baigiami. Realiai jis visiškai nieko neišmoko. Taigi, gaunasi projektas dėl projekto.

O tikrai integracijai nėra vietos. Žinau dar vieną moteriškę ukrainietę, ji Lietuvoje jau septyneri metai, o lietuviškai kalba tik tiek kiek vyras sugebėjo ją išmokyti. Aš suprantu, kad šeimos atveju yra kitaip. Tačiau ir šeimoje vyras negali visą laiką sėdėti ir mokyti žmoną kalbos.

Ji ateina ir sako, jūs šaunuoliai, jūs išmokot kalbą, o aš jau septyneri metai su šeima Lietuvoje, bet taip ir neišmokau kalbos. Kur man mokytis?

26. Ar valstybė finansuoja kalbos ir kitus kursus trečiųjų šalių piliečiams Lietuvoje?

Ne. O mokslas yra pakankamai brangus. Dažnai trečiųjų šalių piliečiai negali sau leisti tokių kursų ar mokymų. Dažnai būna taip, kad yra skiriami ES pinigai, juos reikia įsisavinti, nes kitaip juos reikės grąžinti. Tada projektai yra daromi skubotai, neapgalvotai ir duoda mažai realios naudos. Tuomet lieka tik privačios iniciatyvos arba valstybinės programos, pavyzdžiui, universitetuose, kurios yra užsieniečiams finansiškai neįkandamos.

27. Ar integracijos programų kiekis ir kokybė turėtų priklausyti nuo užsieniečių skaičiaus šalyje?

Kokybiškai ir struktūriškai, žinoma ne. Nesvarbu kiek yra užsieniečių, kokybiškas kalbos mokymas, įgūdžių mokymas, kvalifikacijos keitimo kursai turėtų būti kokybiški ir prieinami visiems. Tačiau finansiškai, žinoma, kiek yra žmonių toks ir finansavimas. Juk niekas nesitiki, kad ES skirs šimtais milijardų, Lietuvai užtektų ir mažiau. Aišku, dažnai politikai teigia, kad maža problema nėra pavojinga, o kai problema tampa didelė tada gal ir galima ką nors padaryti. Juk dešimt žmonių nelabai galės triukšmauti, tai kam dėl jų rankas judinti. O va pavyzdžiui kaip Airijoje, ten jeigu ims triukšmauti dešimt tūkstančių, tai jau bus bėda. Todėl dėl jų apsimoka kažką padaryti.

28. Jeigu užsieniečių yra nedaug, tai yra socialinis būstas jiems turėtų būti ne problema?

Lietuvoje situacija yra labai įdomi. Pagal statistinius duomenis Lietuva Europoje pirmauja pagal turimos privačios nuosavybės teises. Lietuvoje labai daug žmonių turi nuosavą nekilnojamą turtą. Todėl eilėje dėl socialinio būsto stovintys asmenys nėra labai sureikšminami. Eilės yra ilgos, jos tęsiasi po keletą metų. Būna net taip, kad žmogus išbraukiamas iš sąrašo, nes miršta taip ir nesulaukęs būsto.

Lietuvoje neatsižvelgiama į socialinio būsto problemas, net ir piliečių problemas, nes šalis pirmauja privačios nuosavybės srityje. Neturintys būsto yra mažuma, todėl jų teisės yra menkai atstovaujamos. Nors būsto klausimas turėtų būti pirmoje vietoje, žmogus visų pirma turėtų jausti saugumą. O pas mus situacija yra tokia, pagal programą žmogus gauna būstą ir jam yra pasakoma, kad dabar tu turi šį būstą metams, o paskui mes tave iškraustysime. Tik nežinom kur. Ir tu pats turi ieškoti kur. Vadinasi per tuos metus tu turi susirasti darbą, sutaupyti pinigų buto nuomai arba paskolą butui pirkti, jį įsigyti ir po metų išsikelti. Arba į gatvę prašom. Nes kitaip nėra numatyta. Ir kodėl tada žmonės bėga? Nes jaučiasi nesaugūs. Kitose valstybėse yra taip, kad nuo integracijos pradžios valstybė įkeldina žmogų į butą, duoda jam raktus ir sako, šitas butas yra ne tavo, jis priklauso valstybei. Bet jei tu mokėsi mokesčius, ir gyvensi šioje valstybėje dvidešimt

ar penkiasdešimt metų, prašom, gyvenk, tik sumokėk mokesčius. Žmogus džiaugiasi, jis nesako, kad čia yra mano butas, bet jis džiaugiasi, kad jam nereikės išsikelti .

29. Gal tai galima būtų priskirti toms šalims, kurios turi socialinės gerovės valstybės modelį?

Taip. Tokiose šalyse žmogus jaučiasi labiau saugus. Jis gali įsigyti daiktų, juos pritaikyti buityje pagal savo poreikius ir panašiai. Tuo tarpu Lietuvoje, žmogus žinodamas, kad jis turės išsikelti, negali įsigyti reikalingų daiktų. Arba juos įsigyja, o vėliau turi palikti, parduoti ar atiduoti, nes kitas nuomojamas būstas gali būti nepritaikytas įsigytiems daiktams, baldams ir panašiai.

Mano žiniomis kiekviena savivaldybė iš savo biudžeto kasmet skiria tik du procentus socialiniam būstui. Svarbiausia, kad valstybė turi pasirūpinti savais. O kai valstybė gali pasirūpinti savais, tada gali pasirūpinti ir kitais.

Kartais pabėgėliai su nuoskauda klausia, kodėl šalis mus priima jeigu negali mus integruoti, jei negali mums užtikrinti saugumo. Aišku žmogiškumo, gerumo pusę paliekame savo vietoje, nes vis tiek esam dėkingi, kad mus priėmė.

Dabar pagrindinis dalykas kuo apsigina valstybė yra tai, jog užsieniečiams yra suteikiama teisė dirbti. O tai jau labai didelis dalykas. O tai, kad tu netekai kvalifikacijos, nemoki kalbos ar esi juodaodis yra tavo problema.

30. Ar leidimas gyventi suteikia galimybę keliauti Šengeno erdvėje?

Keliauti galima, tačiau tai nėra teisėta. Žinoma, dabar nėra pasienio postų, ir teoriškai ir praktiškai siena kirsti galima. Bet teisiškai norint kirsti kitos valstybės sieną reikalingas pasas. O paso prieglobstį gavę asmenys neturi. Man nėra suteiktas pabėgėlio statusas, žinoma tai dar nereiškia, kad aš nesu pabėgėlis, todėl aš neturiu reikiamų dokumentų. Norėdamas gauti dokumentus, aš turėčiau kreiptis į Afganistano ambasadą kurioje nors šalyje. Bet dėl savaime suprantamų priežasčių aš negaliu ir nenoriu ten kreiptis. Yra kita galimybė. Lietuvoje aš galėčiau gauti užsieniečio kelionės pasą. Taigi, turėdamas užsieniečio pasą ir leidimą gyventi Lietuvoje, gali drąsiai keliauti po visą Šengeno erdvę, su sąlyga, kad negali prašyti prieglobsčio kitoje valstybėje. Čia taip yra oficialiai. Nors visi žinom, kad žmonės išvažiuoja ir nebegrįžta.

31. Ar ES šalių vidinės politikos nuostatos lemia tai, kad kartais išvykę užsieniečiai nebegrįžta į Lietuvą?

Žinoma skiriasi ir kiekvienos šalies narės politika. Pavyzdžiui situacija su čečėnais. Lietuva juos priskiria karo zonai, tai reiškia, kad individualių problemų jie neturi, ir jei šiandien baigiasi karas su Rusija, jie gali saugiai važiuoti namo, dėl to Lietuva jiems nesuteikia pabėgėlių statuso. Tuo tarpu tie patys čečėnai nuvykę į Austrija beveik devyniasdešimt procentų gauna

pabėgėlio statusą. Kodėl sakau apie Austriją, todėl, kad Lietuva perėmė jos modelį, bet liko labai aiškus ir valstybinės politikos principas. Nors ES vieninga, bet požiūris į situacija šalyse yra skirtingas. Austrai čečėnų problemą įžvelgia giliau, jų manymu tai yra tautos naikinimas etniniu pagrindu. O čečėnai tiesiog bėga į ES, o pasirodo, kad pačioje ES skiriasi valstybių požiūris. Todėl iš Lietuvos čečėnai nori bėgti į kitas valstybes. Iš čia ir kyla Dublino susitarimo pažeidimas. Nes austrai gali nuspręsti, kad čečėnų teisės buvo pažeidžiamos ir Lietuvoje, todėl jų ir negrąžina.

32. Ar besiklostanti situacija ir ES bendros integracijos politikos formavimas įtakoja pakeitimus Užsieniečių teisinės padėties įstatyme?

Taip situacija nuolat keičiasi, ir šis įstatymas nuolat transformuojamas. Lyginant koks jis buvo netobulas pačioje pradžioje. Dažniausiai mūsų šeima būna tie, kurie kreipiasi dėl vienos ar kitos pataisos. Ir dažnai būna taip, jog sulaukiam atsakymo, jog dėl savo gerovės norim pakeitimų. O mes tada atsakom, kad už mūsų ateina tūkstančiai naujų gyventojų, kuriems pakeitimai bus labai svarbūs ir reikalingi. Juk mes savo kailiu išgyvename integracijos politikos privalumus ir trūkumus. Paminėsiu tokią situaciją. Dėl užsieniečio paso. Vidaus reikalų ministro patvirtintame įsakyme yra numatyta, kad asmuo turintis nuolatinį leidimą gyventi ir norintis gauti užsieniečio pasą, turi pradžioje kreiptis į savo šalies institucijas arba ambasadą. Jei iš ten jam neduoda užsieniečio paso, tada jis gauna neigiama raštą ir su tuo raštu kreipiasi į Migracijos departamentą. Taip jis dokumentais įrodo, kad negali gauti savo šalies pagalbos, tad Migracijos departamente jam suteikiamas užsieniečio pasas. Čia aš kalbu įstatymiškai. Bet logikos tame nelabai yra. Mano situacija galbūt būtų lengvesnė.

Yra dabar viena šeima, jie šri lankiečiai. Šri lankoje dabar vyksta karas ir yra naikinama viena etninė grupė. Vyksta genocidas ir net nebuvo paisoma JTO prašymo išvežti iš tos zonos vaikus ir moteris. Taigi, valdančioji dauguma naikina tamil gentį, jų pabėgėliai pasklido po visą pasaulį. Lietuvoje iš tų žmonių reikalaujama kreiptis į Šri lankos ambasadą ir gauti reikiamus dokumentus. Jei ne pasą, tai tada kokį raštą. Tada jau bus galima kreiptis į Lietuvos institucijas. Aišku, visų pirma šita šeima niekada nesurinks tiek lėšų kiek reikėtų nuvažiuoti iki ambasados, kurių artimiausios yra Londone arba Maskvoje. Jiems reiktų vizų, o kaip jie gali gauti vizas neturėdami paso? Na bet sakykim jie surinktų tiek pinigų, kirstų sienas ir kaip nors pasiektų Maskvą ar Londoną, o ambasadoje prisistatytų kaip tamil. Tai jiems ten nupjautų galvas ir sakytų ačiū Dievui, kad jus patys pas mus atėjote. Lietuvos institucijose tokiu atveju sakoma, čia ne mūsų problemos, jie yra užsieniečiai, o užsieniečiams visiems yra taikoma vienoda tvarka. Aš sakau, bet jie gavo prieglobstį Lietuvoj, o man atsako, jog tai buvo seniai ir dabar jie turi

nuolatinį leidimą gyventi, taigi pasikeitė jų statusas. Tai šiandien šitos šeimos problemos liko tos pačios, niekas jiems nenori padėti.

Čia susiduriam su situacija, kad darau tik tai kas yra parašyta. O apie tai ko nėra parašyta aš nenoriu nei galvoti nei daryti. Kai kurios institucijos gal ir supranta, bet sako mes negalime nieko padėti, nes mūsų rankos yra surištos. Pakeisti įstatymą užtrunka mažiausiai pusė metų. Be to, tam, kad inicijuoti pakeitimą tu turi būti įdomus politikams, partijoms ir panašiai. Prieglobstį gavusių žmonių grupelė yra tokia nedidelė ir dar be to neturinti teisės balsuoti, kad vargu ar tu gali būti kam įdomus.

33. Kada įgyjama teisė balsuoti?

Teisė balsuoti įgyjama tik tuomet, kai turi nuolatinį leidimą gyventi. O nuolatinį leidimą gyventi turi tik nedidelė saujelė. Didžioji dauguma turi tik laikinus leidimus, tai reiškia, kad ir atsidėkoti politikams jie negali. Nes juk vienintelis būdas, kuriuo tu gali atsidėkoti politikui yra balsavimas už jį.

Taigi, turėdami laikiną leidimą gyventi, tie žmonės politiškai neegzistuoja. Todėl jie yra neįdomūs.

34. Jei kalbėtume apie politinę, ekonominę, kultūrinę ir socialinę integraciją, kokius labiausiai išplėtotus aspektus Lietuvoje galėtumėte išskirti?

Politinis aspektas yra paliestas tik dalinai, kaip ir minėjau tik labai maža dalis užsieniečių turi galimybę balsuoti, ekonominiu aspektu situacija yra geresnė, nes yra suteikiama teisė į darbą. Socialinė sritis, t.y. sveikata, būstas, švietimas ir kita yra menkai išvystyta, gal net visai sakyčiau neišvystyta. Kalbant apie kultūrą, tai mes galime savo kultūra praktikuoti, taip pat galime dalyvauti ir priimančioje kultūroje.

35. Baigiamasis integracijos etapas būtų natūralizacija. Kokia yra pilietybės suteikimo procedūra Lietuvoje?

Žinoma pilietybę anksčiau ar vėliau būtų galima gauti. Tačiau yra tokios mažos problemos, kurios lietuviams yra nelabai suprantamos. Aišku dabar jau pradedamos suprasti dėl lietuvių išeivijos. Ir išeiviai savo pasiek, nes jie yra lietuviai. Natūralizacijos procesas tiems, kurie turi pabėgėlio statusą Lietuvoje yra lengvesnis. Pabėgėliams nereikia atsisakyti savo pilietybės, jiems nereikia išlaikyti Konstitucijos egzamino, jie tiesiog paprašo pilietybės ir gali ją gauti. Bet didžioji dauguma, tie, kurie turi leidimus laikinam gyvenimui, po penkerių metų gali gauti nuolatinio gyvenimo leidimą ir dar po penkerių metų prašyti pilietybės. Jie turi atsisakyti savo pilietybės, išlaikyti Konstitucijos egzaminą, aišku po dešimties buvimo šalyje metų, kiekvienas turėtų išlaikyti, turės turėti nuolatinę gyvenamąją vietą. Tai gali būti ir nuosavas ir nuomojamas

būstas. Tačiau čia kyla problema, nes kas gi Lietuvoje norės ne tai kad išnuomoti, išnuomoti norės, bet registruoti savo bute užsienietį penkeriems metams? Juk čia dar likę iš sovietinio mąstymo, kad priregistravimas reiškia beveik tą patį, kaip perrašyti savo butą kažkam. Todėl visi bijo registruoti užsieniečius, nors yra kas ir priregistruoja. Čia išeina užburtas ratas. Kodėl aš sakau, kad čia yra maža problemėlė. Čia mano asmeninė nuomonė. Nes mano žmonos ir mano nuomonė žymiai skiriasi. Nes ji sako, kad jai jokių problemų nėra. Ji atsisakys savo šalies pilietybės, gaus Lietuvos ir viskas. O aš sakau, aš negaliu. Man net draugai sako, o kodėl tu negali? Aš juk gimiau kažkokioje šalyje, joje užaugau, gyvenau dvidešimt metų. Juk ir jūs lietuviai, gimstate Lietuvoje ir nors neturite raštiško pasižadėjimo, vis tiek jaučiate kažkokią pareigą prieš tą valstybę? Kartais vadinate Motina, kartais Tėvyne.

Žinoma mano šalyje vyko karas, nelaimingas visiems. Aš savo valstybei nieko nedaviau, o pabėgau iš jos. Aš dabar turiu duoti priesaiką kitai valstybei, pasižadėti ją ginti, saugoti. O savo valstybei aš nieko nepažadėjau. Aš jaučiuosi kaltas. Dabar aš turiu atsisakyti savo šalies pilietybės ir priimu kitos. Aš galiu tai padaryti ir tas žingsnis nebūtų sunkus. Kai kurie užmerkia savo sąžinės akis ir daro tai. O kas būtų, jei kada nors Lietuvoje kiltų karas? Tai ką aš bėgčiau į kitą šalį? O kur tada priesaika dingo?

36. O tas jausmas nėra susijęs su vidiniu noru grįžti į savo šalį?

Taip, žinoma. Visi pabėgėliai turi svajonę grįžti. Visi, net ir tie, kurie gauna pilietybes. Bet mano nuomonė yra tokia, jei aš galiu gyventi Lietuvoje su nuolatiniu leidimu ir tai man netrukdo, tai aš galiu taip gyventi. Žinoma be pilietybės aš neturiu kai kurių privalumų, bet gal aš pasitenkinsiu ir be jų. Bet žodis priesaika ir atsisakymas savo pilietybės, aš negaliu, jei šitų žodžių nebūtų aš norėčiau pilietybės. Bet dabar aš matau, kad tie žodžiai priešinasi. Visų pirma atsisakyti savo šalies, paskui įgyti kitą pilietybę, o tada jei kas atsitiks ir vėl viskas iš naujo. Kažin ar aš čia stovėsiu ir ginsiu, greičiausiai sakysiu, kad čia yra lietuvių žemė ir jie turi ją ginti.

37. Ar be pilietybės atsiranda specifinės problemos norint galutinai integruotis?

Yra keletą dalykų. Noras mokytis niekada nedingsta, bet įstoti mokytis užsieniečiui yra sudėtinga. Čia ir skiriasi piliečių ir gyventojų teisės. Užsieniečiams mokslas universitete kainuoja žymiai brangiau nei piliečiams. Kadangi stočiau užsieniečio teisėmis, pagal specialią programą, tai semestras kainuotų apie keturis su pusė tūkstančio litų, kai tuo tarpu piliečiams jis kainuoja keturiais tūkstančiais mažiau. Šis klausimas turėjo būti įtrauktas į Užsieniečių teisinės padėties įstatymą, nes kita švietimo dalis ten yra įtraukta. Vidurinis išsilavinimas yra suteikiamas vienodai taip kaip ir piliečiams, tačiau po vidurinės mokyklos sistema nutrūksta ir imamas taikyti skirtingas statusas. Jau buvo tokių atvejų, kai keli jaunuoliai baigė mokyklas ir jiems buvo

pasiūlyta eiti dirbti ir išlaikyti save, nes kaip kitaip tu gyvensi. Jei nori kada nors mokytis tai turi labai daug užsidirbti.

Man teko dalyvauti tokioje mainų programoje, aš buvau savaitę Londone, paskui Mančesteryje, bet vėlgi, sakoma, kad anglai turi dviejų šimtų metų patirtį integracijoje. Bet ten suaugusiųjų mokymas yra garantuotas ne tik užsieniečiams, bet ir patiems piliečiams. Ten yra tokia sistema, jei vaikas ar jaunuolis neturėjo galimybės mokytis būdamas jaunas, nes tarkim reikėjo dirbti ir panašiai, tai jis ir po dvidešimties metų, gali laisvai grįžti į šveitimo sistemą. Kiekvienas turi teisę baigti vidurinę, vėliau universitetą. Ten yra taip, kad kiekvienas miestas ar didesnė gyvenvietė turi suaugusiųjų mokymo centrą. Ten gali eiti visi ir mokytis, mokslas yra nemokamas. Ir jokios diskriminacijos nėra. Ar esi pilietis ar užsienietis, sąlygos vienodos.

Lietuvoje irgi yra suaugusiųjų mokymo centrai, bet kokia ten situacija. Mano žmona labai norėjo mokytis, baigti vidurinę, universitetą. Bet ji nuėjo į tą suaugusiųjų mokyklą, o už suaugusiųjų mokymą yra atsakinga Puškino vidurinė mokykla, o ten mokytoja pamokoje kalba rusų kalba. Mano žmona sako, kad aš ne rusų kalbos atėjau mokytis. Jai atsakė, kad tai yra jos problema. Mokytoja rusiškai kalba ir visi privalo klausyti. Tada mano žmona paklausė ar nėra lietuvių kalbos šioj mokykloj. Mano žmona kalba rusiškai, bet vienas dalykas yra kabėti, o kitas dalykas yra skaityti ir rašyti. Jai siūlė būti namie, o jie žymės ją kaip buvusią pamokose. Bet ji juk nori mokytis, o ne diplomo.

38. Peršasi išvada, kad Lietuvoje nėra paruoštų specialistų, t.y. pedagogų, gebančių dirbti su užsieniečiais ir mokytis juos valstybine kalba?

Kreipėmės ir į Šančius. Ten irgi yra suaugusiųjų šveitimo centras. Bet jie mums atsakė, kad jūs vienintelis žmogus, kuris nori mokytis, nes pas mus iš vis net grupė nesurenkama. O kad sudaryti grupę reikia laukti metus laiko. Žinoma, klasės turbūt atsirastų, bet sistema mokymosi tokia, ateini kartą per mėnesį pasižymi, kad buvai ir iki kito mėnesio. O dėl vieno žmogaus niekas nenori eiti dirbti.

Kitose šalyse, pavyzdžiui Olandijoje yra iš vis labai gera sistema. Lietuvoje labai dažnai visur yra pabrėžiama, kad tu kažko prašai, tuo tarpu Olandijoje iš vis nesijaučia, kad tu esi kitoks. Ateini, įsijungi į bendrą sistemą ir mokaisi, dirbi. Niekas atskirai nieko neruošia. Ir žmonės džiaugiasi, kad yra visi kartu.

Olandai kartu ar pagyvenę žmonės, ar bedarbiai ar pabėgėliai eina kartu į vieną pastatą ir mokosi kartu ir bendrauja.

Kitose šalyse gyvenantys mūsų draugai kartais pasišaipo iš mūsų rodydami mums savo diplomus. Jie sako, kad per ta laiką jie baigė universitetus, o mes lankėm tik kalbos kursus.

Priedas Nr. 18

Struktūruotas interviu su ***Edita Malenko,***

Architekte, Lietuvos emigrante Airijoje

2009 04 26

(kalba neredaguota)

1. Kelintais metais atvykote į Airiją?

2004 metais.

2. Jūsų išsilavinimas ir specialybė.

Aukštasis, architektė.

3. Ar prieš vykdama žinojote kur vykstate, t.y. jau buvote radusi gyvenamą vietą, darbą?

Taip, turėjau darbo kontraktą, darbdavys išnuomavo namus.

4. Ar mokėjote priimančios šalies kalbą?

Taip.

5. Ar atvykusi kreipėtės į vietos lietuvių bendruomenę, ar jau esantys Airijoje lietuviai padėjo jums greičiau susigaudyti naujoje aplinkoje?

Nesikreipiau, orientavausi pagal nuojauta. Vėliau susipažinau su jau ilgesni laiką čia gyvenančiais lietuviais, jie ir padėjo greičiau integruotis.

6. Jei atvykote į Airiją prieš 2004, kaip pasikeitė jūsų statusas po Lietuvos įstojimo į ES?

Atvykau po įstojimo į ES.

7. Ar lengvai integravotės į vietos bendruomenę?

Nelengvai. Nauja kultūrą, reikėjo laiko priprasti.

8. Kaip jus priėmė kaimynai?

Turima omeny namo kaimynai? Gerai, maloniai bendraujame. Sutariam bet visi žiūrim savo sodo. Dabartiniai kaimynai gerai priėmė, gyvenu geram rajone dabar, plius pusė iš kaimynu – užsieniečiai. Prieš tai gyvenau baisesniam rajone, baisiau buvo, bendravimo su kaimynais nebuvo ir vakare baisoka namo būdavo grįžti. Ir dėl to kad užsienietė ir dėl to kad *gezų* didelė koncentracija buvo.Taip kad galėčiau pasakyti, kad kokius kaimynus turi, labai stipriai priklauso nuo rajono. Taip pat ir Lietuvoje juk, Vilniaus centre problemų mažiau nei Fabijoniškėse.

9. Kaip į jus žiūrėjo darbdavys, ar jautėte diskriminaciją kitų bendradarbių atžvilgiu?

Nejaučiau. Prieš ekonominę krizę gal labiau pasijuto, pirmiausia atleidinėt pradėjo užsieniečius. Manau normalu, valstybe gal būt rūpinasi savo piliečiais?

10. Kaip jus aptarnaudavo viešosiose institucijose, ar jautėte pareigūnų (valstybės tarnautojų) dėmesį ir norą padėti jums integruotis?

Visko buvo, vieni padėjo, kiti ignoravo. Čia manau ne valstybės savybės, tai yra bendražmogiška, visokių žmonių yra. Jei ne vienas tai kitas tikrai padės. Visumoje airiai paslaugūs ir malonūs žmonės.

11. Kas, tuomet kai atvykote į šią šalį, jums buvo sunkiausia (artimųjų ilgesys, adaptacija naujoje aplinkoje, kalbos barjeras ar pan.)?

Viskas po truputi, visų pirma artimųjų ilgesys. Iki šiol yra, visa kita išmokstama ir priprantama.

12. Ar jums buvo siūlyti kalbos kursai, mokymai apie Airijos socialinių paslaugų ar sveikatos apsaugos sistemą, persikvalifikavimo ar kiti kursai?

Viską sužinojau iš pažįstamų, kursų apie socialines paslaugas ir panašiai nebuvo. Anglų kalbos pasitobulinimo kursus apmokėjo buvęs darbdavys. Bet žinau, kad yra valstybinė organizacija FAS, čia kažkas panašaus matyt kaip darbo birža Lietuvoje būtų. Jie daro kalbos kursus pradedantiems. Jie taip pat daro visokius kitokius kursus, plytų klojimo, akmens skaldymo ir panašiai, darbininkams ar pradedantiems. Man nepasiūlė nieko, per aukštas išsilavinimas. Tikiuosi snobiškai nenuskambėjau.

13. Ar teko Airijoje mokytis (pagal darbo pobūdį ar dėl asmeninių interesų)?

Tik anglų kalbą tobulinausi, išsilaikiau tarptautinio pripažinimo egzaminą.

14. Kaip jaučiatės ir gyvenate (kalba, darbas, būstas) šiandien? Ar galėtumėte sakyti, kad esate integravęsis į visuomenę?

Kalba nebe barjeras, manau perpratau. Darbo šiuo metu neturiu, ekonominė krizė nepraleido ir manęs. Bet kadangi pradirbau beveik 5 metus čia, valstybė moka pašalpą. Palyginus su Lietuvos pašalpa – nebloga. Būstą nuomoju, trejus metus čia gyvenam, smagiai leidžiam laiką. Viskas arti, gyvename 15 minučių ėjimo iki centro, netoli jūra, parkas. Netrūksta nieko. Esu integravusis į visuomenę. Jaučiuosi šiek tiek svetima Lietuvoje. Ne tarp artimųjų ir draugų, o visuomenėje.

15. Ar galėtumėte teigti, jog Airijos vyriausybė taiko teisingą imigrantų integracijos politiką?

Vyriausybė taip, atskiri žmonės – ne. Yra nepakančiu ir čia pakankamai.

16. Ar jums suteiktos visos galimybės socialinei, kultūrinei, ekonominei ir politinei integracijai?

Taip, tik reikia pačiam dėti pastangas, domėtis.

17. Koks yra jūsų indėlis į integracijos procesą?

Nesumąstau. Manau kad integravausi kiek galejau. Ka dariau anksčiau kad integruotis? Pasitobulinau kalbą, lankiau renginius...

18. Ar jūs noriai dalyvaujate vietos bendruomenės reikaluose, domitės kultūra ir politika, ekonomika?

Noriai dalyvauju savo artimiausios bendruomenės reikaluose. Domiuosi kultūra, mažai domiuosi politika ir ekonomika, viskas labai negatyvu. Žinau kas vyksta bet stengiuosi nesigilinti.

19. Galbūt dalyvaujate nevyriausybinių organizacijų veikloje?

Nedalyvauju.

20. Kiek integracijos procese Airijoje dalyvauja nevyriausybinės organizacijos, vietose bendruomenės, bažnyčios bendruomenės?

Šito nežinau.

21. Kaip galėtumėte apibūdinti Airijos visuomenę (daugiatautė ar kitaip)?

Daugiatautė.

22. Kokie yra jūsų ateities planai (kiek ilgai ketinate likti Airijoje)?

Kol kas planų vykti atgal nekuriu. Mel mano vaikinas airis. Pradžioje sakė, kad laisvai gyventų Lietuvoj, gražu, pigu.Buvom vasara nuvažiavę. Bet metų pradžioj teko ilgiau pabūti Lietuvoj, mano tėtis numirė prieš tris mėnesius, Mel buvo su manim. Tai va, beveik pakeitė nuomonę. Nes be kalbos sunku, o penkiasdešimt procentų žmonių nešneka angliškai, visiškai normalu, lietuvių mūsų gimtoji kalba. Sunku būtų man, aš atsakinga už daug dalykų būčiau. Bet, lietuviai užsieniečius mėgsta, vis bando įtikti. Šnekėjom su airiško baro Vilniuje savininku, jis anglas, gyvena Lietuvoj nuo 1994 metų. Sakė įsimylėjo kraštą, bet politika ir biurokratija tvarkant biznį yra tragiška. Ir aš galiu pritart, visiškai nėra taisyklių, yra nuotaikos, jeigu patikai valdininkui - gausi ko prašai jei ne - ilgai teks lankstytis.Taigi kol kas gal ne labai į Lietuva kartu su Mel. Yra nemaža užsieniečių bendruomenė Vilniuje, gal jie tarpusavy ir sukasi. Man lengviau integruotis čia, aš kalbą moku. Neįsivaizduoju kaip be kalbos. Pradžioj kai atvažiavau, nesupratau jų tarmės, buvo sunku, net negaliu pagalvot kaip tiems kurie nemoka kalbos čia gyvent, matyt šioks toks nepilnavertiškumas. Be to, mes, lietuviai, esam daug lankstesni, prisitaikyt mokam. Nežinau ar čia labai nerealiai gera savybe, kartais ne prisitaikyt, o pastovėt už save reiktų. Bet čia jau kitas klausimas.

Priedas Nr. 19

Struktūruotas, pagilintas interviu su ***Artūru Mečioniu***,

AFM finansinių projektų koordinatoriumi, Lietuvos emigrantu Airijoje.

2009 04 23

(kalba neredaguota)

1. Kelintais metais atvykote į Airiją ?

2000 metais

2. Koks Jūsų išsilavinimas ir specialybė?

Vidurinis, įgijau Lietuvoje. Šiuo metu besiekiąs Kvalifikuoto finansų patarėjo kvalifikacijos, tik liko vienas egzaminas.

3. Ar prieš vykdamas žinojote kur vykstate, t.y. jau buvote radęs gyvenamą vietą, darbą?

Taip. Į Airiją buvau perkeltas tuo metu abiejose šalyse veikiančios kompanijos Statoil. Būstas taip pat buvo paskirtas iš anksto.

4. Ar mokėjote priimančios šalies kalbą?

Taip, laisvai.

5. Ar atvykęs kreipėtės į vietos lietuvių bendruomenę, ar jau esantys Airijoje lietuviai padėjo jums greičiau susigaudyti naujoje aplinkoje?

Ne. Tuo metu jokios bendruomenės dar nebuvo įsteigta.

6. Jei atvykote į Airiją prieš 2004 metus, kaip pasikeitė jūsų statusas po Lietuvos įstojimo į ES?

Iš esmės niekas nepasikeitė išskyrus tai, kad nebebuvo poreikio darbo leidimams.

7. Ar lengvai integravotės į vietos bendruomenę?

Labai lengvai. Airiai yra draugiška tauta. Susidraugavome su kai kuriais tuoj pat ir iki šiolei palaikome draugiškus ryšius.

8. Kaip jus priėmė kaimynai?

Airius Europoje skaito vienais iš draugiškiausiu kaimynų. Vis dėl to, su kaimynais labai glaudžių santykių niekada neturėjome, nors ir gyvenome daugelyje vietų. Kai nusipirkome savo namą, stengiamės palaikyti gerus ryšius su jais. Svarstant nuomininko mentalitetą, supranti, kad nuomininkas, kurių tarp lietuvių yra dauguma, emociškai neprisiriša prie gyvenamos vietos. Matyt, dėl to, kad neskaito tą vietą savo namais.

9. Kaip į jus žiūrėjo darbdavys, ar jautėte diskriminaciją kitų bendradarbių atžvilgiu?

Bandoma visais būdais naikinti diskriminacija darbe, bet įprastose industrinėse grandinėse, pavyzdžiui –mažmeninė prekyba, statybos, paslaugų sfera ir panašiai- diskriminacija

yra jaučiama. Asmeniškai esu susidūręs su išnaudojimu. Ilgainiui vystant savo karjera tai išnyko. Kadangi nemažai tenka bendrauti su lietuviais, dažnai girdimi tokie ar panašūs nusiskundimai.

10. Kaip jus aptarnaudavo viešosiose institucijose, ar jautėte pareigūnų (valstybės tarnautojų) dėmesį ir norą padėti jums integruotis?

Asmeniškai, neturėjau tokių problemų. Siaučiant krizei, girdėjau kelis nusiskundimus iš lietuvių pusės, bet manau socialinių darbuotojų elgesys galėjo pasikeisti visose krizės paliestose šalyse.

11. Kas, tuomet kai atvykote į šią šalį, jums buvo sunkiausia (artimųjų ilgesys, adaptacija naujoje aplinkoje, kalbos barjeras ar pan.)?

Tik atvykus, truko draugų ir lietuviško maisto. Ateityje dauguma draugų atvyko taip pat, o maistą galima įsigyti lietuviškose ar lenkiškose parduotuvėse.

12. Ar jums buvo siūlyti kalbos kursai, mokymai apie Airijos socialinių paslaugų ar sveikatos apsaugos sistemą, persikvalifikavimo ar kiti kursai?

Man asmeniškai – taip. Kompanija pasirūpino papildomais kalbos kursais, nors ir nelankiau. Taip pat pasirūpino ir visais oficialiais dalykais kaip: banko sąskaitos atidarymas, darbo leidimais, asmeniniu draudimo numeriu ir panašiai. Dauguma atvykusių lietuvių tai turėjo tvarkytis patys.

13. Ar teko Airijoje mokytis (pagal darbo pobūdį ar dėl asmeninių interesų)?

Taip. Ir dėl asmeninių ir darbo pobūdžio

14. Kokius kursus lankėte ir sėkmingai juos baigėte?

Prancūzų kalbos kursus, Vokiečių kalbos kursus. Darant posūkį karjeroje – pradėjau mokytis finansus. Šios žinios yra taikomas teikiant finansinius patarimus. Nemaža kursų esu praėjęs dar dirbant pirmajam darbdaviui Statoil. Dirbant vadovaujanti darbą teko privalomai pabaigti kai kuriuos kursus suteiktus kompanijos viduje - administracijos kursai, vadovavimo kursai, higienos kursai ir panašiai. Du metus dirbau vertėju, tai vertimų kompanija suteikė apmokymus apie vertėjavimą šiuose kontekstuose: vertimai taikant pokalbiuose su politinės prieglaudos ieškančiais, vertimai teismuose.

15. Kaip jaučiatės ir gyvenate (kalba, darbas, būstas) šiandien? Ar galėtumėte sakyti, kad esate integravęsis į visuomenę?

Pilnai integravęsis. Vaikas gimė Airijoje, turi airišką pilietybę. Kalbame angliškai su airišku akcentu. Švenčiame vietines šventes, nepamirštame ir savų švenčių. Geriu Guiness‘a. Einame šokti į Tango vakarus, kas savaitę žaidžiu futbolą su airiais ir lietuviais. Ateityje vaiką

planuojame leisti į mokyklą Airijoje. Jau tapome vietiniais. Integruotis čia labai lengva, jei yra noras.

16. Ar galėtumėte teigti, jog Airijos vyriausybė taiko teisingą imigrantų integracijos politiką?

Manau, kad taip. Berods, labai aktyviai. Reikia matyt, nes rasizmas pasireiškia kur ne kur. Bet šiaip skųstis nevalia.

17. Ar jums suteiktos visos galimybės socialinei, kultūrinei, ekonominei ir politinei integracijai?

Taip. Pilnai. Apskritai pilietinė atsakomybė čia aukštame lygyje, nes visuomet skatinama ne tik airių tarpe bet ir atvykusių.

18. Koks yra jūsų indėlis į integracijos procesą?

Bendraujame su skirtingų tautų atstovais: airiais, brazilais, rusais, lenkais, indais. Kitaip ir neįmanoma. Lankėmės vestuvėse Malaizijoje, Brazilijoje, Ispanijoje, Airijoje. Aš asmeniškai idealizuoju tokį kultūrų "apsidalinimą". Esame vaišinę cepelinais ne vieną kitatautį. Turėjome tradiciją lankytis pasaulio kultūrų festivalyje, kuris rengiamas kasmet. Dalyvavimas yra integracija. Svetimų tradicijų pajautimas atveria žinias, kurios tampa tavo tradicijomis. Nuolat nuomojam kambarius savo name, čia jau gyveno šių tautų atstovai: ispanai, prancūzai, vokiečiai, lenkai, italai. Kai kuriuos lankėme ir jų šalyse. Iš kitų išmokau gaminti jau dabar mums įprastu tapusį maistą. Žinoma, ne visi emigravę lietuviai kosmopolitiški, sakyčiau – atvirkščiai. Dėl to mūsų pavyzdys neturėtų atspindėti bendrą Airijos lietuvių veidą.

19. Ar jūs noriai dalyvaujate vietos bendruomenės reikaluose, domitės kultūra ir politika, ekonomika?

Taip. Privalai bent minimaliai domėtis šalies reikalais, kurioje gyveni. Beje ir darbas šiek tiek verčia.

21. Kiek integracijos procese Airijoje dalyvauja nevyriausybinės organizacijos, vietose bendruomenės, bažnyčios bendruomenės?

Nesuklysiu, jei teigsiu, kad daug. Žinau, kad yra tokia organizacija privačia iniciatyva Sports against Racizm in Ireland (SARI). Tai, kiek pamenu, rengdavo futbolą skirtingų tautų tarpe. Čia tik vienas pavyzdys, manau rastume ir daugiau. Bažnyčia, be jokios abejonės skiria tam lėšų, jos pačios išlikimo interesams. Lietuvių bendruomenė turi savo lietuvių kunigą, kuris laiko mišias normalioje airiškoje bažnyčioje. Verta pabrėžti, kad airiai labai religinga tauta.

22. Kaip galėtumėte apibūdinti Airijos visuomenę (daugiatautė ar kitaip)?

Tokia pat nauja tauta globalizacijai kaip ir Lietuva. Iš tikrųjų, Lietuva ir Airija turi labai daug panašumų: istorija, buvo pavergti imperijos, religija, rasė, populiacija, geografinis šalies dydis. Airiai yra be galo konservatyvūs.

23. Kokie yra jūsų ateities planai (kiek ilgai ketinate likti Airijoje)?

Kol kas planų vykti iš Airijos nėra. Šiaip, niekada jokių planų ir neturėdavome. Viskas vyko gana spontaniškai. Dėl to tiksliai į šį klausimą atsakyti negaliu.

24. Jei ketinate likti Airijoje, kokia yra procedūra siekiant Airijos pilietybės?

Dėl pilietybės. Mums Airija suteiktu pilietybę, bet problema glūdi Lietuvoje. Šiuo metu mūsų konstitucija šiuo klausimu leidžia lietuviams turėti tik vieną pilietybę. Bet yra priimtas įstatymas Lietuvoje, kuris leidžia gauti Lietuvos pilietybę, jei esi lietuvių kilmes t.y. Herkus nesunkiai gali gauti Lietuvos pilietybę, neatsisakius airiškosios. Ne ES piliečiams sunkiau. Pirmiausia, Airijoje turi išgyventi ir legaliai pradirbti su darbo leidimu mažiausiai keturis metus, kad gautum rezidento statusą, kuris leidžia dirbti laisvai, be darbo leidimo, tuomet, manau ir iki pilietybes netoli. Tiesa pasakius, nesu labai apsišvietęs šia tema.

Priedas Nr. 20

Struktūruotas, pagilintas interviu su ***Anderson Motta***,

Informacinių technologijų specialistu, Brazilijos imigrantu Airijoje.

2009 05 08

(tekstas verstas iš anglų kalbos)

1. Kelintais metais atvykote į Airiją?

2000 metais.

2. Jūsų išsilavinimas ir specialybė.

Aukštasis, informacinių technologijų inžinierius.

3. Ar prieš vykdamas žinojote kur vykstate, t.y. jau buvote radęs gyvenamą vietą, darbą?

Tik gyvenamą vietą.

4. Ar mokėjote priimančios šalies kalbą?

Taip.

5. Ar lengvai integravotės į vietos bendruomenę?

Taip.

6. Kaip jus priėmė kaimynai?

Ypatingai draugiškai.

7. Kaip į jus žiūrėjo darbdavys, ar jautėte diskriminaciją kitų bendradarbių atžvilgiu?

Darbdavys ir aplinkiniai žiūrėjo draugiškai. Diskriminacijos nejaučiau.

8. Kaip jus aptarnaudavo viešosiose institucijose, ar jautėte pareigūnų (valstybės tarnautojų) dėmesį ir norą padėti jums integruotis?

Taip visur jaučiau norą padėti.

9. *Kas, tuomet kai atvykote į šią šalį, jums buvo sunkiausia (artimųjų ilgesys, adaptacija naujoje aplinkoje, kalbos barjeras ar pan.)?*

Sunkiausia buvo priprasti prie oro.

10. Ar jums buvo siūlyti kalbos kursai, mokymai apie Airijos socialinių paslaugų ar sveikatos apsaugos sistemą, persikvalifikavimo ar kiti kursai?

Ne, nes mokėjau anglų kalbą.

11. Ar teko Airijoje mokytis (pagal darbo pobūdį ar dėl asmeninių interesų)?

Ne, atvykau ieškoti darbo pagal specialybę, todėl papildomai mokytis nereikėjo.

12. Kokius kursus lankėte ir sėkmingai juos baigėte?

Kursų nelankiau, nes neprireikė.

13. Ar galėtumėte teigti, jog Airijos vyriausybė taiko teisingą imigrantų integracijos politiką?

Šiuo momentu ne. Yra visokių užuominų apie trečiųjų šalių piliečius, nuo šių metų vidurio imtos taikyti visokios naujos taisyklės, aišku, mūsų tai jau nebelies, esame čia, todėl ir taisyklės lieka tokios, kokios buvo. Tačiau naujai atvažiuojantiems jau bus pakeitimų. Tačiau Airijoje yra vienas teigiamas dalykas, nevyriausybinės organizacijos labai gina imigrantus ir jų teises, todėl visada yra tikimybė, kad jos pateiks savo nuomonę vyriausybei. Tačiau ir vyriausybėje paprastai vyrauja teigiamas požiūris į užsieniečius.

14. Kokia yra Airijos pilietybės gavimo procedūra ir ar jūs siekiate gauti Airijos pilietybę?

Išsiunčiau dokumentus Airijos pilietybei gauti. Po penkių legalaus darbo Airijoje metu galima kreiptis dėl Airijos pilietybes. Į Teisingumo departamentą turi būti siunčiami dokumentai: paso kopija, kreipimasis Airijos pilietybei gauti forma su 3 airiu rekomendacijomis, sumokėtų mokesčiu sertifikatas, paskutiniu trijų mokėjimų atlyginimu lapeliai.

15. Ar jums suteiktos visos galimybės socialinei, kultūrinei, ekonominei ir politinei integracijai?

Taip

16. Koks yra jūsų indėlis į integracijos procesą?

Nediskriminuoju airių kultūros ir jos veikloje aktyviai dalyvauju. Groju airiška muzika *pubuose*, lankau airiškos muzikos festivalius.

17. Kaip galėtumėte apibūdinti Airijos visuomenę (daugiatautė, heterogeniška ar kitaip)?

Šiaip Airijos žmonės nėra linkę maišytis. Būtų daugiau galima apibūdinti kaip heterogeniška. Nemažai kitataučių turi Airijos piliečio pasus.

18. Kaip manote, ar Lietuvoje užsienio piliečiui yra sunkiau integruotis nei Airijoje? Ir kodėl?

Neteko ilgai būti Lietuvoje, tačiau manau, kad yra daug sunkiau. Lietuvos žmonės yra uždaresni.

19. *Kokie yra jūsų ateities planai (kiek ilgai ketinate likti Airijoje)?*

Kol kas konkrečių planu neturiu. Šiais metais planuoju likti Airijoje.

Priedas Nr. 21

Struktūruotas interviu su ***Neringa Dailidonyte***,

geografe, Lietuvos emigrante Airijoje

2009 05 08

(kalba neredaguota)

1. Kelintais metais atvykote į Airiją?

2006 metais.

2. Jūsų išsilavinimas ir specialybė.

Aukštasis, geografe.

3. Ar prieš vykdama žinojote kur vykstate, t.y. jau buvote radęs gyvenamą vietą, darbą?

Žinojau kur gyvensiu, bet darbo dar neturėjau.

4. Ar mokėjote priimančios šalies kalbą?

Taip.

5. Ar atvykusi kreipėtės į vietos lietuvių bendruomenę, ar jau esantys Airijoje lietuviai padėjo jums greičiau susigaudyti naujoje aplinkoje?

Ne, į lietuvius nesikreipiau, nes buvau girdėjusi, kad kitose šalyse tautiečiai vieni kitų nelabai mėgsta. O tos oficialios bendruomenės būna truputi keistos. Aš tiesiog pati bandžiau kabintis, padėjo ir čia buvę draugai.

6. Ar lengvai integravotės į vietos bendruomenę?

Taip. Vietos bendruomenė labai draugiškai priėmė, nediskriminavo manęs, jaučiausi pakankamai gerai.

7. Kaip jus priėmė kaimynai?

Priėmė gerai. Kaimynai draugiški ir nuoširdūs, jie mėgsta paklausti kaip gyveni. Nežinau, kiti sako, kad galbūt tai yra tik oficialumas, bet man patinka tokie kaimynai.

8. Kaip į jus žiūrėjo darbdavys, ar jautėte diskriminaciją kitų bendradarbių atžvilgiu?

Darbdavys žiūrėjo kaip ir į kiekviena darbuotoją, nejaučiau jokios diskriminacijos. Atvirkščiai sulaukiau darbdavio palaikymo. Manęs visada klausė ir dabar klausia ar man nereikia kokios pagalbos, ar papildomų mokymų ir panašiai.

9. Kaip jus aptarnaudavo viešosiose institucijose, ar jautėte pareigūnų (valstybės tarnautojų) dėmesį ir norą padėti jums integruotis?

Išskirtinio noro padėti integruotis neturėjau, bet buvau visada maloniai aptarnauta.

10. Kas, tuomet kai atvykote į šią šalį, jums buvo sunkiausia (artimųjų ilgesys, adaptacija naujoje aplinkoje, kalbos barjeras ar pan.)?

Šiek tiek jaučiau kultūrinį šoką ir šiek tiek jautėsi kalbos barjeras.

11. Ar jums buvo siūlyti kalbos kursai, mokymai apie Airijos socialinių paslaugų ar sveikatos apsaugos sistemą, persikvalifikavimo ar kiti kursai?

Kursai buvo ir tebėra siūlomi iš darbo.

12. Ar teko Airijoje mokytis (pagal darbo pobūdį ar dėl asmeninių interesų)?

Taip. Pagal darbo pobūdį.

13. Kokius kursus lankėte ir sėkmingai juos baigėte?

Klientų aptarnavimo įvairaus tipo kursai. Šie kursai buvo be egzaminų.

14. Ar jums suteiktos visos galimybės socialinei, kultūrinei, ekonominei ir politinei integracijai?

Manau, kad taip. Galiu gauti visas paslaugas, kurių man gali prireikti. Jeigu norėčiau sukurti savo verslą, man tai nebūtų didelė kliūtis. Tokie dalykai Airijoje yra tvarkomi daug paprasčiau ir geranoriškiau.

15. Ar jūs noriai dalyvaujate vietos bendruomenės reikaluose, domitės kultūra ir politika, ekonomika?

Taip.

16. Galbūt dalyvaujate nevyriausybinių organizacijų veikloje?

Ne.

17. Kaip galėtumėte apibūdinti Airijos visuomenę (daugiatautė, heterogeniška ar kitaip)?

Manyčiau kad heterogeniška, pastaruoju metu dėl dideles migracijos galima sutikti airių vyrą su kitataute moterimi ar atvirkščiai sukūrusius šeima. Bet mano nuomone airiai nėra labai linkę maišytis su kitataučiais.

18. Kaip manote, ar Lietuvoje užsienio piliečiui yra sunkiau integruotis nei Airijoje? Ir kodėl?

Sunku pasakyti, nes neteko susidurti su šiuo klausimu. Manau, kad sunkiau, nes Lietuvos žmones labiau linkę diskriminuoti kitos tautybės žmogų ir yra labiau uždaresni kitataučio integracijai.

19.Kokie yra jūsų ateities planai (kiek ilgai ketinate likti Airijoje)?

Konkrečių planų nėra, bet šiais metais planuoju likti Airijoje.

Priedas Nr. 22

Struktūruotas, pagilintas interviu su ***Sonata Paluckaite***,
parduotuvių tinklo vyr. finansininkė, Lietuvos emigrantė Airijoje
2009 04 30
(kalba neredaguota)

1. Kelintais metais atvykote į Airiją?

Atvykau 2002 metais.

2. Jūsų išsilavinimas ir specialybė?

Lietuvoje aukštesniojoje mokykloje įgijau kulinarės konditerės ir biuro komersantės specialybes.

3. Ar prieš vykdama žinojote kur vykstate, t.y. jau buvote radusi gyvenamą vietą, darbą?

Važiavau pas draugę, bet darbo dar neturėjau.

4. Ar mokėjote priimančios šalies kalbą?

Žinojau tik kalbos pagrindus.

5. Ar atvykusi kreipėtės į vietos lietuvių bendruomenę, ar jau esantys Airijoje lietuviai padėjo jums greičiau susigaudyti naujoje aplinkoje?

Kreiptis į bendruomenę nesikreipiau, bet čia esantys lietuviai padėjo.

6. Jei atvykote į Airiją prieš 2004, kaip pasikeitė jūsų statusas po Lietuvos įstojimo į ES?

Po Lietuvos įstojimo nebereikėjo darbo vizų, tai davė didesnę galimybę ieškoti geresnio ir geriau apmokamo darbo.

7. Ar lengvai integravotės į vietos bendruomenę?

Integruotis nebuvo lengva. Kalbos turėjau tik pagrindus, nežinojau kaip reikia tvarkytis dokumentus, kaip bendrauti su žmonėmis, kaip savarankiškai gyventi. Bet šitos problemos buvo atsivežtos iš Lietuvos.

8. Kaip jus priėmė kaimynai?

Kaimynai priėmė draugiškai.

9. Kaip į jus žiūrėjo darbdavys, ar jautėte diskriminaciją kitų bendradarbių atžvilgiu?

Asmeniškai diskriminacijos labai neteko pajusti.

10. Kaip jus aptarnaudavo viešosiose institucijose, ar jautėte pareigūnų (valstybės tarnautojų) dėmesį ir norą padėti jums integruotis?

Buvo ir nenorinčių padėti, bet daugiau padedančių nei ne padedančių.

11. Kas, tuomet kai atvykote į šią šalį, jums buvo sunkiausia (artimųjų ilgesys, adaptacija naujoje aplinkoje, kalbos barjeras ar pan.)?

Kalbos barjeras buvo didžiausia kliūtis.

12. Ar jums buvo siūlyti kalbos kursai, mokymai apie Airijos socialinių paslaugų ar sveikatos apsaugos sistemą, persikvalifikavimo ar kiti kursai?

Man siūloma nebuvo, bet pasiūla čia yra didelė. Tie kas nori gali gauti įvairius kursus ir mokymus.

13. Ar teko Airijoje mokytis (pagal darbo pobūdį ar dėl asmeninių interesų)?

Teko mokytis ir dėl asmeninių interesų ir dėl darbo pobūdžio. Tačiau noriu pabrėžti, kad visi kursai ir mokymai yra apmokami darbdavio arba iš specialių fondų. Jie turi daug įstatymų, todėl jei nori mokytis, gali rasti būdų kaip tai padaryti.

14. Kokius kursus lankėte ir sėkmingai juos baigėte?

Baiginėju apskaitos kursą.

15. Kaip jaučiatės ir gyvenate (kalba, darbas, būstas) šiandien? Ar galėtumėte sakyti, kad esate integravęsis į visuomenę?

Galėčiau sakyti, kad taip.

16. Ar galėtumėte teigti, jog Airijos vyriausybė taiko teisingą imigrantų integracijos politiką?

Nežinau ar teisingą, bet gana tolerantišką. Tai tikrai.

17. Ar jums suteiktos visos galimybės socialinei, kultūrinei, ekonominei ir politinei integracijai?

Manau, kad taip.

18. Ar jūs noriai dalyvaujate vietos bendruomenės reikaluose, domitės kultūra ir politika, ekonomika?

Taip. Seku naujienas, skaitau spaudą, diskutuojame su draugais. Čia yra visos sąlygos tobulėti dalyvaujant.

19. Kokie yra jūsų ateities planai (kiek ilgai ketinate likti Airijoje)?

Ketinu Airijoje likti ilgam. Čia įsigijau nuosavą būstą, turiu darbą, draugus. Lietuvoje man jau būna sunku, po keleto dienų atostogų Lietuvoje aš jau sakau, kad noriu namo, į Airiją.